

T Ü R K İ Y E
İNSANİ
ÇALIŞMALAR
Y I L L I Ğ I

2
0
2
2

TÜRKİYE İNSANİ ÇALIŞMALAR YILLIĞI 2022

Kızılay Kültür Sanat Yayınları: 16

Araştırma İnceleme:2

Editör Dr. Selman Salim Kesgin

Yayın Koordinatörü Alpaslan Durmuş

Yayına Hazırlık Fatma Sena Yasan, Nil Yıldırım Kubat, Eslem Kösebalaban

Grafik Tasarım Nevzat Onaran

Fotoğraflar Anadolu Ajansı, Türk Kızılay Kurumsal İletişim

ISBN 978-625-99214-0-2

Temmuz 2023, İstanbul

©Kızılay Kültür Sanat Yayınları, 2023

Adres Kızılay Kültür Sanat Yayınları, Yayınevi Sertifika No.: 15368

Sütlüce Mah. İmrahor Cad. No.: 28 34445 Beyoğlu/İstanbul/Türkiye

Tel: 0212 263 1868

Web: www.kizilaykultursanat.com.tr/yayinevi/ E-posta: info@kizilaykultursanat.com.tr

Baskı EVOS Basım Yayın

İstanbul Yolu 7.km Necdet Evliyagil Cad. No.: 24 Yenimahalle Ankara

Tel:0 312 278 49 61 Matbaa Sertifika No.: 46241

Eserin 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümleri çerçevesinde yayımlanması, Türkçe ve diğer bütün dillerde yurt içinde ve dışında maddi ve manevi haklarının temsili hak sahipleriyle anlaşmalı olarak münhasıran Kızılay Kültür Sanat Yayınlarına aittir. Eserin dijital versiyonu ücretsiz açık erişimle okunabilir, herhangi ilave bir izne gerek olmaksızın her türlü dijital platforma serbestçe indirilebilir, bir değişiklik yapılmaksızın indirildiği hâliyle bütün dijital platformlarda konumlandırılabilir, paylaşılabilir. Haklı alıntı sınırları içinde kalmak ve kaynak göstermek kaydıyla eserden alıntı yapılabilir. Eser içindeki görüşler yazarlarına aittir

Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı 2022 Kızılay Akademi tarafından hazırlanmıştır. **Kızılay Akademi**, Türkiye Kızılay Derneğinin eğitim ve araştırma birimidir. Afet, göç, sosyal hizmetler, gönüllülük, insancıl hukuk başta olmak üzere insani yardım ve ilgili alanlarda üniversiteler, düşünce kuruluşları, uluslararası kurumlarla iş birliği hâlinde araştırma çalışmaları gerçekleştirir. **Kızılay Kültür Sanat**; Kızılay Akademi'nin insani yardım, afet ve halk sağlığı alanlarında kitleler nezdinde farkındalığın artırılması için kültürel, sanatsal ve bilimsel etkinlik ve yayınlar yapan platformudur.

İletişim: kizilayakademi@kizilay.org.tr - info@kizilaykultursanat.com.tr

Kütüphane Bilgi Kartı Cataloging-in-Publication Data

Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı 2022 / editör Selman Salim Kesgin.

İstanbul: Kızılay Kültür Sanat Yayınları, 2023.

148 sayfa fotoğraflar, harita, tablo; 24x28 cm.

Kızılay Kültür Sanat Yayınları; 15. Araştırma İnceleme; 2. Kaynakça var.

1. insani yardım | 2. afet | 3. dirençlilik | 4. insani çalışmalar
I.Kesgin, Selman Salim, 1987-

ISBN: 978-625-99214-0-2

Ulusal, bölgesel ve küresel ölçekte farklı türde ve büyüklükte çok sayıda afete maruz kaldığımız 2022’de insani çalışmalar alanında önemli gelişmeleri tecrübe ettik. Kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve gönüllü girişimler bu afetlerden etkilenenlerin ve acil ihtiyaç sahiplerinin temel gereksinimlerini gidermeye, afet risklerini yönetmeye yönelik faaliyetlerde bulundu. İnsan onurunun korunması ve insan ızdırabının dindirilmesi doğrultusunda yürütülen bu çalışmalar, insani yardım aktörlerinin kurumsal tecrübelerinin de gelişmesine vesile oldu.

Hiç şüphesiz bu faaliyetlerde edinilen tecrübenin farklı bakış açılarıyla kayıt altına alınması hem akademik çalışmalar hem de sahadaki kurumlar için faydalı olacaktır.

Bu tespitten hareketle 2022’de Türkiye’de insani çalışmalar alanında yaşanan önemli gelişmelere mercek tutmak ve bu gelişmeleri sistematik bir şekilde analiz etmek üzere *Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı 2022*’yi hazırladık. Yıllıkta afet, göç, sosyal hizmet, gönüllülük, uluslararası yardımlar ve halk sağlığı alanlarında Türkiye’de 2022’de yaşanan önemli gelişmeleri ve hayata geçirilen uygulamaları kayıt altına alarak ilgisine sunuyoruz.

Geleneksel olarak yayımladığımız bu yıllıkı hazırlarken her kuruma açık bir yazı çağrısı yaptık. Davetimize yanıt veren araştırmacılardan ve kurumlardan kendi alanlarında durum tespiti, dersler ve önerileri içerecek şekilde analizlerini yapmalarını talep ettik. İletişim kanallarımızdan yaygınlaştırmaya çalıştığımız yazı çağrımıza cevap veren araştırmacılar, uluslararası kurumlar, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının değerlendirmelerini bir araya getirerek ilgili alanlarda medya ve arşiv taramasıyla verileri derledik.

Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı 2022’nin; geçtiğimiz yıl içinde yürütülen insani yardım çalışmalarını kurumların yetkililerinin kaleminden sunması, akademik birikime ve saha tecrübesine dayalı olması, insani yardım çalışmalarına dair temel verileri bir araya getirmesi yönüyle araştırmacılar ve saha profesyonelleri için faydalı bir kaynak olacağını umuyoruz.

Yıllığa katkı veren tüm araştırmacılara ve kurumlara teşekkür ederiz.

Dr. İbrahim Altan

Türk Kızılay Genel Müdürü

KATKI SAĞLAYAN KURUMLAR

2020'den itibaren her yıl hazırladığımız, Türkiye'de insani çalışmalar alanında yaşanan önemli gelişmelere ışık tutan akademik ve kurumsal analizleri ilginize sunduğumuz *Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı*, alanındaki akademik literatürde önemli bir yer edindi. Afet, göç, sosyal hizmet, halk sağlığı, insani diplomasi, uluslararası yardımlar ve ilgili alanlardaki kurumsal tecrübeler ile akademik bakış açılarını kayıt altına alan bu yıllıkla araştırmacıların ve insani yardım çalışanlarının değerlendirmeleri bizleri bu yılki çalışmalar için daha da motive etti.

Doğa ve insan kaynaklı afetlere müdahale çalışmalarının yanı sıra bireysel ve toplumsal düzeyde afetlere hazırlık alanında da önemli çalışmaların yürütüldüğü 2022, insani yardım kurumlarının sahada aktif olarak yer aldığı bir yıl oldu. Ayrıca uluslararası ölçekte yürütülen insani yardım ve insani diplomasi alanındaki faaliyetler de kurumlarımızın gündeminde yer alan önemli başlıklardan biri oldu. Her kurum, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve gönüllülerin değerli destekleriyle toplumun her tabakasına yayılan bu faaliyetlerden kendi alanında dersler çıkardı.

Bu tespitten hareketle insani çalışmalar alanında yaşanan önemli gelişmelerin ve çıkarılan derslerin yer aldığı *İnsani Çalışmalar Yıllığı 2022*'de aşağıdaki soruların cevaplarını sunmaya çalıştık:

- Türkiye'de 2022'de yaşanan afetler ve insani krizler nelerdir?
- Türkiye'de afet, halk sağlığı, göç, gönüllülük, sosyal hizmetler, uluslararası yardımlar alanında 2022'de öne çıkan konular nelerdir?
- Türkiye'de faaliyet gösteren insani yardım kurumları 2022'de yaşadıkları tecrübelerden hangi dersleri çıkardı?
- Sektörel, örgütsel ve yasal açıdan farklı statülerdeki kurumlar 2022'de yaşanan insani krizlere nasıl müdahale etti?

Yıllık hazırlık çalışmaları sırasında ne yazık ki Kahramanmaraş Depremlerini yaşadık. 6 Şubat 2023'te bireysel, kurumsal ve toplumsal hafızamızda önemli izler bırakan bu depremler dünya tarihinin büyük afetlerinden biri oldu. Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı 2022, geride bıraktığımız yıla dair değerlendirmeleri içermekte olup yıllıktaki akademik analizler ve kurumsal değerlendirmeler 2023 Kahramanmaraş Depremlerine yönelik çalışmaları kapsamamaktadır.

Kızılay Akademi

Türkiye İnsani Çalışmalar Kronolojisi 2022	8
AKADEMİK DEĞERLENDİRMELER	
Krizlerin Gölgesinde Bir Yıl Mehmet Emin Birpınar	12
2022’de Dünyada ve Türkiye’de Afetler Aslı Akay	16
Türkiye’de İklim Değişikliği Alanında Güncel Gelişmeler ve Geleceğe Bakış Çiğdem Tuğaç	30
2022’nin Sonunda Türkiye’de Refah ve Sosyal Hizmetler Tarık Tuncay	36
Uluslararası İnsani Yardımlarda 2022: Derinleşen Kriz, Yeni Roller ve “Yerelleşme” Şerif Onur Bahçecik	46
2022’de Türkiye’nin Öne Çıkan İnsani Diplomasi Faaliyetleri Orhan Battır	50
2022’de Uluslararası Göç ve Türkiye’ye Yansımaları Şebnem Köşer Akçapar	55
Tahıl Koridoru ve Önemi İlkay Dellal	61
Halk Sağlığı Açısından Türkiye’de 2022 Feyza Kutay Yılmaz, Esmehan Aysıt, Mustafa Çakır, Hatice İkişik, Işıl Maral.	68
Açığa Çıkan Yeni Formlar-Pandemi Sürecinin Ürettiği Gerçeklik- Necdet Subaşı.	74
KURUMSAL DEĞERLENDİRMELER	
Doğa Kaynaklı Afetlere ve Çevre Sorunlarına Karşı Çözüm Odaklı Habercilik Serdar Karagöz	80
Meteorolojik Afetler ve Türkiye Geneli Meteorolojik Afet Değerlendirmesi Volkan Mutlu Coşkun	82
Afet Yönetiminin Akademik Gücü: Üniversiteler Afet Yönetimi Araştırma Merkezleri Platformu (AYMEP) Kürşat Esat Alyamaç	87
IFRC Türkiye İçin Geçiş Yılı Ruben Cano	90
2022’de Birleşmiş Milletler Türkiye Alvaro Rodriguez	93
2022’de UNHCR Türkiye Philippe Leclerc	95
IOM Türkiye’nin Perspektifinden 2022 Gerard Karl Waite	97

İÇİNDEKİLER

Sosyoekonomik Tezatlar Çağında Türkiye'deki İnsani Yardım ve İş Gücü Piyasası Politikalarına İlişkin Bir Değerlendirme Numan Özcan	99
2022'de Üstesinden Geline Zorluklar ve Toplumsal Dirençlilik: Uzak Bir Dostun Yardım Eli Yuko Tanaka . . .	103
Deprem Gececek, Hayat Devam Edecek Serpil Öztürk	105
Yeşilay Varsa Hayat Var Mücahit Öztürk	107
2022'de TEGV Çalışmaları Aykut Saka	110
STK Bakış Açısından Çevresel ve Toplumsal Risklerin Bir Arada Değerlendirilmesi Musa Kaya	112
2022 İnsani Yardım Çalışmaları ve Tecrübeleri Murat Yılmaz	114
İnsani Yardımın Temerküz Alanı: Devreden Sorunlar ve Yenilikçi Yaklaşımlar Erdem Ayçiçek	116
Afetlere Hazırlığın Önemli Aşaması: Lojistik Ahmet Emin Dağ	118
Sivil Toplum, Çözüm Ortaklıkları ve Sürdürülebilirlik Okan Tosun	120
İyilikleri Dünyaya Yaymak Mehmet Cengiz	123
Tarihinden ve Kadim Medeniyetinden Aldığı Güçle İnsani Yardımın Zirve Bir Türkiye İhsan Açık	125
Yeryüzünde 2022 Furkan Terzi	128
Artan İnsani Krizler ve Yaklaşımlar Bağlamında 2022: Sistem Ne Kadar Adil ve Sürdürülebilir? Alper Küçük . . .	130
Değişimde Temel Taşlar Şemsi Kâmile Canbay	132
Kırmızı Yelek Uluslararası Gönüllülük Ödülleri Nurdal Durmuş	134
Kızılay'ın Yeni Lokomotif: Kızılay 360 ³ Zeynep Meltem Özeke	137
Afet Yönetiminde Dayanışmanın Gücü İbrahim Özer	139
İnsani Yardım Çalışanları Nurettin Hafızoğlu	142
Kan Hizmetlerinde Pandemi Dönemi Refleksi Saim Kerman	144
İyi Düşünen, İyilik Düşünen Bir Ekibin 2022 Seyir Defteri Alpaslan Durmuş	146

Türkiye İnsani Çalışmalar Kronolojisi 2022

OCAK

- 27 Afganistan'a İnsani Yardım Malzemesi Götüren İ. İyilik Treni Yola Çıktı

ŞUBAT

- 03 COVID-19 Tedbirleri Kapsamında Maske Kullanımı Zorunluluğu Kaldırıldı
- 21 İklim Şurası Başladı

MART

- 08 İstanbul'da Kar Yağışı Nedeniyle Yollar Ulaşımına Kapandı
- 09 Ağrı, Doğubayazıt, Tendürek Dağı Geçidi Tipi Nedeniyle Ulaşımına Kapandı
- 18 Türkiye'den Lübnan'a İnsani Yardım Malzemesi Götüren İyilik Gemisi Yola Çıktı
- 21 Bitlis, Çığ Afeti

NİSAN

- 01 İzmir, Çeşme, Orman Yangını
- 01 Bilecik, Orman Yangını
- 05 Kars, Sel ve Su Baskını
- 09 Malatya, Pütürge Depremi, 5.2

- 29 Şanlıurfa, Hilvan, Sel ve Su Baskını

MAYIS

- 04 Elazığ, Sel ve Su Baskını
- 05 Antakya, Defne, Reyhanlı, Sel ve Su Baskını
- 31 Samsun, İlkadım, Toprak Kayması

HAZİRAN

- 04 Burdur, Sel ve Su Baskını
- 07 Sivas, Gemerek, Sel ve Su Baskını
- 08 Niğde, Bor, Sel ve Su Baskını
- 12 Ankara, Sel ve Su Baskını
- 12 Kayseri, Kocasinan, Sel ve Su Baskını
- 13 Adana, Yakapınar, Sel ve Su Baskını
- 13 Niğde, Dünderli, Sel ve Su Baskını
- 14 Osmaniye, Sel ve Su Baskını
- 14 Konya, Çumra, Sel ve Su Baskını
- 14 Aksaray, Taşpınar, Sel ve Su Baskını
- 14 Konya, Ereğli, Sel ve Su Baskını
- 16 Kütahya, Altıntaş, Sel ve Su Baskını

- 17 Kayseri, Kızılırmak, Arama Kurtarma

- 21 Kayseri, Felahiye, Sel ve Su Baskını
- 21 Muğla, Marmaris Orman Yangını
- 26 Bartın, Sel ve Su Baskını
- 26 Kastamonu, Sel ve Su Baskını
- 26 Sinop, Sel ve Su Baskını
- 26 Karabük, Sel ve Su Baskını
- 26 Zonguldak, Sel ve Su Baskını
- 27 Düzce, Sel ve Su Baskını
- 27 Ağrı, Doğubayazıt, Sel ve Su Baskını
- 29 Bolu, Sel ve Su Baskını

TEMMUZ

- 01 Artvin, Hopa, Heyelan
- 07 TARAP Resmî Gazete'de Yayımlandı
- 10 İstanbul, Esenyurt, Sel ve Su Baskını
- 13 Muğla, Datça, Orman Yangını
- 13 İzmir, Çeşme, Orman Yangını
- 17 Aydın, Nazilli, Orman Yangını

1 8 Gaziantep, Orman Yangını
 1 8 İzmir, Çeşme, Orman Yangını
 1 9 Kırklareli, Pınarhisar, Orman Yangını
 1 9 Manisa, Gördes, Orman Yangını
 1 9 Muğla, Milas, Orman Yangını
 2 2 İzmir, Seferihisar, Orman Yangını
 2 2 Ukrayna-Rusya Tahıl Koridoru Anlaşması İmzalandı
 2 3 Kırklareli, Demircihalil, Orman Yangını
 2 4 Manisa, Akhisar, Orman Yangını
 2 4 Kütahya, Orman Yangını
 2 5 Aydın, Söke, Orman Yangını
 2 8 Muğla, Marmaris, Orman Yangını
 3 1 Burdur, Bucak, Orman Yangını
 3 1 Hatay, Orman Yangını
AĞUSTOS
 0 6 Manisa, Soma, Orman Yangını
 1 5 Bursa, Mudanya, Sel ve Su Baskını
 2 0 Gaziantep, Zincirleme Trafik Kazası

2 5 Bursa, Yenişehir, Sel ve Su Baskını
 3 1 Bursa, Mudanya Sel ve Su Baskını
EYLÜL
 0 2 Erzincan, Refahiye, Orman Yangını
 0 2 Edirne, Kapıkule Sınır Kapısı, Sel ve Su Baskını
 0 3 Bartın, Abdipaşa, Sel ve Su Baskını
 0 6 Şırnak, Merkez, Arama Kurtarma Faaliyeti
 0 7 Mersin, Büyükeceli, Orman Yangını
 0 7 Manisa, Soma, Orman Yangını
 0 9 Denizli, Kale, Orman Yangını
 1 2 Artvin, Şavşat, Dutlu Köy Yangını
 1 4 Muğla, Ula, Orman Yangını
 1 7 Eskişehir, Orman Yangını
 1 7 Afyonkarahisar, Kiyır Köyü, Orman Yangını
 1 8 Tokat, Orman Yangını
 1 9 Çorum, Orman Yangını
 2 1 Marmaris, Orman Yangını

2 7 Ardahan, Göle, Deprem, 5.0
EKİM
 1 4 Bartın, Amasra, Maden Ocağı Patlaması
KASIM
 0 4 İzmir, Buca, Deprem, 5.1
 1 2 Türkiye Genelinde Deprem Tatbikatı Yapıldı
 1 3 İstanbul, Beyoğlu, Terör Saldırısı
 2 3 Düzce, Gölyaka, Deprem, 5.9
 2 6 Şırnak, Cizre, Sel ve Su Baskını
 2 7 Çankırı, Ilgaz, Orman Yangını
 2 2 Erzurum, Köprüköy, Deprem, 4.8
 2 7 Aydın, İncirliova, Hortum
ARALIK
 1 2 Antalya, Kumluca, Sel ve Su Baskını
 1 3 Muğla, Fethiye, Sel ve Su Baskını
 1 8 Hatay, Kırıkhan, Deprem, 4.8

AKADEMİK

DEĞERLENDİRMELER

Krizlerin Gölgesinde Bir Yıl

Mehmet Emin Birpınar

Prof. Dr., T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı

İklim Değişikliği Başmüzakerecisi

İnsanlık olarak zorlu bir yılı daha geride bırakmış bulunmaktayız. 2019 sonunda başlayan ve hâlâ etkisini sürdüren COVID-19 salgını ve yaklaşık bir yıldır devam eden Rusya-Ukrayna arasındaki gerilim sonucunda dünyamız bir yandan gıda ve enerji tedarik zincirinde yaşanan kırılmalara maruz kalırken bir yandan da bu durumun tetiklediği ve birçok büyük ekonomiyi de etkileyen durgunluklarla karşı karşıya kalmıştır.

Rekor düzeye çıkan sera gazı emisyonlarının harekete geçirdiği küresel iklim değişikliği bu olumsuzlukların etkisini artırmakta, bunun yanında ileriye yönelik de riskin ve tehdidin boyutunu katlamaktadır. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından yayımlanan 2023 *Küresel Riskler Raporu*'na göre önümüzdeki 10 yıllık süreçte dünya ekonomisini etkilemesi beklenen ilk 4 sıradaki risklerin çevre ve iklim odaklı olması durumun vahametini ortaya koymaktadır.

Dünya Meteoroloji Örgütü, 6 Kasım'da yayımladığı 2022 *Küresel İklim Görünümü* geçici raporuna göre 2015-2022 döneminin kayıtlardaki en sıcak sekiz yılı barındırdığını ve artan sera gazı emisyonları dolayısıyla da sıcaklık artışının sanayi öncesi döneme kıyasla +1,15 °C daha fazla olmasına sebebiyet vermesine dikkatleri çekmiştir. Keza Amerikan Okyanus ve Atmosfer İdaresi (NOAA) ile Avrupa Orta Vadeli Hava Tahminleri Merkezi (EC-MWF) değerlendirmelerine göre -küresel sıcaklığı geçici olarak

düşürücü etki yapan Pasifik'teki La Nina'ya rağmen- 2022'nin kayıtlardaki en sıcak beşinci yıl olduğu tespit edilmiştir.

İklim değişikliğiyle mücadelenin boyutunu ve etkilerini değerlendirmek üzere BM Çevre Programı (UNEP) tarafından yayımlanan 2022 *Emisyon ve Uyum Açığı* raporlarına göre yılın sonunda küresel sıcaklık artışının sanayi öncesi döneme kıyasla +2,4 °C seviyelerine çıkacağı, adaptasyon sürecindeki her gecikmenin de ihtiyaç duyulan finansmanın artışına neden olduğu vurgulanmış böylelikle iklim aciliyetine de ayrıca dikkat çekilmiştir.

Afetlerle Dolu Bir Yıl

İklim değişikliği; 2022'de de dünyanın birçok bölgesinde yaşanan sıcak/ soğuk hava dalgaları, kuraklık, orman yangınları ve aşırı yağışlar gibi birçok meteorolojik afetin sayı, şiddet ve sıklığında artışa yol açarak büyük felaketlere neden olmuştur.

Asya'da yaşanan sıcak hava dalgaları Çin'in en kalabalık ikinci eyaleti Şantung'da aşırı klima kullanım ihtiyacı dolayısıyla enerji tüketiminde rekor düzeye ulaşılmış, bu durum enerji sistemlerini baskılamıştır. Asya'yı etkisi altına alan sıcak hava dalgaları sonrasında aralıksız devam eden Muson yağışları, Bangladeş'te 1,6 milyonu çocuk olmak üzere 4 milyon insanı etkilemiş ve 60 can kaybına yol açmıştır. Pakistan'da gerçekleşen sellerde ise 30 milyon kişi etki-

lenmiş, 8 milyon kişi yerinden olmuş, 1.700'ü aşan can kaybı yaşanmıştır. Dünya Bankası değerlendirmelerine göre oluşan afetin ekonomik etkisi ise 30 milyar Amerikan dolarını aşmıştır.

2022'de yaşanan sıcak hava dalgaları birçok bölgede kuraklık tehlikesini gün yüzüne çıkarmıştır. Dünya Gıda Programı [World Food Programme (WFP)] ise Afrika'nın büyük bir bölümünde yaşanan kuraklığın 19 milyon nüfusun kıtlıkla karşı karşıya kalmasına yol açabileceğini belirtirken Avrupa'daki sıcak hava dalgalarına yönelik olarak ağustosta Avrupa Birliği Komisyonunun Ortak Araştırma Merkezi tarafından yapılan açıklamada Avrupa'nın son 500 yılın en kurak dönemini yaşadığı belirtilmiştir.

Avrupa'daki sıcak hava dalgaları bir yandan Fransa, İspanya gibi ülkelerde on binlerce hektarlık orman yangınlarına sebep olurken diğer yandan da Mayıs'ta yaşanan sıcaklıkların Amerika'nın New Mexico eyaletinde neden olduğu orman yangınları bölgede acil durum ilanına yol açmıştır.

Avustralya, Filipinler, Brezilya ve ABD gibi yerlerde görülen tayfun ve seller yüzlerce can kaybıyla neticelenirken Christian Aid Kalkınma ve Yardım Ajansı tarafından da Küba ve ABD'de etkili olan Ian Kasırgası'nın 100 milyar Amerikan dolarını aşan bir maddi hasara yol açtığı raporlanmıştır. Raporda ayrıca Afrika'da kuraklıklar yaşanırken kıtanın batısındaki Nijerya, Mali, Kamerun gibi ülkelerdeki sel afetinin 600'den fazla can kaybına yol açtığı belirtilmiştir.

Taraflar Konferanslarında Önemli Adımlar

2022, iklim değişikliğiyle mücadele ve biyolojik çeşitlilik alanlarındaki sözleşmelerin taraflar konferansında önemli kararların alındığı bir yıl olmuştur. Kasımda Mısır ev sahipliğinde düzenlenen 27. İklim Değişikliği Taraflar Konferansında (COP27) ilk kez iklim değişikliğiyle oluşan kayıp ve zararların bir şekilde tazmin edilme konusunda bir "kayıp ve zarar fonu-

nun kurulması" kararı alınmış ve bu durum özellikle de az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerce memnuniyetle karşılanmıştır. Alınan bu kararın hakkaniyetli uygulanması hâlinde "kirleten öder" ilkesiyle uyumlu olduğunu ve iklim adaleti veya kimseyi geride bırakmama temel argümanlarıyla da son derece uyumlu bir adım olduğunu da belirtmekte yarar var.

Takip eden ayda ise *İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi* ile birlikte imzalanan üç anlaşmadan bir diğeri olan *Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi*'nin 15. Taraflar Konferansında (COP15) 2030'a kadar gezegenin yaklaşık üçte birini koruma altına almayı amaçlayan ortak bir mutabakat sağlanmıştır. Bu durum aynı zamanda iklim değişikliğiyle mücadeleyi de güçlendiren bir adım olmuştur.

Türkiye Yoğun Etkilenen Bir Bölgede

Ülkemiz iklim değişikliğinden en çok etkilenmesi beklenen Akdeniz çanağında yer almakta, bu nedenle de yıkıcı afetlerin sayısı ve etkisi her geçen gün artmaktadır. 2022'de Türkiye'de iklim değişikliği, daha sıcak ve kurak bir yaz mevsimi, artan su kıtlığı ve yangınlar gibi çevresel problemlere yol açmış ayrıca tarım ve su kaynakları gibi hayati öneme sahip sektörleri de negatif yönde etkilemiştir.

Türkiye'de yaşanan doğa kaynaklı afetler can kayıplarının yanı sıra ekonomik hasarlara da yol açmıştır. Marmaris'te yaşanan ve yaklaşık 5 bin hektarlık alan kaybına yol açan orman yangınları; Bartın, Ankara ve Antalya'da yaşanan sel afetleri ekonomik açıdan da yaklaşık 4,5 milyar Türk lirası bir yıkıma sebep olmuştur. Bununla birlikte Avrupa'yı etkileyen sıcak hava dalgası ülkemizde de etkin olmuş, birçok su kaynağı kurmaya yüz tutarken ülkemizin büyük bölümünde ciddi kuraklıklar yaşanmıştır. Meteoroloji Genel Müdürlüğü değerlendirmelerine göre 2022'nin Nisan ve Haziran'ı, son 50 yılın sırasıyla en sıcak beşinci nisan ve en sıcak altıncı haziran ayı olurken 2022 Aralık ise son 52 yılın en sıcak aralık ayı olarak kayıtlara geçmiştir.

Fotoğraf: AA, İbrahim Yozoğlu

Çözüm “Dönüşüm”den Geçiyor

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) altıncı değerlendirme raporları ışığında küresel sıcaklık artışının *Paris İklim Anlaşması* hedefleriyle uyumlu olması için birçok adım atılmış, bu noktada özellikle de pandemi ve Rusya-Ukrayna Savaşı’nın yol açtığı enerji darboğazının aşılması için temiz teknolojilere yönelim yaşanan iklim krizinin adeta fırsata dönüştürülmesini sağlamıştır. Özellikle de Avrupa Birliği’nin 2019’da duyurduğu yeşil mutabakat süreciyle başlayan ve 2022’de G7 Zirvesi görüşmeleri kapsamında kabul gören iklim kulüpleri yaklaşımıyla karbon emisyonlarının azaltılmasında etkili bir mekanizma olan emisyon ticaret sistemi benzeri finansal araçların kullanımının giderek yaygınlaşacak olması ivedi bir dönüşümü tetiklemektedir.

Ülkemizde de son yirmi yıllık süreçte çevresel unsurlar önde tutulmuş; bu itibarla sürdürülebilir çevre temel ekseninde politikalar geliştirilmiş; sanayi, ısınma, ulaşım ve enerji gibi birçok sektörde başarılı yeşil dönüşüm çalışmaları gerçekleştirilmiş; sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarının yaygınlaşması adına faaliyetlere başlanmıştır. Bu minvalde ülkemiz girişimiyle BM nezdinde kabul edilen “30 Mart Uluslararası Sıfır Atık Günü” küresel bazda yankı uyandıran başarılı ve örnek çalışmalarımızdan biri olmuştur.

Türkiye yüzüylüne girdiğimiz bu dönemde yeşil dönüşüm ekseninde 2053 net sıfır emisyon hedefi belirlenmiş, ilk iklim şurası düzenlenmiş, iklim kanunu hazırlıkları son raddeye getirilmiştir. Bununla birlikte düşük karbonlu büyüme dâhilinde çalışmalar hız kazanmış, yenilenebilir ve temiz kaynaklardan enerji üretimine ağırlık verilmiş, enerji yoğunluğunu azaltmada büyük bir ivme kazanılmış, ulaşımda/ sanayide ve ısınmada yeşil dönüşüm temaları dâhilinde hareket edilmiş, önümüzdeki 5 yıllık süreçteki ülke yol haritasını içeren 12. Kalkınma Planı ve bakanlık yol haritasını içeren stratejik planda yeşil dönüşüm temasına ağırlık verilmiş böylelikle iklim değişikliğiyle mücadelede ülkemiz sahip olduğu potansiyeli daha etkin kullanmayı önceliklendirmiştir.

2022’de Dünyada ve Türkiye’de Afetler

Aslı Akay

Prof. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

2022, dünyada giderek daha yıkıcı hâle gelen Rusya ve Ukrayna’da yaşanan savaş ve küresel düzeyde etkilemediği ülke kalmayan COVID-19 salgınıyla tarihte önemli bir iz bırakmıştır. Günümüzde iklim değişikliğinin etkisiyle zamanla artan meteorolojik afetler ve COVID-19 salgınının sistemik etkileri yeni bir gerçekliğe işaret etmektedir. COVID-19 salgını 2020’den günümüze ülkeleri, toplumları ve bireyleri tehdit ederken aynı zamanda yönetimlerin de acil önlem alma ve değişen tehlikeye karşı hızlı tepki verme davranış şekli geliştirebileceğini göstermiştir. Hükûmetlerarası İklim Değişikliği Panelinin (IPCC) son raporu ve 27. Taraflar Konferansında (COP27) tüm sektörler tarafından karbon emisyonlarının azaltılmasına yönelik çabalar olmadan küresel ısınmanın 1,5°C eşiğinin altında tutmanın imkânsızlığına vurgu yapılmaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan küresel değerlendirme raporlarında *Sendai Afet Riskinin Azaltılması Çerçevesi* 2015-2030’un orta noktasına yaklaşırken zirvede belirlenen küresel hedeflere ulaşmada çok daha fazla çaba gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu süreçte eylemlerin uygulamaya geçmesini sağlamak için gerekli yol haritaları, rehberlikler ve çözümler de sunulmaktadır.¹ Bunun yanı

sıra Kızılhaç Kızılay İklim Değişikliği Araştırma Merkezi [Red Cross Red Crescent Climate Centre (RCCC)] tarafından hazırlanan yıllık raporda Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonunun (IFRC) Genel Sekreteri Jagan Chapagain, Nisan 2022’de düzenlenen 11. Avrupa Bölgesel Konferansında “3C” olarak ifade ettiği COVID-19, iklim değişikliği ve çatışmaların (COVID-19, Climate Change, Conflict) ülkeleri hâlen tehdit ettiğini belirtmiştir.² Bu risklerin gelecek için belirsizliği artırdığı günümüz dünyasında afet risklerini anlamak ve azaltmak, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamanın ön koşulu olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelecek risklere karşı en iyi savunma; riskleri saptamak ve azaltmak, iklim değişikliğini ele alarak afetlere dirençlilik oluşturmak, ekonomik, çevresel, fiziksel ve sosyal zarar görebilirlikleri, maruz kalmayı ve eşitsizliği azaltmaktır.³

Doğa kaynaklı afetler açısından değerlendirdiğimizde 2022, dünyada afetlerin peş peşe yaşandığı, etkilerinin katlanarak arttığı bir yıl olmuştur. Bu yıl dünyadaki en yıkıcı afetler, daha önceki yıllarda da olduğu gibi ağırlıklı olarak Asya ve Pasifik bölgesinde meydana gelmiştir. Af-

ganistan, Avustralya, Bangladeş, Hindistan, Pakistan ve Tayland'da meydana gelen seller; Çin, Kiribati ve Tuvalu'daki kuraklık; Filipinler'de etkili olan Megi ve Nalgae Tayfunları; Hindistan, Japonya ve Pakistan'daki sıcak hava dalgaları; Afganistan, Fiji ve Endonezya'daki depremler can ve mal kayıplarına neden olmuş ve ülkelerin kalkınma süreçlerini de olumsuz yönde etkilemiştir. Geniş bir yayılda meydana gelen seller, sadece 2022 için bölgedeki afet olaylarının yüzde 74,4'ünü ve küresel olarak toplam ölümlerin yüzde 88,4'ünü oluşturmuştur.⁴

“Dünya Hava Durumu İlişkilendirme Girişimi”⁵ tarafından yapılan çalışmalar, 33 milyon insanı etkileyen ve 1.739 kişinin ölümüne neden olan 2022 Pakistan selini iklim değişikliğinin aşırı muson yağışlarındaki “parmak izleri” olarak nitelendirmiştir. Pakistan, yaşanan rekor bahar sıcaklarında buzulların erimesine tanık olmuş ve arkasından benzeri görülmemiş muson yağmurlarıyla birleşen sel ülkenin büyük bir bölümünü harap etmiştir. Sellerle birlikte su kaynaklı hastalıkların ortaya çıkmasına neden olan zincirleme gelişen afetler, arkasından artan gıda ve yakıt fiyatlarıyla zaten var olan ekonomik krizler giderek körüklenmiştir.^{4,6,7} Bunun yanı sıra Bangladeş ve Hindistan'da 2022'de sırasıyla 7,2 milyon ve 1,3 milyon kişiyi etkileyen sel olayları yaşanmıştır. Mart ve Nisan, Hindistan ve Pakistan'da şimdiye kadar yaşanan en sıcak aylar olarak gözlemlenmiştir. Ateş Çemberi üzerinde yer alan Endonezya, Kasım 2022'de 5.6 büyüklüğünde olan ve 330'dan fazla can alan bir depremle sarsılmıştır. Afganistan, Haziran 2022'de 1.000'den fazla can kaybıyla sonuçlanan 5.9 büyüklüğündeki bir depremden etkilenmiştir. Birçok anlamda zarar görülebilirlikleri yüksek bu ülkeler birbirini tetikleyen bir dizi afetlere maruz kalmıştır.⁴

LANCET Geri Sayım 2022 Raporu [The LANCET Count-

down 2022 Report] dünyanın çoklu ve eş zamanlı afetlerle karşı karşıya kaldığı zamanda yayımlanmıştır. Raporla 2022 değerlendirmesi yapılırken ülkelerin sağlık sistemleri ele alınmıştır. COVID-19 salgınının sağlık, sosyal ve ekonomik etkileriyle mücadele etmeye devam edilirken Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ve fosil yakıtlara olan aşırı bağımlılıkların dünyayı küresel enerji ve ekonomik krizlere ittiği ifade edilmiştir. Bu krizler ortaya çıktıkça iklim değişikliğinin giderek kötüleşen etkileri, insan sağlığı ve refahının temellerini giderek daha fazla tehdit etmektedir. Dünya nüfusunun sağlık risklerine karşı da savunmasızlığının eş zamanlı olarak her yerde daha da kötüleşmekte olduğu vurgulanmıştır.⁸

IFRC 2022 Dünya Afet Raporu “Güven, Eşitlik ve Yerel Eylem” başlığı altında yayımlanmıştır. Raporla mevcut durum analizi yapılırken COVID-19 salgını nedeniyle 3 yıldan daha az bir süreçte 6,5 milyondan daha fazla kişinin öldüğü doğrulanmıştır. Bu salgın kaydedilen herhangi bir deprem, kuraklık veya kasırgadan çok daha büyük bir can kaybına neden olmuştur. Raporla, günümüzde etkileri hâlâ devam eden salgının Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından 2024 sonuna kadar küresel ekonomiye 13,8 trilyon dolarlık bir zarar yaratacağı tahmin edilmiştir. Bu açıdan yapılması gerekenlerle ilgili olarak güven, eşitlik ve yerel eylem ilkelerine dayalı hazırlıklı olmanın önemi vurgulanmaktadır. Güven vurgulanmıştır çünkü aşılar, halk sağlığı bilgileri ve izolasyon önlemleri de dâhil salgına karşı önlemler, güven olmadığı sürece sürdürülemeyecektir. Eşitlik denmiştir çünkü salgınlar eşitsizlik üzerinde gelişmekte, aşılar da dâhil hizmetlere ve kritik ürünlere erişim yasalarında garantiye alınmadıkça kontrol altına alınması mümkün olmamaktadır. Yerel eylem ilkesine vurgu yapılmıştır çünkü salgınlar topluluklarda başlamakta ve sona ermektedir. Hükûmetle-

rin esneklik, güvenlik ve sağlık sistemleri oluşturmak için yerel eylemden yararlanmaları ve desteklenmeleri gerekir. Rapor; bu üç ilkedен yola çıkarak toplumların hazırlıklı olmalarına, güçlü toplum sağlığı sistemleri oluşturmalarına, ön saflardaki müdahale ekiplerinin korunması ve desteklenmesine yönelik öneriler sunmuştur.⁹

2022'de Türkiye'de Afet Yönetimi

Afetler dünyada gündemdeki yerini korurken Türkiye'nin 2022'de yaşadığı afetlere ve karşı koyma kapasitesine yönelik yasal-yönetimsel-kurumsal yapı ve planlama anlamında katettiği gelişmeyi iyi değerlendirmek gerekir. Küresel bir afet olan COVID-19 salgınında dünya çapında yaşanan can kaybı 6,5 milyon kişi iken Türkiye'de Sağlık Bakanlığının verilerine göre Kasım 2022 itibarıyla COVID-19 ile ilişkili toplam vaka sayısı 17.042.722 kişi, toplam vefat sayısı ise 101.492 kişidir.¹⁰ Salgın ülkemizde tek bir afetten kaynaklı en yüksek can kaybına neden olmuş, toplum üzerinde sosyal, ekonomik, psikolojik açıdan birçok olumsuzluklar yaratmıştır. COVID-19 salgını dışında Türkiye'de 2022'de yaşanan doğa kaynaklı afetler de orman yangınları, depremler, seller olarak kayıtlara geçmiştir. İnsan kaynaklı ve/veya teknolojik olarak da maalesef 28 can kaybının yaşandığı bir maden kazası meydana gelmiştir. Bu afetlerle ilgili tarihsel ve yönetimsel süreç şu şekildedir:

Orman Yangınları

21 Haziran 2022'de Muğla'nın Marmaris ilçesinde orman yangını meydana gelmiş ve müdahale çalışmaları Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü ve AFAD iş birliğinde yürütülmüştür. AFAD, Dışişleri Bakanlığı ve Orman Genel Müdürlüğü koordinasyonuyla Katar ve Azerbaycan'dan amfibik uçak, helikopter ve personel desteği alındığı; 3.798 personelin görevlendirildiği; 43 helikopter,

13 uçak, 453 arazöz, 166 iş makinesi, 22 itfaiye aracı, 28 TOMA, 2 İHA ile yangına müdahale edildiği AFAD tarafından bildirilmiştir. Devreye giren Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında beslenme ve haberleşme çalışma grupları bölgede afet sürecinde hizmet vermiştir.¹¹

13.07.2022'de Muğla'nın Datça ilçesinde orman yangını meydana gelmiş; yangına müdahalede Orman Genel Mü-

Fotoğraf: AA, Özgür Alantör

dürlüğü tarafından 520 personel görevlendirilerek 8 uçak, 14 helikopter, 103 arazöz, 11 iş makinesi kullanıldığı; AFAD ve Valilik koordinasyonunda İl Emniyet Müdürlüğünden 1 helikopter ve 3 TOMA, 5 otobüs ve 3 iş makinesi; Jandarma Genel Komutanlığından 3 helikopter, 15 su tankeriyle yangına müdahale edildiği AFAD tarafından bildirilmiştir. Yangın bölgesinde risk altında olan 5 ev boşaltılarak 15 kişinin tahliyesi sağlanmıştır.¹²

Aşırı Yağış ve Sel

26.06.2022'de Meteoroloji Genel Müdürlüğü tarafından Batı Karadeniz Bölgesi için yapılan çok kuvvetli yağış uyarısı ardından ilgili kurumlar teyakkuza geçmiştir. Uyarı sonrasında sadece 24 saat içinde Kastamonu-İnebolu, Bartın-Erit, Düzce-Yığılca, Sinop-Ayancık, Zonguldak-Devrek ve Samsun-Yakakent'te normalin çok üzerinde yağışlar

gerçekleştiği; Düzce, Zonguldak, Bartın, Karabük, Kastamonu, Sinop için “Kırmızı Alarm”, Ankara, Çankırı, Bolu, Karabük, Kastamonu, Bartın, Zonguldak, Düzce için ise “Sarı İkaz” verilerek vatandaşlara dere yataklarından uzak durmaları için kısa mesaj aracılığıyla uyarılar AFAD tarafından yapılmıştır. Oluşan sel ve su baskınları sonucunda maalesef Düzce Üçköprü’de 1 kişi, Kastamonu Küre ilçesi İkizciler köyünde 1 kişi olmak üzere 2 kayıp açıklaması yapılmıştır. Zonguldak, Kastamonu, Bartın, Sinop, Düzce ve Karabük illerine afetın zararlarını gidermek üzere AFAD acil yardım ödeneğinden 13.900.000 TL, yardım kampanyasından 4.000.000 TL Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’ndan 3.000.000 TL ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İLBANK’tan 26.250.000 TL olmak üzere toplam 47.150.000 TL’lik ödenek afet bölgesine gönderilmiştir.¹³

Depremler

Erzurum’un Çat ilçesinde 16.09.2022’de saat 23.30’da 4,9 büyüklüğünde Erzurum ve Bingöl’ü etkileyen, can ve mal kaybının yaşanmadığı bir deprem meydana gelmiştir.¹⁴ Arkasından 27.09.2022’de saat 17.08’de 5,0 büyüklüğünde, 7 km derinlikte Ardahan’ın Göle ilçesi Çullu, Küçük Altınbulak, Koyunlu, Kuytuca ve Esenyayla köylerinde hafif ölçekte hasar yaratan bir deprem meydana gelmiştir. 3 kişinin yaralandığı depremin ardından bölgede 111 artçı deprem yaşanmıştır. Deprem bölgesinde AFAD, Jandarma, İtfaiye, Türk Kızılay, İl Özel İdaresi, İl Sağlık Müdürlüğü, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İl Müdürlüğünden 47 araçla birlikte 209 personelin görev aldığı; evleri hasar gören bölge halkı için AFAD lojistik deposundan 100 tane çadır sevkiyatının, Türk Kızılay tarafından 900 adet ikramlık, 700 adet su, 1.150 adet içecek ve 750 adet çorba dağıtımının

yapıldığı ve AFAD tarafından hasarların giderilmesine yönelik bölgeye 500.000 TL acil yardım ödeneği aktarıldığı bilgisi kamuoyuyla paylaşılmıştır.¹⁵

11.10.2022’de Osmaniye’nin Düziçi ilçesinde saat 18.48’de 5,1 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir. Can ve mal kaybı yaşanmayan bu depremin ardından¹⁶ 23.11.2022’de Düzce’nin Gölyaka ilçesinde saat 04.08’de 5,9 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir. Deprem nedeniyle Sağlık Bakanlığı verilerine göre Düzce’de 37 kişi, İstanbul’da 2 kişi, Bolu’da 14 kişi, Zonguldak’ta 10 kişi, Sakarya’da 26 kişi ve Bursa’da 4 kişi olmak üzere toplam 93 kişi yaralanmıştır. Depremin ağır yıkımlara yol açmaması, can kaybının yaşanmaması 12.11.1999’da bölgede yaşanan yıkıcı depremden ders alındığının, afet yönetiminde katedilen başarının önemli bir göstergesi olmuştur. Deprem sonrasında Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) devreye alınarak 13 çalışma grubu aktif hâle getirilmiştir. AFAD, Jandarma, Emniyet, 112, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı başta olmak üzere birçok kamu kurum ve kuruluşu, Türk Kızılay, AFAD gönüllüleri, STK’lar bölgeye intikal etmiş, toplam 3.748 personel ve 812 araç görevlendirilmiştir. Afet Hasar Tespit, Afet Altyapı, Afet Ayni Depo grupları çalışmalar yapmış,¹⁷ AFAD tarafından 260 konteyner kent merkezinde konumlandırılmış, Gölyaka, Çilimli ve Cumayeri ilçelerinde evleri zarar gören vatandaşlar için konteyner kent yaşam alanları oluşturulmuştur.¹⁸

Maden Ocağı Patlaması

14.10.2022’de Bartın ili Amasra ilçesinde Türkiye Taşkömürü Kurumuna ait maden ocağında 41 can kaybı ve 11 kişinin yaralandığı bir patlama¹⁹ meydana gelmiştir. Bölgeye Bartın İl AFAD, Emniyet, 112, İtfaiye, Jandarma ve TTK’ya ait tahlisiye ekipleri, Sakarya, Kütahya, Eskişehir

Fotoğraf: AA, Ömer Ürer

İl AFAD ekipleri sevk edilmiştir. Kızılay'dan 2 ikram aracı ve 3 personel aracı, 2 adet mobil koordinasyon tır, 1 mobil baz istasyonu, Bolu, Karabük, Düzce, Sakarya ve Ankara'dan saha aydınlatma cihazları bölgeye gönderilmiştir.²⁰ Patlamanın ardından TBMM Genel Kurulunda maden kazasının tüm yönleriyle incelenmesi amacıyla bir araştırma komisyonu kurulmasına karar verilmiştir.²¹

Yasal-Yönetmelik ve Kurumsal Gelişmeler

2022'de Türkiye'de afet yönetimi konusunda önemli yasal, yönetmelik gelişmeler yaşanmış, meydana gelen bu değişimler Çizelge 1'de özetlenmiştir. Afet ve acil durumlara müdahaleyle ilgili yasal düzenlemelerde Cumhurbaşkanlığı sistemiyle değişen sürece entegre biçimde güncellemeler yapılarak Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği,

arkasından Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) yürürlüğe girmiştir. *Birleşmiş Milletler Sendai Afet Risklerini Azaltma Çerçevesi*'nin öncelikleri doğrultusunda ülke genelinde afet risklerini azaltmaya yönelik genel ve yaygın 11 afet türü için hazırlanan Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP), 8 Temmuz 2022'de kabul edilmiştir. TARAP kapsamında belirlenen 17 amaç, 66 hedef ve 222 eylemin gerçekleştirilmesine ilişkin çalışmalar planın yürürlüğe girmesinden itibaren başlatılmıştır. Ayrıca deprem afeti ekseninde boru hatları sistemlerine ilişkin yönetmelik düzenlemesi gerçekleştirilmiştir. Nükleer enerji ve iyonlaştırıcı radyasyonla ilgili faaliyetler ve bu faaliyetlerle ilgili kişi, tesis, cihaz ve maddeler hakkında düzenleme yapılan *Nükleer Düzenleme Kanunu* yürürlüğe girmiştir. Ardından "95 sayılı Nükleer Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" kabul edilerek Nükleer Düzenleme Kurumunun görev, yetki ve sorumlulukları, teşkilat ve personele ilişkin işleyişler hükme bağlanmıştır. İklim değişikliğine yönelik olarak havacılık faaliyetlerinin sera gazı emisyonları üzeri-

ne etkilerini düzenleyen bir yönetmelik yürürlüğe girmiş, meteoroloji alanında Birleşik Arap Emirlikleri ile iş birliği anlaşması imzalanmış, Giresun'da 2020'de meydana gelen sel afetinin yaralarını sarmak için bazı taşınmazların acele kamulaştırılmasına yönelik karar alınmıştır. Yıl içinde yapılan kurumsal anlamdaki değişikliklerden AFAD'la ilgili önemli bir gelişme 9 Haziran 2022 tarihli *Resmî Gazete*'de yayımlanan 103 nolu "Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kararname"dir. Kararname ile 1 ve 4 nolu Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde değişiklik yapılarak AFAD'ın teşkilat yapısında başkan yardımcılara bağlı Deprem ve Risk Azaltma, Barınma ve Yapım İşleri, Afetlere Müdahale ve Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü olmak üzere 4 yeni genel müdürlük kurulmuştur (Çizelge 1). Yıl içinde kabul edilen kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, yönetmelikler ve Cumhurbaşkanı kararları Çizelge 1'de detaylı olarak verilmiştir.

Çizelge 1. 2022'de Afetlerle İlgili Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler

Resmî Gazete Tarihi	Düzenleme Adı	Alanı	Sorumlu Birim
24.02.2022	Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği	Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir.	AFAD
05.03.2022	Türkiye Boru Hattı Sistemleri ve Sıvı Depolama Tankları Deprem Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Mevcut yönetmeliğin bazı maddelerinde ve ek olarak verilen bazı bölümlerde değişiklikler yapılmıştır. Yönetmeliğin amacı petrol ve doğal gaz iletim ve depolama sistemlerinin depreme yönelik olarak performanslarının değerlendirilmesi ve güçlendirilmesi için gerekli şartların belirlenmesidir.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Resmî Gazete Tarihi	Düzenleme Adı	Alanı	Sorumlu Birim
08.03.2022	7381 sayılı Nükleer Düzenleme Kanunu	Bu kanunun amacı, barışçıl kullanım ilkesi kapsamında nükleer enerji ve iyonlaştırıcı radyasyona ilişkin faaliyetlerin yürütülmesi sürecinde etkilenecek kesimlerin korunmasına yönelik ilke ve esaslar, sorumlulukları düzenlemektir. Nükleer enerji ve iyonlaştırıcı radyasyona ilişkin faaliyetler ve bu faaliyetlerle ilgili kişi, tesis, cihaz ve maddelerin Kanun kapsamında değerlendirileceği hükme bağlanmıştır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
08.03.2022	95 sayılı Nükleer Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	Nükleer Düzenleme Kurumunun görev, yetki ve sorumlulukları, teşkilat ve personele ilişkin işleyişi hükme bağlanmıştır.	Cumhurbaşkanlığı
19.03.2022	5328 Karar sayılı Milletlerarası Antlaşma	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Birleşik Arap Emirlikleri Başkanlık İlişkileri Bakanlığı Ulusal Meteoroloji Merkezi arasında meteoroloji alanında iş birliği mutabakat zaptı onaylanmıştır.	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
25.03.2022	31789 sayılı Havacılık Faaliyetlerinden Kaynaklanan Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik	Yönetmeliğin amacı ulusal ve uluslararası havacılık faaliyetlerinden kaynaklanan sera gazı emisyonlarının izlenmesine, raporlanmasına ve doğrulanmasına dair usul ve esasları düzenlemek olarak belirtilmiştir. İnsani yardım, tıbbi ve yangın söndürme amaçlı uçuşlar ile devlet hava araçlarının gerçekleştirdiği uçuşlar kapsam dışında tutulmuştur.	Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü
09.06.2022	103 nolu Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	1 ve 4 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde değişiklik yapılarak AFAD'ın teşkilat yapısında başkan yardımcılara bağlı Deprem ve Risk Azaltma, Barınma ve Yapım İşleri, Afetlere Müdahale ve Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü olmak üzere 4 genel müdürlük kurulmuştur.	AFAD

Resmî Gazete Tarihi	Düzenleme Adı	Alanı	Sorumlu Birim
08.07.2022	Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP)	TARAP yürürlüğe girmiştir.	AFAD
15.09.2022	Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)	2018’de değişen sistemle birlikte Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile gerek AFAD’ın gerekse bakanlıklar ve bağlı kuruluşlarında değişiklikler meydana gelmiştir. Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği ve TAMP hem Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri hem de Afet ve Acil Durum Kurulu kararlarını içerecek şekilde güncellenmiştir.	AFAD
2022 Cumhurbaşkanlığı Kararları			

	Düzenleme Adı
05.02.2022	5180 sayılı Mardin İli, Yeşilli İlçesi, Gül ve Tepebaşı Mahalleleri Sınırları İçerisinde Yer Alan ve Büyük Kısmı İmar Mevzuatına Aykırı Olarak İnşa Edilmiş Olan 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun Kapsamındaki Bazı Taşınmazların Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
25.02.2022	5241 sayılı Rize İli, İyidere İlçesi, Fetiye Mahallesi Bulunan 144 Ada, 5, 11, 12, 14 ve 15 Parsel Numaralı Taşınmazların, 2021 Yılında Gerçekleşen Sel Felaketleri Sonrasında Muhtemel Afet Risklerine Karşı Tedbir Alınması Amacıyla İyidere Belediye Başkanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
25.02.2022	5242 sayılı Sinop İli, Ayancık İlçesi, Otmanlı Köyü Sınırları İçerisinde Bulunan Bazı Taşınmazların 10-11 Ağustos 2021 Tarihlerinde Meydana Gelen Sel Felaketi Nedeniyle Hak Sahipleri İçin İhtiyaç Duyulan Konutların Yapımı Amacıyla Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
12.03.2022	5292 sayılı Bartın, Kastamonu ve Sinop İllerinde Yaşanan Afetten Zarar Gören Küçük Ölçekli Balıkçıların Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararı
22.03.2022	Toplu Taşıma Hizmetlerinden Yararlanma hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı

	Düzenleme Adı
23.03.2022	5343 sayılı Ankara İli, Bala İlçesi, Göztepe Mahallesi'nde İlan Edilen Rezerv Yapı Alanı İçerisinde Bulunan Bazı Özel Mülkiyete Konu Taşınmazların, İmar Mevzuatına Aykırı, Ruhsatsız, İskânsız ve Afet Riski Taşıyan Yapıların Tasfiye Edilerek Ulaşım ve Altyapısıyla Birlikte Fen ve Sanat Kurallarına Uygun, Sağlıklı ve Güvenli Yaşam Alanlarının Oluşturulması Amacıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
23.03.2022	5342 sayılı 22-23 Ağustos 2020 Tarihlerinde Giresun İlinde Meydana Gelen Sel, Su Baskını ve Heyelan Afetleri Nedeniyle Zarar Gören Hak Sahipleri İçin İhtiyaç Duyulan Konutların Yapımı Amacıyla Bazı Taşınmazların Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
22.04.2022	5501 sayılı Hatay İli, Antakya İlçesi, Emek ve Aksaray Mahalleri Sınırları İçerisinde Yer Alan ve 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun Kapsamındaki Ekli Listede Belirtilen Özel Mülkiyete Konu Taşınmazların, Üzerlerindeki Yapılarla Birlikte, Afet Riskinin Bertarafı, Sağlıklı ve Güvenli Yaşam Alanlarının Oluşturulabilmesi Amacıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
22.04.2022	5494 sayılı Bolu İli, Gerede İlçesi, Demirciler Mahallesi Sınırları İçerisinde Yer Alan ve Yapılan Çalışmalar Sonucunda Aktif Fay Hattı ve Çevresindeki Tampon Bölgede Kaldığı Tespit Edilen, Ekli Listede Kamulaştırma Bilgileri Gösterilen 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun Kapsamındaki Bazı Taşınmazların Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
04.06.2022	5684 sayılı Bazı Taşınmazların, Elazığ, Tokat ve Trabzon İllerinde Meydana Gelen Bazı Afetler Nedeniyle Hak Sahibi Olan Afetzedelerin Barınma İhtiyacının Karşıllanması Amacıyla Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
15.06.2022	5732 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Tarafından, 4734 Sayılı Kamu İhale Kanununun 3 Üncü Maddesinin (B) Bendi Kapsamında Yapılacak İhalelere İlişkin Esaslarda Değişiklik Yapılmasına Dair Esaslar hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
21.07.2022	5813 sayılı Rize İli, Çayeli İlçesi, Büyükköy Beldesi Sınırları İçerisinde Meydana Gelen Sel ve Heyelan Nedeniyle Afete Maruz Kalan Bölgelerde İhtiyaç Duyulan Yapılaşmanın Gerçekleştirilmesi Amacıyla Bazı Taşınmazların Toplu Konut İdaresi Başkanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı

	Düzenleme Adı
13.08.2022	5968 sayılı Ankara İli, Kalecik İlçesi Sınırları İçerisinde Yer Alan 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun Kapsamındaki Özel Mülkiyete Konu Taşınmazların Kalecik Belediye Başkanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
02.09.2022	5996 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Tarafından, 4734 Sayılı Kamu İhale Kanununun 3 Üncü Maddesinin (B) Bendi Kapsamında Yapılacak İhalelere İlişkin Esaslarda Değişiklik Yapılmasına Dair Esaslar hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
06.09.2022	6007 sayılı Çorum İli, Osmancık İlçesi, Yazı Mahallesi Sınırları İçerisinde Yer Alan ve 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun Kapsamında Ekli Listede Belirtilen Özel Mülkiyete Konu Taşınmazların, Üzerlerindeki Yapılarla Birlikte Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
5.10.2022	6170 sayılı Ankara İli, Mamak İlçesi, Mutlu Mahallesi Sınırları İçerisinde Bulunan, 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun Kapsamına Giren Özel Mülkiyete Konu Taşınmazların, Üzerlerindeki Yapılarla Birlikte, Proje Alanındaki İmar Mevzuatına Aykırı, Ruhsatsız, İskânsız ve Afet Riski Taşıyan, Genel Asayiş ve Güvenlik Yönünden Sakıncalı Yapıların Tasfiye Edilerek Ulaşım ve Altyapısıyla Birlikte Fen ve Sanat Kurallarına Uygun, Sağlıklı ve Güvenli Yaşam Alanlarının Oluşturulması Amacıyla Mamak Belediye Başkanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
08.12.2022	6446 sayılı Rize İli, İyidere İlçesi, Merkez Mahallesi, Menderes Caddesinde Bulunan Bazı Taşınmazların İlçe Merkezinde Bulunan Dere Yatağının Taşkın ve Sel Riskine Karşı İslahının Yapılması Amacıyla İyidere Belediye Başkanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı
10.12.2022	6449 Sayılı Ankara İli, Kalecik İlçesi Sınırları İçerisinde Yer Alan 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun Kapsamındaki Özel Mülkiyete Konu Taşınmazların Kalecik Belediye Başkanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı

2022 “Afet Tatbikat Yılı” Çalışmaları

2022, AFAD tarafından “Afet Tatbikat Yılı” olarak ilan edilmiştir. Bu kapsamda 9 bölgesel düzey TAMP Tatbikatı, ayrıca 48 il düzeyinde tatbikat gerçekleştirilmiştir. 51.159 üniversite ve okul, 1.041 müftülük ve eğitim merkezi, 302 hastane, 70 adliye ile ceza ve tevkif evi, 187 orga-

nize sanayi bölgesi, 257 öğrenci yurdu, 111 kültürel yapı ve müze, 870 apartman ve site, 2.924 kamu binası, 94 huzurevi, 73 kütüphane ile 130 havalimanı, otobüs terminali, AVM, gümrük limanı ve sendika tatbikat gerçekleştirilen birimlerdir. AFAD tarafından 2022 içinde yapılan toplam tatbikat sayısı 94.207 olarak belirtilmiştir.²²

25-26.03.2022 arasında Diyarbakır Kentsel Arama Kurtarma Ekipleri Tatbikatı, 11 AFAD Birlik Müdürlüğü, 9 AFAD İl Müdürlüğü, destek çözüm ortakları kamu kurum ve kuruluşları ve STK’ların katılımıyla yapılmıştır. Ardından 20.05.2022’de İstanbul’da AFAD koordinasyonunda Tahliye, Yerleştirme ve Planlama Tatbikatı, İstanbul Adalar merkezli 7,5 büyüklüğünde bir deprem senaryosu doğrultusunda “Tahliye Planlama ve Yerleştirme Çalışma Grubu” planlarıyla saha tatbikatı yapılmıştır.^{23,24} Yaz başlamadan AFAD, 26.05.2022’de “Orman Yangınları Tatbikatı”nı Antalya merkezli olarak Muğla, Mersin ve Adana’da aynı anda gerçekleştirmiştir.²⁵

12.11.1999 Düzce Depremi’nin 23. yıl dönümünde 18.57’de afetlere karşı toplumsal farkındalığın artırılması amacıyla AFAD koordinasyonunda ülke genelinde “12 Kasım Deprem Anı Ülke Tatbikatı” gerçekleştirilmiştir. Türkiye’nin afet yönetimi tarihinde ilk kez “Çök-Kapan (Hayata) Tutun” sloganıyla yapılan bu tatbikat; telefon, TV, radyo ve yerel anons sistemleriyle Türkiye ve Kıbrıs’ta vatandaşların katılımı, kamu kurum kuruluşları-medya-STK’ların destekleriyle gerçekleştirilmiştir.²⁶

İklim Şurası

21-25.02.2022 arasında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından ilgili paydaşların katılımıyla Konya’da gerçekleştirilmiştir. İklim Şurasında komisyonlar tarafından iklim değişikliğiyle ilgili birçok farklı sektör için kararlar alınmıştır. Şura’da doğrudan afetle ilgili orman, tarım, mera ve sulak alanlarda karbon yutağı kayıplarına sebep olacak ve erozyon, sel, heyelan, çığ, kuraklık ve çölleşme gibi afet risklerini artırıcı izin/tahsislerden kaçınılması; aşırı iklim olayları ve ilişkili bütünsel afet riskinin azaltılması; iklim değişikliğine

uyumun sağlanması için birbirine bağlı sistemlerin dirençliliğinin artırılması; risk haritaları ve karar destek sistemlerinin oluşturulması; afetlere karşı Tarım Sigortaları Havuz (TARSİM) Sisteminin güçlendirilmesi; doğa kaynaklı afetlerin kayıp ve zararlarının karşılanması için sigorta mekanizması geliştirilmesi; yerel düzeydeki afetlerde kriz yönetiminden risk yönetimi modeline geçilmesi; kalkınma planları, mekânsal planlar, afet planları gibi planlar ve diğer politika belgeleri, stratejik planlar ile yerel iklim değişikliği eylem planlarının entegrasyonu; dijitalleşmenin afet risk yönetimine uygun ve iklim dostu şeklinde tasarlanması konularında politika tavsiye kararları ortaya konulmuştur.²⁷

Avrupa Birliği Sivil Koruma Mekanizması Çağruları

AFAD tarafından 14.03.2022’de Avrupa Komisyonu Sivil Koruma ve İnsani Yardım Genel Müdürlüğü (DG ECHO) bünyesinde 2001’de kurulan Avrupa Birliği Sivil Koruma Mekanizması [Civil Protection Mechanism (CPM)], afet ve acil durum hâllerinde insan, çevre ve kültürel mirasın korunmasına yönelik faaliyetler göstermektedir. Her yıl “Mekanizmanın Yıllık Çalışma Programı” doğrultusunda proje çağruları yapılmaktadır. Odak kurumu olan AFAD tarafından da afet önleme projeleri, erken uyarı ve analizleri, sivil koruma tatbikatları, eksiklerin tamamlanması, hazırlık projeleri, uzman değişimi, akran değerlendirme programları, toplantılar, çalıştaylar, eğitim ve danışmanlıkla farkındalığın artırılması ve iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması gibi eylemlerle proje başvurusu çağrısı Türkiye geneline yapılmıştır. 2022’nin teması, “denizde ve kıyıda deniz kirliliği de dâhil doğa ve insan kaynaklı afetlerin önlenmesi ve hazırlık” olarak belirlenmiştir. Temanın odağını üye ve diğer ülkeler arasındaki iş birliğini güçlendirme oluşturmuştur.²⁸

13 Ekim Uluslararası Afet Risklerinin Azaltılması Günü

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1989'da küresel anlamda afet risk azaltma bilincini oluşturmak amacıyla "13 Ekim Uluslararası Afet Risklerinin Azaltılması Günü" ilan edilmiştir. 2022'de ön plana çıkarılan tema, *Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030)* hedeflerinden "2030'a kadar çoklu tehlike erken uyarı sistemleri ve afet risk bilgileri ile değerlendirmelerinin insanlara erişimini ve erişilebilirliğini önemli ölçüde artırmak" olarak belirlenmiştir. Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP), İkaz ve Alarm Sistemi (İKAS) Projesi ve İl Afet Risk Azaltma Planları (İRAP) bu temaya hizmet eden önemli çıktılar olmuştur. AFAD koordinasyonunda 2021'de 81 ilde 2.487 eylem çok öncelikli olmak üzere 12.890 eylem belirlenerek yürürlüğe giren İRAP ile 2022'de yürürlüğe giren TARAP'ın bütünsel bir yapıda yürütülmesi hedeflenmiştir.^{29, 30}

Erken Uyarı ve Afet Risk Azaltma Çalışmaları

2022'de alınan bazı tedbirler ve yapılan erken uyarılarla risklerin afetlere dönüşmesi engellenmiştir. AFAD'ın Bütünsel İkaz Alarm Sistemi (İKAS) projesi ile tehlike ve uyarı haberlerinin vatandaşlara iletilmesi için fiziksel çalışmaları devam ederken alt sistemler hâlihazırda yürürlüğe girmiştir. Haber Alma ve Yayma (HAY) ile Mesajlı Uyarı (MUS) alt sistemleri, Haziran 2022'de önce Batı Karadeniz'de sonra Marmara'da yağışlardan önce devreye alınarak kısa mesaj (SMS) ve mobil alarm sistemleri (CMAS) ile vatandaşlara uyarılar yapılmıştır. İKAS ile Bartın, Kastamonu ve Zonguldak'ta merkezi ezan sistemi üzerinden anonslar yapılmıştır. Haziran 2022'de yapılan "Vakıfkebir Erken Uyarı Tatbikatı" kapsamında HAY ile MUS alt sistemlerinin kullanıldığı AFAD tarafından bildirilmiştir.³¹ İKAS sistemiyle 10 Ağus-

tos 14.00'te, Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün "turuncu uyarı" yaptığı Marmara'nın doğusu ile Batı Karadeniz illerinde vatandaşların cep telefonlarına beklenen aşırı yağışlar öncesinde SMS ve e-AFAD uygulaması üzerinden "sel, yıldırım, dolu, hortum gibi olumsuzluklara karşı dikkat ve tedbir" çağrısı gerçekleştirilmiştir.³² Erken uyarı sistemiyle gönderilen uyarılar sayesinde mülki idare amirleri ve yerel yöneticilerin tedbirler olarak teyakkuza geçmesi ile afet risklerinin azaltılması sürecinde önemli başarılar kazanılması sağlanmıştır.

Sonuç

Türkiye her geçen gün afet yönetimi konusunda önemli gelişmelere imza atmakta, risk azaltmadan insani yardıma kadar tüm süreçte kapasitesini sürekli geliştirmektedir. Afet politikalarında önceki afetlerden ders çıkararak afetlere dirençli bireyden başlamak üzere dirençli toplum ve dirençli ülke oluşturma yolunda ilerlemektedir. Afetlere yönelik tahmin ve erken uyarı sistemlerinde sağlanan gelişmelerle afet risklerine karşı daha hazırlıklı hâle gelmekte ve farkındalık artırılmaktadır. Sürdürülebilirlik, ekosistemlerin korunması, afet risk azaltma ve iklim değişikliğine uyumun entegrasyonu en öncelikli konulardandır. Afet risklerini azaltmaya yönelik yapılacak yatırımlar Türkiye'nin afetlere dirençli bir ülke olması yolunda, sürdürülebilir kalkınmasında önemli bir temeli oluşturacaktır. Afet risklerinin kararlı ve istikrarlı proaktif politikalar çerçevesinde ele alınması, risklerin yönetimlerine yönelik çalışmalar, kuramdan uygulamaya oluşturulacak bilgi akışları, merkezden yerele kurulacak iş birlikleri, vatandaş gönüllüğü ve katılımı, özel sektör, STK katılımı, AR-GE çalışmaları yüksek teknolojiyle desteklenen uygulamaların sürekliliğinin sağlanması atılacak önemli adımlardır.

- 1 UNDRR Asia-Pacific. (2020). Ecosystem-Based Disaster Risk Reduction: Implementing Nature-based Solutions for Resilience, *United Nations Office for Disaster Risk Reduction- Regional Office for Asia and the Pacific*. s. 64.
- 2 Climate Centre. (2023). *Climate and conflict*. <https://stories.climatecentre.org/annual-report-2021/index.html#group-section-Climate-and-conflict-iRo6rLW1sn>
- 3 IFRC. (2023). *Annual Report 2021, The three C's: Covid, climate, conflict, Red Cross Red Crescent Climate Centre* <https://stories.climatecentre.org/annual-report-2021/index.html#group-section-Climate-and-conflict-iRo6rLW1sn>
- 4 Reliefweb. (2023). 2022: A year when disasters compounded and cascaded <https://reliefweb.int/report/world/2022-year-when-disasters-compounded-and-cascaded>
- 5 Dünya Hava Durumu İlişkilendirme Girişimi, The World Weather Attribution (WWA)- Dünya Hava Durumu İlişkilendirme Girişimi, İngiltere- Londra'da Imperial College, Hollanda'da Kraliyet Meteoroloji Enstitüsü [The Royal Netherlands Meteorological Institute (KNMI)], Fransa'da İklim ve Çevre Laboratuvarı [IPSL -Sciences Laboratory of Climate and the Environment- (LSCE)], ABD'de Princeton Üniversitesi ve Atmosferik Araştırmalar Merkezi- [National Center For Atmospheric Research (NCAR)], İsviçre'de Federal Teknoloji Enstitüsü [Eidgenössische Technische Hochschule Zürich (ETH Zürich)], Hindistan'da Delhi Teknoloji Enstitüsü [Indian Institute of Technology Delhi (IIT Delhi)] ve dünya çapında Kızılaç Kızılay İklim Merkezi'ndeki [Red Cross Red Crescent Climate Centre (RCCC)] uzmanlar arasındaki iş birliği, afetler ve iklim değişikliğinin rolü hakkında değerlendirmeler sağlama amacıyla kurulmuştur.
- 6 UNESCAP. (2022). *Asia And The Pacific SDG Progress Report 2022, Widening Disparities Amid Covid-19* <https://www.unescap.org/kp/2022/asia-and-pacific-sdg-progress-report-2022>
- 7 World Weather Attribution. (2022). *Climate change likely increased extreme monsoon rainfall, flooding highly vulnerable communities in Pakistan*. <https://www.worldweatherattribution.org/climate-change-likely-increased-extreme-monsoon-rainfall-flooding-highly-vulnerable-communities-in-pakistan/>
- 8 LANCET. (2022). *The 2022 Report of The Lancet Countdown on Health And Climate Change: Health At The Mercy of Fossil Fuels*, (400). <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S0140-6736%2822%2901540-9>
- 9 IFRC, (2023). *World Disasters Report 2022 Trust, Equity and Local Action Lessons From The Covid-19 Pandemic To Avert The Next Global Crisis*. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, Geneva, 2023 <https://www.ifrc.org/document/world-disasters-report-2022>
- 10 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2022). *COVID-19 Bilgilendirme Platformu* <https://covid19.saglik.gov.tr/>
- 11 AFAD. (2022). *Marmaris'te Yangına Müdahale Çalışmaları Devam Ediyor-BASIN BÜLTENİ* (24.06.2022, 11.00 itibarıyla) <https://www.afad.gov.tr/marmaris-te-yangina-mudahale-calismalari-devam-ediyor-basin-bulteni-24062022-0930-itibariyla>
- 12 AFAD.(2022). *Muğla'da Orman Yangınına Müdahale Çalışmaları Hk. BASIN BÜLTENİ* (13.07.2022, 16.00 itibarıyla) <https://www.afad.gov.tr/muglada-orman-yanginina-mudahale-calismalari-hk-basin-bulteni-13072022-1600-itibariyla>
- 13 AFAD. (2022). *Batı Karadeniz'de Meydana Gelen Yağışlar Hk. (16.20 itibarıyla) BASIN BÜLTENİ* <https://www.afad.gov.tr/bati-karadenizde-meydana-gelen-yagislar-hk-1620-itibariyla-basin-bulteni>
- 14 AFAD. (2022). *Erzurum'da Meydana Gelen 4.9 Büyüklüğündeki Deprem Hk. BASIN DUYURUSU* <https://www.afad.gov.tr/erzurumda-meydana-gelen-49-buyuklugundeki-deprem-hk-basin-duyurusu>
- 15 AFAD. (2022). *Ardahan'da Meydana Gelen Deprem Hk.- BASIN BÜLTENİ-4* <https://www.afad.gov.tr/ardahanda-meydana-gelen-deprem-hk-basin-bulteni-4>
- 16 AFAD. (2022). *Osmaniye'de Meydana Gelen 5.1 Büyüklüğündeki Deprem-BASIN BÜLTENİ* <https://www.afad.gov.tr/osmaniyede-meydana-gelen-51-buyuklugundeki-deprem>
- 17 AFAD. (2022). *Düzce'de Meydana Gelen 5,9 Büyüklüğündeki Deprem Hk. BASIN BÜLTENİ* (23.11.2022, saat 12.00 itibarıyla) <https://www.afad.gov.tr/duzcede-meydana-gelen-5-9-buyuklugundeki-deprem-hk-basin-bulteni-23112022-saat-1200-itibariyla>
- 18 AFAD. (2022). *Düzce'de Meydana Gelen 5,9 Büyüklüğündeki Deprem Hk. BASIN BÜLTENİ* (24.11.2022, Saat 19.50 itibarıyla) <https://www.afad.gov.tr/duzcede-meydana-gelen-59-buyuklugundeki-deprem-hk-basin-bulteni-24112022-saat-1950-itibariyla>
- 19 TRT Haber. (2022). *Bartın'daki maden kazası için komisyon kuruldu* <https://www.trthaber.com/haber/gundem/bartindaki-maden-kazasi-icin-komisyon-kuruldu-717281.html>
- 20 AFAD. (2022). *Amasra'da Maden Ocağında Meydana Gelen Patlama Hk. BASIN BÜLTENİ-2* <https://www.afad.gov.tr/amasrada-maden-ocaginda-meydana-gelen-patlama-hk-basin-bulteni-2>
- 21 TRT Haber. (2022). *Bartın'daki maden kazası için komisyon kuruldu* <https://www.trthaber.com/haber/gundem/bartindaki-maden-kazasi-icin-komisyon-kuruldu-717281.html>
- 22 AFAD. (2022). *2022 Afet Tatbikat Yılı Ülke Geneline Yoğun Uygulamalarla Devam Ediyor -BASIN BÜLTENİ* <https://www.afad.gov.tr/2022-afet-tatbikat-yili-ulke-geneline-yogun-uygulamalarla-devam-ediyor-basin-bulteni>
- 23 AFAD. (2022). *2022 Afet Tatbikat Yılı Kapsamında İstanbul Tatbikatı BASIN DUYURUSU* <https://www.afad.gov.tr/2022-afet-tatbikat-yili-kapsaminda-istanbul-tatbikati-basin-duyurusu-19052022>
- 24 AFAD. (2022). *2022 Afet Tatbikat Yılı Kapsamında Diyarbakır Tatbikatı-BASIN DUYURUSU* <https://www.afad.gov.tr/2022-afet-tatbikat-yili-kapsaminda-diyarbakir-tatbikati-basin-duyurusu>
- 25 AFAD. (2022). *Afet Tatbikat Yılı Kapsamında "Orman Yangınları Tatbikatı" Gerçekleştiriliyor-BASIN BÜLTENİ* <https://www.afad.gov.tr/afet-tatbikat-yili-kapsaminda-orman-yanginlari-tatbikati-gerceklestiriliyor-basin-bulteni>
- 26 AFAD. (2022). *12 Kasım Deprem Anı Ülke Tatbikatı "Çök-Kapan-(Hayata) Tutun" Gerçekleştirildi* <https://www.afad.gov.tr/12-kasim-deprem-ani-ulke-tatbikati-cok-kapan-hayata-tutun-gerceklestirildi>
- 27 İklim Şurası. (2022). <https://iklimsurasi.gov.tr/>
- 28 AFAD. (2022). *AB Sivil Koruma Mekanizması Proje Çağrıları* <https://www.afad.gov.tr/ab-sivil-koruma-mekanizmasi-proje-cagrilari>
- 29 AFAD. (2022). *13 Ekim Uluslararası Afet Risklerinin Azaltılması Günü Farkındalık Oluşturuyor-BASIN BÜLTENİ* <https://www.afad.gov.tr/13-ekim-uluslararasi-afet-risk>
- 30 AFAD. (2022). *AFAD İkaz ve Alarm Sistemi İKAS, Yağışlardan Önce Telefonlara Erken Uyarı Gönderdi-BASIN BÜLTENİ* <https://www.afad.gov.tr/afad-ikaz-ve-alarm-sistemi-ikas-yagislardan-once-telefonlara-erken-uyari-gonderdi-basin-bulteni>
- 31 AFAD. (2022). *13 Ekim Uluslararası Afet Risklerinin Azaltılması Günü Farkındalık Oluşturuyor-BASIN BÜLTENİ* <https://www.afad.gov.tr/13-ekim-uluslararasi-afet-risklerinin-azaltilmasi-gunu-farkindalik-olusturuyor-basin-bulten>
- 32 AFAD. (2022). *Bütünleşik İkaz Alarm Sistemi Projesi (İkas)* <https://www.afad.gov.tr/butunlesik-ikaz-alarm-sistemi-projesi-ikas0>

Türkiye’de İklim Değişikliği Alanında Güncel Gelişmeler ve Geleceğe Bakış

Çiğdem Tuğaç

Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

İklim değişikliğinin dünyanın farklı bölgelerinde çeşitli etkileri olmaktadır. Türkiye’nin de içinde olduğu Akdeniz Havzası, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin en fazla görüldüğü bölgelerden biridir. Havza’da 2100’e kadar ortalama sıcaklık artışının 2,5°C - 4°C’ye ulaşacağı ve olumsuz etkilerin ilerleyen süreçte artacağı öngörülmektedir.¹ İklim değişikliği nedeniyle Türkiye’de sıcak gün sayısı artmakta ve yağışlar düzensiz hâle gelmektedir.² Türkiye’de iklimle ilişkili aşırı hava olayları ve afetler nedeniyle özellikle de kentsel alanlarda önemli can ve mal kayıpları yaşanmaktadır. *Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) 6. Değerlendirme Raporu*’nda da vurgulandığı gibi iklim değişikliği, etkilerini önümüzdeki süreçte daha şiddetli, sık ve yaygın bir biçimde gösterecektir. Türkiye’nin de aralarında bulunduğu ülkelerin hidrolojik, meteorolojik ve tarımsal kuraklık yaşayacağı ve sosyoekonomik sektörlerin söz konusu süreçlerden etkileneceği ifade edilmiştir. Tüm bu hususlar Türkiye’de de iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum alanında kapsamlı çalışmaların gerçekleştirilmesini elzem kılmaktadır.^{3,4}

Türkiye’nin 2022’deki Önemli Gündem Maddesi: İklim Değişikliği

Ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar nedeniyle iklim değişikliğiyle mücadele edilmesi doğrultusunda Türkiye’de 2022’de oldukça önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Söz konusu çalışmalarının temelleri esasen 2021’in son aylarındaki önemli gelişmelerle atılmıştır.

29 Ekim 2021 tarihli ve 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı “Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB)” olarak yeniden yapılandırılmıştır. ÇŞİDB, Türkiye’nin iklim değişikliği politikalarının belirlendiği ve bakanlıkların, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının en üst karar vericileri düzeyinde temsil edildiği İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulunun (İDUK) genel koordinasyonunu ve sekretaryasını üstlenmektedir. 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile İDUK da yeniden yapılandırılmış ve Kurula akademinin ve bilim kuruluşlarıyla (YÖK, TÜBİTAK) yerel yönetimlerin (Türkiye Belediyeler Birliği) en üst düzeydeki temsilcilerinin katılımı sağlanmıştır.^{5,6}

Fotograf: AA, Necati Hazer

Türkiye, 7 Ekim 2021 itibarıyla *Paris İklim Anlaşması*’na taraf olmuş ve anlaşma 10 Kasım 2021’de de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, bu doğrultuda “Yeşil Kalkınma” politikasının yanı sıra “2053 Net Sıfır Emisyon” hedefini açıklamıştır.^{7,8} Türkiye, *Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi*’ne (BMİDÇS) 2004’te ve sözleşmenin protokolü olan *Kyoto Protokolü*’ne 2009’da taraf olmuştur. Ancak *Paris Anlaşması*’na taraf olunması iklim değişikliğiyle mücadele ve uyumda ulusal çabaların bir üst aşamaya taşınması anlamına gelmektedir.⁹ Zira Türkiye 2022’deki iklim değişikliği gündemini bu doğrultuda belirlemiş ve tüm sektörlerde oldukça önemli çalışmalar ve projeler gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de iklim değişikliği alanında 2022’de gerçekleştirilen önemli çalışmalardan biri kamu kurumları, akademi, özel sektör, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarından temsilcilerin olduğu geniş bir katılımı ile gerçekleştirilen “İklim Şurası”dır. Şuranın amacı olan “Türkiye’nin yeni iklim değişikliği vizyonunu geliştiren ve değişen koşullar çerçevesinde ele alarak yeşil dönüşüm anlayışını katılımcı bir şekilde ortaya koymak” doğrultusunda katılımcıların “Sera Gazı Azaltımı”, “Bilim ve Teknoloji”, “Yeşil Finansman ve Karbon Fiyatlandırma”, “İklim Değişikliğine Uyum”, “Yerel Yönetimler, Göç, Adil Geçiş ve Diğer Sosyal Politikalar” başlıklarındaki yedi komisyon kapsamında belirttikleri görüşleriyle belirlenen 217 karar

şuranın sonuç bildirisine girmiştir.¹⁰ Şurada alınan kararların Türkiye'nin önümüzdeki süreçteki iklim değişikliği politikalarını yönlendirmesi beklenen mevzuat temelinin kurgulanmasındaki önemi büyüktür. Bu kararlar doğrultusunda ÇŞİDB tarafından 2022'de İklim Kanunu ve Türkiye'nin İklim Değişikliği Uzun Dönem Stratejisi'nin hazırlanması çalışmaları sürdürülmüştür.⁶

Bu belgelerin hazırlık süreçlerinin yanı sıra Türkiye'nin 2010-2011'de hazırladığı Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi, İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı ve İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı'nın 2053 hedeflerine dönük olarak güncellenmesi çalışmaları da ÇŞİDB tarafından gerçekleştirilmektedir.¹¹

Türkiye, tarafı olduğu BMİDÇS kapsamında ulusal bildirimler ve sera gazı emisyonlarını iki yıllık raporlamalarla BMİDÇS Sekretaryasına bildirme yükümlülüklerini yerine getirmektedir. Türkiye'nin *İklim Değişikliği 7. Ulusal Bildirimi* 2018'de, 4. *İki Yıllık Rapor*'u ise 2019'da sekretaryaya sunulmuştur. 8. *Ulusal Bildirim* ve 5. *İki Yıllık Rapor* için hazırlık çalışmaları ise 2022'de sürdürülmüştür.¹²

Türkiye'nin Güncellenmiş Sera Gazı Azaltımı Hedefi

Paris Anlaşması'nın 2015'te BMİDÇS 21. Taraflar Konferansında (COP21) kabul edilmesine kadarki süreçte BMİDÇS'ye taraf ülkelerden küresel iklim değişikliğiyle mücadeleyle ilişkin olarak *Ulusal Olarak Belirlenmiş Katkı Beyanları'nı* (INDC) BMİDÇS Sekreteryasına iletmeleri istenmiştir.¹³ Türkiye, INDC'sini 30 Eylül 2015'te "referans senaryoya göre sera gazı emisyonlarında 2030'da %21 oranına kadar azaltım" olarak bildirmiştir. Kasım 2022'de Mısır'ın Sharm el-Sheikh kentinde düzenlenen COP27'de ise Türkiye taahhüdünü %41 olarak güncellemiştir.¹⁴

Aslında gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye'nin küresel sera gazı emisyonlarındaki sorumluluğu %1'den azdır. 2022'de TÜİK tarafından yayımlanan *Ulusal Sera Gazı Emisyonları Envanteri*'nde emisyon üretiminde enerji sektörünün %70,2 ile en büyük paya sahip olduğu, bunu sırasıyla %14 ile tarım, %12,7 ile endüstriyel işlemler ve ürün kullanımı ve %3,1 ile atık sektörlerinin takip ettiği belirtilmiştir.¹⁵

Türkiye'de 2022 boyunca sera gazı emisyonu azaltımı doğrultusunda Sınırda Karbon Düzenlemesi, Emisyon Ticaret Sistemi'nin (ETS) kurulması gibi konularda önemli çalışmalar sürdürülmüştür. Bunun temel sebeplerinden biri de Türkiye'nin uluslararası ticaretinin yaklaşık %40'ını yaptığı Avrupa Birliği (AB) ile ilişkilidir. AB, 2019'da açıkladığı "Avrupa Yeşil Mutabakatı" ile Avrupa'ya "ilk iklim nötr kıta yapmak" yönündeki süreci başlatmıştır ve bu husus Türkiye'yi etkilemiştir. Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda yayımlanan Yeşil Mutabakat Eylem Planı doğrultusunda oluşturulan sektörel çalışma grupları nezdinde faaliyetler 2022 boyunca sürdürülmüştür.^{16, 17}

Eylem planının yeşil ve döngüsel ekonomi başlığında "Türkiye'nin Döngüsel Ekonomi Eylem Planı'nın, Ulusal Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Eylem Planı ve Suyun Yeniden Kullanımı Master Planı'nın hazırlanması ve "Yeşil Organize Sanayi Bölgesi" sertifikasyonu, "Türkiye Çevre Etiketi", atık yönetimi ve kaynak verimliliği gibi konular yer almıştır.¹⁸ Ayrıca Türkiye'de yürütülen döngüsel ekonomi çalışmalarını ve uygulamalarını geliştirmek ve bir yol haritasını belirlemek hedefleriyle ÇŞİDB'nin yararlanıcısı olduğu ve "AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA)" fonlarıyla desteklenen "Türkiye'nin Döngüsel Ekonomiye Geçiş Potansiyelinin Değerlendirilmesi için Teknik Destek Projesi" 7 Şubat 2022'de başlatılmıştır.¹⁹

Döngüsel ekonominin, tüm sektörlerde karbonsuzlaşmanın, enerji verimliliğinin ve ulaşımda elektrifikasyonun sağlanmasının Türkiye’nin 2053 hedeflerine ulaşması için önemli olduğuna ilişkin tespitler 2022’de Dünya Bankası tarafından hazırlanan *Türkiye Ülke İklim ve Kalkınma Raporu*’nda da yer almıştır.²⁰ ÇŞİD Bakanı Murat Kurum tarafından sera gazı azaltımı ve döngüsel ekonominin önemli bir unsuru olan “Sıfır Atık” projesi kapsamında 2023 geri kazanım hedefinin %35 olduğu açıklanmış ve ETS sistemine de 2023’te geçileceği belirtilmiştir.^{14, 21}

Sera gazı emisyonlarının azaltılmasında fosil yakıtların yerine kullanılabilecek önemli bir seçenek olan yenilenebilir enerji kaynakları konusunda da çalışmalar sürdürülmüştür. Güncel durumda Türkiye’de mevcut kurulu gücün %54’ü yenilenebilir kaynaklardan sağlanmaktadır.¹⁴ Ayrıca net sıfır hedefi doğrultusunda 2022’deki bir diğer önemli gelişme de Türkiye’nin ilk elektrikli aracı olan TOGG’un çalışmalarının tamamlanması ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2030’a dek 1 milyon adet üretimin hedeflendiğinin açıklanmasıdır.²²

Türkiye’de 4 Eylül 2022 tarihli *Resmî Gazete*’de yayımlanan ve Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve Hazine ve Maliye Bakanlığınca hazırlanan “Orta Vadeli Program (OVP)/ 2023-2025”te yeşil dönüşüm konusu önemle ele alınmış ve sektörlerin net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda ihtiyaç duyacakları ilave yatırım ve finansman miktarlarının ve düşük karbonlu üretime geçişteki yol haritalarının belirlenmesi hedeflenmiştir.²³

Türkiye’nin İklim Değişikliğine Uyum ve Afet Yönetimi Çalışmaları

Türkiye’de iklim değişikliğiyle mücadelede 2022’de öne çıkan diğer hususlar da “iklim değişikliğinin etkilerine

uyum sağlanması” ve “afet risk yönetimi” konuları olmuştur. Bu kapsamda özellikle AB IPA fonlarından yararlanılarak önemli projeler yürütülmektedir.

ÇŞİDB ve UNDP koordinasyonu ile yürütülen ve Türkiye’nin ilk “İklim Platformu”nun kurulması, dört pilot ilde (Muğla, Konya, Sakarya, Samsun) İklim Değişikliğine Uyum Eylem Planları’nın hazırlanması, Türkiye için etki ve etkilebilirlik analizlerinin gerçekleştirilmesi, iklim değişikliğinin etkilerine karşı *Doğa Temelli Çözümler Kataloğu*’nun hazırlanması, kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimler için farkındalık ve kapasite geliştirmeye dönük eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve iklim değişikliği projelerine hibe sağlanması gibi bileşenleri içeren Türkiye’de “İklim Uyum Eyleminin Güçlendirilmesi” projesi oldukça önemlidir.²⁴

Ayrıca TÜİK’in 2022’de açıkladığı istatistiklere göre Türkiye’de nüfusun %93,2’sinin yaşadığı²⁵ kentsel alanlarda iklimle ilişkili aşırı hava olayları ve afetlerin neden olduğu kayıp ve zararların önlenmesinde Türkiye’de yerel yönetimlerce hâlihazırda gönüllülük esasıyla hazırlanan Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları’nın (YİDEP) ulusal bir standart temeline oturtulması doğrultusunda çalışmaları süren İklim Platformu çatısı altında yer alacak bir e-YİDEP sisteminin kurulduğu da ÇŞİDB tarafından açıklanmıştır.²⁶

Bu çalışmaların yanı sıra, AFAD’ın “Türkiye’de İklim Değişikliğinden Kaynaklanan Afet Risklerinin Azaltılması ve Adaptasyonunda AFAD’ın Kapasitesinin Kapasitesini Arttırılması için Teknik Destek” projesi kapsamındaki faaliyetleri de 2022’de sürdürülmüştür.²⁷ AFAD, 2022’de 81 il için İl Afet Riski Azaltma Planları’nı (İRAP) ve bunları temel alarak Türkiye Afet Risk Azaltma Planı’nı (TARAP) hazırlamıştır. TARAP’ta iklim değişikliği ele alınan önemli başlıklardan biri olmuştur.^{28, 29}

Uyum kapsamında önemli bir diğer faaliyet alanı da farklı toplum kesimlerinin iklim değişikliği farkındalıklarının artırılması ve kapasitelerinin geliştirilmesidir. 2022’de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından “Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği” dersinin müfredatı tamamlanmıştır³⁰. Ayrıca YÖK ve ÇŞİDB arasında *Sürdürülebilir ve İklim Dostu Kampüs Oluşturulması Alanında İş Birliği Protokolü* imzalanmıştır.³¹ TÜBİTAK tarafından ise lise öğrencilerine dönük iklim değişikliği araştırma projeleri yarışması düzenlenmiştir.³²

ÇŞİDB tarafından “İklim Elçileri” çalışması başlatılmış ve tüm Türkiye’deki üniversiteleri temsil eden gençlerin iklim çalışmalarına aktif katılımı sağlanmıştır.¹⁰ Ayrıca, 2022’de TEMA, WWF, Temiz Enerji Vakfı, Küresel Denge Derneği gibi pek çok sivil toplum kuruluşunca farklı toplum kesimlerine, yerel yönetimlere yönelik ve ayrıca özel sektör tarafından da farklı alanlarda çalışanlarına dönük önemli projelerin gerçekleştirildiği de görülmektedir.^{33, 34, 35}

Sonuç

Türkiye’de iklim değişikliğiyle ilişkili aşırı hava olaylarının ve afetlerin su, tarım, enerji, sanayi, turizm başta olmak üzere tüm ekonomik sektörlerle, ekosistemlere, insan sağlığına ve toplumsal yapıya etkileri; iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında sera gazı azaltımı, uyum ve dirençlilik konularının önümüzdeki süreçte de önemle ele alınmasını gerektirmektedir.

Ulusal güvenliğin ve iklim dirençli kalkınmanın sağlanması doğrultusunda da iklim değişikliğine ilişkin kısa, orta ve uzun vadeli eylemlerin ortaya konulduğu ve uygulandığı bir dönüşüm sürecinin sürdürülmesi elzemdir.

Paris Anlaşması’na taraf olunması ve 2053 net sıfır emisyon hedefi, Türkiye’de iklim değişikliği politikalarında yeni bir dönemi başlatmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum süreçlerinin etkin biçimde yürütülebilmesinde ve yeşil iş/ istihdam alanlarının oluşturulmasında iklim yatırımlarının ve finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve tüm sektörlerde düşük karbon teknolojilerine ve iş modellerine geçiş yapılması oldukça önemlidir.

Türkiye’de iklim değişikliğinin hâlihazırda ortaya çıkardığı ve çıkarması muhtemel etkilerine uyum sağlanması bir diğer önemli politika alanıdır. Yerel yönetimlerce hazırlanan YİDEP’lerde yalnızca sera gazı azaltımı eylemlerinin değil, kapsamlı ve yerel şartlara göre belirlenmiş uyum eylemlerinin de yer alması, önümüzdeki süreçte iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini artırmasının beklendiği koşullarda önemli bir gerekliliktir. Erken uyarı sistemleri geliştirilmeli, iklim değişikliğine ilişkin etki ve etkilenebilirlik analizlerinin yapılabilmesi doğrultusunda doğru ve güncel verilerin sağlanması için kurumlar arası iş birliği güçlendirilmelidir. Ayrıca uyum eylemleri kapsamında kentlerde doğa temelli çözümlerin kullanımının yaygınlaştırılması, toplumsal farkındalığın ve kapasitenin geliştirilmesine dönük çalışmalar öncelikle ele alınmalıdır.

İklim değişikliğiyle mücadele kapsamındaki çabaların güçlendirilmesi doğrultusunda uluslararası iş birlikleri sağlanmalı ve toplumun tüm kesimlerine dönük katılımcı süreçler teşvik edilmelidir. Bu sayede Türkiye’de 2053 net sıfır emisyon hedefi ve yeşil kalkınma politikası doğrultusunda yalnızca çevresel değil, ekonomik ve toplumsal olarak olumlu sonuçlara da daha hızlı bir biçimde ulaşılabilecektir.

1. IPCC. (2018). *Global warming of 1.5 °C* <https://www.ipcc.ch/sr15/>
2. ÇŞB. (2018). *Türkiye’nin 7. ulusal iklim değişikliği bildirimi*. Ankara: ÇŞB.
3. IPCC. (2021). *Summary for policymakers*. In: *Climate Change 2021: The physical science basis. Contribution of working group I to the sixth assessment report*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. IPCC. (2022). *Climate Change 2022: Impacts, adaptation, and vulnerability. contribution of working group II to the sixth assessment report*. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Resmi Gazete. (2021). *Bazı Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde değişiklik yapılması hakkında Cumhurbaşkanlığı kararnamesi* <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211029-35.pdf>
6. ÇŞİDB. (2022). *İDÜK’un ilk toplantısı gerçekleşti* <https://csb.gov.tr/iklim-degisikligi-ve-uyum-koordinasyon-kurulunun-ilk-toplantisi-gerceklesti-bakanlik-faaliyetleri-32026>
7. TRT. (2021). *2053’e kadar sıfır emisyon hedefine adım adım* <https://www.trthaber.com/haber/bilim-teknoloji/2053e-kadar-sifir-emisyon-hedefine-adim-adim-620692.html>
8. Resmi Gazete. (2021). *Milletlerarası antlaşma* <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211007M1-1.pdf>
9. T.C. Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). *BM iklim değişikliği çerçeve sözleşmesi* <https://www.mfa.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi.tr.mfa>
10. İklim Şurası. (2022). *İklim şurası* <https://iklimsurasi.gov.tr/public/images/sonucbildirgesi.pdf>
11. İDB. (2022). *Eylem planları* <https://iklim.gov.tr/eylem-planlari-i-19>
12. İDB. (2022). *Ulusal bildirimler* <https://iklim.gov.tr/ulusal-bildirimler-i-21>
13. UNFCCC. (2022). *NDC registry* <https://unfccc.int/NDCREG>
14. SıfırAtık. (2022). *Bakan Kurum: “2026 yılında yapılacak cop31 için adaylığımızı ilan ettik* <https://sifiratik.gov.tr/kutuphane/haberler/bakan-kurum-2026-yilinda-yapilacak-cop31-icin-adayligimizi-ilan-ettik>
15. TÜİK. (2022). *Sera gazı emisyon istatistikleri, 1990-2020* <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sera-Gazi-Emisyon-Istatistikleri-1990-2020-45862>
16. Ticaret Bakanlığı. (2021). *Yeşil mutabakat eylem planı 2021* Ankara: Ticaret Bakanlığı.
17. TOBB. (2022). *Avrupa yeşil mutabakatı sektörel çalışma grubu 2022 yılının ilk toplantısını gerçekleştirdi* <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=11796&lst=Haberler>
18. ÇŞİDB. (2022). *Türkiye’nin döngüsel ekonomiye geçiş potansiyelinin değerlendirilmesi için teknik destek projesi* https://webdosya.csb.gov.tr/db/dongusel/icerikler/1_gul-zar_yavas_-20221011172456.pdf
19. ÇŞİDB. (2022). *Türkiye’nin döngüsel ekonomiye geçiş potansiyelinin değerlendirilmesi için teknik yardım projesi açılış etkinliği gerçekleştirildi* <https://cygm.csb.gov.tr/turkiyenin-dongusel-ekonomiye-gecis-potansiyelinin-degerlendirilmesi-icin-tek-nik-yardim-projesi-acilis-etkinligi-gerceklestirildi.-haber-271428>
20. World Bank. (2022). *Country climate and development report: Turkey*. Washington, DC: World Bank.
21. Gündoğmuş, Y. N. (2022). *Türkiye, 2022’deki kritik adımlarla iklim değişikliğiyle mücadelesini güçlendirecek* <https://www.aa.com.tr/tr/cevre/turkiye-2022deki-kritik-adimlarla-iklim-degisikligiyle-mucadelesini-guclendirecek/2616935>
22. Sanayi Bakanlığı. (2022). *TOGG için geri sayım* <https://www.sanayi.gov.tr/medya/haber/togg-icin-geri-sayim>
23. SBB. (2022). *Orta vadeli program, 2023-2025* <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/09/Orta-Vadeli-Program-2023-2025.pdf>
24. İklimUyum. (2022). *Türkiye’de iklim değişikliğine uyum eyleminin güçlendirilmesi projesi* <https://iklimeuyum.org/>
25. TÜİK. (2022). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2021* <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuc-lari-2021-45500>
26. Ay, H. (2021). *Bakan Kurum: Evlatlarımızın geleceği için iklim kriziyle mücadele çalışmalarımıza devam edeceğiz* <https://www.aa.com.tr/tr/cevre/bakan-kurum-evlatlarimizin-gelecegi-icin-iklim-kriziyle-mucadele-calismalarimiza-devam-edece-giz/2416418>
27. IPA. (2022). *Türkiye’de iklim değişikliğinden kaynaklanan afet risklerinin azaltılması ve adaptasyonunda AFAD’ın kapasitesinin artırılması için teknik destek projesi* https://ipa.gov.tr/HaberDetay/IPA-II-Donemi-%E2%80%9C-Turkiye%27de-Iklim-Degisikliginden-Kaynaklanan-Afet-Risklerinin_2279
28. AFAD. (2022). *İl afet risk azaltma planı-IRAP* <https://irap.afad.gov.tr/en/42071/ABOUT-IRAP>
29. AFAD. (2022). *Disaster risk reduction plan of Türkiye (TARAP) came into force* <https://en.afad.gov.tr/disaster-risk-reduction-plan-of-turkiye-tarap-came-into-force>
30. MEB. (2022). *“Çevre eğitimi ve iklim değişikliği” dersinin müfredatı tamamlandı* <https://www.meb.gov.tr/cevre-egitimi-ve-iklim-degisikligi-dersinin-mufredati-tamamlandi/haber/25946/tr>
31. SıfırAtık. (2022). *Sürdürülebilir ve iklim dostu kampüs oluşturulması alanında iş birliği protokolü imzalandı* <https://sifiratik.gov.tr/kutuphane/haberler/surdurulebilir-ve-iklim-dostu-kampus-olusturulmasi-alaninda-is-birligi-protokolu-imzalandi>
32. TÜBİTAK. (2022). *Lise öğrencileri iklim değişikliği araştırma projeleri yarışması* <https://www.tubitak.gov.tr/tr/yarismalar/icerik-2204-d-lise-ogrencileri-iklim-degisikligi-arastirma-projeleri-yarismasi>
33. TEMA. (2022). *Eğitim programları* <https://www.tema.org.tr/calismalarimiz/egitim/egitim-projeleri/iklim-degisikligi>
34. TEV. (2022). *Yerelden ulusala iklim ağı projesi* <https://temizenerji.org/2022/11/23/yerelden-ulusala-iklim-agi-projesi-sona-erdi-proje-iklim-politikalarinda-yerel-yonetimlerin-onemine-dikkat-ekti/>
35. B4G. (2022). *İş dünyası iklim dayanıklılığı projesi* <https://www.business4goals.org/is-dunyasi-iklim-dayanikligi-projesi/>

2022'nin Sonunda Türkiye'de Refah ve Sosyal Hizmetler

Tarık Tuncay

Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü

Refah devleti mimarisinin üç temel bileşeni; (i) kapsamlı bir sosyal sigorta sistemi, (ii) hassas koşullar altındaki kişi ve ailelere yönelik sosyal hizmetler, (iii) gerçek ihtiyaç sahipleri için erişilebilir ve çeşitlilik arz eden bir sosyal yardım sistemidir. Bu bileşenlerin etkin ve dengeli biçimde yapılandırıldığı toplumların hem sosyal refah seviyesi yükselir hem de toplumun millî kimliği ve aidiyeti güçlenir. Aidiyetin bireysel, kültürel, biyolojik kökenleri dışında toplumsal, sosyopolitik kökenleri de vardır ve aidiyeti korumak ve artırmak için günümüzde sosyal politikaların geçmişte olduğundan çok daha sistematik ve etkili çalışılması gereken bir politika alanına dönüştüğü açıktır. Pandemi sonrası Türkiye'de sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar alanlarında –birçok ülkede olduğu gibi– bazı meydan okumalar ve yeni çözüm stratejileri oluşmuştur.

Ülkemizde sosyal hizmetler alanındaki gelişmelerin önceki yılını gözden geçirmek için iki bağlamı esas almamız gerekiyor: (i) Küresel bağlam ve COVID-19 dönemiyle sosyal refah politikalarında yaşanan değişimler, (ii) Ulusal bağlam ve Türkiye'de kamu yönetimi sistemi içinde sosyal hizmetlerin genişleyen konumu ve sunumu.

Küresel Bağlam

2020'de başlayan ve 2021'in sonuna kadar süren COVID-19 pandemisi, ülkelerin sağlık ve refah sistemleri üzerinde turnusol etkisi yarattı ve gelişmiş refah rejimlerinin dahi sanıldığı kadar dayanıklı olmadıkları görüldü. Virüs yalnızca biyolojik bünyemizdeki değil, toplumsal bünyemizdeki zayıf yönleri de açığa çıkarttı. Kamusal aktörlerin kriz yönetimi ve kriz iletişim becerilerinin gelişme ihtiyacı daha yoğun hissedildi. Birçok ülkede sağlık ve sosyal hizmet iş gücünün nicelik ve nitelik olarak gelişmesi gereken yönleri görünür oldu. Hassas koşullardaki çocuk ve kadınlar başta olmak üzere engelliler, yaşlılar, zorunlu göçe maruz kalanlar ve aile odaklı erken uyarı mekanizmalarının etkin olmadığı fark edildi.

Karşıt Refah Nosyonları

İkinci Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu dünyada genel olarak toplumların sosyal birliği güçlenmişti. Sosyalist siyasi kutba karşı tampon bir mekanizma olarak refah devleti modeli tasarlanmıştı. Bu devlet, sosyal ihtiyaçları karşılamada ebeveyn rolü üstlenirken ekonomik hayat pazar ekonomisinin ilkeleri üzerine inşa edilmişti. Bu dönemde

sosyal hizmetlerin çok önemli bir işlevi, temel ihtiyaçları karşılamının ötesinde vatandaşların topluma tam olarak katılımını sağlamaktır; engelliler, yaşlılar, göçmenler gibi marjinalleşme riski olan nüfus gruplarına duyarlı hizmetler sunmaktır. Ne var ki yine bu dönemde demokrasi kutbundaki ülkelerin siyasi yönelimlerine göre iki karşıt refah nosyonu da gelişmiştir.¹ Bunlardan birincisi toplumcu refah nosyonudur. Sosyalist kutba yakındır. Temel prensip, ihtiyaçlara göre düzenlenen eşitliktir. Bireysel kimlikten ziyade kolektif kimliği tanıyan bir tutum tercih edilir. Sosyal refahın birincil kaynağı devlettir. Sosyal planlamaya dayalı çalışılır. Tehlikeli yönü ise devlet patronajının ve –“ben yok, sen yok, biz varız!” diyen– kolektivizm ethosunun karşısında bireysel seçim özgürlüğünün, diğer ifadeyle özne kimliğinin kaybıdır. Refah rejiminin totaliterleşmesidir. İkinci nosyon, piyasa refahı olarak gelişmiştir. Temel prensip ihtiyaçlara değil kişilerin yapabilirliklerine göre düzenlenen özgürlüktür. Kolektif kimlik yerine bireysel kimliği ve rasyonel aklı tanıyan bir tutum tercih edilir. Sosyal refahın birincil kaynağı kişidir. Piyasaya dayalı çalışır. Tehlikeli yönüyse sosyal sınıflar arasındaki derin kopuşların yaşanmasıdır. Toplumcu refah koruma odaklıyken piyasa refahı (daha çok bireysel) güçlendirme odaklıdır.

Refah Devletin İki Versiyonu

Refah devleti tartışmaları XX. yüzyılı yoğun biçimde meşgul etti. Refahın aktörleri, kadim dönemde aile ve din kurumu olmuştur. Modern döneme gelindiğinde ise bu aktörlerle en güçlüsü devlet olmak üzere sivil toplum (BM ve ilgili ulusötesi kuruluşlarla birlikte) ve piyasa eklendi. Böylece refah devletin ilk versiyonu ortaya çıktı. Aslında refah devleti endüstri toplumunun maruz kaldığı felaketlerin onarılması için tasarlanmıştı. Primli sosyal koruma içeren sosyal sigorta sistemi; kadın ve çocukları merkeze alan

sosyal yardımlar; eğitim, barınma, sağlık, çocuk bakımı, toplu taşıma, adli yardım vb. uygulamaları içeren kamusal sosyal politikalar; çocuk, yaşlı, engelli, kadın, kronik hasta, hükümlü ailesi, mülteci vb. gruplar için mesleki ve kamuya dayalı sosyal destek, eğitim ve danışmanlık hizmetleri içeren sosyal çalışma ve sosyal hizmetler refah devletin ilk versiyonunun temel bileşenleri olmuştur.² Refah devletin ilk versiyonunun sonuna gelindiğinde ortaya çıkan tablo açıktır: Bu sistem çalışanların özellikle de işçilerin haklarını iyileştirmiştir. Devletin ihtiyaçtan haklara doğru genişleyen bir duyarlılığı oluşmuştur. Sistem müreffeh bir orta sınıf oluşmasına katkı vermiş, sınıflar arasındaki uçurum azalırken eşitlik göreceli olarak güç kazanmıştır. Son tahlilde refah devletin ilk versiyonunun çok önemli bir özelliği sosyal alanı düzenlemesiydi. Böylece devlet egemen bir toplum mimarisi ortaya çıkmıştı.

Fakat 1950'lerde güçlü olan refah devleti söylemi, 1980'lere gelindiğinde yerini sorumlu toplum söylemine bırakmaya başlamıştır. İki kaynaktan gelen iki büyük eleştiri refah devletin yapısını hızla değiştirmiştir. Birinci kaynak, liberal ekonomiyi savunanlardan gelmiştir. Hızla yükselen merkez sağ söylemler devletin sosyal alandaki etkinliğinin daraltılmasından yana olmuştur. İkinci kaynak ise postmodern dönem düşünürlerin başta Michel Foucault olmak üzere yönetselcilik eleştirisiydi. Korumanın ve kapatmanın sosyal hijyen için insanları ötekileştiren bir zihniyet oluşturduğu savunulmuştur. Birinci kaynak eleştiriler; sürekli sınırlı büyüme, düşürülemeyen enflasyon, aşırı bürokrasi, yoksulluk ve işsizliğin devam etmesini sıralayıp durdu. Öte yandan sosyal hizmetlerde “refahın istismarı” denilen ve sistemi aldatan kişilerin çokluğuna da atıfta bulunuldu. Sosyal refahın dağıtımında “hak mı, lütuf mu?” da tartışılmaya devam etti. Güçlü kamusal sos-

yal hizmetlerin enformel dayanışmaya, ortak sorumluluğa zarar verip vermediği de endişe konusu oldu. İkinci kaynak eleştiriler ise sosyal hizmetlerin ana akım değerlerini sürdüren statükocu ve baskıcı doğasına vurgu yapmıştır. Günün sonunda ise toplumcu refahtan piyasa refahına doğru hızlı bir kayma yaşanmıştır. Devlet otoritesini fazla cömert ve disiplinsiz bulan, vergi ödeyen nüfus üzerinde haksız bir vergi yükü oluşmasına sebep olan, müracaatçıları ahlaken yozlaştıran sosyal yardım giderlerini eleştiren sağ kritiklerin siyasetteki egemenliğiyle refah devleti önemli bir dönüşüm sürecine girdi. Tipik bir neo liberal refah anlayışı hâkim olmaya başladı.

Refah devletinin ikinci versiyonu “istihdam odaklı olmayan, şartlı ve sınırlandırılmış sosyal harcamalar manzumesi” olarak özetlenebilir. Önceki modelde güçlü bir araç olan sosyal yardımlar büyük oranda “şartlı sosyal yardımlar” olarak yeniden tasarlanmıştır. Piyasayı rahatlatan vergi aflarına sıklıkla rastlanır. İşsizlik ödeneklerinde de çeşitli düzenlemeler yapılır, daha kısa süreli ve sınırlı miktarı içeren iş arayan ödenekleri yerine gelir-borç stoku genişletilerek (kişiler borçlandırılarak³) refahları belirli bir düzeyde korunur. Sosyal hizmetlerde eskiden işletmelerle sınırlı olan yönetim, verimlilik ve toplam kalite yönetimi etkin olmaya başlar.

Bu gelişmelerden sonra sosyalist siyasi kutup karşısında konum alan Batının değişen refah rejimleri kuramsal olarak incelenebilir ve karşılaştırılabilir hâle gelmiştir. Bu konuda bilinen en popüler çalışmayı Danimarkalı araştırmacı Gosta Esping Andersen, 1990’da *Refah Kapitalizminin Üç Dünyası* adlı kitabında yapmıştır. Andersen’e göre Batı; liberal, muhafazakâr (korporatist) ve sosyal demokrat olmak üzere mukayese edilebilir üç refah rejimine göre tasnif edilmiştir.⁴ Özellikle 90’ların Anglofon refah

rejimlerinde (ABD, İngiltere, Avustralya vd.) neo liberal, “workfare not welfare (toplum refahı değil çalışan refahı)” söylemi kamunun sosyal alandaki sorumluluğunu ve otoritesini derin biçimde sorgulamıştı. Çalışmayanlar için sağlanan karşılıksız nakdî/ ayni yardım uygulamaları yoğun eleştiri almıştı. Bunun etkisiyle sosyal yardımlarda 2000’lerde şartlı nakit transferi programları daha çok kullanılmaya başlandı. Refah sisteminde çalışan nüfus yerine çalışan yoksullar görünmeye başladı.

Refah rejimleri kriz dönemlerinde kabuk değiştirir. Pandemiye refah devletinin ikinci versiyonunun güçlü olduğu bir dönemde maruz kaldık. COVID-19 bu neo liberal geçişin –hatta savrulmanın– yavaşlamasına katkı sağladı. Yeniden sosyal refah tartışmaları ve pratikleri ilk toplumsal tepkiler oldu. Refah devletinin ilk versiyonuna doğru bir geri dönüş başladı. Sosyal devletin konvansiyonel enstrümanları yeniden kullanılmaya başlandı. Birkaç haftada inşa edilen hastaneler, parasal genişleme uygulamaları, küçük işletmelere vergi muafiyetleri, çocuk, engelli, aile destekleri, yaygın sosyal yardımların artırılması gibi girişimlerde bulunuldu. Sağlık ve sosyal hizmet çalışanları yeniden “melek” mertebesine yükseltildi. Diğer taraftan, yararlanıcıların bağımlı bir nüfusa dönüşme riski arttı. Türkiye’de sosyal hizmet iş gücü, pandemi şartlarının en ağır olduğu dönemlerde dahi yoğun biçimde sosyal inceleme ve saha taraması görevlerinde “vefa sosyal destek grupları” içinde yer almıştır. Onlar da kamuoyunda sıklıkla sağlık çalışanlarıyla birlikte övgüyle anılmıştır.⁵

Pandemi döneminde sosyal hizmetlerin doğasıyla ilgili önemli bir sorun gündeme geldi: “Koruma ve güçlendirme karşıtlığı.”. Bu dönemle birlikte sosyal dünya, piyasa refahından toplumcu refaha doğru, güçlendirmeden korumaya doğru yönelen sosyal hizmetleri ve sosyal yardımları

tercih etmek zorunda kaldı. Aslında sosyal hizmetlerin nihai hedefi kişilerin, ailelerin ve toplumun genelinin sosyal risklere karşı korunması ve özerkliklerinin ve kendi kendine yardım etme kapasitelerinin artırılarak güçlendirilmesidir. Pandemi döneminde güçlendirmeden ziyade koruma eksenli program ve hizmetler sunulmuştur. Çocukların, engellilerin ve özellikle yaşlıların zorunlu izolasyona maruz kalmalarının bazı istenmeyen sağlık ve davranışsal sonuçları olmuştur. Hassas koşullar altındaki gruplardan çocukların ve kadınların ev içinde kötü muamele risklerine karşı incinebilirliği artarken kamusal alanların, okulların, hastanelerin vb. mekânların önleyici işlevlerinden uzak kalınmıştır. Bu gelişmeler 2021 ve sonrasında sosyal hizmetlerde önleyici müdahaleler ve erken uyarı araçlarına daha çok odaklanılmasını gerektirmiştir.

Ulusal Bağlam

Türkiye'de sosyal refahın dağıtımı, pandemiyle yeniden şekillenen küresel dinamiklerden doğal olarak etkilenmektedir. Sosyal hizmetlerin sunumunda Cumhuriyet döneminden itibaren güçlü olan devlet geleneğinin etkisiyle toplumcu yönelimli sosyal hizmetler ve yardımlar yaygınlaşmaya devam etmektedir. Çocuklar, engelliler, yaşlılar ve kadınlar gibi hassas nüfus gruplarının korunmasını ve refahını sağlama sorumluluğu, devlet ve aile kurumu arasında paylaşılmıştır. Sivil toplumun ve piyasanın katkı ve katılımıysa sınırlıdır.

Ülkemizde sosyal hizmetlerdeki eğilimleri, yalnızca hâkim devlet patronajı ve toplumcu yönelimle açıklamak yeterli olmayabilir. Andersen'in tasniflerine göre de Türkiye'yi herhangi bir gruba sığdırmak olanaklı değildir.⁶ Türkiye sosyal refah hizmetlerinde tipik bir refah karmasıdır. Ülkemiz, liberal refah rejimlerinin ihtiyaç odaklı hizmet ve sosyal yardım uygulamalarını, muhafazakâr rejimle-

rin transfer ödemelerini, ana akım toplumun normlarını, değerlerini koruyan ve sürdüren politikalarını, sosyal demokrat rejimlerin ise etkin kamu hizmetlerini belli ölçülerde yansıtmaktadır.

Sosyal hizmetlerin önceki yılını ulusal ölçekte gözden geçirirken Türkiye'de sosyal hizmetlerde son yıllarda süren yapısal değişimlerin izlerini sürmemiz gerekir. Erken Cumhuriyet döneminde sosyal hizmetler, kadim dönem gelenekleri sürdürülerek devlet dışı alanda özellikle vakıfların ve dernek örgütlenmelerinin sorumluluk alanında bırakılmıştır. 1960'lardan itibaren ise medeniyet kimliğimiz olan Türk dayanışmacılığı temelinde devletleşmiş ve bürokratik sisteme katılmıştır.⁷ Sosyal refah, 2010'lara kadar olan dönemde büyük oranda geleneksel aile-akraba sistemi ve bürokratik devlet yapılanması içinde paylaşılmıştır. Kamuda Başbakanlığa bağlı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü sınırlı bir teşkilatlanmayla hizmet vermiştir. 2011'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı adıyla icracı bir bakanlık örgütlenmesinin kurulması, sosyal hizmetlerin hızlı bürokratik büyümesi ve yaygınlaşması sonucunu doğurmuştur.⁸ Bu dönüşüm, Türkiye'de sosyal hizmetlerin reaktif hizmet modellerinden (talep odaklı ve yatılı kuruluş bakımı yönelimli) proaktif hizmet modellerine (arz ve koruyucu-önleyici hizmet odaklı) geçişinin ilk adımı olmuştur. Bu adıma paralel ve onu izleyen ikinci gelişmeysen "Aile Sosyal Destek Programı'nın (ASDEP)" hayata geçirilmesi ve sosyal hizmet merkezi kuruluş modeliyle sunulmasıdır. Bununla birlikte tespit edilen sosyal sorunlar çeşitlenmiş ve hizmetin kapasite artışına paralel bir seyir oluşmuştur. Sosyal hizmetlerden yararlanan kişi ve ailelerin sayısının sürekli artış hâlinde olduğu bir tablo gelişmiştir. Doğal olarak sosyal hizmetlere ve sosyal hizmet iş gücüne olan talep de yoğun bir artış göstermiştir.

Proaktif Hizmetlere Yöneliş

Türkiye’de sosyal hizmetlerin sunumundaki değişimlere ışık tutan, tarihin akışına ve küresel bağlama paralellik gösteren bir gelişme, sosyal hizmetlerin bürokratik tasarımı- nın verimlilik ve erişim odaklı olarak dönüştürülmesidir. Yönetişim, verimlilik ve kalite ilkelerine göre çoklu hizmet sunan çatı kuruluşlarının artışı yaşanmaktadır. Bunun Türkiye’deki en tipik örneklerinden birisi sayıları Ocak 2023 itibarıyla 377’ye ulaşan “Sosyal Hizmet Merkezleri”dir (SHM).⁹ Sosyal hizmet merkezlerinde¹⁰ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı genel müdürlüklerin taşra hizmet birimlerinin hizmet konuları aynı gündüzlü kuruluş çatısı altında verilmektedir. Batıda ülkemizden farklı olarak hizmet aracıları (sosyal hizmet sunan firmalar) yaygınlaşmıştır. Türkiye’de yaygın olmamakla birlikte kreşler ve erken çocukluk programları kamusal hizmetlerin dışında kalmıştır. Devam eden başlıklar altında çocuklar, kadınlar, engelliler, yaşlılar, gaziler, şehit yakınları ve ailelere yönelik sosyal hizmetlerdeki güncel gelişmelere kısaca yer verilmiştir.

Çocuklar

Türkiye’de sosyal hizmetlerin sunumunda öncelikli nüfus grubu çocuklardır. 2005’te Çocuk Koruma Kanunu ile başlayan Türk çocuk koruma reformu, geride bırakılan 15 yıldan fazla sürede çocuk koruma sisteminin yapısını büyük ölçüde değiştirmiştir. 2005’te yatılı ve yurt-yuva tipi kuruluş bakımında yaşayan çocuk sayısı 20 binin üzerinde iken 2017’de bu depo kurumların tümü kapatılmış ve 6-7 çocuktan oluşan “ev tipi grup evi” hizmet modeli olan çocuk evlerine geçilmiştir. 2021 sonu resmî verilere göre çocuk evleri ve çocuk evleri sitelerindeki (önceki sevgi evleri) çocuklarımızın toplam sayısı 13.302’ye düşmüştür.¹¹ Geline aşamada hem kuruluş tipi değişmiş hem de

çocuk sayısı üçte ikiden fazla oranda azalmıştır. Ebeveyn bakımından yoksun olan çocuklarımız için en uygun alternatif bakım modeli hiç şüphesiz koruyucu ailedir. Bugün koruyucu aile yanında bakılan toplam çocuk sayısı 8.459’dur.¹² Umut vadeden uygulamalardan biri, çocukların sosyoekonomik nedenlerle kurum bakımı altına girmelerini veya kurum bakımı altında kalmalarını önlemek için ailelerin desteklenmesini içeren “Sosyal ve Ekonomik Destek Programı’nın (SED)” başlatılmasıdır. 2005’ten bugüne değin yararlanıcı sayısı çok hızlı bir artış göstermiş ve 2005’te 10 bin çocuk için uygulanırken bu sayı 2021 sonunda 140 binlere kadar yükselmiştir. Çocuk koruma sisteminin azalan ev tipi kuruluş bakım modelinin artan koruyucu aile ve SED hizmetleriyle sürmesi beklenmektedir. Çocuk koruma sistemi için öncelikli ihtiyaçların başında önleyici mekanizmaların ve erken uyarı araçlarının geliştirilmesi gelmektedir.

Kadınlar

Türkiye’de kadın koruma ve güçlendirme hizmetlerinin merkezinde Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) girişimi yer almaktadır.¹³ ŞÖNİM’ler yedi gün yirmi dört saat esasına göre çalışan destek ve önleme hizmeti veren saha örgütleridir. 2022 itibarıyla ŞÖNİM sayısı tüm illeri kapsayarak 81’e çıkmıştır. Yıllık hizmet alan sayısı 300 binlere ulaşmaktadır.

Kadın müracaatçılara yönelik sosyal hizmetlerin bir diğer temel unsuru kadın konukevleridir. Bu istasyon kuruluşları; fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psikososyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocuklarıyla birlikte ihtiyaçlarının da karşılanması suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

2022'ye gelindiğinde 81 ilde 112 kadın konukevi açılarak hizmetin yaygınlaştırılması sağlanmıştır. Kadın konukeleri ayrıca il ve büyükşehir belediyeleri tarafından birçok ilde kanunla kurularak hizmet vermektedir (11 ilde 33 kadın konukevi). Diğer kurumların konukeleriyle birlikte toplam 149 kadına konukevinde yatılı koruma ve bakım desteği verilmektedir. Bu kurumlarda 60 bine yakın kadın, yollarında 25 bin civarındaki çocuklarıyla birlikte barınmıştır. Aslında birçok ülkede “kadın sığınakları (women shelter)” olarak tanımlanan bu hizmet birimlerinin temel özelliği akut kriz dönemi bitene kadar geçici koruma ve barınma imkânı sunan istasyon kuruluşları olmalarıdır. Ne var ki bu kurumlarda kadınların kalma süreleri can güvenlikleri endişesi ve ekonomik bağımlılıkları ve bakmakla yükümlü oldukları küçük çocukları nedenleriyle daha uzun sürebilmektedir. Kadın konukeleri hizmetinin, tamamlayıcı ve kadınların bağımsızlıklarını teşvik eden diğer psikososyal hizmetlerle geliştirilmesine ihtiyaç olduğu açıktır. Diğer yandan bu kuruluşlarda ailelerinin yanında kalan ve onlar gibi izolasyon riskine maruz kalan çocukların ihtiyaçlarını ve refahını gözetken sosyal hizmet müdahalelerine ağırlık verilmelidir.

Yaşlılar

Türkiye nüfusu hızla yaşlanmaktadır.¹⁴ Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2016'da %8,3 iken 2021'de %9,7'ye yükselmiştir. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %10'u geçmesi nüfusun yaşlanmasının bir göstergesidir.

Yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerde öncelikli hizmetlerden birisi yatılı kuruluş bakımıdır. 2022'de 23 ilde 263 özel huzurevinden yaklaşık 12 bin kişi hizmet almıştır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına (ASHB) bağlı 165

huzurevinden ise yaklaşık 13 bin kişi yararlanmıştır. Toplamda 25 bin civarında kişinin bu hizmeti aldığı ve sayının artış eğiliminde olduğunu söylemek olanaklıdır.

Yaşlılara yönelik yatılı bakım ve destek hizmetlerinin yanında önleyici gündüzlü hizmetler de son yıllarda tercih edilmektedir. ASHB, gelecek yıllarda gündüzlü evde bakım ve gündüz hizmetlerinin iyileştirilmesi için bir model oluşturarak merkezî ve yerel kuruluşların kurumsal kapasitesinin artırılarak aktif yaşlanmayı desteklemeyi hedeflemektedir. Bu amaçla evde sosyal hizmet ve gündüzlü yaşlı yaşam merkezlerinin niteliğinin, kapasitesinin ve yaygınlığının artırılmasını öngördüğünü bildirmektedir. Ne var ki bugün yaşlı bakım ve destek hizmetleri birinci basamak hizmetlerden ziyade konvansiyonel bakım modelleri merkezinde sürmektedir.

Türkiye'de son yıllarda kamuoyunun dikkatini yaşlanma sorununa çeken makro girişimler de gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı ve bölgesel uygulama stratejisiyle bağlantılı olarak *Ulusal Yaşlanma Ülke Raporu* hazırlanmıştır.¹⁵

Engelliler

Engelliler, ülkemizde kamusal sosyal hizmetlerin sunumunda yaşlı hizmetleriyle birlikte ele alınan bir nüfus grubudur. ASHB *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni* 2022 verilerine göre¹⁶ en az bir engeli olan kişi sayısı yaklaşık 5 milyon olup nüfusun hemen hemen %7'sini oluşturmaktadır. Bu oran düzenli artış eğiliminde olduğu da bildirilmektedir. Türkiye sosyal hizmetlerinin reform alanlarından birisi de çocuk gibi engelliler olmuş ve 2005'te *Engelliler Kanunu* yürürlüğe girmiştir. Böylece engelli kişilerin kamusal alanda hizmetlere ve haklara erişimini kolaylaştıran temel bir kanun gücü oluşmuştur.

Engellilere yönelik sosyal hizmetlerde öncelikli uygulama “evde bakım yardımı”dır. 2021 sonunda evde bakım yardım ödemesi alan kişi sayısı engelli nüfusun onda birinden fazlasına karşılık gelen yaklaşık 530 bin kişidir.

Engellilere yönelik sosyal hizmetlerin ikinci önemli ayağını kurumsal gündüzlü bakım hizmetleri oluşturmaktadır. Engellilerin bakımının sağlanmasında temel amaç engelli bireyi ailesinden ve yaşadığı sosyal çevresinden ayırmadan bu hizmeti yerine getirmektir. Bu amaçla bakıma ihtiyacı olan engelli bireylere sunulan bakım hizmetlerinde aile ve hak temelli bakım hizmetlerine yönelenmiş olup engelli bireylerin öncelikle ailesi yanında bakımının sağlanmasına, ailesi yanında uygun olmaması hâlinde “engelsiz yaşam merkezi” ve “umut evi” modeli olan ev tipi sosyal hizmet kuruluşlarında bakım hizmetinin sunumuna önem verilmektedir. 2017’de 6 gündüz yaşam merkezinde 459 engelli birey gündüz bakım hizmetlerinden yararlanmaktayken 2021’de 129 gündüz yaşam merkezinde 1.233 engelli bireye hizmet verilmiştir.¹⁷

İlaveten engellilere yönelik yatılı bakım hizmetleri de sürmektedir. Ülke genelinde 51 “Engelsiz Yaşam Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi” bulunmaktadır. 2018’de 97 yatılı bakım ve rehabilitasyon merkezinden (engelsiz yaşam merkezleri dâhil) 7.745 engelli birey yararlanmışken 2021 sonu itibarıyla 104 yatılı bakım ve rehabilitasyon merkezinde (51 Engelsiz Yaşam Merkezleri dâhil) 7.211 engelli bireye hizmet sunulmuştur. Yatılı bakımda bir diğer hizmet umut evleridir. Çocuk evlerine benzeyen umut evleri, engelli bireylerin içinde yaşadıkları toplumla kaynaşmaları için müstakil evlerde veya apartman dairelerinde yaşamaları ve toplumsal hayata aktif katılımlarının sağlanması amacıyla açılan ev tipi sosyal hizmet kuruluşlarıdır. “Umut Evleri”nde 4 ila 6 engelli bireyin bir evde bakım

elemanının refakatinde, mesleki personelin gözetiminde bakımları sağlanmaktadır. 2021 sonu itibarıyla 152 umut evi bulunmaktadır. Türkiye’de engellilerin haklarını güçlendirmek için Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı çalışmaları da 2022’de devam etmiştir.

Gaziler ve Şehit Yakınları

Gaziler ve şehit yakınları hizmetleri, Türkiye’de sosyal hizmetlerin icracı bakanlık örgütlenmesi içinde yapılandırılan özel bir hizmet alanıdır. 2022’de yayımlanan *ASHB 2021 Faaliyet Raporu*’nda, şehadet haberinin alınması sonrası başlatılan bir kriz müdahalesiyle yas sürecindeki şehit yakınlarına psikososyal destek hizmetleri verilmektedir. 2021 sonunda 117 şehit ailesi için çalışma yapılmıştır.

Şehit yakını ve gazi hizmetlerinin diğer ayağında istihdam destekleri bulunmaktadır. Şehit yakını, gazi, gazi yakını, sivil terör mağdurları veya yakınları, harp, vazife malulleri yahut yakınları için kamu kurum ve kuruluşlarına atama teklifi gerçekleştirilmektedir. 2020’de yaklaşık 1.600 kişiye bu hizmet verilmiştir.¹⁸

Aile

Türk ailesi çözülmeye ve küçülmeye devam etmektedir. Yirmi yılı aşkın süredir tüm siyasi erklerin sıklıkla vurguladığı “asgari üç çocuk” beklentisi demografik açıdan gereklidir. Zira TÜİK’nin en son Mayıs 2022’de yayımladığı *Türkiye’de İstatistiklerle Aile* ulusal verileri, Türkiye’de 2008’de 4 kişi olan ortalama hane halkı büyüklüğünün azalma eğilimi göstererek 2021’de 3,23 kişiye düştüğü görülmüştür.¹⁹ Dikkat çekici biçimde 2014’te %13,9 olan yalnız yaşayan kişilerden oluşan tek kişilik hane halklarının oranı 2021’de %18,9’a yükselmiştir. Çekirdek aileden

oluşan hane halklarının oranı, 2014'te %67,4 iken 2021'de %64,4'e gerilemiştir. Çekirdek aile küçülürken tek ebeveynli ailelerin arttığı, hızla modernleşmeye ve küçülmeye devam eden bir aile sistemi yaygınlaşmaktadır. Aynı verilerin gösterdiğine göre yoksulluk oranı da beşte bire kadar yükselmiştir. Özellikle geniş aileler içinde bu oran üçte bire yakın bir düzeye yükselmiştir. Genelde küçülen ve ekonomik gücü azalan Türk ailesiyle karşı karşıya olduğumuz açıktır.

Aileyi merkeze alan, aile sistemini bir bütün olarak koruyan ve güçlendiren politikaların savunucusu olmak sosyal hizmet mesleğinin mesleki tarihinin başından beri hep gündemde olmuştur. Bununla birlikte sosyal politikanın müdahale merkezine aileyi koymakla sosyal politikanın odaklandığı sorunların sorumluluğunu aileye yüklemek aynı şey değildir. Dolayısıyla aileci politikalar üretirken ailenin sosyal refahının sağlanmasındaki nesnel yükünü dengeleyen programlara öncelik verilmesi zorunludur. Bunlardan birisi şüphesiz erken çocukluk eğitim ve gündüzlü bakım programlarıdır. Hem çocukların erken yaşta gelişimini teşvik etmek hem de kadınların çalışma hayatına katılımını artırmak için kreş, gündüz bakımevi ve anaokulu hizmetlerinin yeniden sosyal politikaların gündemine gelmesi zorunludur. Zira önceden belirttiğimiz gibi devletin sosyal alandaki sorumluluğunu sınırladığı 90'larda özel sektöre bırakılan ilk alan kreş ve gündüz bakımevleri olmuştur. Bugün Türkiye genelinde 25 milyona yakın çocuk nüfusu içinde beş yaş altı çocuk sayısı yaklaşık 6 milyondur. 2021'de 0-5 yaş arası yaklaşık 100 bin çocuk ASHB'ye bağlı 2.305 kreş ve gündüz bakım hizmetlerinden yararlanmıştır. 2021-2022 Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) örgün eğitim istatistiklerine göre 4-6 yaş arası çocuklar için resmî/ özel

anaokulu ve ana sınıfı okul öncesi programlara kayıtlı toplam çocuk sayısı yaklaşık 1 milyon 885 bindir.²⁰ Rakamlar beş yaş altı çocukların önemli bir oranının erken çocukluk eğitimlerinden yararlanamadığını göstermektedir. Zira MEB 2021 verileri beş yaşında okullaşmanın ancak %56,9 olduğunu göstermiştir.

Sosyal Yardımlar

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2022 Mayıs'ta yayımladığı gelir ve yaşam koşulları araştırması sonuçlarında gördüğü yoksulluğu %28,7 olarak bildirmiştir (medyan gelirin %70'ine göre).²¹ Her üç aileden birinin yoksulluk sınırının altında olduğu görülmektedir. Araştırmada maddi yoksulluk oranı %27,2, kirada oturanların oranı –yoksulluğa benzer oranda– %26,8 olmuştur.

2021'de hak sahiplerine yaklaşık 100 milyar Türk lirası olan GSYH içindeki oranı %1,74 olarak gerçekleşen sosyal yardım verilmiştir. Bu oranın önceki yıllara göre hızlı bir artış gösterdiği de bildirilmektedir. Sosyal yardımların yardım yelpazesi her geçen yıl genişlemiştir. Dokuz kalemden (aile yardımı, barınma-gıda yardımı, engeli-yaşlı yardımı, sağlık yardımı, eğitim yardımı, proje destekleri vb.) 53 farklı sosyal yardım modeli kullanılmaya devam etmiştir.

Ülkemizde sosyal yardımlar alanında 2022'de başlatılan önemli bir uygulama, "Aile Destek Programı"dır. Bu program, çalışma hayatında olsa da düşük gelirli aileler için nakit ödeme destekleri içeren bir uygulama olarak tasarlanmıştır. Hane içinde kişi başına düşen gelir (maaş, ücret, yevmiye ve düzenli sosyal yardım gelirleri) toplam miktarına göre farklı tutarlarda düzenli ödemeler yapılmaktadır.²²

Ayni ve nakdî yardımları içeren sosyal yardımlar vazgeçilmez bir sosyal koruma enstrümanıdır. Fakat yoksullukla mücadelenin tekil aracı olarak kullanıldığında hem yetersiz hem de zararlı etkileri oluşur. Yetersizdir çünkü ekonomik yoksulluğun değil yoksunlukların geçici telafisini sağlar. Zararlıdır çünkü yararlanıcılar ve hizmet veren arasında yararlanıcılar aleyhine bir bağımlılık riski yaratır. Sosyal hizmet açısından yardım etmenin özerklik ve eşitlik arasında denge kuran hizmetleri üretmeyi gerekli görmek anlamına geldiği açıktır.

Sonuç

Sosyal hizmet, sosyal politikalara derinden gömülüdür. Sosyal hizmetlerin etkinliği toplumdaki aidiyetin temel belirleyicileri arasındadır. Dünya “Post COVID” döneminin meydan okumalarına odaklanırken biz Cumhuriyetimizin yeni yüzyılında sosyal hizmetlerin mimarisindeki yapısal değişimlere odaklanmaya devam etmeliyiz.

Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) verileri, Türkiye’nin milli gelire göre sosyal harcama oranının %12 ile %20 olan OECD ülkeleri ortalamasının sekiz puan altında olduğunu göstermektedir.²³ Sosyal hizmetlerin nitelik ve nicelik yönünden hızla gelişmeye ve mesleki bir nosyonla geliştirilmeye devam ettirilmesi kaçınılmazdır. Türkiye’nin ikinci yüzyılında sosyal refah sistemi, küresel toplum mimarisiyle uyumlu ve ülkemizin uluslararası sosyal politikalarda aktör rolünü,²⁴ uyguladığı sosyal hizmet modellerinde çevre ülkelere örnek olarak gösterdiği bir içerikte tasarlanmalıdır. İlaveten sosyal refah sistemimiz küresel olduğu ölçüde ‘küyerel’ ölçekte de örgütlenmelidir. Karmaşık sosyal sorunlara yerinden ve yerel beşerî ve maddi kaynaklarla yanıt verebilmek için sosyal hizmetlerin sunumunda ademimerkeziyetçilik ilkelerine göre bir dönüşümün önü açılmalıdır.

Sosyal hizmetlerin yararlanıcısı olan çocuk, yaşlı, engelli, kadın ve risk altındaki ailelerden oluşan müracaatçıları reel siyasetin moral kalkanına dönüştürebilecek kavramsal tasarımlara mesafe konulmalıdır. Örneğin yoksulluk sorunu analiz edilirken “çocuk yoksulluğu”, “kadın yoksulluğu”, “engelli yoksulluğu” gibi yoksulluk biçimleri tasarlamının operasyonel sebepleri olsa da bu alt grup tanımlamalarının reel siyasette rakip siyasetçilerin birbirlerine karşı ahlaki araçlar olarak kullanılmasına da prensip olarak engel olunmalıdır.

Sosyal yardımların ağırlığının şartlı nakit transferleri olarak formüle edilen şartlı yardımlara dayalı olmasının aidiyetin de şartlı olması sonucunu doğurabileceğini fark etmek gerekebilir. Bunların yanında son yıllarda çokça tartışılan “evrensel temel gelir” modelini de gözden geçirmek yarar olacaktır. Hiç şüphesiz insanlar aktif olmalı, çalışma hayatında olması istemeli, pasif-bağımlı bir hayata talep yaratan bir zihniyetin oluşmasına da engel olan ölçütler tanımlanarak evrensel gelir modeli üzerinde düşünülmelidir.

Sosyal hizmet disiplininin sosyal sorunları tanımlamak, tasnif etmek, analiz etmek ve çözmek gibi bir akademik misyonu vardır. Sosyal hizmet iş gücünü ve sosyal hizmetlerin yapılanmasını bürokratik olduğu kadar mesleki bir alan olarak tanıyan bir strateji benimsenmelidir. Türkiye’de son on yılda icracı bir bakanlığa dönüştürülen merkez-taşıra teşkilatı yapısıyla hızla büyümeye ve genişlemeye devam eden sosyal hizmetler sistemimizin mesleki ilkeler ve yöntemler temelinde geliştirilmesi gereklidir.

Sosyal hizmet politikalarının temel yönelimi koruyucu ve güçlendirici olmalıdır. İkisi arasındaki hassas dengenin gözetildiği hizmet modelleri çalışılmalıdır. Refah nosyonlarının kutuplaşmasından doğan bireyci ve toplumcu hizmet karşıtlıkları yerine “ben, biz olduğumuz zaman be-

nim” olarak ifade edilen Afrika kadim felsefesi “ubuntu”ya göre bir refah nosyonu inşa edilmelidir. Bunun için refahın sorumlu aktörlerinin aile, devlet, sivil toplum ve piyasa olarak dengelendiği bir sistem kurulmalıdır. Bunlardan birinin ya da birkaçının egemenliğinden ziyade dengelendiği, toplumun dayanışma kültürünün korunduğu bir refah dağıtım sistemine ihtiyaç duyduğumuz görülmelidir. Tüm çabalarımız, kapsayıcı bir toplumsal dönüşümün ve geleceğin ortak inşasına hizmet etmelidir.

- 1 Lorenz, W. A. (1994). *Social work in a changing Europe*. Routledge.
- 2 Garland, D. (2016). *The Welfare State: A Very Short Introduction* Oxford University Press
- 3 TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021 verileri, taksit ödemeleri veya borçları olanların oranını %63,7 olarak bildirmiştir.
- 4 Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton University Press.
- 5 Ne var ki sağlık çalışanlarına çeşitli ödeme teşvikleri sağlanırken bu gruptaki çalışanlar için özlük haklarını koruyan ödemelerin sınırlı kaldığı bildirilmektedir.
- 6 Bununla birlikte Türkiye’yi, Yunanistan, Portekiz ve İtalya’yı içeren Güney Avrupa Refah devlet modeli içerisinde dördüncü grup olarak sınıflandıran çalışmalar da mevcuttur. bk. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13608749608454714?journalCode=fes20>
- 7 Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğünün kuruluş tarihi 1963’tür.
- 8 Başbakanlığa bağlı bir genel müdürlükten icracı bir bakanlığa doğru dönüşüm, sosyal hizmetlerin kamu yönetimi sistemi içinde gelişmesi ve yaygınlaşması için atılan en önemli adım sayılabilir.
- 9 T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). *Sosyal Hizmet Merkezleri* <https://www.aile.gov.tr/athgm/kuruluslarimiz/sosyal-hizmet-merkezleri/>
- 10 İhtiyaç sahiplerinin tespit edilerek sosyal hizmet müdahalesinin ve takibinin gerçekleştirilmesinden çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı bireylere ve ailelerine koruyucu, önleyici, destekleyici, geliştirici hizmetlerle rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin bir arada ve en kolay ulaşılabilir biçimde, gerektiğinde kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllülerle iş birliği içinde sunulmasından ve bu hizmetlerin koordinasyonundan sorumlu gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır.
- 11 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). *Yıl Sonu İstatistikleri* <https://www.aile.gov.tr/media/108736/kurumsal-istatistikler.pdf>
- 12 TÜİK. (2022). *İstatistiklerle Çocuk* <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Cocuk-2021-45633#:~:text=Aile%20ve%20Sosyal%20Hizmetler%20Bakan%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%C4%B1n,ise%208%20bin%20459%20oldu.>

- 13 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). *2021 Yılı Faaliyet Raporu* <https://www.aile.gov.tr/media/100242/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf>
- 14 TÜİK. (2022). *İstatistiklerle Yaşlılar* <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yasli-2021-45636#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Ya%C5%9Fl%C4%B1%20n%C3%BCfus%20olarak%20kabul%20edilen,9%2C7%20ye%20y%C3%BCkseldi.>
- 15 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). *Ulusal Yaşlanma Raporu* https://www.aile.gov.tr/media/94685/ulusal_yaslanma_raporu_2018-2022.pdf
- 16 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni* https://www.aile.gov.tr/media/98625/eyhgm_istatistik_bulteni_ocak_2022.pdf
- 17 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). *2021 Yılı Faaliyet Raporu* <https://www.aile.gov.tr/media/100242/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf>
- 18 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2020). *Şehit-Gazi İstatistik Bülteni* <https://www.aile.gov.tr/media/60037/istatistik-bulteni-eyul.pdf>
- 19 TÜİK. (2022). *İstatistiklerle Aile* <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Aile-2021-45632>
- 20 Milli Eğitim Bakanlığı. (2022). *Milli eğitim İstatistikleri* https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/15142558_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2021_2022.pdf
- 21 TÜİK. (2022). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması* <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581>
- 22 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). *Aile Destek Programı* <https://www.aile.gov.tr/sygm/sayfalar/aile-destek-programi/>
- 23 OECD. (2022). *Social Spending* <https://data.oecd.org/social-exp/social-spending.htm>
- 24 Türkiye’nin 2011’de yürürlüğe girmesinde öncü olduğu ve şiddetle mücadelede kapsayıcı mekanizmalar içeren *İstanbul Sözleşmesi* örneğinde olduğu gibi birçok sosyal sorun alanında öncü olma potansiyeli vardır.

Uluslararası İnsani Yardımlarda 2022: Derinleşen Kriz, Yeni Roller ve “Yerelleşme”

Şerif Onur Bahçecik

Doç. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

2022’de dünya ve bölgemiz, COVID-19 salgınının hızını ve şiddetini azaltmasıyla yaralarını sarmayı, “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”nde geçmiş dönemde oluşan kayıpları biraz olsun telafi etmeyi umarken yeni krizlerle karşı karşıya kaldı. Kuraklık ve seller, devam eden veya yeni gelişen çatışmalar ve açlık pek çok ülkeyi etkiledi ve insanları yerinden etti. Temel gıda maddelerinden mısır, soya ve tahılda küresel talebin artması ve kuraklıklar nedeniyle ortaya çıkan fiyat artışları, 24 Şubat’ta Rusya’nın Ukrayna’yı işgal etmesi sonucunda zirveye ulaştı.¹ Pirinç dışındaki temel gıda fiyatlarının bu seviyelere 2007-2008 küresel finansal krizi ve 2011’deki “Arap Ayaklanmaları” öncesinde gelmiş olması oldukça düşündürücüdür. Savaş, gıda ihracatının yanı sıra gübre fiyatlarını da etkileyerek küresel gıda güvenliğini altüst etti. Enerji arzının kesintiye uğramasıyla gelişmiş ülkeler son yıllarda hiç görmedikleri enflasyon oranlarıyla karşı karşıya kalırken COVID-19 döneminde yapılan harcamalar ve azalan gelirler pek çok gelişmekte olan ülkeyi hazırlıksız yakaladı. Savaş nedeniy-

le son verilere göre² yaklaşık 8 milyon Ukrayna vatandaşı mülteci durumuna geldi.³

Savaşın yanı sıra doğa kaynaklı afetler de küresel insani durumu etkilemeye devam etti. Küresel iklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkan sıcak hava dalgaları Çin’den Amerika’ya kadar geniş bir coğrafyayı etkiledi ve yer yer yangınlara zemin hazırladı. Avrupa’da 500 yılın en kötü kuraklığı nedeniyle XIX. yüzyıldan ve daha öncesinden kalma uyarıları (açlık taşı [Hungerstein]) ortaya çıkarken Çin’de Yangtze Nehri havzasında elektrik üretilmemesi bazı bölgelerde sanayi üretimini vurdu. Pakistan’da Temmuz ve Ağustosta son 30 yılın yaklaşık iki misli yağın yağmur, buzulların da erimesiyle en az 1.391 kişinin ölümüne yol açan bir sele dönüştü. Afet 33 milyon kişiyi etkiledi ve 30 milyar dolarlık zarara yol açtı.⁴ Henüz Taliban yönetimi iktidardaki bir yılını doldurmadan Afganistan 22 Haziran’da yaklaşık 1.000 kişinin öldüğü bir depremle ve daha sonra da bir selle karşı karşıya kaldı.

Fotoğraf: AA, Ömer Ürer

Türkiye 2022’de de birçok krizde resmî veya sivil toplum yardımları aracılığıyla önemli bir rol oynadı. Bu konuda bazı örnekler vermek yerinde olacaktır. Ukrayna’daki savaş nedeniyle 1.000’i kimsesiz ve evlatlık çocuk olmak üzere 50 bin Ukraynalı Türkiye’ye sığındı. Pakistan’daki sel afeti sonrası Türkiye’den yola çıkan “İyilik Trenleri” gıda ve diğer yardım malzemelerini ulaştırdı. Sonraki haftalarda “Recep Tayyip Erdoğan Çadır Kenti” Sind eyaletinin Bholari bölgesinde hizmete açıldı. Afganistan için Türkiye hem “Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

Özel Emanet Fonu”na katkıda bulundu⁵ hem de deprem sonrası yardım yolladı.⁶ Türkiye’nin insani krizlerdeki rolü bu açıdan önceki yıllarla devamlılık göstermektedir..

2022’de Türkiye’nin yeni roller de edindiğini görüyoruz. Türkiye, Ukrayna Savaşı’nda barış görüşmelerine ev sahipliği yaparak diplomatik kanalların açık kalması için uğraştı. Ankara ara buluculuğuyla gerçekleşen esir takasının⁷ yanı sıra “tahıl koridoru” olarak bilinen girişimle Türkiye hem küresel gıda fiyatlarının istikrara kavuşmasına kat-

kıda bulundu hem de gıda güvenliğinin sağlanması için diplomasiden faydalandı. Bu girişimin ayrıntılı olarak incelenmesi yerinde olacaktır.

Türkiye'nin geçmiş yıllara dayanan önleyici diplomasi deneyimi 2010'da Finlandiya ile birlikte başlatılan "Barış için Ara Buluculuk" inisiyatifine dönüşmüştü. Düzenli yapılan İstanbul Ara Buluculuk Konferansları ile Türkiye bu konudaki bilgi birikimine katkıda bulunuyordu. Bu defa yapılan ara buluculuk girişimi ise bazı özgünlükler içeriyor. Diğer birçok örneğin aksine tahıl koridorunun gerçekleşmesi için yapılan girişim sadece Ukrayna ve Rusya'yı değil, temel gıda maddeleri etkilendiği için tüm gelişmekte olan ülkeleri özellikle de gıda maddelerinde dışa bağımlı Mısır ve Lübnan gibi ülkeleri ilgilendiren bir konu. Ayrıca pek çok Afrika ülkesi de gıda yardımı için bu koridorun açık kalmasına ihtiyaç duyuyor. Diğer özgünlük ise bu örnekte Türkiye'nin sadece diplomatik bilgi birikimi ve savaşın tarafları Ukrayna ve Rusya ile olan dengeli ilişkilerini değil coğrafi konumunu da uygun bir şekilde kullanmasıdır. Bu şekilde Türkiye küresel gıda güvenliğine sadece bir sağlayıcı olarak değil, bir kolaylaştırıcı olarak da yardımcı oluyor.

Resmî adı "Tahıl ve Gıda Maddelerinin Ukrayna Limanlarından Güvenli Taşınması Girişimi" olan "Karadeniz Tahıl Girişimi" BM'nin marttan itibaren başlayan uyarılarıyla gündeme geldi. Koridor kararlaştırılmadan önce Ukrayna tahılının taşınması için çeşitli seçenekler uluslararası toplum tarafından önerildi. Bu önerilerin arasında uçuşa yasak bölgeye benzer bir askeri uygulamanın yapılması, BM Güvenlik Konseyi kararı alınması, Belarus'tan insani koridor oluşturulması ve Almanya'nın "Tahıl Köprüsü" projesi sayılabilir. Bu seçeneklerin gerçekçi olmadığı zamanla görülmüş olmalı ki BM Nisan sonunda Ukrayna ve

Rusya'ya tahıl koridoru planını sundu. Bu süreçte BM ve Türkiye, Rusya ve Ukrayna'nın anlaşabilmesi için yoğun çaba gösterdi.⁸ Haziran'a gelindiğinde plan netleşmeye başladı ve nihayet 27 Temmuz'da anlaşma imzalandı. Ukrayna gemilerinin denetimi için Rusya, Ukrayna, Türkiye ve BM yetkilerinin görev aldığı ortak koordinasyon merkezi kuruldu. 29 Ekim'de Sivastopol Limanı'na yapılan saldırı sonrası Rusya katılımını durdurduğunu açıklasa da Türkiye'nin çabalarıyla 2 Kasım'da Rusya girişime tekrar katıldı.⁹ Bu çabalar BM, Avrupa Birliği (AB) ve farklı ülke liderleri tarafından takdir toplayarak Türkiye'nin savaş zamanındaki insani rolünü ortaya koydu.

Yerelleşme Gündemi

2022'nin önemli gelişmelerinden biri de yerelleşme gündemi oldu. Bilindiği gibi insani krizlerde ortaya çıkan ihtiyaçlara ilk cevap verenler yerel ve ulusal kuruluşlar olsa da uluslararası insani sistem birkaç Batılı devlet ve organizasyonun etrafında şekilleniyor. Yerel ve ulusal kuruluşlar sahada ihtiyaçları belirleyip yaraları sararken Batılı aktörler sağladıkları mali kaynaklarla görünür oluyor. Toplumları derinden etkileyen çatışmaların artması ve uzaması, insani yardım sisteminin finansmanındaki sıkıntılar ve dekolonizasyon tartışmalarıyla yoğunlaşan eleştirel perspektifler bir süredir yardım sektörünün hiyerarşik yapısını sorguluyordu. 2016'da İstanbul'un ev sahipliğini yaptığı Dünya İnsani Zirvesi'nde önemli tartışmalardan biri de "yerelleşme" olarak adlandırılan yerel ve ulusal aktörlerin daha güçlü hâle gelmesi oldu. Her ne kadar yerel kuruluşların güçlendirilmesi eskiden beri farklı şekil ve isimlerle insani yardım alanının gündeminde olsa da bu zirvede yerelleşme daha güçlü ve kapsamlı bir şekilde dile getirildi ve "Büyük Uzlaşma (Grand Bargain)" ile büyük donör ve kuruluşlar, insanlara daha fazla yardımı ulaştırma ve

sistemin etkililik ve etkinliğini artırma taahhüdünde bulundu. “Büyük Uzlaşma”ya imza veren donör ve kuruluşların artmasıyla çerçeve güncellendi. 2022’de “şeffaflığın artırılması, yerel ve ulusal aktörlere daha fazla destek ve fon sağlanması, ortak ve tarafsız ihtiyaç analizi yapılması, faydalanıcıların karar alma süreçlerine katılması ve raporlama süreçlerinin basitleştirilmesi” başlıklarında çalışmalar somutlaştı. Türkiye’de de 2020’de kurulan “Yerelleşme Savunuculuk Grubu” konuyu sivil toplumun gündeminde tuttu. 2022’de “Yerelleşme Savunuculuk Grubu” bir yandan farklı ülkelerdeki yerelleşme savunucularıyla bağ kurarken¹⁰ bir yandan da ülkemizdeki insani yardım alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarını, uluslararası örgütleri ve donörleri bir araya getirerek paydaşlar arasında diyalog ortamı oluşturdu. “Yerelleşme Savunuculuk Grubu” üyelerinden Türkiye Mülteci Konseyi (TMK) ise “Büyük Uzlaş” taahhütlerine ne oranda uyulduğunu görmek ve yerelleşmeyle ilgili sorunları verilere dayalı bir biçimde ortaya koyarak savunuculuğa zemin oluşturmak amacıyla bir araştırma raporu yayımlanmasını sağladı.¹¹ ALNAP tarafından yayımlanan ve Türkiye’den Hayata Destek Derneğinin katkıda bulunduğu bir diğer raporda da yerelleşme konusunda uluslararası karşılaştırmalı bilgiler kamuoyuna sunuldu.¹² Bu gelişmeler yerelleşme konusunun küresel insani yardım sisteminin gündeminde kalmaya devam edeceğini ve Suriye krizinde önemli deneyimler elde eden Türkiye sivil toplumunun da yerel bir dinamik olarak meseleyi sahiplendiğini gösteriyor.

- 1 Vos, R. vd. (2022). *COVID-19 and Rising Global Food Prices: What’s Really Happening?* <https://www.ifpri.org/blog/covid-19-and-rising-global-food-prices-whats-really-happening>
- 2 UNHCR. (2022). *Situation Ukraine Refugee Situation* <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- 3 France24. (2022). *More than 1,000 Ukrainian Orphans, Foster Children Take Refuge in Turkey* <https://www.france24.com/en/middle-east/20220618-more-than-1-000-ukrainian-orphans-foster-children-take-refuge-in-turkey>
- 4 Shahzad, A., Greenfield, C. (2022). *U.N. Chief Urges Support for Flood-Hit Pakistan*, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/un-chief-visits-areas-pakistan-devastated-by-floods-2022-09-10/>
- 5 Independent Türkçe (2022). *Türkiye, Afganistan Özel Emanet Fonu’na 3 milyon dolar katkı yapacak* <https://www.indyturk.com/node/476851/haber/t%C3%BCrkiye-afganistan-%C3%B6zel-emanet-fonuna-3-milyon-dolar-katk%C4%B1-yapacak>
- 6 Gündoğmuş, Y. N. (2022). *Türk Kızılayın yardımları Afganistan’daki depremzedelere ulaştı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turk-kizilayin-yardimlari-afganistandaki-depremzedelere-ulasti/2620937>
- 7 Aksan, S. (2022). *Esir takası: Türkiye’den başka bir ülke yapamazdı* <https://www.trthaber.com/haber/gundem/esir-takasi-turkiyeden-baska-bir-ulke-yapamaz-di-710573.html>
- 8 Birleşmiş Milletler (2022). *Secretary-General’s Remarks to the Media on the Black Sea Grain Initiative* <https://www.un.org/sg/en/content/sg/press-encounter/2022-08-01/secretary-generals-remarks-the-media-the-black-sea-grain-initiative>
- 9 Beaumont P., Roth A. (2022). *Russia Will Rejoin UN Grain Corridor from Ukraine in Humiliating U-Turn* <https://www.theguardian.com/world/2022/nov/02/russia-will-rejoin-un-grain-corridor-from-ukraine-in-humiliating-u-turn>
- 10 Can, C. (2022). *Türkiye’de Yerelleşme Çalışmaları İçin Güzel Bir Adım Daha Attık STGM | Sivil Toplum Geliştirme Merkezi*, <https://www.stgm.org.tr/blog/turkiye-de-yerellesme-calismalari-icin-guzel-adim-daha-attik>
- 11 Morris, F. ve Bahçecik, S.O. (2022). *Funding to Local Actors: Evidence from the Syrian Refugee Response in Türkiye, Development Initiatives ve TMK*. <https://devinit.org/resources/funding-to-local-actors-syrian-refugee-response-turkiye/>
- 12 Obrecht, A. Swithern, S. ve Doherty, J. (2022). *2022 The State of the Humanitarian System. ALNAP*. <https://sohs.alnap.org/help-library/2022-the-state-of-the-humanitarian-system-sohs-%E2%80%93-full-report-0>

2022’de Türkiye’nin Öne Çıkan İnsani Diplomasi Faaliyetleri

Orhan Battır

Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

En geniş perspektiften ele alındığında insani diplomasi, insan güvenliğine dair sorunlara her hâlükârda ve öncelikle insanı merkeze alan çözümler üretme adına uluslararası düzeyde sarf edilen çabalara karşılık gelmektedir. Bir başka ifadeyle insani sorunlara insan odaklı yaklaşılarak çözüme yönelik araçların kullanımı konusunda karar vericilerin, alandaki tüm aktörlerin ikna edilmesine ve harekete geçirilmesine yönelik süreçlerin tamamı insani diplomasi olarak değerlendirilebilir.

İnsani diplomasi uygulama süreçleri, araçları ve aktörleri itibarıyla resmî diplomatlar eliyle yürütülen dış politika pratiklerinden yani geleneksel diplomasiden epeyce farklıdır. Bununla birlikte her iki diplomasi kendi kulvarında ilerler ve birbirinin zıddı veya alternatifi değil tamamlayıcısıdır. İnsani diplomasi bu anlamda, doğrudan devlet çıkarları yanında temel insani değerleri önceleyen uygulamalar yoluyla uluslararası politika yapım sürecinde önemli bir ağı kapatmaktadır. Bunun yanında insan odaklı ve insan hakları temelli olmasına bağlı olarak insani diplomasinin uluslararası politikada meşruiyet düzeyinin en yüksek faaliyet alanlarından biri olduğu söylenebilir.

Tüm bu nitelikler göz önünde bulundurulduğunda insani diplomasinin etkili bir yumuşak güç kaynağı ve gerçek bir dış politika aracı olduğu tartışmasızdır.

İnsani diplomasi kavramı insani yardım ya da insan hakları savunuculuğu gibi kavramları çağrışırsa da sadece bunlardan ibaret değildir, daha fazlasıdır. İnsani diplomasi yerine göre bu kavramları içermekle birlikte farklı ve çok daha geniş bir çerçevede anlam bulur. İnsani diplomasi uygulamalarının belli ölçüde merkezinde yer alan insani yardım kavramı; afet, yoksulluk, kuraklık, açlık, savaş vb. nedenlerle hayati tehlike başta olmak üzere kendi imkân ve inisiyatifleriyle üstesinden gelemeyecekleri çeşitli zorluklara maruz kalan ve yardıma muhtaç hâlde bulunan insanların öncelikle hayatta kalmalarını, güvenliklerini, acılarının hafifletilmesini ve nihayet sorunların kalıcı çözümünü sağlamaya yönelik her türden faaliyetleri içerir.

İnsani diplomasi dendiğinde ise insani kriz olarak nitelendirilebilecek doğa veya insan kaynaklı her türlü sorun karşısında insan hayatı ve onurunun korunması için ilk planda acil insani yardımların gerçekleştirilmesi, devamında da rehabilitasyon ve kalıcı iyileşmenin sağlanması

sı adına uluslararası iş birliğine yönelik insani faaliyetler akla gelir. Bu evrede sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere sivil aktörlerin ön planda olduğu söylenebilir. Özellikle insani trajedilerin çok daha görünür olduğu savaşlar/ iç savaşlar söz konusu olduğunda sivillerin kurtarılması ve korunması yanında çatışan taraflar arasında diyalogun kurulması, ara buluculuk girişimleri, geçici yahut kalıcı ateşkes anlaşmaları ve barışın tesisi gibi konularda ortaya konan çabalar da insani diplomasinin doğrudan “politik” alana ilişkin boyutuna karşılık gelmektedir. Bu evrede de asli unsur olarak devlet ve devlet üstü kurumlar nezdinde resmi aktörlerin ön planda olduğu görülür.

Hem sivil hem de resmi aktörler eliyle ve genellikle iş birliği içinde yürütülen insani diplomasinin uluslararası insani yardımlar -ve kalkınma yardımları- ile barış inşası faaliyetleri olmak üzere temel iki araçından bahsedilebilir. Bir başka ifadeyle -ne kadar çeşitlenirse çeşitlensin- insani diplomasi faaliyetlerinin her birini insani yardımlar ve barış inşasıyla ilişkilendirmek mümkündür.

Türkiye’nin 2022 içinde resmi ve sivil aktörler eliyle yürüttüğü insani diplomasi faaliyetlerine yukarıda yer verilen açıklamalar bağlamında değinmek daha anlamlı olacaktır. Bu çerçevede yıl içinde doğa ve/veya insan kaynaklı sorunlara yönelik faaliyetleri ayrı ayrı ele almak gerekirse doğa kaynaklı afetlerin yol açtığı insani krizler karşısında yapılanlara Afganistan’da meydana gelen deprem ve Pakistan’da yaşanan selin ardından Türkiye’nin insani yardım hamleleri örnek verilebilir. İnsan kaynaklı krizlerden bahsedildiğinde ise kuşkusuz Rusya-Ukrayna Savaşı’nın yol açtığı insani sorunlara yönelik çözüm arayışları öne çıkacaktır. Söz konusu üç insani soruna ilişkin insani diplomasi niteliğindeki faaliyetlere kısaca değinerek tabloyu somutlaştırmak mümkündür.

Afganistan Depremi

Haziran 2022’de Afganistan’da meydana gelen ve binden fazla kişinin hayatını kaybettiği, 2 bine yakın yaralının olduğu depremin ardından başta AFAD olmak üzere Türk Kızılay, İHH gibi uluslararası bilinirlik düzeyi yüksek insani yardım kuruluşlarının son derece hızlı bir şekilde bölgeye intikal ederek yaraları sarmaya çalıştığı görülmüştür.

AFAD ekipleri derhâl bölgeye ulaşarak depremin en etkili olduğu Paktika vilayetinin Giyan ilçesinde evleri yıkılan veya hasar gören 250 aileye gıda yardımı gerçekleştirmiştir.¹ Ayrıca yerinde tespitler sonucunda çadır kurulması, battaniye, yatak, gıda ve hijyen malzemeleri dâhil çeşitli yardımların planlaması yapılarak TCDD Taşımacılık AŞ Genel Müdürlüğü ve AFAD koordinasyonunda 10 ayrı sivil toplum kuruluşunun katkılarıyla organize edilen 6 grup hâlindeki “İyilik Treni” 24 Ağustos 2022’de Ankara Gar’dan Afganistan’a gönderilmiştir.²

Türk Kızılay, bölgedeki delegasyonunda görev yapan ekiplerini depremzedelerin ihtiyaçları için seferber ederek Afgan Kızılay koordinasyonunda bölgeye ilk etapta 500 aile için gıda kolisi ulaştırmıştır. Depremde yaralananlara da hastanede destek olan Türk Kızılay ekipleri, ihtiyaç tespitlerinin ardından depremzedeler için gıda ve gıda dışı yardım malzemeleri sevkiyatlarıyla acil insani yardım faaliyetlerine devam etmiştir.³

İHH Afganistan Temsilciliği derhâl harekete geçerek ilk olarak 1.500’den fazla depremzedeye sıcak yemek dağıtımını gerçekleştirmiştir. Bunun yanında çadır, battaniye ve diğer yardım malzemeleri temin ederek yardımlarını sürdürmüştür.⁴

Pakistan'da Yaşanan Sel Afeti

Pakistan'da aşırı yağışların yol açtığı selin ardından insani yardım amacıyla bölgeye intikal eden ilk ülke yine Türkiye olmuştur.

AFAD ve Türk STK'ların iş birliğiyle yürütülen yardım faaliyetleri çerçevesinde 7.500 tonun üzerinde yardım malzemesi Pakistan'a gönderilmiştir. İlk etapta 34 bin 452 aile tipi çadır, 442 bin 892 gıda ve hijyen kolisi, 3 milyona yakın tıbbi malzeme, 43 binden fazla barınma malzemesi, 10 bin mutfak, 50 binden fazla giyim malzemesi, 2 büyük mobil sağlık ünitesi ve 50 bottan oluşan yardım malzemeleri felaketin etkili olduğu bölgelere ulaştırılmıştır. AFAD ekipleri tarafından 21 farklı bölgede 28 bin 808 çadır kurularak buralarda yaşayan 180 bine yakın insana geçici barınma imkânı sağlanmıştır.⁵

Türk Kızılay, afetin en çok etkilediği Belucistan, Sind, Gilgit-Baltistan, Pencap ve Keşmir bölgelerinde selin ilk saatlerinden itibaren harekete geçerek gerek Pakistan'da yerelden temin ettiği yardım malzemeleri gerek kara yolu ile Türkiye'den gönderdiği yardımlar gerekse AFAD koordinasyonunda hazırlanan "İyilik Treni" ve kargo uçaklarına yerleştirdiği insani yardım malzemeleriyle Pakistan'ın yaralarının sarılmasına destek olmuştur.⁶ İlerleyen birkaç ay boyunca Türk Kızılay gıda, giyim, hijyen ve barınma ihtiyacına yönelik yardımlarına devam etmiştir.

İHH selden etkilenen binlerce aileye ilk andan itibaren sıcak yemek, gıda kolisi, giyim ve hijyen malzemeleri, battaniye, cibinlik, su filtresi, sağlık hizmeti ve ilaç tedariki gibi acil ihtiyaç duyulan konularda aktif roller üstlenerek yardım faaliyetlerinde bulunmuştur.

Rusya-Ukrayna Savaşı

Yukarıda kısaca değinilen iki olgu, insani diplomasi araçlarından “uluslararası insani yardımlara” örneklik ederken Rusya-Ukrayna Savaşı’nın yol açtığı çok boyutlu insani sorunların çözümüne yönelik faaliyetlerse hem “uluslararası insani yardımlar” hem de “barış inşası” konusunda Türkiye’nin öncü rolünü gözler önüne sermiştir. 24 Şubat 2022’de Rusya’nın Ukrayna’da önceden belirlediği hedeflere yönelik hava ve füze saldırılarıyla başlayan savaş bir anda pek çok meseleyi gölgede bırakarak uluslararası siyasetin en önemli gündemi hâline gelmiştir. Savaşın en başından itibaren Türkiye’nin tutumu son yıllarda güçlü bir şekilde ve sıkça vurgulanan “Girişimci ve İnsani Dış Politika” anlayışı çerçevesinde gelişmiştir.

Uluslararası İnsani Yardımlar

Diğer tüm insani kriz durumlarında olduğu gibi Rusya’nın saldırılarından etkilenen sivillerin kurtarılması ve korunmasında Türk resmi ve sivil insani yardım kuruluşlarının ön planda olduğu görülmüştür. Bu konuda yine aynı kurumların faaliyetleri örnek olarak verilebilir.

Savaşın başlamasını takip eden birkaç gün içinde Ukrayna halkının acil insani ihtiyaçlarını karşılamak için AFAD koordinasyonunda ilgili kurum, kuruluş ve STK’ların desteğiyle hazırlanan insani yardım malzemeleri, Ukrayna halkına ve bölgedeki Türk vatandaşlarına ulaştırılmıştır. Ukrayna’nın Romanya sınırı, Polonya ile Moldova’da AFAD ekibi tarafından oluşturulan alanda günlük yaklaşık 10 bin kişiye beslenme desteği sunulmuştur.⁷

Türk Kızılay, Ukrayna Kızılhaçı’nın yardım talebine istinaden Ukrayna İnsani Yardım Operasyonu başlatmıştır. İlk andan itibaren Ukrayna’ya ve komşu ülkelere konuşlanan

Kızılay ekipleri tarafından operasyon paydaşlarıyla birlikte hem ülke içinde hem de tahliye ve göç güzergâhlarında bulunan mağdur sivillerin sağlık, barınma, korunma, gıda ve hijyen ihtiyaçlarına yönelik insani yardımlar ulaştırılmıştır. İlerleyen süreçte yardımlar artarak devam etmiştir.⁸

Ukrayna’da acil insani ihtiyaçların karşılanması için harekete geçen İHH tarafından bombardıman altındaki Kiev’de yaşayan sivillere ve komşu ülkelere sığınan mültecilere ekmek, sıcak yemek, gıda kolisi, battaniye gibi insani yardım malzemeleri temin edilerek destek sağlanmıştır.⁹

Barış İnşasına Yönelik Faaliyetler

Barış inşası çalışmaları çok boyutludur ve uygulamada; devletler arasında barışın tesis edilmesi, devlet içi aktörler arasındaki sorunların çözümü, terörizmle mücadele gibi farklı kategorilerde ve etkileşim düzeylerinde gerçekleşebilir. Bununla birlikte barış inşası süreçleri her durumda çatışan veya bünyesinde çatışma potansiyeli barındıran tarafların karşılıklı iletişim ve temaslarını zorunlu kılar. Resmi ve sivil insani diplomasi aktörlerinin üstlendiği barış elçiliği, ara buluculuk rolleri ve daha önemlisi çatışmalara kaynaklık eden siyasi, askeri, ekonomik vb. koşulların bertaraf edilmesi adına karar vericileri ve kanaat önderlerini ikna edip harekete geçirmeye ilişkin tüm faaliyetler bu çerçevede değerlendirilebilir.

Savaşın önce ateşkes sonra ardından kalıcı ve adil bir barış anlaşmasıyla sonlandırılmasına yönelik çalışmalar 2022 boyunca Türkiye’nin öncelikli dış politika gündemi hâline gelmiştir. Türkiye hem Rusya hem de Ukrayna’yla doğrudan lider düzeyinde görüşebilen az sayıda ülkeden biri olmuş, bu sayede savaşın başından itibaren iki ülke arasındaki müzakerelerde ara buluculuk ve kolaylaştırıcılık rolünü üstlenerek barış inşası adına başarılı sonuçlar elde etmiştir.

Türkiye, savaş bütün şiddetiyle devam ederken *Antalya Diplomasi Forumu*'nda 10 Mart'ta Rusya ve Ukrayna Dışişleri Bakanlarını bir araya getirmiştir. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun da katılımıyla üçlü formatta gerçekleştirilen toplantı sayesinde taraflar arasında ilk doğrudan siyasi temas sağlanmıştır. Ardından 29 Mart'ta teknik heyetler İstanbul'da tekrar bir araya gelmiş ve müzakerelerde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu iki toplantının ilerleyen süreçte yürütülen ateşkes ve barış müzakerelerine temel teşkil ettiği söylenebilir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın liderler düzeyinde yürüttüğü yoğun diplomatik girişimler yanında dışişleri ve millî savunma bakanları nezdinde kurulan üçlü temaslar sayesinde hem mevcut hem de potansiyel insani krizlerin önüne geçmek mümkün olmuştur. Bu bağlamda;

- Sivillerin sıcak çatışmaların yaşandığı bölgelerden tahliyesine yönelik insani koridorun açılması,
- Çatışma bölgeleri başta olmak üzere her iki ülkede yaşayan Türk vatandaşlarının güvenli bir şekilde Türkiye'ye getirilmesi,
- Savaşan taraflar dışında kıtalar arası boyutta çok geniş bir coğrafyada olası gıda krizlerini önlemeye hizmet eden *Tahıl Koridoru Anlaşması*'nın imzalanıp uygulamaya geçirilmesi ve zaman zaman ortaya çıkan sorunların liderler düzeyinde doğrudan görüşmeler yoluyla giderilmesi,
- Ara buluculuk ve kolaylaştırıcılık girişimleri sayesinde Rusya ile Ukrayna arasında büyük çaplı esir takaslarının yapılması,
- Avrupa'nın en büyük nükleer enerji santrali olan Zaporijya Nükleer Santralinin çatışmalardan korunması

için Rus nükleer şirketi Rosatom ile Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı arasındaki görüşmelerin İstanbul'da gerçekleştirilmesi¹⁰

gibi diplomatik faaliyetlerin her biri Türkiye'nin barış inşası çerçevesinde yürüttüğü insani diplomasi uygulamaları olarak kabul edilmek durumundadır.

Sonuç olarak yukarıda zikredilen örnek olaylar karşısında sergilediği performans göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin insani diplomasi yeteneğini giderek güçlendirdiği ve bu sayede uluslararası sistem içinde insan odaklı dış politika-sıyla gerçek bir değer üretmeyi başardığı söylenebilir.

- 1 Anadolu Ajansı (2022). AFAD'dan depremde etkilenen 250 Afgan aileye gıda yardımı <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afaddan-depremde-etkilenen-250-afgan-aileye-gida-yardimi/2633008>
- 2 AFAD (2022 24 Aralık). Kardeş ülke Afganistan'a 6. Grup iyilik trenleri uğurlandı <https://www.afad.gov.tr/kardes-ulke-afganistana-6-grup-iyilik-trenleri-ugurlandi>
- 3 Türk Kızılay (2022). Kızılay Afganistan'daki Ekipleriyle Depremzedelere Yardım Ediyor <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/6936>
- 4 İHH (2022). Deprem sonrası Afganistan'a acil yardım <https://ihh.org.tr/haber/deprem-sonrasi-afganistana-acil-yardim>
- 5 Anadolu Ajansı (2022). AFAD, Pakistan'a 7 bin 500 tonun üzerinde insani yardım malzemesi gönderdi <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/afad-pakistan-7-bin-500-tonun-uzerinde-insani-yardim-malzemesi-gonderdi/2709439>
- 6 Türk Kızılay (2022). Pakistanlı selzedeler Kızılay çadırlarına yerleşmeye başladı <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/7045>
- 7 AFAD (2022). Türkiye'den Ukrayna halkına yardım eli <https://www.afad.gov.tr/turkiyeden-ukrayna-halkina-yardim-eli>
- 8 Türk Kızılay (2022). Ukrayna'ya insani yardım <https://www.kizilay.org.tr/Bagis/BagisYap/284/ukrayna-ya-insani-yardim>
- 9 İHH (2022). İHH'dan Ukrayna'ya insani yardım <https://ihh.org.tr/haber/ihh-dan-ukraynaya-insani-yardim>
- 10 T.C. Dışişleri Bakanlığı (2022). 2023 yılına girerken girişimci ve insani dış politikamız https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2023-yilina-girerken-girisimci-ve-insani-dis-politikamiz.pdf. s.13-15

2022'de Uluslararası Göç ve Türkiye'ye Yansımaları

Şebnem Köşer Akçapar

Prof. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
Küresel Göç Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi

Geçici koruma kapsamındaki 3,5 milyona yakın Suriyeli-nin yanı sıra 400 binin üzerinde uluslararası koruma altında farklı milliyetlerden sığınmacıyla Türkiye, dünyada 2022'de en fazla sayıda sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Ülkemizde 2022 sonu itibarıyla uluslararası koruma verilen ilk üç uyruk, sırasıyla 19.400 ile Afganistan, 7.131 ile Ukrayna, 4.083 ile Irak'tır. Ancak açıklanan resmî verilere bakıldığında 2022'de ilk defa geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısında 200 binden fazla düşüş görülmüştür. Kendi istekleriyle ülkelerine dönen Suriyeliler dışında, sınır dışı edilen Suriyelilerin sayısı da geçen yıla göre %161 artmıştır. Ayrıca mekânsal yoğunlaşmanın önlenmesi ve homojen yapının korunması adına yabancı yoğunluğunun Türk vatandaş nüfusuna oranla % 20'yi aştığı 63 ili kapsayan 1.169 mahallede ise yeni yabancı başvuruları ve adres değişikliği hizmetleri kapatılmıştır. Bu durum geri gönderme, sosyal uyum, mevcut göçmen gruba temel hakların tanınması gibi uygulamaların bir çıktısı olarak da değerlendirilir.

Türkiye, 2011'den itibaren iç savaş nedeniyle Suriye'den kabul ettiği kitlesel zorunlu göç sebebiyle hem uluslararası kuruluşların hem de yerel kurumların başlattığı göç

projelerinin önemli taraflarından biri hâline gelmiştir. Bu çerçevede 2022'de başta Göç İdaresi Başkanlığı ve Kızılay olmak üzere Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD) gibi uluslararası kuruluşların ve sivil toplumun desteğiyle yüzden fazla proje yürütülmüş veya devamlılığı sağlanmıştır. İçeriklere bakıldığında bu projelerin büyük çoğunluğunun ülkemizde başta İstanbul, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Adana, Mersin illerinde yaşayan geçici koruma altındaki Suriyelilere ve uluslararası koruma statüsü verilen diğer ülke vatandaşlarına yönelik olduğu görülmektedir.

Düzensiz göç alanında ise 2022'de Taliban'ın ülkede yönetimi devralması ve İran üzerinden göç baskısı nedeniyle Afganistan kaynaklı çalışmalar öne çıkmaktadır. Yakalanan düzensiz göçmen sayıları 454.662 ile 2019'daki zirveye erişmeye de pandemi sonrasında ivme kazanarak 258 bin üzerinde seyir izlemiştir. 2022'de düzensiz göçmenlerin yarısına yakını Afganistan uyruklu kişiler oluşturmaktadır. Suriye ise 45 binle düzensiz göç hareketlerinde de kaynak ülke olarak ikinci sırada yer almaktadır. Düzensiz göçle mücadelede kolluk kuvvetleri

deniz ve kara sınırlarımızda üstlerine düşen görevleri yerine getirmiştir. 2022’de düzensiz göçün aktörlerinden göçmen kaçakçılarının 9.149 ile son 10 yıl içinde en fazla sayıda yakalandığı görülmektedir. İnsani göç politikalarının bir yansıması olarak Yunanistan’ın geri itme faaliyetlerine karşılık umuda yolculukta ölüm denizi hâline gelen Ege Denizi’nde Türk Sahil Güvenlik ekipleri kurtarma operasyonları da düzenlemektedir.

2022’de Türkiye Cumhuriyeti kurumları tarafından açıklanan çalışmalarda öne çıkan konular; düzensiz göçün önlenmesi, geri gönderme süreçlerinin iyileştirilmesi ve yasal düzenlemelerin geliştirilmesidir. Göç İdaresi Başkanlığı tarafından uygulanan “Türkiye’de Düzensiz Göçmenlerin Geri Dönüşü ve Yeniden Entegrasyonu” ile “Geri Gönderme Merkezlerinin Kapasitelerinin Desteklenmesi ve İdari Gözetime Alternatif Tedbirlerin Geliştirilmesi” projeleri ve Türk Kızılay tarafından ülkemiz sınırları dışında desteklenen kamp ve yetimhanelerle söz konusu bölgedeki hayatın yeniden tesisi ve göçmenlerin gönüllü geri dönüşü hedeflenmektedir. Göç İdaresi Başkanlığı tarafından açıklanan verilere göre 2022’de geri gönderme merkezlerinin sayısı 30’a, kapasitesi ise 20.540’a yükseltilmiş; Suriye’de güvenli hâle getirilen bölgelere ise 58.758 Suriyeli gönüllü dönüş yapmıştır. İlâveten göçmenlerin sosyal ve ekonomik hayata katılmasına yönelik yürütülen çalışmalar ise ülke çapında devam etmektedir. Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimleri (SUYE) kapsamında geçtiğimiz yıl 1.395.055 kişiye eğitim verilmiştir.

2022’de öne çıkan yasal düzenlemelerden biri ise 02.02.2022 tarihli *Resmî Gazete*’de T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Uluslararası İş Gücü Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan ve yürürlüğe giren *Uluslararası İş Gücü Kanunu Uygulama Yönetmeliği* kapsamında sınırla-

rı çizilen “Yabancıların Çalışma İzni Muafiyeti”dir. Bu düzenlemeyle profesyonel ve nitelikli insan hareketliliğinin olumlu etkilenmesi beklenmektedir.

Uluslararası göç alanında 2022 başında yaşanan en önemli gelişmelerden biri de Rusya’nın 21 Şubat 2022’de işgali sonucu başlayan savaş neticesinde Ukrayna vatandaşlarının Türkiye’ye yönelik zorunlu göç hareketi olmuştur. Savaşın başlamasını takiben ilk iki ayda yüzde 90’ı kadın ve çocuklardan oluşan 12 milyonu aşkın insan yerlerinden edilmiştir. Kısa sürede beş milyondan fazla kişi başta Polonya, Romanya, Macaristan, Slovakya, Çekya, Almanya, Moldova, hatta İspanya ve İtalya gibi ülkelere giderek sığınma talebinde bulunmuştur. Türkiye de Ukrayna’dan gelen kayda değer bir sayıda geçici ve/veya kalıcı zorunlu göçmene ev sahipliği yapmaktadır. Savaşın başından itibaren Türkiye’ye 600 binin üzerinde Ukraynalı gelmiş ancak bunların çoğu farklı sebeplerle ülkeden ayrılmıştır. Son verilere göre Türkiye’de ikamet izniyle bulunan yaklaşık 46 bin ve uluslararası koruma başvurusunda bulunan 7.131 Ukraynalı vardır. Ukraynalıların oldukça heterojen bir grup olduğu unutulmamalıdır. Stalin döneminde zorunlu olarak yerlerinden edilmiş Ahıska Türklerinin yanı sıra 1994 Kırım ilhakıyla Ukrayna’da başka şehirlere göç eden Kırım Tatarları da bu son savaşla Türkiye’ye yönelmiştir.

Ukraynalıların Türkiye’ye göçü alanında yürütülen çalışmalar bulunmaktadır. Kızılay, Ukrayna içindeki yardım çalışmalarını 2022 boyunca sürdürmüş; geçici barınma merkezlerine yerleştirilen Ahıska Türklerine Kızılaykart aracılığıyla nakit desteğinde bulunmuş; Kızılay’ın başlattığı Ukrayna Yardım Kampanyası’na Turkcell’den de maddi destek sağlanmıştır. Sivil toplum kuruluşları sosyal uyuma ve insani yardımlara yönelik çalışmalara yer vermiştir. Psikolojik danışmanlık, eğitimde fırsat eşitliği ve erişimiyle birlikte özellikle kadınlar

ve çocuklar için ekonomik ve sosyal konularda güvenli alanlar yaratmaya yönelik adımlar atılmış veya önceden var olan çalışmaların genişletilmesi için çalışılmıştır. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği [SGDD, Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants (ASAM)] tarafından yürütülen “Ukraynalı Sığınmacılar için Danışmanlık Hattı ve Mülteci Çocuklara Yönelik Al Farah Çocuk ve Aile Destek Merkezleri Projesi” gibi adımlarla yeni göçmen gruplarına, kadın, çocuk ve gençlere yönelik daha lokal ve çözüm odaklı adımlar atılmıştır.

Türkiye'deki Ukraynalıların çeşitli hizmetlere erişimleri konusunda uluslararası kuruluşlar, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının yürüttüğü projelerin bir kısmı aşağıda sıralanmıştır:

- Ukraynalı sığınmacılar için danışmanlık hattı oluşturulmuş (SGDD/ ASAM),
- “Okula Dönüş Projesi” başlatılmış (SGDD/ ASAM),
- Türkiye’de yaşayan sığınmacıların psikolojik sağlığını ve psikososyal destek farkındalığını artırma çalışmalarına hız verilmiş (SGDD/ ASAM),
- Özellikle ruh sağlığı ve psikososyal destek, acil durum vaka yönetimi, okul taşımacılığı alanında farklı koruma hizmetleri sunulmuş [Uluslararası Göç Örgütü (IOM)],
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve BM Çocuk Örgütü (UNICEF) ile Ukrayna’dan gelen çocuklara destek verilmiş,
- Ukraynalı göçmenlerin koordinasyonu için devlet kurumları ile ilgili kuruluşlar arasında bilgi akışının sağlanmasına yönelik bir dizi proje başlatılmıştır [Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, (BMMYK)].

Ukraynalıların yanı sıra 2022’de Kremlin’in seferberlik ilânının sonrasında Türkiye’ye gelmeye başlayan, genellikle dijital sektör çalışanı beyaz yakalılardan oluşan veya “dijital göçmen (digital nomad)” olarak da adlandırılabilen Rusların sayısında ciddi bir artış olmuştur. Nisan 2023 verilerine göre Türkiye’de Rusya’dan gelip ikamet izniyle bulunan 154 bin 817 kişi, kısa dönem ikamet izniyle ülkede kalan 131 bin 659 kişi ve aile ikamet izniyle ülkede kalan 7.465 kişi kayda geçirilmiştir. Bu grubun yoğun yaşadığı illerden biri olan Antalya’da Rus şirket sayısı bir önce yıla göre %527 oranında artmıştır.

2022’de uluslararası göç alanında yapılan projeler, genellikle Ukrayna’dan gelen sığınmacıların acil ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olanlar ve önceki yıllarda Türkiye’ye gelen sayıları 4 milyonu aşkın geçici koruma ve uluslararası koruma altındaki sığınmacıların sosyal uyumunu sağlamaya yönelik sınıflandırılabilir. Buna göre geri dönüşler, insan ticaretiyle mücadele, geri gönderme merkezlerinin kapasitesinin yükseltilmesi, uluslararası göç konusunda kamu farkındalığının artırılması ve doğru bilinen yanlışların düzeltilmesi, düzensiz göç yönetimi, düzenli göç olanaklarının ve sürdürülebilir kalkınmaya dayalı göç politikalarının geliştirilmesi, insana yaraşır işlere erişim ve yeteneklerin kazandırılması alanında Türk kamu kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplumla pek çok proje yürütülmektedir. Bunlar arasında;

- Göç İdaresi Başkanlığı ve Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi [International Centre for Migration Policy Development (ICMPD)] ile Geri Dönüş Operasyonları Yürütme Kapasitesinin Güçlendirilmesinin Desteklenmesi Projesi [Forced Return Migration Operation (FRMON)],

Fotoğraf: AA, Valeria Ferraro

- Göç İdaresi Başkanlığı ve ICMPD ile Türkiye'nin insan ticaretine karşı verdiği mücadelede alınan kararları ve kanıta dayalı politika oluşturma sürecini desteklemek için *Türkiye'deki Çocuk Ticareti ve Emek Sömürüsüne Dayalı İnsan Ticareti* konulu araştırma (İnsan Ticareti Araştırma Laboratuvarı, Türkiye),
- Göç İdaresi Başkanlığı ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) iş birliğinde "Geri Gönderme Merkezleri"nin kapasitesini uluslararası insan hakları standartları çerçevesinde güçlendirilmesine destek projesi (FAZ II) ve Türkiye'de sosyal uyum politikalarının desteklenmesi,
- Göç İdaresi Başkanlığı ve Avrupa Birliği iş birliğinde göç ve uluslararası koruma konularında kamu farkındalığının artırılması; Türkiye'deki yabancıların ve insan ticareti mağdurlarının insan hakları açısından korunmasının güçlendirilmesi,
- "Düzensiz Göçmenlerin Yönetimi, Kabulü ve Barınması" konusunda Göç İdaresi Başkanlığının desteklenmesi,
- Göç İdaresi Başkanlığı, BMMYK ve IOM iş birliğinde geri gönderme merkezlerinin kapasitelerinin desteklenmesi ve idari gözetime alternatif tedbirlerin geliştirilmesi,
- Göç İdaresi Başkanlığı ve ICMPD ile Türkiye'de Geri Dönüş Danışmanlığı Kapasitesinin Geliştirilmesinin Desteklenmesi (ReCONNECT),
- Göç İdaresi Başkanlığı ve IOM ile Türkiye'deki Düzensiz Göçmenlerin Gönüllü Geri Dönüş ve Yeniden Entegrasyonun Sağlanması (AVRR),
- Göç İdaresi Başkanlığı ve ICMPD ile N-AVRR/ Türkiye'de Ulusal Destekli Gönüllü Geri Dönüş ve Yeniden Entegrasyon Programı'nın uygulanmasına destek verilmesi,
- Göç İdaresi Başkanlığı ve ICMPD iş birliğinde geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye ekonomisine etki analizi (ECOIMPACT),
- Göç İdaresi Başkanlığı ve BMMYK ile ulusal sığınma prosedürlerinin etkinliğinin uluslararası standartlar ve ulusal mevzuata uygun kuvvetlendirilmesi,

- Göç İdaresi Başkanlığı ve ICMPD ile Düzensiz Göçü Tamamlayıcı Faaliyetler Aracılığıyla Önlemek için Menşe Ülke ve Stratejik Ortaklarla İş Birliğini Güçlendirme Projesi (COMPLEMENT),
- Göç İdaresi Başkanlığı ve ICMPD ile Türkiye'de Düzenli Göç Politika Çerçevesini Geliştirmek amacıyla Analiz ve Operasyonel Kapasitenin Güçlendirilmesi (ANAPOL),
- Göç İdaresi Başkanlığı ve ICMPD ile Kalkınmaya Duyarlı Sürdürülebilir Göç Yönetimi Politikaları Uygulanmasına Destek Projesi (SUMMIT),
- Uluslararası Çalışma Örgütü'nün farklı bileşenlerle yürüttüğü İnsana Yakışır Geçim Fırsatlarıyla Dayanıklılığı ve Sosyal Uyumu Destekleme Projesi yer almaktadır.

Uluslararası kuruluşların yürüttüğü diğer projelerde göçmenlere/ sığınmacılara yönelik istihdam sağlamak, mesleki eğitim fırsatları yaratmak ve hem düzenli hem de düzensiz göçmenlere hizmet veren kurumların kapasitelerini geliştirmek için yürütülen çalışmalar ağırlıktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü Türkiye Ofisi (ILO, Türkiye) tarafından uygulanan "Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türk Vatandaşları için İnsana Yakışır İş Fırsatlarının Desteklenmesi Projesi", ICMPD tarafından yürütülen "Sürdürülebilir Sosyoekonomik Uyum İçin Girişimcilik Kapasitelerinin İyileştirilmesi (ENHANCER) Projesi" ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın "İşten Sosyal Uyuma Projesi" gibi çalışmalar sonucu İstanbul, Ankara, Hatay, Şanlıurfa, Kayseri gibi farklı dinamiklere sahip şehirlerde toplumsal cinsiyet ve fırsat eşitliği gözetilerek verilen girişimcilik eğitimlerinden, mentorluk desteklerinden ve ekonomik katkılardan çok sayıda göçmen yararlanmıştır ve yararlanmaya devam etmektedir.

Üniversite bünyesinde kurulan göç araştırmaları merkezleri ise uluslararası bilgi akışı ve göç çalışmaları için yurt dışındaki üniversiteler arasında iş birlikleri kurmuş, ulusal ve uluslararası projeler yürütmüş, yerel toplumun göçmenlere yönelik bilincinin geliştirilmesi adına akademik bilgi üretmiştir. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Küresel Göç Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi tarafından göç alanında farklı konularda Türk ve yabancı akademisyenlerin katılımıyla başlatılan webinar dizisiyle IOM ve Göç İdaresi Başkanlığı ile "Göç Çalışmaları Yaz Okulu", İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından "Öteki Hikâyeler: Göç, Sanat, Birlikte Yaşam" adlı podcast serisi, herkese açık ders ve konferanslar ile Koç Üniversitesi tarafından göç ve kent araştırmaları kesişiminde disiplinlerarası araştırma ve eğitimi desteklemek amacıyla yürütülen "BROAD-ER" projesi bu çalışmalara örnektir.

Tüm bu projeler ışığında özellikle iş hayatına katılıma ve çalışma şartlarının iyileştirilmesine yönelik projelerin Türkiye'den Suriye'ye göçün 11. yılında hâlâ bu kadar fazla sayıda olması ekonomik açıdan sığınmacıların/ göçmenlerin kendi yaşamlarının tesisi konusunda eksik kaldığının göstergesidir. Türkiye'deki göçmen gruplara yönelik çalışmaların ise çoğunlukla Suriyeli göçmenlere odaklandığını görmekteyiz. Burada göz ardı edilmemesi gereken nokta, Türkiye'nin 2022 itibarıyla başta Afganistan ve Ukrayna olmak üzere diğer ülkelerden de gelen insan hareketliliklerine açık olduğudur. Şu an için Suriyelilere oranla sayıları az bir grup olarak görülse de hâlihazırda sosyal uyumu sağlanmaya çalışılan göçmen grupların üzerine eklenmeleri, elde edilen ilerlemeye zarar verebilir. Bu sebeple yürütülen projelerin etki alanındaki göçmen grupların tamamını kapsayacak ve grup içi farklılıklara cevap verecek şekilde geliştirilmesi, proje türü veya büyüklüğünden ziyade ne kadar etkili ve değişim odaklı olacağının öncelikli olarak görülmesi gerekmektedir.

2022, Türkiye'ye yönelik göçler kadar Türkiye'den yurt dışına giden kişilerin sayısında da belirgin bir artışın olduğu bir dönemdir. 2022'ye ilişkin veri henüz yayımlanmamakla beraber 2021 verilerine göre 287 bin 651 kişi ülkeden ayrılmıştır. Bunların 103 bin 613'ü Türk vatandaşırken diğerleri ise yabancı uyruklu kişilerdir. Türk vatandaşlığı kazanan bir grup Suriyelinin de yurt dışına gittiği yolunda saptamalar bulunmaktadır. Bu grubun %12,3'ü 20-24 yaş aralığında, %12,1'si 25-29 ve %10,7'si de 30-34 yaş aralığındadır.

Türkiye'nin zorunlu göçle ilgili deneyimi ve yönetim kapasitesi son yıllarda artmıştır. Sosyal uyum çalışmaları yanında gönüllü geri dönüş konusuna da ağırlık verilmektedir. Son gelişmelere bakıldığında siyasi ve akademik odağın hem Türkiye'ye gelen hem de Türkiye'den giden vasıflı insanların göçüne de kaydırılmasının elzem olduğu görülmektedir. Nitelikli düzenli göçü merkeze alan yeni bir yaklaşım, bir yandan Türkiye'nin kaybettiği nitelikli göçün nedenlerini ve bu kişilerin göç motivasyonlarının çok yönlü araştırmasını gerektirmekte; diğer yandan Türkiye'ye gelen vasıflı göçmenler açısından itici ve çekici faktörlerin belirlenmesi, kapasite büyüklüğünün anlaşılması ve daha verimli yönlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Uluslararası göç alanında çalışmalar yürüten araştırmacıların ve kurumların gelecek yıl gündeminde olması beklenen konular arasında şüphesiz iklim ve afet kaynaklı göçler, Avrupa Birliği ve diğer ülkelerle yapılacak yeni külfet paylaşımı, gönüllü geri dönüşlerin hızlandırılması gibi başlıklar gelmektedir. Ayrıca Türkiye'deki iç göç süreçlerine ve ekonomik politik gelişmelere bağlı göç politikaları; Antroposen Çağı'nda insan kaynaklı iklim değişikliği; deprem, sel, aşırı yağışlar gibi doğa kaynaklı afetler nedeniyle ülke içinde yer değiştirmeler; çatışma ve yeni savaşlar sebebiyle diğer ülkelerden gelebilecek yeni göç dalgaları; mevcut ve

yeni göçmenlerin üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilmesi ile yerel halkla sosyal temas noktalarındaki sorunların belirlenmesi gibi konuların ve hâlihazırda yürütülen sürdürülebilir ekonomik alan yaratma çabalarının nitelikli göç çekim alanları oluşturulması üzerinden yer alması beklenebilir.

- 1 GİB. (2022). *Uluslararası Koruma İstatistikleri* <https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler>
- 2 GİB. (2022). *Geçici Koruma* <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- 3 GİB. (2023). *2022 Göç Yönetimi Faaliyetleri* <https://www.youtube.com/watch?v=cTNCgkBWEfU>
- 4 Akçapar, Ş.K. (2022). *Afganistan'dan Göç Hareketleri*, Onur Ender Aslan (Der.) İçinde Afganistan: Devlet ve Toplum. Ankara: TİAV Yayınları.
- 5 GİB. (2022). *Düzensiz Göç İstatistikleri* <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>
- 6 ÇSGB. (2022). *E- Muafiyet* <https://emuafiyet.csgb.gov.tr/welcome>
- 7 UNHCR. (2022). *Operational Data Portal Ukraine Refugee Situation*, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- 8 Parusel, B. ve Varfolomeieva, V. (2022). *European Policy Analysis. The Ukrainian Refugee Situation: Lessons for EU Asylum Policy*. Swedish Institute for European Policy Studies: <https://www.sieps.se/en/publications/2022/the-ukrainian-refugee-situation-lessons-for-eu-asylum-policy/>; Teke-Llyod, A. & Sirkeci, İ. (2022). A Long-Term View of Refugee Flows from Ukraine: War, Insecurities, and Migration. *Migration Letters*, 19(4), s. 523-535.
- 9 Bilik, A. (2022). *Ankara Eryaman'da Çocuklar ve Bakım Verenlerine Sağlanan Hizmetler*. Belgesel Gelişmeler Çerçevesinde Türkiye'deki Ukraynalılar Paneli. Ankara: SGDD-ASAM.
- 10 GİB. (2022). *Göç İdaresi Başkanlığı* <https://www.goc.gov.tr/>
- 11 Türk Kızılay. (2022). *Kızılay Ukrayna İçlerindeki Yardım Çalışmalarını Sürdürüyor* <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/6739>
- 12 Türk Kızılay. (2022). *Geçici Barınma Merkezi'ne Yerleştirilen Ahıska Türklerine Kızılaykart Desteği* <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/7053>
- 13 Türk Kızılay. (2022). *Kızılay'ın Ukrayna Yardım Kampanyasına Turkcell'den Destek* <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/6770>
- 14 SGDD. (2022). *Ukraynalı Sığınmacılar İçin Danışmanlık Hattı* <https://sgdd.org.tr/ukraynali-siginmacilar-icin-danismanlik-hatti/>
- 15 SGDD. (2022). *Okula Dönüş Projesi* <https://sgdd.org.tr/proje/okula-donus-projesi/>
- 16 Euronews. (2022). *Rusya'dan beyin göçü: 100 bin dijital sektör çalışanı ülkeyi terk etti* <https://tr.euronews.com/2022/12/20/rusyadan-beyin-gocu-100-bin-dijital-sektor-calisani-ulkeyi-terk-etti>
- 17 GİB. (2022). *İkamet İzinleri* <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>
- 18 Gazete Duvar. (2022 12 Mart). *Antalya'da kurulan Rus şirket sayısı yüzde 527 arttı* <https://www.gazeteduvar.com.tr/antalyada-kurulan-rus-sirket-sayisi-yuzde-527-artti-haber-1599837>
- 19 GİB. (2022). *Uluslararası Koruma İstatistikleri* <https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler>
- 20 TÜİK. (2022). *Uluslararası Göç İstatistikleri* <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2021-45814#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Yurt%20d%C4%B1%C5%9F%C4%B1ndan%20T%C3%BCrkiye'ye%20g%C3%B6%C3%A7,ini%20ise%20yabanc%C4%B1%20uyruklular%20olu%C5%9Fturdu>

Tahıl Koridoru ve Önemi

İlkay Dellal

Prof.Dr., Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Tarım Ekonomisi Bölümü

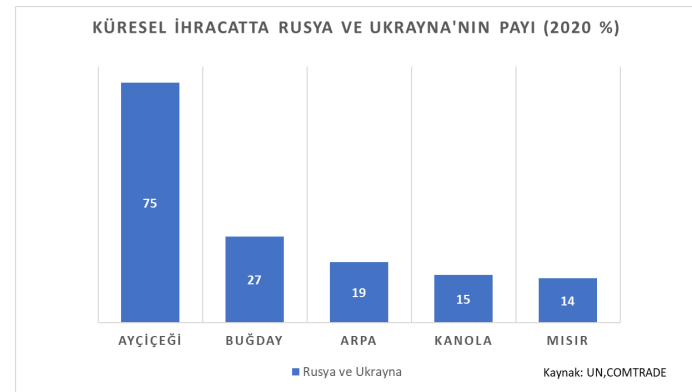
Gıda ve enerji başta olmak üzere pek çok alanı etkileyen, Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı dünyada şimdiye kadar eşi benzeri görülmemiş ekonomik, sosyal ve politik değişimler yaratmıştır. Özellikle tahıl krizi ve bu krize çözüm olan *Karadeniz Tahıl Girişimi Anlaşması* veya bilinen adıyla *Tahıl Koridoru Anlaşması* uluslararası mecrada 2022'nin en önemli girişimi olmuştur.

Gıdayı tek üreten sektör tarımdır ve teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin başka bir sektörün doğal yollarla gıdayı üretmesi mümkün değildir. Tarım sektörü, insanların yaşaması için zorunlu gıdayı üreten bir alan olarak kriz ve savaş dönemleri de dâhil üretime devam etmesi gerekir. Bunun yanı sıra ürünlerin tüm arz zinciri boyunca üreticiden tüketiciye kadar aksaksız ve makul fiyatla ulaştırılması da zorunludur. Son yıllarda yaşanan çoklu krizler (iklim değişikliği, pandemi, Suriye krizi gibi bölgesel çatışmalar vb.) hem üreticilerden tüketiciye gıda akışında aksaklıklara neden olmuş hem de gıda fiyatlarının yükselmesiyle gıda güvencesi gibi sorunları da artırmıştır. Öyle ki Birleşmiş Milletlerin 2022'nin başında yayımladığı *Gıda Krizi Küresel Raporu*'na göre 2021'de 190 milyondan fazla kişinin gıda güvencesinden yoksun olduğu ve acil yardıma ihtiyaç duyduğu bildirilmiştir. Dünyada rekor seviyeler olan bu değerlerin 2022'de özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı'nın etkileriyle birlikte daha

da kötüleşeceği tahmin edilmiştir. Bunun yanında Rusya ve Ukrayna'nın Dünya Gıda Programının (WFP) yoksul ülkelere gerçekleştirdiği gıda yardımlarının ana tedarikçileri olmaları nedeniyle de gıda güvencesizliği riskinin artacağı bildirilmiştir.^{1,2}

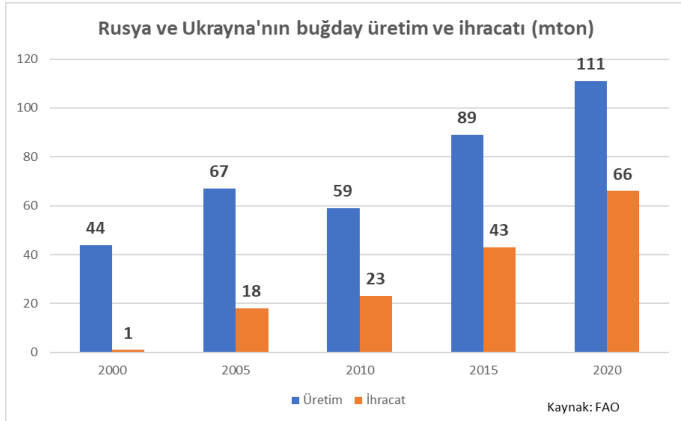
Öngörüldüğü gibi Rusya ve Ukrayna'nın temel tarım ürünlerinde ve girdi ham maddelerinde dünya piyasalarında ihracatçı ülke konumunda olması dolayısıyla savaş, tarım ürünleri açısından pek çok ülkeyi 2022'de zorlamıştır. Örneğin dünyada 2020'de ayçiçeğinin (ayçiçeği, ayçiçeği yağı ve küspesi) %75'i, buğdayın %27'si, arpanın %19'u, mısırın %14'ünün ihracatı Rusya ve Ukrayna tarafından gerçekleştirilmiştir (Grafik 1). Bu nedenle savaş dünya piyasalarında küresel gıda, gübre ve enerji fiyatlarını da etkilemiştir.

Grafik 1. Küresel İhracatta Rusya ve Ukrayna'nın Payı

Rusya ve Ukrayna, temel tarım ürünlerinde son on yılda ekim alanlarını genişletmiş, üretim ve verimlerini artırarak dünya tarım ürünleri piyasalarında önem kazanmıştır. Örneğin buğday üretimlerini önemli düzeyde artırmış, dışa bağımlılıkları azalmış ve ihracatçı ülke konumuna gelmiştir. Rusya'da 2000 yılında 34 milyon ton buğday üretimi 2020'de 84 milyon tona, Ukrayna'da ise 10 milyon tondan 25 milyon tona yükselmiştir. Toplamda 44 milyon tondan 111 milyon tona ulaşan üretim artışı ihracatı körüklemiştir; Rusya'dan bazı yıllar 60 milyon tona, Ukrayna'dan 25 milyon tona varan ihracat dünya piyasalarında alıcı bulmuştur (Grafik 2).³

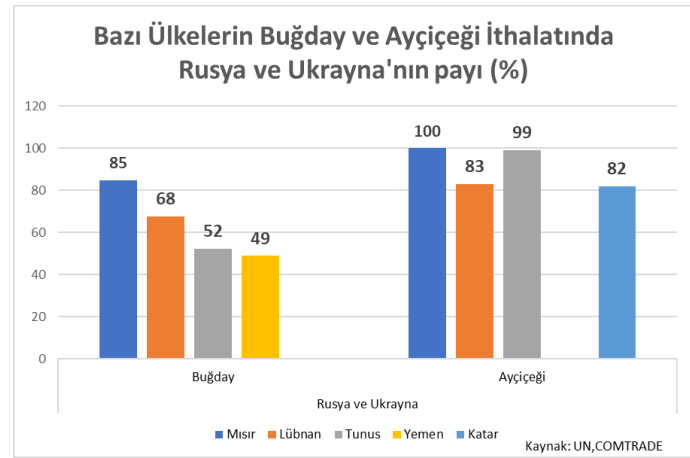
Grafik 2. Rusya ve Ukrayna'nın Buğday Üretim ve İhracatı

Diğer yandan temel gıdaya erişim, özellikle ithalata bağımlı gelişmekte olan ülkeler açısından önemlidir. Birçok ithalatçı ülke bu süreçte gıdada Ukrayna ve Rusya'ya bağımlı hâle gelmiştir. Hâlihazırda Mısır, Tunus, Libya, Nijerya, Yemen, Katar, Bangladeş gibi Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Asya ülkeleri tahıl ihtiyacının büyük bölümünü Rusya ve Ukrayna'dan ithal etmektedir. Örneğin dünyanın en büyük buğday ithalatçısı olan Mısır, ithalatının %61'ini Rusya, %24'ünü Ukrayna'dan temin etmektedir. Lübnan, Tunus ve

Yemen yaptıkları buğday ithalatının sırasıyla %68, %52 ve %49'unu bu iki ülkeden temin etmekte, yine ayçiçeğinde ise Mısır %10, Katar %82, Tunus %66, Lübnan %35 oranında ithalatta bu iki ülkeye bağımlıdır (Grafik 3).⁴

Grafik 3. Bazı Ülkelerin Buğday ve Ayçiçeği İthalatında Rusya ve Ukrayna'nın Payı

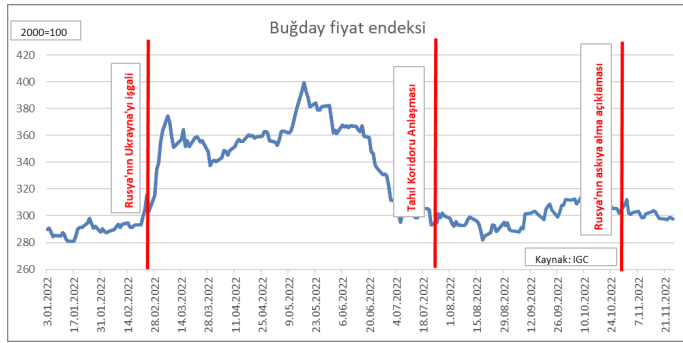

Bu nedenle Şubat 2022'de başlayan Rusya-Ukrayna savaşının, bu ülkelerin küresel piyasalardaki payları nedeniyle önemli etkileri olacağı tahmin edilmiştir. Uluslararası kuruluşlar tarafından özellikle ithalata bağımlı bazı az gelişmiş ülkelerde açlık tehdidi altında bulunan nüfusun artmasının önemli risk olduğu da duyurulmuştur. Pandemi, iklim değişikliği gibi nedenlerle zaten var olan gıda fiyatlarındaki artış savaşın ilk günlerinde hızlanmış, mevcut riskleri de artırmıştır. Uluslararası Tahıl Konseyi verilerine göre dünya piyasalarında buğday fiyatı Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle birlikte yükselmiştir. Buğday fiyatında Ocak 2022 dönemine göre yıl içinde %40'a varan artışlar gerçekleşmiştir (Grafik 4).⁵

Fotoğraf: AA, Emrah Yorulmaz

Grafik 4. Küresel Piyasalarda Buğday Fiyat Endeksi

Tahıl Koridoru Anlaşması'nın Etkileri

Küresel ihracatta ayçiçeğinde ihracat lideri, arpada üçüncü, mısırdaki dördüncü, buğdayda beşinci sırada yer alarak dün-

yanın en büyük tahıl ihracatçılarından biri olan Ukrayna, normal yıllarda her yıl küresel pazara yaklaşık 45 milyon ton tahıl tedarik etmektedir. Ancak 2022 Şubat sonlarında Rusya-Ukrayna Savaşı ile ürünler silolarda kalmış, Ukrayna limanlarından güvenli bir şekilde tahılı sevk etmek veya güvenli bir şekilde kara yolunu kullanmak mümkün olmamıştır. Bu durum dünya çapında temel gıda fiyatlarında ilave bir artışa neden olmuştur. Aynı zamanda gübre ve enerji fiyatlarını da etkilemiştir. BM, Türkiye, Rusya ve Ukrayna 22 Temmuz 2022'de İstanbul'da düzenlenen törenle "Karadeniz Tahıl Girişimi"ni imzalayarak Ukrayna'dan tahıl, diğer gıda maddeleri ve amonyak dâhil gübre ihracatının, üç önemli Ukrayna limanından (Çornomorsk, Odessa, Yujny/ Pivdennyi) güvenli bir deniz yolu koridoru yoluyla

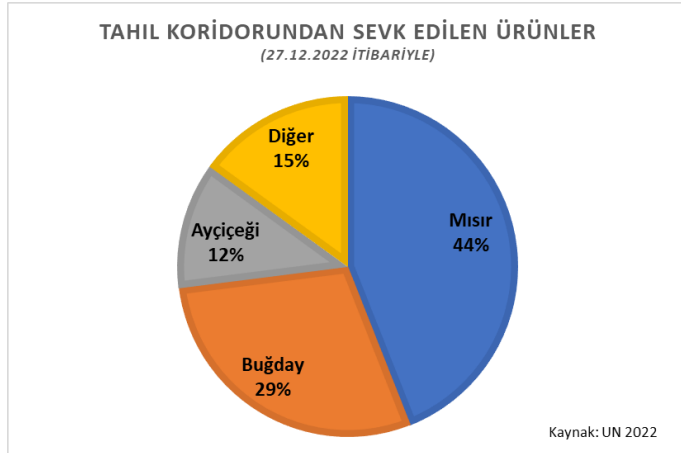
yeniden başlamasına imkân sağlamıştır.^{6,7} Anlaşmanın imzalandığı gün piyasalarda fiyatların gerilemesi olumlu bir işaret olarak kabul edilmiştir.

Anlaşmayı uygulamak için İstanbul'da Türkiye, Ukrayna, Rusya Federasyonu ve Birleşmiş Milletlerin üst düzey temsilcilerden oluşan Müsterek Koordinasyon Merkezi (MKM) kurulmuştur. Ukrayna limanlarından Ağustos 2022'de yola çıkan ilk gemiden itibaren başarıyla gemi seferleri devam etmiştir. Ekim sonunda ise Rusya tarafından askıya alınan anlaşma, Türkiye'nin girişimiyle kısa sürede tekrar başlamıştır.⁸

Anlaşmanın imzalanmasından sonra yaklaşık beş ay süreyle yaşanan gelişmeler ise şu şekildedir:

- İlk geminin hareket ettiği 1 Ağustos'tan yıl sonuna (27 Aralık 2022) kadar Ukrayna limanlarından yaklaşık 15,5 milyon ton ürün sevk edilmiştir. Sevk edilen ürünler içinde en büyük payı %44 ile mısır, %29 ile buğday, %6 ile ayçiçeği almıştır (Grafik 5).⁹

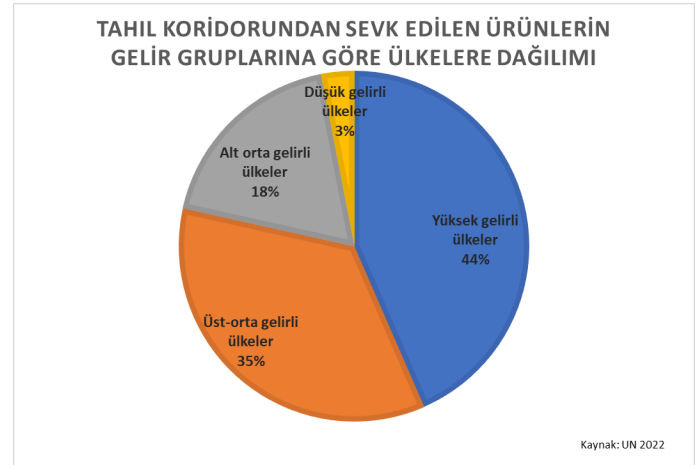
Grafik 5. Tahıl Koridoru'ndan En Çok Sevk Edilen Ürünler ve Payları

- Tahıl Koridoru'ndan sevk edilen ürünlerin ulaştığı limanlardaki ülkelerin gelir gruplarına göre dağılımında

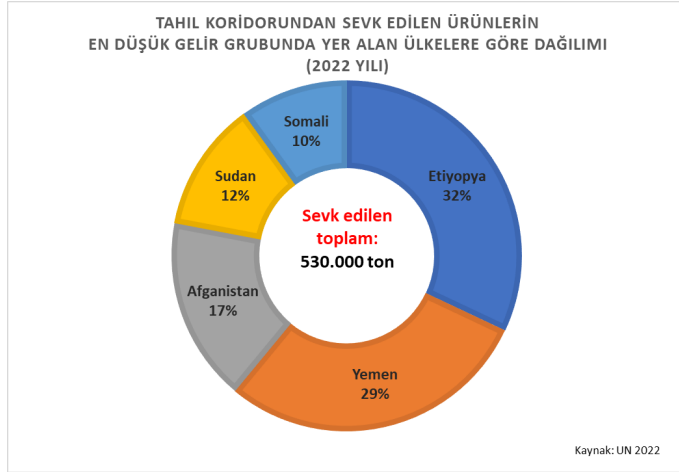
ise en büyük payı yüksek gelirli ülkeler almıştır. Toplam sevkiyatın %44'ü İspanya, Hollanda, İtalya, Kore Cumhuriyeti, Romanya, Almanya, Fransa, Yunanistan, İrlanda ve İsrail gibi yüksek gelir grubundaki ülkelere limanlarına yapılmıştır. İkinci en büyük payı %35 ile Türkiye, Çin ve Bulgaristan gibi üst-orta gelirli ülkeler almıştır. Türkiye 3 milyon tonu aşan sevkiyatıyla %50'den fazla oranla bu grup içinde en büyük payı almıştır. En düşük gelirli ülkelerin aldığı pay ise sadece %3 olmuştur. Alt-orta gelir grubunda bulunan ülkeler ise %18 pay almıştır (Grafik 6).

Grafik 6. Tahıl Koridoru'nda Ürünlerin Sevk Edildiği Ülkelerin Gelir Gruplarına Göre Dağılımı

- 2022 içinde 15,5 milyon ton sevkiyatı yapılan ürünlerin sadece 530 bin tonu Afganistan, Etiyopya, Somali, Sudan ve Yemen'den oluşan en düşük gelirli ülkelerin limanlarına ulaşmıştır. Bu ülkelere sevk edilen ürünlerin tamamını buğday oluşturmuştur (Grafik 7).

Grafik 7. Tahıl Koridoru'nda En Düşük Gelir Grubundaki Ülkelerin Payları

Alt-orta gelir grubunda yer alan ülkeler ise 3,2 milyon ton ürün almıştır. Bu grupta yer alan ülkelere en fazla ürün sevk edilen ülkeler Mısır, Cibuti ve Bangladeş'tir.

Orta ve düşük gelirli ülkelerin aldığı pay toplam içinde %21 olsa da BM tarafından yüksek ve üst-orta gelirli ülkelere sevk edilen ürünlerin bir bölümünün Dünya Gıda Programı (WFP) çerçevesindeki ürünler olduğu bildirilmektedir. BM tarafından kiralanan dört gemi, insani gıda yardımı olarak WFP çerçevesinde Afrika ülkeleri, Yemen ve Afganistan'daki insani yardımları desteklemek için satın alınan buğdayı taşımaktadır. Bunların bir bölümü de Türkiye limanlarına sevk edilen ürünlerdir. WFP tarafından kiralanan ilk gemi, Afrika'daki kuraklıkla mücadeleyi desteklemek için 30 Ağustos'ta Cibuti'ye demirlemiş, 37.500 ton buğday yüklü ikinci bir BM gemisi Türkiye'ye buğdayın öğütülerek un hâline gelmiş şekliyle ulaşmıştır. Söz konusu un daha sonra WFP'nin insani yardım desteği kapsamında Yemen'e gönderilmiştir. WFP tarafından kiralanan üçüncü ve dördüncü gemiler de insani yardım operasyonlarına buğday tedarik etmektedir.¹⁰

Diğer yandan Ukrayna'nın 2022 Ocak-Ağustos dönemi buğday ihracatı 4,1 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bu değer bir önceki yılın aynı aylarında (8,7 milyon ton) yapılan ihracatın yarısı kadardır.³

Ukrayna'da savaş nedeniyle 2023'te ekim alanlarının buğdayda %29, arpada %35, mısırdaki %14, ayçiçeğinde %35 oranda azaldığı tahmin edilmektedir. Bu daralmanın Ukrayna üretimlerini buğdayda %38, arpada %35, mısırdaki %8 ayçiçeğinde %43 oranında azaltacağı beklenmektedir.¹¹ Tahıl koridorunun açık tutulması, hem 2022 ürünleri için hem de 2023'te hasat edilecek ürünlerin ihracatının sürdürülmesine hizmet edecektir.

Sonuç

COVID-19 pandemisi, iklim değişikliği, bölgesel çatışmalar (Suriye krizi vb.), göçler ve son olarak da Şubat 2022'den itibaren süregelen Rusya-Ukrayna Savaşı, küresel gıda piyasalarında değişikliklere neden olmuştur.

Türkiye'nin girişimleri ile imzalanan *Tahıl Koridoru Anlaşması* ile Ukrayna'dan deniz yoluyla güvenli sevkiyat yapılması ve sürdürülmesi sağlanmış, bu yolla ticaretin serbestleşmesinin önemli etkileri olmuştur.¹²

Bunlardan ilki gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde nüfusun yetersiz beslenme ve açlık riskini azaltması, gıda fiyatlarının artışı engellemesidir. Taşınan ürünler, özellikle buğday dünyadaki pek çok ülkenin temel gıda maddesidir. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde veya tüm ülkeler içinde düşük gelirli nüfus için ekmek ve diğer unlu mamuller günlük gıda tüketimi içinde en büyük payı alan ürün grubudur. Çünkü diğer gıda maddelerine göre fiyatı daha düşüktür ve yemek kültürünün vazgeçilmez parçasıdır. *Tahıl Koridoru Anlaşması*'nın gelişmekte ve az gelişmiş ülkelerde nüfusun gıda ihtiyacını karşılaması olarak tahmin edilen etkisi açısından değerlendirildiğinde bazı ülkelere göre bunun beş aylık sürede karşılandığı söylenebilir. Tahıl ko-

Fotoğraf: AA, Metin Aktaş

ridoru açılmamış olsaydı Ukrayna'nın ihracattaki payı nedeniyle dünya genelinde tarım ürünleri arzı daralması, gıda fiyatlarının daha yükselmesine neden olabilecekti. Sadece buğday, arpa, mısır, ayçiçeği gibi bitkisel ürünler değil, et, süt, yumurta gibi hayvansal ürünlerin fiyatları da daha yüksek seyredecek, ithalata bağımlı ülkeler başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelere ve düşük gelirli gruplarda yetersiz beslenme ve açlık riski artabilecekti.

Tahıl Koridoru Anlaşması'nın ikinci etkisi yeni bir göç dalgası başta olmak üzere sosyal sorunları engellemesidir. Tahıl sevkiyatıyla birlikte Ukrayna çiftçilerinin gelir elde etmesi ve üretimi sürdürebilmeleri sağlanmıştır. Tarımsal üretim, dünya genelinde küçük aile çiftliklerinde gerçekleştirilmektedir. Tek geçim kaynağı tarım olan çiftçiler, ürünleri satılmadığı durumda üretimden vazgeçebilir, bu da başta ekonomik sorunlar olmak üzere yeni bir göç

dalgasının başlaması gibi pek çok sosyal soruna da neden olabilir. Bu tür sorunların yaşanmaması açısından da tahıl koridorunun önemi büyüktür.

Üçüncü etkisi ise dünya genelinde gelecek üretim dönemlerinde ihtiyaç duyulacak kimyasal gübrenin teminidir. Dünyada kimyasal gübre ihracatının %14'ü Rusya tarafından gerçekleştirilmektedir. Rusya dünyada azotlu gübre

ihracatında birinci, potasyum ve fosforlu gübre ihracatında ise ikinci sıradadır. Son yıllarda artış eğilimindeki gübre fiyatları, eğer Rusya'dan sevkiyat yapılamazsa daha da yükselecektir. Küresel gübre pazarındaki bozulma, bitkisel ürünlerin verimi ve çiftçi geliri üzerinde büyük etkilere neden olacaktır. Bu nedenle Tahıl Koridoru'nun Rusya'dan gübrenin taşınmasına da hizmet etmesi önemlidir. İhtiyaç duyulan gübrenin temini, normal şartlarda elde edilen verimin sağlanması, maliyetin yükselmemesi dolayısıyla gıda fiyatlarının yükselmemesini sağlayacaktır.

- 1 FAO. (2021). *The State of Food Security and Nutrition in the World* <https://www.fao.org/publications/sofi/2021/en/>
- 2 Giray, H. (2022). Bir buğday boyu yol gidemeyiş öyküsü: Tahıl Koridoru. *Tarla Sera* s.84-89.
- 3 FAO. (2022). *Food and agriculture data* <https://www.fao.org/faostat/en/#home>
- 4 UNCOMTRADE. (2022). *Welcome to the new and enhanced Comtrade* <https://comtrade.un.org/>
- 5 IGC. (2022). *Export Prices* <https://www.igc.int/en/markets/marketinfo-prices.aspx>
- 6 UN. (2022). *Black sea grain initiative* <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative>
- 7 EU. (2022). *Infographic - How the Russian invasion of Ukraine has further aggravated the global food crisis* <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/how-the-russian-invasion-of-ukraine-has-further-aggravated-the-global-food-crisis/>
- 8 Dellal, İ. (2022). *Tahıl Koridoru Anlaşması'nın 3 önemli etkisi* <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/tahil-koridoru-anlasmasinin-3-onemli-etkisi/2753756>
- 9 UN. (2022). *Vessel Movements* <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative/vessel-movements>
- 10 UN. (2022). *Karadeniz Tahıl Girişimi: Nedir ve neden dünya için önemlidir?* <https://turkiye.un.org/tr/201845-karadeniz-tahil-girisimi-nedir-ve-neden-dunya-icin-onemlidir>
- 11 USDA. (2022). *Foreign Agricultural Service*. <https://www.fas.usda.gov/>
- 12 Dellal, İ. (2022). *Tahıl koridoru anlaşmasının 3 önemli etkisi* <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/tahil-koridoru-anlasmasinin-3-onemli-etkisi/2681015>

Halk Sağlığı Açısından Türkiye’de 2022

Feyza Kutay Yılmaz

Arş. Gör. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı

Esmehan Ayşit

Arş. Gör. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı

Mustafa Çakır

Dr. Öğr. Üyesi. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tıp
Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı

Hatice İkışık

Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı

Işıl Maral

Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de 2022 halk sağlığını etkileyen birçok önemli olayı içinde barındıran bir yıl olmuştur. 2019’da başlayan COVID-19 pandemisi dünyada ve ülkemizde hâlâ devam ederken pandemi süresince alınan önlemler, test ve aşı konusundaki çabalar sonuç vermiş, COVID-19 salgınının etkisi önceki yıllara göre azalmıştır. Pandemiden dolayı alınan önlemlerin (maske, sosyal mesafe, okulların kapatılması vb.) bir diğer sonucu, önceki yıllarda pek görülmeyen solunum yollarıyla bulaşan hastalıklar özellikle “RSV, İnfluenza A ve B, COVID-19” birlikte olmak üzere bu yıl salgın önlemlerinin gevşetilmesiyle sık görülmeye başlamasıdır. 2022, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre 110

ülkede 83 binden fazla Monkeypox vakası bildirilirken Türkiye’de 12 kişide bu virüs tespit edilmiştir. Ülkemizde ayrıca 2022’de bölgesel bazda halk sağlığı olayları da yaşanmıştır. Temmuz’da Bolu’nun bir köyünde içme suyundan etkilenen bazı kişilerde gastroenterit vakaları görülmüş, 14’ü yoğun bakıma yatırılmış, 1 kişi hayatını kaybetmiş ve bazı hastaların tetkiklerinde Hemolitik Üremik Sendrom (HÜS) tanısına rastlanmıştır. Kasım 2022’de ise köpek tarafından ısırılan 2 çocuktan birine kuduz tanısı konulmuştur.

2022’de Sağlık Bakanlığı tarafından geliştirilen SIHHAT projesi kapsamında kırılğan gruplardan biri olan göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimi arttırılarak hizmetlere de-

vam edilmektedir. Yıl sonuna doğru sağlık açısından bazı yeni gelişmeler olmuştur. HPV aşısının Sağlık Bakanlığı tarafından ücretsiz yapılması ve SMA hastalığı taramasının, Yenidoğan Metabolik ve Endokrin Hastalık Tarama Programı’na (NTP) eklenmesi kararları alınmıştır.

COVID-19

Dünya Sağlık Örgütüne (DSÖ) ilk kez bildirildiği Aralık 2019’dan beri COVID-19 vaka sayısı artmaya devam etmektedir. DSÖ’nün 19 Aralık 2022’de güncellenen son verilerine göre dünyada 649.038.437 vaka, 6.645.812 ölüm görülmüştür.¹ Türkiye’de ise bu tarihe kadar toplam 17.042.722 vaka, 101.492 ölüm meydana gelmiştir.² 2022’de haftalık COVID-19 sayısı 8 Şubat’ta 103.375 ile pik değerini yapmış, bu tarihten itibaren azalarak devam etmiştir.³ Azalan COVID-19 vaka sayıları sebebiyle Mart 2022’de Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca, açık havada ve kapalı alanda maske zorunluluğunun kaldırıldığını ve HES kodu uygulamasına tamamen son verildiğini açıklamıştır.⁴ Nisan 2022’de ise olağanüstü durumlar dışında Koronavirüs Bilim Kurulunun toplanmaması kararlaştırılmıştır.⁵ Sonrasında İçişleri Bakanlığı genelgesiyle maske kullanma zorunluluğunun sadece sağlık kuruluşlarında devam edeceği belirtilmiştir.⁶

Türkiye’de son verilere göre 19 Aralık 2022’ye kadar nüfusun %93,36’sı 1. doz COVID-19 aşısı olurken %85,68’i 2. doz COVID-19 aşısı olmuştur. 3 doz olmak üzere toplam 152.598.271 aşı uygulanmıştır.² Ayrıca Aralık 2021’de acil kullanım onayı alan yerli COVID-19 aşısı “TurkoVac”ın Faz 3 ara sonuçları Kasım 2022’de uluslararası hakemli dergide yayımlanarak bilimsel literatüre girmiştir.⁷

Tek Kit Dört Test

2022’de vaka sayılarının azalması, aşılanmaların artması, maske ve sosyal mesafe kurallarının esnetilmesi, 2022-2023 eğitim-öğretim yılı itibarıyla okulların tamamen yüz yüze eğitime geçmesi, esnek mesai ve uzaktan çalışan sayısının azalması gibi sebeplerle insanların birbirleriyle teması artmıştır.^{4,5,6} Yaklaşık 3 yıldır sosyal izolasyon ve alınan non-farmakolojik önlemlerin etkisi sonucu, sıklığı azalan çeşitli solunum yolu hastalıkları tekrar ve birlikte görülmeye başlamıştır. Başta küçük çocuklarda olmak üzere tüm toplumda alt solunum yolları enfeksiyonları görülme sıklığında ve hastane yatışlarında artışlara rastlanmıştır.⁸ Yapılan değerlendirmeler sonucunda 2022 kış döneminde COVID-19, İnfluenza A, İnfluenza B ve RSV’nin toplumda sık görülen enfeksiyon etkenleri olduğu saptanmıştır.⁹ Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca’nın 29.11.2022 tarihli açıklamasıyla bu dört hastalık etkeninin tespiti için tek kit geliştirilmesi amacıyla Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı (TÜSEB) görevlendirilmiştir.¹⁰

Hüs-Monkeypox-Kuduz

Mayıs 2022’de endemik olmayan birkaç ülkede çok sayıda maymun çiçeği vakası tespit edilmesiyle dünyada yeni bir endişeye yol açan “Monkeypox” virüsünün 23 Temmuz 2022’de DSÖ vaka sayısını giderek arttırması sebebiyle küresel acil durum ilan edilmiştir.^{11,12} Türkiye’de ilk vaka ise 30 Haziran’da duyurulmuş; Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca, 37 yaşındaki bu hastanın tecrit edilerek tedavi altına alındığını söylemiştir.¹³ Ülkemizde toplam 12 kişide bu virüs tespit edilmiştir.¹⁴

Temmuz 2022’de Bolu’nun bir köyünde içme suyundan etkilenen bazı kişiler gastroenterit tanısı almış; 14’ü yoğun bakıma yatırılan, aralarında çocukların da bulundu-

Fotoğraf: AA, Günay Nuh

ğu 112 vaka görülmüş ve 1 kişi hayatını kaybetmiştir.¹⁵ Bu hastaların bazılarının tetkiklerinde kanlı ishale ortaya çıkan, anemi ve akut böbrek yetmezliğiyle seyreden Hemolitik Üremik Sendrom (HÜS) tanısına rastlanmıştır. Köyün içme suyunu karşılayan kaynaklarda temizlik ve ilaçlama çalışmaları yapılmış, su deposunun boru sistemi

değiştirilmiş, köy sakinlerinin su ihtiyacı valilik ve Kızılay ekipleri tarafından sağlanmıştır.¹⁵

Kasım 2022’de Bitlis’te sokak köpekleri tarafından saldırıya uğrayan 2 çocuktan birine kuduz teşhisi konulmuş, yoğun bakım ünitesinde tedavi altına alınmıştır. Bu olayın

sonrasında İlçe Hıfzısıhha Kurulu tarama gerçekleştirmiş, sokak hayvanı tarafından ısırılan şüpheli temaslıları sağlık kuruluşlarına yönlendirmiş fakat başka kuduz vakasına rastlanmamıştır.¹⁶ Kuduz teşhisiyle tedavi altına alınan 10 yaşındaki hasta 9 Kasım 2022’de hayatını kaybetmiştir.¹⁷ Ardından Adıyaman, Kars ve Bandırma’da bazı mahalle ve köyler kuduz şüphesi nedeniyle karantinaya alınmış, birkaç hayvanda kuduz virüsü tespit edilmiş ve bölgedeki sokak hayvanları aşılanmıştır.¹⁸

SMA Taraması-HPV Aşısı

Türkiye’de bireylerin, ailelerin ve toplumun korunabilmesi için evlilik öncesi, kişilerin sağlık kontrollerinin yapılmasına önem gösterilmiş, tarama programlarına öncelik verilmiştir. Ülkemizde evlilik öncesi tarama programı kapsamında yasal düzenlemelerle zorunlu tutulan evlilik raporu almak için aile hekimlerine başvuranlardan anamnez ve fizik muayenenin yanı sıra laboratuvar testleri için kan alınmakta; “Hemoglobinopati” taraması, kan grubu tayini ve bulaşıcı hastalık (HIV, HBV, HCV, VDRL, Sifilis) taraması yapılmaktadır.¹⁹ TÜİK evlenme istatistikleri sonuçlarına göre 2010’da gerçekleşen resmî evliliklerin %5,9’u akraba evliliği-yken bu oran sonraki yıllarda düşüş göstererek 2020’de %3,8 olmuştur²⁰.

Spinal Musküler Atrofi (SMA) kas atrofisi ve güçsüzlüğüyle karakterize genetik bir hastalıktır. Ülkemizde yılda 1 milyon 200 bin canlı doğum gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda SMA hastalığı için yıllık yeni vaka sayısının 130-180 olduğu, toplam 3 bin SMA hastasının izlendiği tahmin edilmektedir. 2021 Aralık itibarıyla evlilik öncesi SMA Taşıyıcı Tarama Programı tüm illerde uygulanmaya başlamıştır.²¹ Bu gelişmenin sonrasın-

da 9 Mayıs 2022 itibarıyla SMA hastalığı taramasının, NTP’ye eklenmesi kararı alınmıştır. Yenidoğandan alınan topuk kanıyla Fenilketonuri (FKU), Kistik Fibrozis (KF), Konjenital Hipotiroidi, Biyotinidaz Eksikliği bakılırken 2017’de Konjenital Adrenal Hiperplazi (KAH), 2022’de de SMA’nın tarama paneline eklenmesiyle toplam 6 hastalık taranmakta ve panele eklenebilecek hastalıklar konusunda çalışmalar sürdürülmektedir.²²

İnsan Papilloma Virüsü (HPV) çoğunlukla cinsel temas yoluyla bulaşan ve kadınlarda rahim ağzı (serviks) kanseri gelişmesine sebep olmasının yanı sıra vulva, vajen, anüs, penis ve ağız boşluğu kanserine de neden olduğu bilinen bir virüstür.²³ DSÖ, servikal kanserin ortadan kaldırılmasına yönelik 2018’de üye paydaşlara küresel eylem çağrısında bulunmuş, eyleme geçilmediği takdirde 2040’a kadar servikal kanserden ölüm oranının %50 artacağından bahsetmiştir.²⁴ Erken teşhise de uygun olan serviks kanserinin taranması, invazif kanser insidansını ve mortalitesini azalttığı düşünülen ve etkinliği kanıtlanmış tarama yöntemlerinden biridir. Bu sebeple Sağlık Bakanlığı Kanser Dairesi Başkanlığı tarafından 2014’ten bu yana Ulusal Serviks Kanser Tarama Programı yürütülmektedir. Bu program çerçevesinde 30-65 yaş arası kadınlardan 5 yıl aralıklarla rahim ağzı sürüntüsü alınarak HPV testi veya Pap-Smear testi yapılmaktadır. Ulusal toplum tabanlı serviks kanseri taramaları Aile Sağlığı Merkezleri (ASM) ve Toplum Sağlığı Merkezleri (TSM) bünyesindeki Kanser Erken Teşhis, Tarama ve Eğitim Merkezleri (KETEM) tarafından yürütülmektedir.²⁵ Günümüzde HPV’nin en çok kanser yapan tiplerine karşı geliştirilen aşılar mevcuttur.²³ Cervarix 2, Gardasil 4 ve Gardasil 9 olmak üzere üç tip HPV aşısı bulunmaktadır. İki valanlı ve dört valanlı aşılar 9-26 yaş arası kadın

ve erkekler için, 9 valanlı aşı 9-45 yaş arası kadın ve erkekler için onaylıdır. Dünya genelinde gelişmiş ülkeler dâhil birçok ülke HPV aşılarını ulusal aşılama programlarına almaya çalışmaktadır.²⁴ Kasım 2022 itibarıyla Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca, HPV aşılmasının belirli gruplarda başlanacağı ve kademe kademe genişletileceği bilgisini duyurmuş, akabinde aşılamanın ulusal aşı takvimine alınması ve ücretsiz yapılması yönünde adım atılacağı müjdesini vermiştir.²⁶

Göçmen Sağlığı ve SIHHAT Projesi

2011’de Suriye’de çıkan iç karışıklıklar sonucu bir anda ülkemize çok sayıda insan göç etmek zorunda kalmıştır. Şu an ülkemizde resmî verilere göre 3.561.183 geçici koruma altında Suriyeli yaşamaktadır.²⁷ Türkiye, IOM (*International Organization for Migration*) 2022 Raporu’na göre mülteci alan ülkeler sıralamasında birincidir.²⁸ Yakalanan düzensiz göçmenlerin en fazla olduğu uyruklar sırasıyla Afganistan, Suriye ve Pakistan’dır.

Ülkemizde Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere (GKAS) yönelik sağlık hizmetleri, 04.11.2015 tarihli ve 9.648 sayılı *Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar Yönergesi* doğrultusunda sunulmaktadır. Türkiye’de kayıt altında bulunan ve geçici kimlik numarası alan Suriyeliler acil sağlık, koruyucu ve temel sağlık hizmetleriyle tedavi edici tüm sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanabilmektedir. Geçici kimlik numarası almayanlara ise *Geçici Koruma Yönetmeliği* çerçevesinde bulaşıcı hastalıklarla mücadele, bağışıklama ve acil sağlık hizmetleri sunulmaktadır.²⁹

2016’dan beri T.C. Sağlık Bakanlığı bünyesinde ülkemizdeki zorunlu kitlesel göç nedeniyle gelen Suriyelilere yönelik sağlık hizmetleri, Avrupa Birliği tarafından finanse

edilen SIHHAT Projesi kapsamında yürütülmektedir. SIHHAT Projesi’nin genel hedefi, Türkiye’de GKAS’ye yönelik T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından sunulan 1. ve 2. basamak sağlık hizmetlerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi olarak tanımlanmıştır.³⁰ Sunulan sağlık hizmetleri sırasıyla Göçmen Sağlığı Merkezleri ve Güçlendirilmiş Göçmen Sağlığı Merkezleri, Sağlık Hizmetleri ve Toplum Ruh Sağlığı Merkezleridir.

Bu hedef doğrultusunda şu ana kadar

- 29 ilde 181 Göçmen Sağlığı Merkezi ve Güçlendirilmiş Göçmen Sağlığı Merkezi açılmıştır.³¹
- Yaklaşık 4 bin personel istihdam edilmiştir (pratisyen hekim, diş hekimi, uzman hekim, psikolog, sosyal çalışmacı, ebe/ hemşire, laboratuvar ve röntgen teknisyeni, tercüman, hasta yönlendirme ve destek personel).
- Projenin 2021 verilerine göre yaklaşık 5 milyon 517 bin hasta başvurusu olmuştur. 17 milyondan fazla muayene yapılmış ve 6.371.669 doz aşı uygulanmıştır.³¹

1. World Health Organization. (2022). *Coronavirus (COVID-19) Dashboard With Vaccination Data* <https://covid19.who.int/>
2. T.C. Sağlık Bakanlığı. (2022). *Genel Koronavirüs Tablosu* <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html>
3. JHU CSSE. (2022). *COVID-19 Novel Coronavirus (COVID-19) Cases* <https://github.com/CSSEGISandData/>
4. NTV Haber. (2022). *Bakan Koca salgın için alınan yeni kararları açıkladı: Açık havada maske zorunluluğu kaldırıldı* <https://www.ntv.com.tr/saglik/bakan-koca-salgin-icin-alinan-yeni-kararlari-acikladi-acik-havada-maske-zorunlulugu-kaldirildi,1YliDZYS0USmboje1f5sIQ>
5. TRT Haber. (2022). *Cumhurbaşkanı Erdoğan: Kapalı alanlarda maske zorunluluğu kaldırıldı* <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogan-kapali-alanlarda-maske-zorunlulugu-kaldirildi-675912.html>
6. T.C. İçişleri Bakanlığı. (2022). *81 İl Valiliğine Kapalı Alanlarda Maske Kullanımı Genelgesi* <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-kapali-alanlarda-maske-kullanimi-genelgesi-gonderildi>
7. Tanriover, M.D. vd. (2022). *On behalf of the TURKOVAC Study Group. Efficacy, Immunogenicity, and Safety of the Two-Dose Schedules of TURKOVAC versus CoronaVac in Healthy Subjects: A Randomized, Observer-Blinded, Non-Inferiority Phase III Trial. Vaccines, 10(11)* <https://doi.org/10.3390/vaccines10111865>
8. Cumhuriyet Haber. (2022). *Kış dönemi için ‘üçlü salgın’ uyarısı: Covid-19, grip ve RSV* <https://www.cumhuriyet.com.tr/saglik/kis-donemi-icin-uclu-salgin-uyarisi-covid-19-grip-ve-rsv-1998881>
9. WHO. (2022). *Director-General’s Opening Remarks At The Media Briefing* <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing---14-december-2022>
10. TRT Haber. (2022). *Bakan Koca: Yerli Tani Kiti 1 Ay İçinde Hastanelerde Kullanılmaya Başlayacak* <https://www.trthaber.com/haber/gundem/bakan-koca-yerli-tani-kiti-1-ay-icininde-hastanelerde-kullanilmaya-baslayacak-726834.html>
11. World Health Organization. (2022). *Monkeypox* <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/monkeypox>
12. World Health Organization. (2023). *WHO Director-General’s statement at the press conference following IHR Emergency Committee regarding the multi-country outbreak of monkeypox* <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-statement-on-the-press-conference-following-IHR-emergency-committee-regarding-the-multi-country-outbreak-of-monkeypox--23-july-2022>
13. NTV Haber. (2022). *Maymun çiçeği vaka sayısı 18 bin oldu* <https://www.ntv.com.tr/saglik/maymun-cicegi-vaka-sayisi-18-bin-oldu,wZK9HobQ2EGyld-YC0xKqg>
14. CDC. (2022). *Monkeypox Outbreak Global Map* <https://www.cdc.gov/poxvirus/monkeypox/response/2022/world-map.html>
15. NTV Haber. (2022). *Bolu’da içme suyundan etkilenen bazı hastalarda ‘HÜS’ çıktı (HÜS nedir?)* <https://www.ntv.com.tr/turkiye/boluda-icme-suyundan-etkilenen-bazi-hastalarda-hus-cikti-hus-nedir,RV4FLeeqO0mj18jXIBiCpA>
16. A Haber. (2022). *Bitlis’te kuduz paniği! İl Sağlık Müdürlüğünden flaş açıklama* <https://www.ahaber.com.tr/yasam/2022/11/02/bitliste-kuduz-panigi-il-saglik-mudurlugunden-flas-aciklama?paging=3>
17. Klimik. (2022). *Kuduz tanısıyla tedavi gören çocuk yaşamını yitirdi* <https://www.klimik.org.tr/2022/11/10/kuduz-tanisiyla-tedavi-goren-cocuk-yasamini-yitirdi/>
18. Klimik. (2022). *Kuduz* <https://www.klimik.org.tr/?s=kuduz>
19. TÜSEB. (2018). *Evlilik Öncesi Tarama Programı Tarihçesi, Mevzuatı, Mevcut Durumu ve Genişletme Modelleri* https://www.tuseb.gov.tr/tacese/uploads/genel/files/yayinlar/raporlar/evlilik_onesi_tarama_programi_tarihcesi_mevzuati_mevcut_durumu_ve_genisletme_modelleri.pdf
20. TÜİK. (2021). *İstatistiklerle Aile 2020* <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Aile-2020-37251>
21. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2022). *Evlilik Öncesi Spinal Musküler Atrofi (SMA) Taşıyıcı Tarama Programı* <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/cocukergen-tp-liste/evlilik-onesi-spinal-muskuler-atrofi-sma-tasiyici-tarama-programi.html>
22. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2022). *Yenidoğan Metabolik ve Endokrin Hastalık Tarama Programı (NTP)* https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/cocukergen-tp-liste/yenidoğan_tarama_programi.html
23. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2022). *Hepatit B ve HPV Aşılarını Yaptırmak* <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/kanserden-korunma/kanserden-korunmalist/hepatit-b-ve-hpv-a%C5%9F%C4%B1lar%C4%B1n%C4%B1-yapt%C4%B1rmak.html> (Erişim Tarihi: 19 Aralık 2022)
24. Akalın, A. (2022). *Human Papillomavirus (HPV) Enfeksiyonu ve HPV aşısında güncel yaklaşımlar* *Androloji Bülteni* 24(2), s.133-139.
25. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2022). *Serviks Kanseri Tarama Programı Ulusal Standartları*. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/kanser-tarama-standartlari/listesi/serviks-kanseri-tarama-program%C4%B1-ulusal-standartlar%C4%B1.html>
26. Hürriyet Haber. (2022). *Bakan Koca’dan açıklama: HPV aşısı ne zaman ücretsiz olacak?* <https://www.hurriyet.com.tr/bilgi/bakan-kocadan-aciklama-hpv-asisi-ne-zaman-ucretsiz-olacak-42186918>
27. Göç idaresi Başkanlığı. (2022). *İstatistikler/ Geçici Koruma* <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
28. International Organization for Migration. (2022). *World Migration Report 2022* <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>
29. Göç idaresi Başkanlığı. (2022). *İstatistikler/ Düzensiz Göç* <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>
30. T.C. Sağlık Bakanlığı. (2019). *Göç ve Sağlık* [http://www.sihhatproject.org/Belgeler/Göç ve Sağlık Kitabı_Final.pdf](http://www.sihhatproject.org/Belgeler/Göç%20ve%20Sağlık%20Kitabı_Final.pdf)
31. T.C. Sağlık Bakanlığı. (2022). *Sihhat Projesi* <http://www.sihhatproject.org/index.html>

Açığa Çıkan Yeni Formlar -Pandemi Sürecinin Ürettiği Gerçeklik-

Necdet Subaşı

Dr., Millî Eğitim Bakanlığı Bakan Müşaviri

COVID-19 küresel salgını, gündelik hayatın akışındaki bilindik ritmi hızla değiştirmeye başladı. Yeni yaşam biçimlerine, desen ve formlarına uymakta zorlanmıyoruz. İnsani ilişkilerin olağan akışı sert tazyiklerle mütemadiyen şekilleniyor.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 11 Mart 2020'de yaptığı açıklama; küresel COVID-19 salgınının neden olduğu topyekûn karantina süreci artık dünyanın bundan böyle başka bir şekil almaya başlayacağını habercisiydi. Ulusal ve uluslararası düzeyde etkisini hızla hissettiren pandemi baskısı; devletleri, milletleri ve belli başlı yaşam tarzlarını açıktan tehdit eden geniş bir saldırı ağıyla gündelik hayatın içinde kendine etkili bir yer tutmakta gecikmedi.

Tehdidin sıradan ve alışılmış bir korkuyla sınırlı olmadığı aksine başlı başına kıyıcı, yok edici ve sadece tekil anlamda insana değil; politikalara, ekonomilere, inanç ve düşünce alanlarına da aynı düzeyde sirayet eden, ağırlıkla dikkate alınması gereken bir fenomen olduğunu daha ortaya çıkar çıkmaz kanıtlayan bir güç kazandı.

Salgının Ağır Tazyikleri

Salgın, dünyanın her yanında birbirine benzer sonuçların ortaya çıkmasında etkili oldu. Pandeminin sonuçta herke-

si maskeye, tecride, eve kapanmaya, yalıtılmış ve hijyenik alanlarda yaşamaya mahkûm eden oldukça acımasız baskısı; ölüm kaygısının da şimdiye kadar olmadığı bir netlik ve yoğunlukta artmasına ve gündelikleşmesine yol açtı. Anlam dünyaları yeniden ele alınırken verili paradigmanın değeri de hızla sorgulanmaya başladı. Ölümün genel geçer beklentilerden farklı olarak bir hayli rutinleşmesi; hayatın anlamı, evrenle ilişkimiz, tabiata bakış açımız ve inançla yaşam arasındaki karşılıklılığın artık bundan böyle nasıl sürmesi gerektiği konusunda köklü ve sıra dışı soruların ortaya çıkmasını hızlandırdı. Hiç kuşkusuz, sürecin etki altına almakta zorlanmadığı hayat tasavvurları da gelecek tahayyülleri de bu gelişmeler ekseninde yeniden kurgulanmak zorunda kalacaktı.

Pandeminin sınır tanımayan etkisi, sonuçları itibarıyla da kaçınılmaz bir şekilde hemen herkesi eşitleyen baskısıyla belli başlı yerleşik kabul ve itiyatların gözden geçirilmesini mümkün kıldı. Felsefi ve entelektüel kaygıların hareketlendirdiği bu panik arayışlar, artık COVID-19'un varlığını esaslı bir şekilde hesaba katmadan sürdürülemiyor; öyle ki artık salgın, gerçekliğin yeni tabiatı olarak kendini somut bir şekilde hissettirmekten geri durmuyor.

Pandemi sürecinin yarattığı dehşet, bir yandan hemen her insan tekine dokunan etkisiyle gündelik hayatın ritmini bozarken bir yandan da bu türden ağır müdahalelerle baş etme noktasında sık sık kendisine yönelen temel birtakım referans alanlarının da sıkıştırılıp sorgulanmasına yol açmıştır. Salgının ürettiği telaş ve panik karşısında felsefi, ahlaki ya da dinî atıflar eşliğinde yaşanan sorunları alt etmek zorunda kalanlar için bu durum yeni birtakım problemlerin şimdiye kadar hiç olmadığı şekilde hayatîyet kazanmasına fırsat vermiştir. Koronavirüsün bir türlü zapt edilemeyen ilerleyişi karşısında gündelik hayatı kuşatan ölüm korkusunun nasıl bir dil akışıyla makulleştirileceği, insan insana kurulan tarihsel, toplumsal, dinî ve kültürel ilişkilerin bozulan dengesinin hangi manevi veya sosyal sermayeyle tekrar eski hâline getirilebileceği sorusu hâlâ revaçtadır ve ilgili muhataplar katında sadece insan değil, sanki bilgi dünyalarını inşa eden referans alanları da birlikte karantinaya alınmış gibidir.

Sıra Dışı Sonuçlar

İçinden geçilen bu sürecin zorlu yanları, ortaya çıkan ve çıkmaya da devam edeceği anlaşılan sıra dışı sonuçların analizinde gerçekte insanın tabiatla kurduğu ölçüsüz ilişkileri hatırlamak yerinde olacaktır. Tabiatla temasta gözlenen ve özellikle de son iki yüzyıla yayılan üstenci ve merhamete yer vermeyen bilme ve denetleme çabası, nihayetinde kendini bir denge üzerinde yaşatan dünyamız için yeni birtakım yükler biriktirmiştir. Tabiatı her durumda tartışmasız emanet olarak algılayan ve onunla kurduğu teması maneviyat temelli bir şekilde derinleştiren dinî/geleneksel bakış tarzlarının yerini bugün, ilerlemeci bir perspektif içinde oldukça hoyrat bir şekilde doğayı rehin almaya çalışan farklı bir zihniyete teslim etmek zorunda kalışı hüznüldür. Kadim zamanlardan beri tabiatla

kurulan hürmetkâr bir yakınlığın günümüzde onun doğal seleksiyonunu bozmaya yönelik müdahalelerle alt üst olduğu açıktır.

Öte yandan pandemi salgınının ürettiği küresel baskıyı soğukkanlı bir şekilde aşmaya yönelik kolektif bir çabaya bilimin, dinin ve kültürel geleneklerin katkısını dışarıda bırakarak dâhil olmak mümkün değildir. Bu da söz konusu katkı alanlarını yeni bilme biçimleriyle gözden geçirmeyi, onları anlamayı ve hayat karşısında bir kere daha sınamayı gerekli kılmaktadır.

Bundan sonraki dünyanın nasıl olacağı/olması gerektiği konusunda kayda değer bir müzakere, tartışma ve öğrenmeye pek fazla fırsat vermeyen bu akışkanlık sonuçta hiç de yabancısı olunmayan bir günü tüketme çabasıyla kendini deruhte etmeye başlamıştır. Dünyanın sonunun geldiğine dair belli başlı eskatolojik tezlerin aksine sonluluk duygusunu yok sayan ekstrem bir varoluşsallıkla karşı karşıyayız. Dinî ve kültürel referans kodlarının bilerek ve isteyerek dışarıda bırakıldığı yeni hâletiruhiyelerin nasıl bir gelecek tasarımına yöneldiğini kestirmek güçtür.

Dünün giderek zayıflayan tez ve argümanlarını birbirinden aceleci telafi programlarıyla sözüm ona güncellemeye çalışan bir zihniyet döngüsünün yarının dünyasını karşılamada hangi yeterliliklere yaslanacağını öngörmek pekâlâ mümkündür. Bugün sürecin maliyetlerini bütün bu alelâdelik ve amiyanelikten uzak bir şekilde değerlendirenlerin ürettiği üst dille temas kurmakta gerçek bir gecikmişlikle hemhâl olduğu açıktır. Süreci doğru anlama ve insanlık durumunun geleceği hakkında mevcut müktesebatı kıskırtıcı ve ağır sorularla sınamaktan kaçınan bir dikkat yeni zamanlara yenilme riskiyle karşı karşıyadır.

Yeniden Harekete Geçen Disiplinler

Salgın kendi gerçekliği içinde yeni bir sosyolojiyi, psikoloji ve hatta teolojiyi harekete geçirmekte zorlanmadı. Toplum bir kez daha inşa edilirken eldeki mevcut veri ve yeterliliklerin değeri yok sayılıyor, yeni bir anlama biçiminin hangi varoluşsal kodlar üzerinden işleyeceği konusunda garip bir belirsizlik duygusu yaşanıyor. İnsan ilişkilerindeki tikanıklık, yetinme duygusunu harekete geçirmede gecikmedi. Geçmiş yâd etme konusunda sıkı bir nostaljinin etrafında dolaşmayı yeğleyen eski kuşaklar, günü idareli kullanmanın değerine odaklanırken yeni kuşaklar da bu aniden ortaya çıkan verili durumun dayatmalarına teslim olmuş şekilde farklı bir normalliğin içinde hayat bulmanın yollarını aramakta. Birlikte olmak, muhabbeti derinleştirmek, sözü çoğaltmak, birbirine dokunmak veya iletişimde kalmak artık aklımızın bir kenarında sabiteye dönüşmüş ölüm duygusu ve korkusu refakatinde ancak deneyimlenebiliyor. Endişe korkutuyor, belirsizlik hayatın tadını kaçırma etkili bir güce dönüşüyor.

Sanal mecralar, insana ulaşmanın etkileyici birer aracı olarak öne çıkmış durumda. Bilim adamları, yazarlar, düşünce adamları, vaizler ve karizmatik şahsiyetler pek çok mecra üzerinden kendi sanal kitlelerini oluşturma konusunda sınır tanımayan bir emekle sahada yer alıyor. Sosyal medya ve dijital platformlar kendi pedagojilerini üretmekte gecikmiyor. Eğitim ünitelerinin paylaşımıyla sınırlı olmayan bir bilgi akışı sözü olanı da olmayanı da bu bağlamda konuşmaya ortak ediyor. Artık herkes kendi evinde mahpus olduğu gerçeğini göz ardı ederek kendine yeni pencereler açıyor, başkalarına ulaşabildiği her vasatta dijital mecralar eşliğinde mesajlarını dolaşıma sokmanın telaşını yaşıyor. İnsanlar ya konuşuyor ya dinliyor. Söz konusu programlar sayesinde pek çok kişi artık kendi haz

kotalarını belirlemekte veya tatmin edici bir dil akışını sistematikleştirmekte hiç mi hiç zorlanmıyor. Geçmişte başka vesilelerle hayatın olağan akışında zapturapt altına alınan insanlar için bugün yeni birtakım mecralar aynı işlevi görmektedir. Bir farkla ki geri dönüşü olmayan bir yalnızlığa doğru ilerleyen yeni insanlık hâlleri için dijital platformlar farklı bir yaşama üslubunu da beraberinde getiriyor.

Artık pek çok kişi bir konferanstan öbürüne yetişmekte zorlanıyor. Ev içindeki koşuşturmalar herkesin anlatacağı bir şeyler olduğunu imlemekte. Ekranlara sıkışmayı başaran onlarca insan, eski dünyanın değerlerine bağlı kalarak birbirini ikna edebilecek yeterlikte olduğunu düşündükleri argüman setleriyle tebliğ, irşat ve anonsa ihtiyaç duyuyor. Yeni dönemin ortaya çıkaracağı sosyolojinin, psikoloji ve etnometodolojinin ne vadettiğine dikkat kesilme konusunda ciddi bir gecikme söz konusu. Dünün, geçmişin dünyasını anlamlandırmada yeterliliği sınanmış bilgilerin değişen bir hayatın akışına entegre edilmesinin hiçbir şansı yok gibi görünüyor. Oysa yaşanan hem yeni bir kader hem de tarihte bir karşılığı olmayan sıra dışı bir gerçekliktir. Teolojinin yardımına ihtiyaç duymayan yeni bir ahlak ve değer akışı güçlenerek hayatı kaplama çabasındadır. Teorilerin içinde kalmış bireyselliği çoktan zorlayan bir kişisel ve kendi varlığının etrafında dönen bir kişilik örüntüsü bütün insan ilişkilerinin rotasını değiştirecek bir şekilde hayatı kazanmaktadır.

İnsanın Kendini Bulması

Ne var ki yeni dönem bir o kadar da insanın kendine dönmesi, sıkı bir yüzleşme ve varlığını anlamlandırma konusunda daha üretken bir sorgulamanın kapısını açmaya uygun bir zemin yaratmıştır. Tecrit, eve kapanma ve yeni zaman kavramsallaştırması içinde hayatın anlamını kavra-

maya yönelik derinlikli soru ve arayışların önü her zaman-
kinden daha çok açılmış ve felsefi, entelektüel ve dinî dü-
şünce etrafında biçimlenen yeni çıkarımlar etkili olmaya
başlamıştır. İnsanın sınırlarına ve Tanrı tasavvuruna dair
muhasabe imkânlarının çoğaldığı bu süreçte yaşanan acı
ve ıstırapların ilahi bir ceza mı yoksa bir imtihan mı olabi-
leceği sorusunun açığa çıkaracağı müzakereler son tahlil-
de epeydir ihmal edilmiş “kendi üzerine ve Tanrı üzerine
düşünme ve yoğunlaşma” çabalarını hızlandırmıştır. Yanı
sıra insanın bugün karşı karşıya geldiği emsalsiz çaresizli-
ğin tabiatla ilişkisini şimdiye kadar üzerine oturtmakta bir
beis görmediği modern diskurlardan bağımsız bir şekilde
yeniden ele alma noktasında daha enerjik bir kaygıyla “ha-
kikat”ın peşine düşüleceği söylenebilir.

Artık hepimiz fantastik bir edebiyatın kurgulanmış dün-
yasında değil sahici bir gerçekliğin kuşatması altında yaşı-
yoruz ve kabul etmek gerekir ki risk toplumunun da esaslı
bir parçasıyız. Korkular, tedirginlikler, anlam kayıpları,
melce arayışları artık hayatın olağan akışında yer almak-
tadır. Dinler, felsefi sistemler ve entelektüel çabalar bu
sürecin insanlığın lehine bir şekilde nasıl sonuçlanacağı
konusunda belki de ilk kez birbirini besleyen düşüncelere
ev sahipliği yapmaktadır.

Bu süreç insan insana ilişkilerin giderek daraldığı bir za-
manda birbirimizi yeniden keşfedip hatırlamanın kayda
değer bir başlangıcı olmuştur. Birbirini aramayan ve yeni
dünyanın sahip olduğu alet edevat içinde kişisel yeterli-
liğine fazlasıyla kani olmuş bir yaşama biçiminin böylece
ağır imtihanla karşılaşması mukadder olmuştur. Gerçek-
ten de hiç de eşit olmayan yaşam biçimleri, kesinlikle eşit
bir şekilde yayılan pandeminin etkisi altında ölüm ve mah-
rumiyet duygusuyla oldukça ağır bir maliyet içinde yeni-
den tanışma fırsatı bulmuştur. Geride kalanların yaşadığı

zorlukların bir edebiyattan daha fazlasına evrilme şansı
olmayan empati süreçlerini harekete geçirdiğini vurgula-
mak gerekir. Tedavi olanaklarına sahip olmayan yoksullar,
yaşlılar, kimsesizlikle baş etmek zorunda kalan çocuklar,
göçmenler ve yetmezmiş gibi bir de maruz kaldıkları şid-
det yahut savaşın esaslı birer parçası olmakla karşı karşıya
gelenler bize insanlık durumunun aciliyet kesbeden yan-
larını kavramak ve hissetmek konusunda oldukça önemli
fırsatlar yaratmıştır. Birbirine arkasını dönmüş bir gün-
delik hayat pratiğinin dayanışmayı, desteği ve birlikte yol
almayı değerli kılan ihtiyaç analizleri karşısında değişime
zorlandığı açıktır. Öyle ki pandeminin, insanlara çok yer-
de yaşadıkları hayatın başkaları olmaksızın asla biricik ol-
mayacağı konusunda oldukça öğretici fırsatlar yarattığını
söylemek hiç de abartılı olmayacaktır.

KURUMSAL

DEĞERLENDİRMELER

Doğa Kaynaklı Afetlere ve Çevre Sorunlarına Karşı Çözüm Odaklı Habercilik

Serdar Karagöz

Anadolu Ajansı Yönetim Kurulu Başkanı, Genel Müdür

Küresel ölçekte çatışma ve krizlere şahit olan dünyamız 2022’de aynı zamanda iklim değişikliği kaynaklı afetlere de tanıklık etti. Yaşanan bu trajediler din, dil, ırk fark etmeksizin bütün insanlığı etkiledi. COVID-19 pandemisinin etkilerinden kurtulurken yeni krizlerle karşı karşıya kaldığımız düzende çözüm odaklı faaliyetlere ve mücadele yöntemlerine eskisinden daha çok ihtiyaç duyuyoruz. Özellikle iklim değişikliği ve çevre sorunlarına karşı mücadelede aksiyon alma ihtiyacı dünya genelinde her geçen gün artıyor.

İklim ve çevre odağında medya kuruluşlarına hem toplumsal farkındalığı artırmada hem de bu konuda yaşanan gelişmeleri kayıt altına almada çok önemli görevler düşüyor. 102 yıllık tarihiyle ülkemizin en köklü kurumlarından biri olan Anadolu Ajansı (AA) olarak sorumlu habercilik anlayışımız doğrultusunda kriz ve afetlerde doğru iletişimin sağlanmasında ve iklim ve çevre sorunlarıyla mücadelede önemli adımlar atıyoruz. İnsani sorumluluklarımızı göz ardı etmeden alanımızda dünyanın en önde gelen referans haber kaynağı olma hedefine emin adımlarla ilerlerken aynı

zamanda gücümüzü insanlığın içinde bulunduğu krizlere alternatif çözümler bulmaya harcıyoruz.

Bu doğrultuda 2012’den itibaren düzenlediğimiz “Savaş Muhabirliği Eğitimi” ile sadece savaş zamanlarında değil, doğa kaynaklı afetlerde ve kriz bölgelerinde doğru ve teyit edilmiş bilgiyi kamuoyuna sunabilecek haberciler yetiştiriyoruz. Dünyada doğa kaynaklı afetlerde ve kriz bölgelerinde görev yapacak habercilerin eğitilmesine ilişkin en kapsamlı program olan ve bugüne kadar 487 kişinin katıldığı bu etkinlikte 46 saat teorik, 62 saat uygulamalı içerik sunuyoruz. Olağanüstü durumlarda medya yönetiminden suda hayatta kalmaya, gaz maskesi kullanımından kişisel ileri sürüş tekniklerine kadar pek çok alanda eğitim verdiğimiz haberciler, dünyanın dört bir yanında doğa kaynaklı afet ve kriz bölgelerinde kendi can güvenliklerini de sağlayarak faaliyetlerini başarıyla yerine getiriyor. 2022’de başta Rusya-Ukrayna Savaşı olmak üzere pek çok çatışma, kriz ve afet bölgesinde bu eğitimi alan haberciler yaşanan krizleri ve dramı kendi güvenliklerini tehlikeye atmadan dünyaya duyurdu.

Fotoğraf: AA, Sebnem Coşkun

İklim ve çevre sorunlarına karşı mücadelede daha yaşanabilir bir dünya için farkındalık oluşturarak iklim ve çevre haberciliğine yeni bir ses getirmek amacıyla 2022 içinde “Yeşilhat” projemizi hayata geçirdik. “Yeşilhat” iklim değişikliği, yeşil ekonomi, sıfır atık gibi pek farklı konularda yaşanan gelişmeleri kayıt altına alarak dünyaya duyuruyor. İlgili kurum ve kuruluşları çözüm odaklı düşünmeye sevk ederek harekete geçmelerini de sağlayan “Yeşilhat” içeriklerine AA aboneleri ücretsiz olarak erişebiliyor. Böylece emek sarf ederek ürettiğimiz ve dağıtımını gerçekleştirdiğimiz çevre haberlerini bu alandaki sorumluluğumuzun bir gereği olarak kamuoyuna bedelsiz sağlıyoruz. Bu yıl içinde “çevre ve iklim krizlerinin anlatısını yeniden şekillendirmek” temasıyla düzenlediğimiz “Environment Forum”da ise iklim ve çevre alanının en etkili karar alıcılarını, habercilerini ve sivil toplum temsilcilerini bir araya getirdik. Önümüzdeki yıllarda iklim ve çevre haberciliği alanındaki uluslararası söylemin belirlemesini amaçladığımız forumun iklim ve çevre alanında küresel düzeyde en etkili platform olmasını arzuluyoruz.

Anadolu Ajansı mensupları olarak kurumumuzun tarihi kimliğiyle köklü tecrübesinden ilham alan Anadolu Ajansı ruhuyla hareket ediyor, faaliyetlerimizi bu yönde gerçekleştiriyoruz. Küresel meselelere kayıtsız kalmayan, aksiyon alan ve çözümün bir parçası olan ilkeli habercilik anlayışımızla sorumluluklarımızı yerine getiriyoruz. Kamu yararını, toplumsal fayda ve dayanışmayı gözetken yayın ilkelerimiz çerçevesinde topluma ekonomik, sosyal ve psikolojik katkı sağlayan, örnek teşkil eden ve bilgilendirici içeriklerin yayımlanmasına özen gösteriyoruz. İnsan onuruna değer veren, ayrımcılık ve nefret söylemlerine yer vermeyen yayın ilkelerimiz kuruluşumuzdan bugüne bizi insanlığa karşı sorumlu kılıyor. Anadolu Ajansı mensupları olarak bu sorumluluğun gerekliliklerini yerine getirirken yeni sorumluluklar olarak daha yaşanabilir bir dünya hayalini kurmaktan vazgeçmiyor, bu alandaki mücadeleye elimizden gelen katkıyı veriyoruz.

- 1 Anadolu Ajansı. (2022). *Savaş Muhabirliği Eğitimi* <https://www.aa.com.tr/tr/haberkademi/egitimler/savas-muhabirliği-egitimi/531840>
- 2 Anadolu Ajansı. (2022). *Yeşilhat* <https://www.aa.com.tr/tr/yesilhat>
- 3 Anadolu Ajansı. (2022). *AA Çevre Forumu İstanbul'da başladı* <https://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/aa-cevre-forumu-istanbulda-basladi/2715174>

Meteorolojik Afetler ve Türkiye Geneli Meteorolojik Afet Değerlendirmesi

Volkan Mutlu Coşkun

Meteoroloji Genel Müdürü

Dünyada süregelen doğa olayları, insanların yaşamını önemli ölçüde etkilediğinde “doğa kaynaklı afet” olarak nitelendirilmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından doğa kaynaklı afetler, “toplumun sosyoekonomik ve sosyokültürel faaliyetlerini önemli ölçüde aksatan, can ve mal kayıplarına neden olan fakat yerel imkânlarla baş edilemeyen doğa olayları” olarak tanımlanmıştır.

Doğa kaynaklı afetler sonucunda can ve mal kayıplarının yanı sıra milyonlarca insan yer değiştirmek zorunda kalmaktadır. Bunun ülke ekonomilerine getirdiği zarar çok yüksek miktarlara ulaşmaktadır.

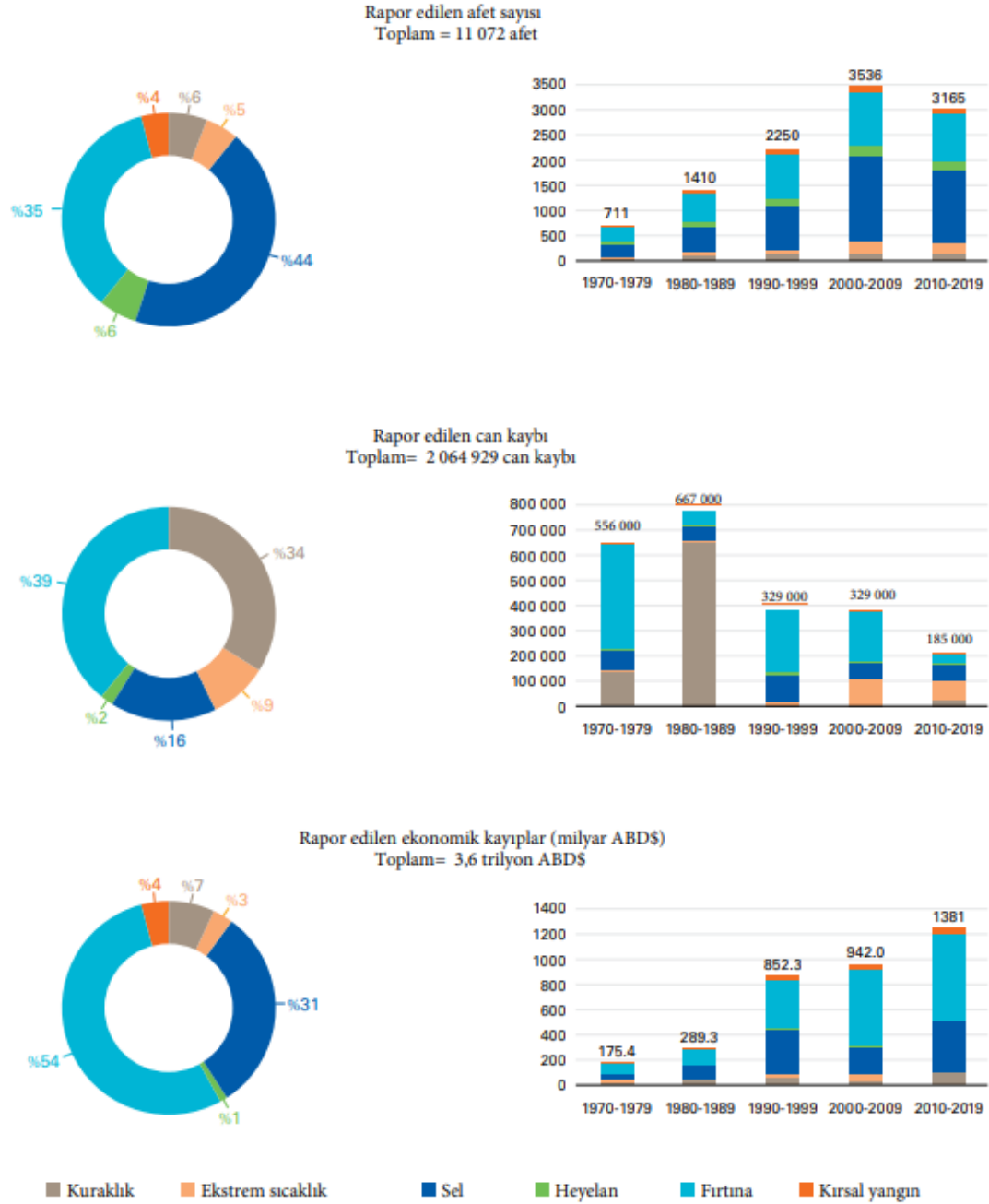
Doğa kaynaklı afetlerin büyük bölümünü meteorolojik afetler oluşturmaktadır. Orman yangınları, tarımsal zararlıların istilaları, kuraklık, çölleşme, göl ve deniz suyu seviyesi yükselmeleri, çığ ve seller hava şartlarıyla çok yakından ilişkili olan doğa kaynaklı afetlerdir. Yağışlar, şiddetli yerel fırtınalar, tropikal fırtınalar, fırtına kabarması, şiddetli kış şartları, kırağı, don ise hava şartlarının direkt oluşturduğu afetlerdir. Meteorolojik şartlarla doğrudan ve dolaylı olarak ilişkili olan doğa kaynaklı afetlerin tümü,

“meteorolojik afetler veya meteorolojik karakterli doğa kaynaklı afetler” olarak adlandırılır.

Son yıllarda dünyanın birçok bölgesinde şiddet, etki, süre ve oluştuğu yer bakımından eşi ve benzeri olmayan çok sayıda hava olayı meydana gelmektedir. Bu olaylar, dünya üzerindeki canlı yaşamını ve toplumların sosyoekonomik gelişimini de tehdit etmektedir. Dünya Meteoroloji Örgütü’nün (WMO) 2021’de yayımladığı *WMO Atlas of Mortality and Economic Losses From Weather, Climate and Water Extremes* raporunda dünya genelinde 1970-2019 arasında hava, iklim ve su kaynaklı 11.072 doğa kaynaklı afetin meydana geldiği ve bu afetler sonucunda 2.064.929 can kaybıyla yaklaşık 3,6 trilyon ABD doları ekonomik zarar oluştuğu vurgulanmaktadır.

Acil Durumlar Veri Tabanı (EM-DAT) kayıtlarına göre bu dönem içinde kaydedilmiş tüm afetlerin (teknolojik afetler dâhil) %50’sini, can kayıplarının %45’ini ve ekonomik kayıpların %74’ünü hava, iklim ve su kaynaklı şiddetli hava olaylarının neden olduğu meteorolojik afetler oluşturmaktadır.

Dünya Geneli 1970-2019 Meteorolojik Afetler ve Etkileri

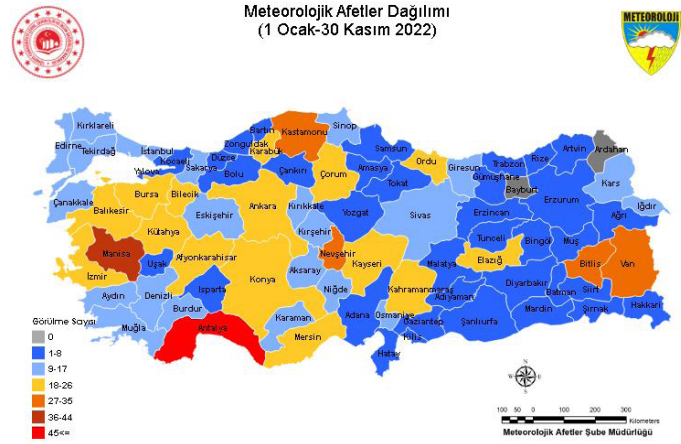

Şekil 1. 1970-2019 Meteorolojik Afet Sayıları ve Kayıplar

Türkiye Geneli Meteorolojik Afet Değerlendirmesi

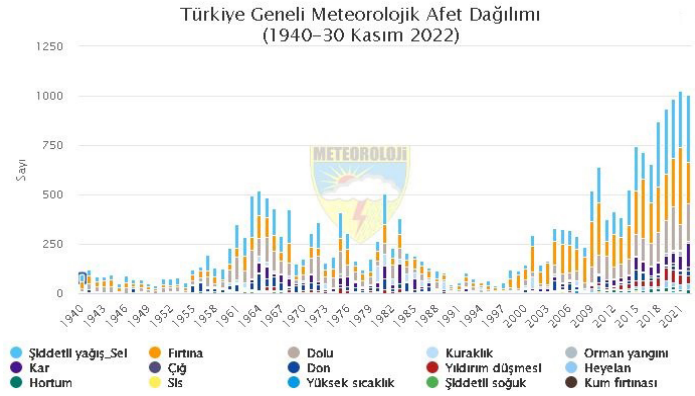
Türkiye, tropikal fırtınalar ve aktif volkanlar hariç dünya genelinde görülen doğa kaynaklı afetlerin büyük bir kısmına açık bir ülkedir. Büyük bir coğrafya ve farklı iklim bölgelerine sahip Türkiye’de de başta kuraklık ve seller olmak üzere meteorolojik ve hidrolojik afetler oldukça sık meydana gelmekte ve ciddi can ve mal kayıplarına yol açmaktadır.

Şekil 2. Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2022 Arası Meydana Gelen Meteorolojik Afetler Dağılımı

Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2022 arasında meteorolojik afetler en fazla Antalya’da gerçekleşmiştir. Bu dönem içinde yurdumuzda Ege Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Marmara Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi’nde meteorolojik afetler daha fazla meydana gelmiştir.

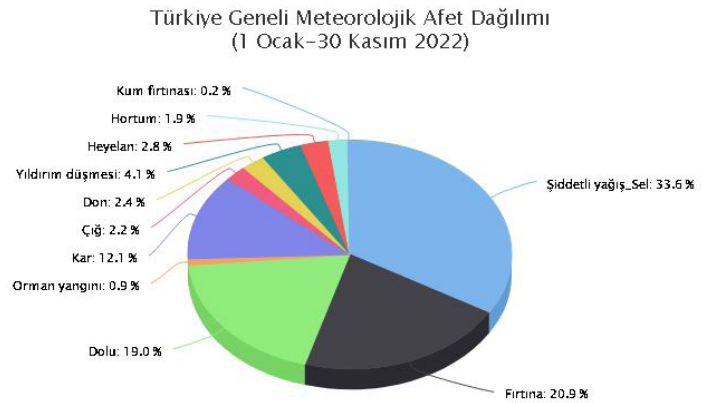
Şekil 3. 1940-30 Kasım 2022 Arası Meteorolojik Afetler Uzun Yıllar Dağılımı

1940-30 Kasım 2022 arası uzun yıllar dağılımında meteorolojik afet sayılarında son yıllarda ciddi artış söz konusudur. 1 Ocak-30 Kasım 2022 döneminde 1.004 meteorolojik afet gerçekleşmiştir.

1 Ocak-30 Kasım 2022 döneminde en fazla görülen meteorolojik afet şiddetli yağış ve seldir. Şiddetli yağış ve selin tüm meteorolojik afetler içindeki payı %33,6’dır. Bu dönem içinde yine fırtına %20,9, dolu %19, kar %12,1 oranında gerçekleşmiştir.

Şekil 4. Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2022 Arası Meydana Gelen Meteorolojik Afetler Dağılımı (%)

Meteorolojik Afetlerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde Türkiye’de yıl içinde en fazla meydana gelen şiddetli yağış/ sel, fırtına, dolu, kar ve yıldırım hadiselerinin ülke genelinde il bazlı değerlendirmeleri yapılmıştır.

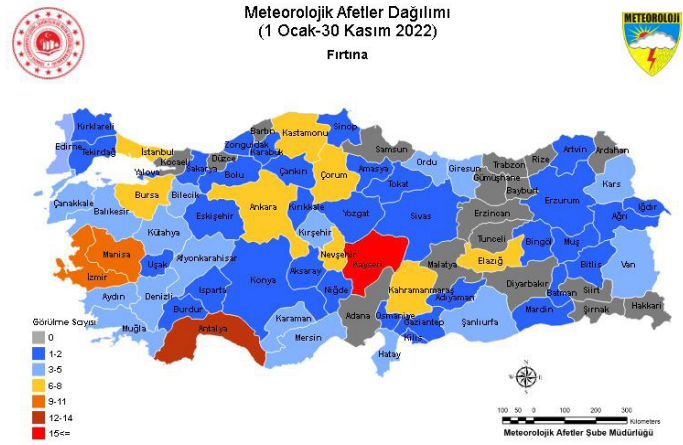
Şiddetli Yağış/ Sel

Şekil 5. Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2022 Arası Meydana Gelen Şiddetli Yağış/ Sel Afeti Dağılımı

1 Ocak-30 Kasım 2022 arasında şiddetli yağış/ sel afetinin en fazla görüldüğü iller Manisa, Kütahya ve Nevşehir’dir. Bu illeri Antalya, Afyonkarahisar, Çorum, Kastamonu, Bursa ve Bilecik takip etmektedir.

Fırtına

Şekil 6. Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2022 Arası Meydana Gelen Fırtına Afeti Dağılımı

1 Ocak-30 Kasım 2022 arasında fırtına afetinin en fazla görüldüğü iller Kayseri, Antalya, İzmir ve Manisa’dır.

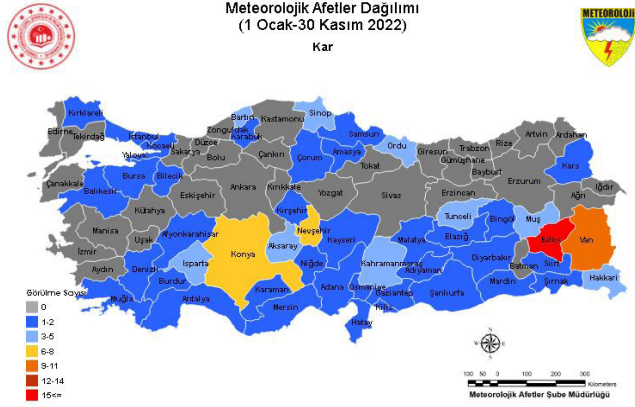

Dolu

Şekil 7. Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2022 Arası Meydana Gelen Dolu Afeti Dağılımı

1 Ocak-30 Kasım 2022 arasında ülkemizde görülen dolu afeti sıralamasında Antalya, Manisa ve Kastamonu ilk sıralarda yer almaktadır. Bu illeri sırasıyla Mersin, Nevşehir, Afyonkarahisar, Bursa ve Çanakkale izlemektedir.

Kar

Şekil 8. Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2022 Arası Meydana Gelen Kar Afeti Dağılımı

1 Ocak-30 Kasım 2022 arasında kar afeti en fazla Bitlis ve Van’da görülmüştür. Bu illeri sırasıyla Konya ve Nevşehir takip etmektedir.

Yıldırım

Şekil 9. Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2022 Arası Meydana Gelen Yıldırım Afeti Dağılımı

1 Ocak-30 Kasım 2022 arasında yıldırım afeti en fazla Van, Sivas, Balıkesir ve Manisa’da görülmüştür.

Sonuç ve Değerlendirme

Meteorolojik kaynaklı afetler insanlık tarihi boyunca her zaman olmuştur ve olmaya devam edecektir. Bu tür afetlerin neden olduğu insani ve maddi kayıplar, sürdürülebilir kalkınmanın önündeki en büyük engeldir. Meteorolojik afetleri, deprem ve volkan patlaması gibi diğer doğa kaynaklı afetlerden ayıran en önemli özellik, meteorolojik afetlere sebep olabilecek doğa olaylarının önceden tahmin edilebilir olmasıdır. Doğru tahmin ve uyarıların kolayca anlaşılabilir bir formatta yayınlanması hayati önem arz etmektedir.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü, afet riski azaltma faaliyetleri kapsamında diğer uluslararası, bölgesel ve ulusal kuruluşlarla entegre ve koordineli bir şekilde çalışmalarını devam ettirmektedir. Meteorolojik hadiselerin sebep olduğu olumsuz etkilerin azaltılması, zarar ve kayıpların en aza indirilmesi, vatandaşların ve ilgililerin gerekli tedbirleri almalarına yönelik bilgilerin kamuoyuna duyurulması amacıyla meteorolojik uyarılar hazırlanmaktadır.

Vatandaşlarımız ve yetkililerle paylaşılan meteorolojik uyarılar, “meteoUYARI” sistemine uyarlanmış ve 9 Şubat 2019’dan itibaren vatandaşlarımızın ve yetkililerin hizmetine sunulmuştur.

- 1 Kadioğlu, M. (2012). Türkiye’de İklim Değişikliği Risk Yönetimi. *Türkiye’nin İklim Değişikliği II. Ulusal Bildiriminin Hazırlanması Projesi Yayını*. Ankara
- 2 Kadioğlu, M. (2007). İklim Değişiklikleri ve Etkileri: Meteorolojik Afetler. *TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Sel-Heyelan-Çığ Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 47-56; Ceylan, A., Kömüşçü, A.Ü. (2007). *Meteorolojik Karakterli Doğal Afetlerin Uzun Yıllar ve Mevsimsel Dağılımları, Türkiye İklim Değişikliği Kongresi Bildiri Kitabı*, 93-104.
- 3 WMO. (2021). *WMO Atlas Of Mortality And Economic Losses From Weather, Climate And Water Extremes (1970–2019)*. WMO-No. 1267. World Meteorological Organization.
- 4 CRED ve UNDRR. (2020). *Human Cost Of Disasters; An Overview Of The Last 20 Years (2000-2019)*.
- 5 Kadioğlu, M. (2012). Türkiye’de İklim Değişikliği Risk Yönetimi. *Türkiye’nin İklim Değişikliği II. Ulusal Bildiriminin Hazırlanması Projesi Yayını*. Ankara.

Afet Yönetiminin Akademik Gücü: Üniversiteler Afet Yönetimi Araştırma Merkezleri Platformu (AYMEP)

Kürşat Esat Alyamaç

Prof. Dr., AFAD Afet Araştırmaları Merkezi Müdürü

Günümüzde afet yönetiminde afetlere müdahalenin baskın olduğu yaklaşımdan uzaklaşmış ve afet öncesi risk azaltma çalışmalarına daha fazla önem veren bir yöntem benimsenmiştir. Aslında hem dünyada hem Türkiye’de “kriz yönetimi” anlayışından ziyade “risk yönetimi” anlayışı benimsenmeye ve uygulanmaya başlanmıştır. “Risk yönetimi” anlayışı, afetler öncesi hazırlık ve risk azaltma çalışmalarını kapsamaktadır.

Türkiye’de afet ve acil durum çalışmalarının koordinasyonundan, eğitim politikalarının oluşturulmasından ve gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılmasından T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD) sorumludur. AFAD afet yönetimi çalışmalarını, bütünlüklü, toplum tabanlı, AR-GE esaslı ve öncü bir şekilde yürütmekte ve bu çalışmalarında can kayıplarını, yaralanmaları ve ekonomik kayıpları önlemeyi, sosyokültürel yapıyı, doğal çevreyi, kültür ve tabiat varlıklarını koruma-

yı, iş sürekliliğini sağlamayı ve sürdürülebilir kalkınmayı desteklemeyi hedeflemektedir. Bu amaçla kurulduğu günden bugüne çalışmalarını proje tabanlı sürdürmüş ve bu kültürle çalışmalarına devam etmektedir. Bu kültürün bir tezahürü olarak her yıl için bir tema belirlenmiş ve bu temanın amacına uygun faaliyetler yürütülmüştür.

2020 “Afetlere Hazırlık Yılı”, 2021 “Afet Eğitim Yılı” ve 2022 ise “Afet Tatbikat Yılı” olarak ilan edilmiştir. 2021’de afet eğitimiyle ilgili çalışmalar, paydaş kurum ve kuruluşlarla beraber yoğun bir şekilde yürütülmüştür. Eğitim yılı faaliyetleri kapsamında üniversitelerle çalışmalar yürütülürken AFAD ile üniversiteler arasında afet yönetimi konusunda iş birliklerinin daha kalıcı ve etkin bir yapıya kavuşması için üniversitelerin “Afet Yönetimi ve Afetlerle İlgili Uygulama ve Araştırma Merkezleri” ile ortak çalışmalar yapılabileceği fikri ortaya çıkmıştır.

Üniversitelerin uygulama ve araştırma merkezleri, belirli bir uzmanlık alanında çalışma yapan veya disiplinler arası çalışmalar için farklı uzmanları bir araya getiren eğitim, öğretim ve/veya AR-GE faaliyetlerinin sürdürüldüğü, rektörlüklerin teklifi ve Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) onayıyla kurulmuş akademik birimlerdir. Türkiye’de afet ve afetle ilgili başarılı faaliyetler yürüten birçok araştırma merkezi ve bunların bünyesinde uzman araştırmacılar bulunmaktadır.

AFAD, afet yönetimi konusunda Türkiye’de önemli paydaşlardan olan uygulama ve araştırma merkezlerini bir araya getirme ve afet yönetimi konusunda akademik bir güç oluşturma hedefinin ilk adımını 2021’in son çeyreğinde atmıştır. AFAD yürütücülüğünde 39 üniversitenin 42 farklı afet yönetimi ve afetle ilgili uygulama ve araştırma merkezleri, 22 Aralık 2021’de Ankara’da bir araya gelmiştir. Toplantı, İçişleri Bakanı Süleyman Soylu başkanlığında ve AFAD

Fotoğraf: AA, İlkan Toprak

Başkanı Vali Yunus Sezer yürütücülüğünde gerçekleşmiştir. Toplantıya İçişleri Bakan Yardımcısı İsmail Çataklı, üniversite rektörleri ve yardımcısı, araştırma merkezleri müdürleri ve AFAD daire başkanları katılmıştır.

İçişleri Bakanı ve AFAD Başkanı toplantı açılışında konuşma yapmıştır. İçişleri Bakanı'nın "Raflarda duran bilgiye kimsenin ihtiyacı yoktur ve kimseye hayrı da yoktur" ifadesi aslında meydana gelecek güç birliğinin temel amacını da ortaya koymuştur. AFAD Başkanı ise "Bu merkezlerimiz ve AFAD, diğer paydaşlarıyla birlikte afetler konusunda zengin bir bilimsel birikime sahiptir. Üniversitelerimizin araştırma, uygulama ve eğitim merkezleri afetler konusunda bilimsel bir zenginlik sunuyor." ifadesiyle AFAD'ın zaten üniversitelerle yakın ilişki içinde olduğunu ancak bunun kurumsal bir kimliğe büründürülmesi hedefine atıfta bulunmuştur. Bu toplantı, Üniversiteler Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezleri Platformunun (AYMEP) kuruluşunun ilanı olmuştur.

17 Mayıs 2022'de AFAD Başkanlıkta, İçişleri Bakan Yardımcısı İsmail Çataklı ve AFAD Başkanı Vali Yunus Sezer yürütücülüğünde 35 üniversitenin 37 farklı afet yönetimi ve afetle ilgili uygulama ve araştırma merkezinin katılımıyla gerçekleştirilen toplantıda bu yapının bir platform olmasına ve kısa adının AYMEP olarak faaliyetlerine devam etmesine karar verilmiş, amaç ve hedefleri ortaya konulmuştur.

AYMEP'in 3. toplantısı 28 Temmuz 2022'de Elazığ'da Fırat Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda AYMEP'in misyonu "Üniversitelerde afet araştırma, uygulama, yönetimi ve eğitimiyle ilgili konularda faaliyet gösteren merkezleri AFAD koordinasyonunda bir araya getirerek iletişim ve iş birliği yapılmasını sağlamak,

yapılan çalışmaları izlemek ve değerlendirmek", vizyonu ise "Afete dirençli Türkiye için bütünleşik afet yönetimi bakış açısıyla değişim ve gelişime öncülük eden, uluslararası düzeyde tanınan, dinamik ve akademik bir platform olmak" şeklinde kararlaştırılmıştır.

AYMEP'in 4. toplantısı 22 Eylül 2022'de Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü ev sahipliğinde ve İçişleri Bakanı Süleyman Soylu başkanlığında gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda farklı araştırma merkezlerinin önemli sunumları olmuş ve afet yönetimiyle ilgili önemli kararlar alınmıştır.

AYMEP, AFAD koordinasyonunda çalışmalarını büyük bir gayret, özen ve şevkle devam ettirmektedir. Afet yönetimi konusunda Türkiye'nin en büyük ve etkin akademik platformu olma unvanını dünya çapına taşıma hedefine emin adımlarla ilerlemektedir. AYMEP kendi bünyesinde oluşturduğu alt komisyonlar aracılığıyla bina risk değerlendirmesi, jeolojik afetlerde yerleşime uygunluk, iklimik afetlerde yerleşime uygunluk, yangınlarda yerleşime uygunluk, afet eğitimi, gönüllülük ve benzeri konularda çalışmalarını sürdürmektedir.

AYMEP, Türkiye'nin afet risklerini azaltma çalışmalarına katkı sunmaya, bünyesindeki araştırma merkezi sayılarını artırmaya 2023'te de devam edecektir.

IFRC Türkiye için Geçiş Yılı

Ruben Cano

IFRC Türkiye Delegasyon Başkanı

Aralık 2021’de Avrupa Birliği Komisyonu Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları Genel Müdürlüğü (DG ECHO) Komiseri Janez Lenarčič ve IFRC Genel Sekreteri Jagan Chapagain, mülteci toplulukların temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yürütülen Sosyal Uyum Yardımı Programı (SUY) için 2023’e kadar geçerli olmak üzere ek 325 milyon euro ödenek oluşturulduğunu açıklamıştır¹. Buna paralel olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı aracılığıyla Türk Kızılay tarafından uygulanacak ve Komşuluk ve Genişleme Genel Müdürlüğü (DG NEAR) tarafından finanse edilecek şekilde SUY kapsamının kalkınma yardımına geçişine ilişkin çalışmalar da yürütülmüştür. Geçiş süreci sosyoekonomik kalkınma programına geçişin önemi kademeli olarak vurgularken SUY’u güçlendirecektir.

Sosyal Uyum Yardımı Programını (SUY) Güçlendirmek

2020-2022 arasında IFRC ve Türk Kızılay, kırılgan durumdaki 1,6 milyon mülteciye toplamda 10 milyar TL yardım sağlamıştır. Ağırlaşan ekonomik şartlar ve ortam göz önünde bulundurulduğunda Mayıs 2022’de IFRC ve Türk Kızılay, mülteci nüfusunun artan kırılganlıklarına dikkat çekmek için program üzerinde çeşitli düzenlemeleri hayata geçirmiştir:

- Nüfusu küçük ailelerin de SUY yararlanıcı olmaları sağlanarak hedef kitlenin güncellenmesi
- SUY kriterlerini sağlamayan kırılgan durumdaki ailelerin faydalanacağı şekilde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) takdir hakkı kotasının artırılması
- Faydalanıcıların borçlarının azaltılmasına ve mali sıkıntılarının giderilmesine katkıda bulunmak için ilave 1.400 TL’lik nakdî yardım için düzenlemelerin yapılması

Sosyal Uyum Yardımı Programını devir teslim hazırlamak

2022'nin ikinci yarısı boyunca IFRC ve Türk Kızılay paydaşlarıyla beraber SUY'un devir teslimini yönlendirecek parametreler üzerinde üç temel ilke altında çalışmıştır:

1. SUY'un temel hizmetlerini sorunsuz ve sürekli sağlamak
2. Devir teslim süreci boyunca düzenli toplanacak bir Yürütme Komitesi oluşturularak tüm paydaşlarca yürütülecek paylaşımcı bir yönetim süreci oluşturmak (Söz konusu paydaşlar: DG ECHO, DG NEAR, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türk Kızılay ve IFRC)
3. Ortak çalışmak, anlamak ve öğrenmek (Önceki geçiş süreçlerinden çıkarılan temel dersler, izleme ve değerlendirme çalışmaları ve araştırmalardan elde edilen bulgularla SUY ve Tamamlayıcı SUY programları arasındaki sinerjiye dayanarak SUY'un gelecekte izleyeceği yola odaklanmak)

Yukarıdaki ilkeler çerçevesinde IFRC-Türk Kızılay ve paydaşları aşağıdaki hususlara öncelik verecektir:

- Planlama: Devir teslim öncesi planlama tam yapılacak; geçişe ilişkin görevler, sorumluluklar ve beklentiler net bir şekilde ortaya konulacaktır.
- İletişim: Gerekli tüm bilgilerin paylaşılmasını ve olası sorunlara zamanında müdahale edilmesini sağlamak için etkili iletişim kilit unsur konumunda olacaktır.
- Bilgi ve Becerilerin Aktarımı: IFRC; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının ve Kızılay'ın görevi IFRC'den teslim almak için gerekli bilgi ve becerilere sahip olduğundan emin olacaktır.
- Dokümantasyon: Devir teslim sürecinin şeffaflık ve hesap verebilirlik çerçevesinde yürütülebilmesi açısından uygun dokümantasyon gerekli olacaktır.
- İzleme ve Değerlendirme: Devir teslim süreci düzenli izlenecek ve değerlendirilecektir.

Sosyoekonomik Kalkınmaya Daha Güçlü Vurgu

Dünyanın en kalabalık mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan Türkiye, 2011'den beri hem önemli bir hedef ülke hem de transit ülke olma özelliğini korumaktadır. Uzun süren bu insani bağlam boyunca IFRC Türk Kızılay bir yandan temel ihtiyaçları giderecek bir yandan da sosyal uyumu sağlayacak bütünleşmiş bir yaklaşım benimsemeye çalışmaktadır. Bu doğrultu 2022'de aşağıdaki ilerlemeler kaydedilmiştir:

- SUY ve sosyoekonomik güçlendirme fırsatları arasındaki bağlantıyı güçlendirmek ve hassas durumdaki ailelerin temel yardım ihtiyacını ortadan kaldırmayı desteklemek için yapılacak Geçim Kaynakları Araştırması'nı tamamlamak
- Kızılay'ın sosyoekonomik kalkınma çalışmalarını çeşitlendirmek ve bu çalışmaların kapsamını genişletmek amacıyla yeni iş birlikleri geliştirmek ve diğer insani yardım kuruluşları ve devlet iş birlikleriyle yeni ortak girişimlerde bulunmaya çalışmak
- Bireylerin geçim kaynaklarına erişimine geçiş süreci konusunda bilgilendirme yapmak üzere teknik tavsiyeler sağlamak amacıyla Yönlendirme ve Geçim Kaynaklarına Geçiş Görev Ekibi (3RP altında) eş başkanlığını yürütmek
- Kızılay'ın toplum temelli programlarına ve dış paydaşlara yönlendirme sayısını artırmak

SUY Haricinde Yürütülen Çalışmalar

COVID-19 programımızın tamamlanmasıyla başlayıp savaş dolayısıyla yerinden edilmiş Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı Ukraynalı mültecilere yönelik yeni bir operasyonla 2022'de sona ermiştir.

COVID-19 müdahalesinde Kızılay, sağlık kurumlarına ve bireylere kişisel koruyucu ekipman, maske ve hijyen kitleleri sağlayarak, COVID-19, koruyucu hijyen uygulamaları ve aşılama konularında farkındalık kazandırmak amacıyla risk iletişim kampanyaları yürüterek, sağlık ve psikososyal destek çalışmalarında bulunarak, immün plazma üretimi ve dağıtımı dâhil kan hizmetleri sağlayarak ve geçim kaynağı çalışmaları yürüterek yardımcı rolü gereği devlete verdiği desteği yerine getirmiştir. 2021 sonu itibarıyla Kızılay, IFRC bağışçılarının mali desteği sayesinde Türkiye genelinde mülteciler ve ev sahibi topluluklar dâhil toplamda 16.122.811 kişiye ulaşmıştır.

IFRC ayrıca Ukraynalı mültecinin ihtiyaçlarını desteklemek amacıyla Kızılay'a aşağıdaki konularda mali destek sağlamıştır:

1. Sağlık ve Destek Hizmetleri: Ruh sağlığı ile psikososyal destek, topluluk temelli sağlık ve ilk yardım hizmetleri yoluyla sağlığı destekleme ve hastalık önleme çalışmaları
2. Su, Sanitasyon ve Hijyen: Hijyen kolilerinin dağıtımı ve hijyen konusunda farkındalık oluşturma faaliyetleri
3. Barınma ve Ev Malzemeleri: Gıda dışı ürünlerin dağıtımı
4. Çok Amaçlı Nakit (Şartsız): Temel ihtiyaçların karşılanması çalışmaları
5. Koruma, Cinsiyet ve İçerme: Krizden etkilenmiş genç yetişkinlerin ve çocukların iyilik hâlini ve eğitimlerini desteklemek amacıyla iki mobil çocuk dostu alan kurulması ve vaka yönetimi ve refakat hizmetlerine sevk hizmetleri

IFRC 2023'te sosyoekonomik ve sosyal uyum müdahalelerini genişletip güçlendirerek ve Ukraynalı mültecilerin ihtiyaçlarını destekleyerek SUY'da öngörülen geçişi sağlama noktasında Kızılay'a yardımcı olmaya odaklanacaktır. IFRC sekreteryasının ve üyeliğinin kapasitesini geliştirmek için Kızılay'ın güçlü yönlerinden yararlanmak ve afet yönetimi, göç ve iklim değişikliği gibi alanlarda ilerlemeye ve Kızılay programlarının genişletilmesine katkıda bulunmak üzere kapasite geliştirme çalışmalarımıza devam edebileceğimiz için Kızılay ile iş birliğimiz bunun çok daha ötesindedir.

1 Sosyal Uyum Yardım Programı (SUY), Türkiye'deki 1,5 milyondan fazla mültecinin temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere aylık nakit transferi sağlamaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türk Kızılay ve IFRC iş birliğinde yürütülen program AB tarihinin en büyük insani yardım programı ve dünyanın en büyük insani nakit yardım programı olma özelliğini taşımaktadır.

2022'de Birleşmiş Milletler Türkiye

Alvaro Rodriguez

(BM-Türkiye Ülke Ekibi adına) BM-Türkiye Mukim Koordinatörü

Mevcut Durum

2014'ten bu yana Türkiye, dünyanın geçici koruma ve uluslararası koruma altındaki en büyük nüfusunu yönetmektedir. Ekim 2022 itibarıyla geçici koruma altında olup neredeyse yarısını çocukların oluşturduğu Suriyeli nüfusun sayısı 3,65 milyonun üzerindedir; geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusun %46'sını ise kadınlar ve kız çocukları oluşturmaktadır.¹ Türkiye ayrıca diğer ülkelerden uluslararası koruma başvuru sahibi ve diğer statü sahibi olan yaklaşık 320 bin kişiye ev sahipliği yapmaktadır.²

Şubat 2022'de Türkiye, Ukrayna'daki savaştan kaçan 400 bin kişiye sınırlarını açmış, yıl sonu itibarıyla bunların arasından yaklaşık 40 bin kişi Türkiye'de kalmış; bu durum Türkiye'de zaten fazla olan mülteci nüfusunu daha da artırmıştır.

Uzun süreli yerinden edilmiş çoğu mültecinin bu durum nedeniyle karşı karşıya olduğu zorlukların yanı sıra mülteci kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelli bireyler dâhil risk altındaki gruplar, Suriye'deki çatışmanın 12. yılına girmesiyle birlikte COVID-19 salgınından en fazla etkilenen ve salgının etkilerini en yavaş atlatan gruplar arasındadır.

Hayata Geçirilen Uygulamalar

Ağırlıklı olarak ulusal ve yerel kamu sistemleri ve hizmetleri aracılığıyla yürütülen 2022 Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı'nın (3RP) Türkiye bölümü, geçici ve uluslararası koruma altındaki kişilerin, ev sahibi toplulukların ve ilgili kuruluşların ihtiyaçlarını ele almak amacıyla hükümetin yürüttüğü çalışmalara Türkiye'nin kapsayıcı yasal ve politika çerçevesine uygun destek vermiştir. Sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi ulusal sistemlerdeki hizmetlere erişim sağlanması için yürütülen çalışmalar da bu kapsamda yer almaktadır.

3RP ortakları, 2022 boyunca COVID-19 salgınına karşı müdahale çalışmalarını tüm sektörlerdeki faaliyetlerine dâhil etmiştir. 3RP ortakları sağlık, eğitim, mesleki eğitim, toplum seferberliği çalışmalarında doğrudan hizmet sunulmasına, fiziksel katılımın sağlandığı daha fazla sayıda etkinlikler düzenlenmesine ve yerel kamu kuruluşlarıyla çalışmalar yapılmasına imkân sağlayarak 2022'nin ortası itibarıyla kademeli şekilde normal düzene dönüş yapmıştır.

İstihdam yaratılması, iş koruma, tarım ve sanayi sektöründe mesleki eğitim, lisan eğitimi, küçük ve orta ölçekli işletmelere destek sağlanması ve kapasitelerinin güçlendi-

rilmesine yönelik projeler sayesinde mültecilerin, toplulukların ve kuruluşların kendi kendine yeterlilik ve dayanıklılık düzeyi artırılmıştır.

Şiddete maruz kalan veya risk altında bulunan kişilere, mülteci gruplara ve engelli bireylere yönelik koruma hizmetleri ve bilginin yaygınlaştırılması çalışmaları öncelikli müdahaleler arasında yer almıştır; bunun yanı sıra çoklu-sektörel müdahaleleri bilgilendirmek için koruma alanındaki eğilimler izlenmiştir. 3RP ortakları ayrıca, kalıcı çözümleri desteklemek ve sosyal uyumu teşvik etmek amacıyla kamu kuruluşlarıyla yakın çalışmalar sürdürmüştür.

Salgının ve hayat pahalılığı krizinin etkilerini azaltmak ve olumsuz baş etme mekanizmalarına başvurulmasını önlemek için mültecilere nakit yardımı ve aynı yardım sağlanmıştır aynı zamanda belediyelere kapasite geliştirme ve topluluk altyapılarıyla (ör. atık yönetimi) ilgili destek verilmiştir. BM ve STK ortakları, en hassas mülteciler için sosyal bir güvenlik ağı sağlamak ve okul çağında çocukları olan mülteci ailelerin örgün eğitime erişimlerinin sürdürülmesini desteklemek amacıyla nakit temelli yardımlar ve “Şartlı Eğitim Yardım” programı aracılığıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile birlikte çalışmaya devam etmiştir. Yüz yüze öğrenme ortamlarının güvenli bir şekilde artırılması için eğitim tesislerine destek verilirken özellikle en hassas çocuklar ve gençler bakımından salgından dolayı öğrenme kayıplarının etkilerini ele almak üzere çoklu-sektörel bir müdahale yapılması da desteklenmiştir.

Sağlık Bakanlığı ile yürütülen yakın iş birliği kapsamında göçmen sağlığı merkezlerine ruh sağlığı ve psikososyal faaliyetler dâhil sağlık desteği verilmiştir. Bağışıklama kapsamıyla COVID-19 tedavisi ve aşılarına bedava erişim sağlanmasına öncelik verilmiş, bunun yanı sıra sağlık ortakları cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerini de desteklemiştir.

İnsani yardım programlarının en hassas bireylere ve hanelere ulaşmasını temin etmek için toplumsal cinsiyete ve yaşa göre ayrıştırılmış ve çocuklara duyarlı veri toplama faaliyetleri önemini korumayı sürdürecektir.

- 1 T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *TEMPORARY PROTECTION* <https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27>
- 2 UNHCR (2022). *UNHCR Türkiye Operational Update May-July 2022* <https://data.unhcr.org/en/documents/details/95132>

2022'de UNHCR Türkiye

Philippe Leclerc

UNHCR Türkiye Temsilcisi

Yeni faktörler geleneksel etmenlerle kesiştikçe yerinden edilme giderek daha karmaşık hâle gelmektedir. UNHCR'nin 27 Ekim 2022'de yayımladığı *Yıl Ortası Eğilimleri Raporu*'na göre artan çatışmalar, iklim değişikliği, pandemiler, enerji ve gıda krizleriyle 2022'nin ilk yarısında dünya çapında zorla yerinden edilmiş kişilerin sayısı 32,5 milyonu mülteci olmak üzere 103 milyona yükseldi. Ukrayna'daki uluslararası silahlı çatışma onlarca yıldır tanınan en hızlı ve en büyük yerinden edilmeye neden oldu. Şu anda dünyadaki her 77 kişiden birinin zorla yerinden edilmesi korkunç bir gerçeği yansıtmaktadır.

Pandeminin kalıcı çözüm olanakları üzerindeki etkisi büyük ölçüde azaldı. 2022'nin ilk altı ayında mültecilerin gönüllü geri dönüşleri ve üçüncü ülkeye yerleştirmeleri geçen yılın aynı dönemine göre arttı. Bununla birlikte dünya çapındaki yeni yerinden edilmelerin hacmi göz önüne alındığında çok az insan bu çözümlere ulaşabilir durumda bulunmaktadır.

Suriye'deki çatışma 13. yılına girerken aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Suriye'ye komşu ülkeler on yılı aşkın süredir Suriyelilere ev sahipliği yapmaktadır. 2021'de Afganistan'daki durum evrildikçe Türkiye'deki Afganlar uluslararası koruma talep etmek için yetkililere giderek daha fazla başvuruda bulunuyordu. Bu krizler ve uzun süreli sayısız durum da dâhil pek çok kriz, yalnızca med-

yanın ilgisini kaybetmekle kalmıyor aynı zamanda uluslararası toplumun çatışmaları önleme ve kalıcı bir şekilde sona erdirmeye konusundaki keskin kararlılığının olmaması nedeniyle görmezden geliniyor.

Ukrayna'daki çatışma, 2022'nin başlarında Ukraynalıların Türkiye'ye gelmesine yol açmıştır. 2014'ten bu yana Türkiye, 3,6 milyonu geçici koruma altındaki Suriyeliler olmak üzere yaklaşık 4 milyon mülteci ve sığınmacıyla dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'nin güneyinde Göç İdaresi Başkanlığı tarafından koordine edilen 7 geçici barınma merkezinde yaşayan yaklaşık 50 bin Suriyeli (toplam nüfuslarının yaklaşık %1,3'ü) bulunmakta, Suriyelilerin %98,6'dan fazlası ise ülke genelinde 81 ilde yaşamaktadır. Yaklaşık 3 bin Ukraynalı da Elazığ'daki geçici barınma merkezinde barındırılmaktadır.

Türk Devleti, başta Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013) ve Geçici Koruma Yönetmeliği (2014) olmak üzere kapsamlı bir yasal çerçeveye dayanarak Türkiye'deki mülteci müdahalesine öncülük etmektedir. Türkiye'deki Birleşmiş Milletler kuruluşları, UNHCR ve UNDP'nin eş başkanlığında yürütülen Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP) ile BM Sürdürülebilir Kalkınma İş Birliği Çerçevesi (UNSDCF) çatısı altında in-

sani yardım ve kalkınma ortaklarının koordinasyonuna yardımcı olmaktadır. UNHCR, *Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakat* doğrultusunda toplumun tamamını kapsayan bir yaklaşımla korunma ihtiyacı içindeki herkesin haklarını savunarak devletin çabalarında tamamlayıcı rol üstlenmektedir.

Türkiye’de hem yasanın hem de Şubat 2018’de kabul edilen Ulusal Uyum Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı’nın ortaya koyduğu uyum ilkesi doğrultusunda mültecilerin ulusal sistem üzerinden sunulan hizmetlere daha fazla dâhil edilmesine yönelik çabalar devam ederken UNHCR mültecilere, ev sahibi toplum üyelerine, ulusal kurumlara ve yerel yönetimlere fayda sağlayan programlar aracılığıyla mültecileri desteklemek, ulusal sistemlerin bir parçası olmak, çözümlere erişimlerini ve sosyal uyumlarını sağlamak için kapsamlı bir müdahalede bulunmaya devam etmektedir. 2022 boyunca UNHCR sınır makamları, avukatlar ve barolar da dâhil devlet kurumlarıyla yakın iş birliği içinde çalışmak, belediyeler ve üniversitelerle giderek daha fazla iş birliği kurmak yoluyla koruma hizmetlerine

erişimi güçlendirerek faaliyetlerini gerçekleştirmiştir.

Türkiye 2020’den bu yana mültecilere ve göçmenlere aşıya ücretsiz erişim sağlamanın yanı sıra pandeminin sağlık ve diğer etkileriyle mücadelede etkileyici bir müdahalede bulunmaktadır. Bununla birlikte COVID-19’un süregelen etkileri, özellikle savunmasız gruplar ve bireyler için hâlâ zorlayıcı seviyede olup onları pandeminin ekonomik etkilerinden en çok etkilenen ve en yavaş eski durumlarına dönenler arasına sokmaktadır. 9 Ağustos-19 Eylül 2022 arasında

gerçekleştirilen en son kurumlar arası koruma ihtiyaçları değerlendirmesi, bu dinamiklerin mültecilerin yaşamları üzerindeki genel olumsuz etkilerini göstermektedir; mülteciler %80’e varan oranla pandemi boyunca çalışma durumlarında olumsuz bir değişiklik bildirirken hanelerin %90’ı aylık giderleri ve temel ihtiyaçları tam olarak karşılayamamaktadır.

Türkiye’de kaydedilen önemli gelişmeye karşın öngörülemeyen küresel zorluklar, pek çok mülteciyi ciddi risk altına sokarak güçlkle kazanılan bazı başarıları zayıflattı. Şu an kapsayıcı yasal çerçeveyi uygulamasında Türkiye’yi desteklemeye devam etmek her zamankinden büyük önem taşımaktadır. Mültecilere koruma sağlamak, *Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakat* doğrultusunda ortak bir küresel sorumluluktur ve öyle de olmalıdır. Zor bir seçim yaparak her şeyi geride bırakıp evlerini terk edenlerin korunmasını, onlara yardım edilmesini ve onların güçlendirilmesini sağlamak ortak bir görevdir.

IOM Türkiye'nin Perspektifinden 2022

Gerard Karl Waite

IOM Türkiye Misyön Şefi

Uluslararası Göç Örgütü (IOM); sınır ötesi faaliyetler kapsamında 2022'de Kuzeybatı Suriye bölgesinde sahadaki partnerleri ile WASH, geçim kaynakları, nakit yardımlar, kamp koordinasyonu ve yönetimi, barınma, koruma ve sağlıkla ilgili birçok projeyi hayata geçirdi. Çeşitli alanlarda gerçekleştirilen bu projeler, İdlib ve Halep'teki IOM tarafından yürütülen 11 planlı kampa destek sağlıyor. Yerinden edilmiş topluluklara yardım ulaştıran IOM; barınma üniteleri, WASH tesisleri inşa ederek ve koruma hizmetleri sağlayarak topluluklara yangın ve sel gibi iklim temelli risklere yönelik destek oluyor. On altı ek bölgeye ulaşan IOM, 2023'te yedi bölgeye daha erişmeyi hedefliyor.

IOM'nin barınma üniteleri; 10 yılı aşkın süreye kadar dayanıklı, iyi bir yalıtım ve havalandırma sistemine sahip, insani yardım standartlarına

uygun bir yaşam alanı sunacak şekilde tasarlanmıştır. Çok amaçlı açık alan, özel WASH tesisi, mutfak ve kilitlenebilir kapılar ihtiyaç sahiplerinin yaşam standartlarının ve güvenliğinin artmasına katkı sağlamaktadır.

Fotoğraf: AA, Muhammad Said

IOM, kamplarda sel önleyici yapılandırmalara ilaveten su ve kanalizasyon sistemlerini inşa etti veya onardı, tortu temizleme ve katı atık çalışmaları yaptı, temizlik kitleri dağıttı, su tankerleri ve hijyen desteği sağladı. Sağlık hizmetleri, kolera salgınına karşı mücadelede önemli bir rol oynadı.

IOM iyileştirme ekibi geçim kaynakları, beslenme, gıda güvenliği ve altyapı desteğinin birbirine bağlandığı ve yardımlaşmanın ön planda olduğu bir sistem kurdu. İhtiyaç sahipleriyle yürütülen bu sistem topluluğun öz yönetimini geliştirmeyi sağlamaktadır.

IOM, Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı kapsamında 46 bin 908 kişiye market ihtiyaçları ve kış şartlarına hazırlanmaya yönelik nakit yardım desteği ulaştırdı. 172 bin 185 kişiye hijyen kitleri ve gıda dışı ürünler dağıttı. 2.358 ihtiyaç sahibi için 430 barınma birimini onardı. Bunlara ek olarak IOM 2.958 kişiye geçim kaynağı desteği sağladı.

Gaziantep Üniversitesinde IOM tarafından yürütülen Uyum İnovasyon Merkezinde öğrenciler ve mülteciler, kendi tasarladıkları yenilikçi projelerin prototipini ve üretimini yaptı. Ayrıca ihtiyaç sahibi köy halkı için sera, hayvancılık ve güneş enerjisiyle çalışan kurutma projelerini hayata geçirerek tarımsal verimin artırılması desteklendi. Son olarak 27 yerel ortak kullanım alanı yeniden yapılandırıldı.

IOM; vaka yönetimi, ruh sağlığı ve psikososyal destek, hukuki danışmanlık ve Belediye Göçmen ve Toplum Merkezleri aracılığıyla Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesi'nde 89 bin 593 göçmen ve mültecinin hizmet erişimini artırdı. Birey, grup ve toplum düzeyinde yürütülen bu çalışmalar arasında bilgiye erişim ve bilinçlendirme çalışmaları, ihtiyaç sahibi bireyler ve aileler için vaka yönetimi, danışmanlık ve yönlendirme hizmetlerinin yanı sıra ruh sağlığı ve psikososyal destek de bulunuyor.

IOM, Millî Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yaparak 6.429 öğrenciye ulaşım hizmeti sundu, 123 çocuğun özel eğitime erişimini sağladı ve 826 kişiye de Türkçe dersleri verdi.

IOM, yakalanan göçmenlerin hassasiyetlerini gözetmek ve özel ihtiyaçlarını karşılamak için Ege Bölgesi ve kuzeybatı sınırındaki yerel yetkililerle yakın iş birliği içinde çalıştı. 70 binden fazla göçmene sağlanan hizmetler arasında gıda ve gıda dışı ürün yardımı, tercümanlık, yönlendirme hizmetleri, psikososyal ve tıbbi destek yer alıyor.

IOM'nin 2022'de yürüttüğü çalışmaların diğer kısmı da göç konulu veri temelli çalışmalardır. Bu kapsamda İstanbul'daki Özbek ve Türkmen göçmenlere, engellilerin görünürlüğünün ve hizmet erişiminin artırılmasına, uluslararası koruma statüsüne sahip Afgan, Iraklı ve İranlı göçmenlere, Gaziantep'teki Suriyeli mültecilerin çeşitli ihtiyaçlarına ve Türkiye'de bulunan yerinden edilmiş Ukrayna vatandaşlarına yönelik değerlendirmeler yaptı. Toplamda, Türkiye'deki 18 ilden 9 bin 288 göçmenle anket yapılarak göçmenler ve göç eğilimlerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunuldu.

IOM, 2022 Mart'tan itibaren yardım malzemeleriyle dolu 849 tırı Slovakya, Polonya ve Ukrayna'ya gönderdi. Etkilenen yüz binlerce kişinin acil ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Gaziantep'te yer alan IOM tedarik zinciri merkezi tarafından birçok ürün takviye edildi. Yerel pazarlarda üretilen ürünler, barınma, gıda dışı malzemeler, WASH ürünleri, lojistik ücretler de dâhil toplam maliyeti 27 milyon doları aşan yardımlar gönderildi.

Sosyoekonomik Tezatlar Çağında Türkiye’deki İnsani Yardım ve İş Gücü Piyasası Politikalarına İlişkin Bir Değerlendirme

Numan Özcan

ILO Türkiye Temsilcisi

İçinde bulunduğumuz yüzyılı doğa kaynaklı afetler, etkisi günden güne artan iklim değişikliği, kuraklık, savaş ve çatışmalar nedeniyle zorla yerinden edilmiş insanlar şeklinde karakterize etmek yanlış olmayacaktır. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) *Küresel Ölçekli Çalışma Hayatı İzleme Raporu*’nda¹ altı çizildiği üzere siyasi, ekonomik ve doğa kaynaklı krizlerin etkisi, birbirini tetikleyip toplumun özellikle kırılgan kesimlerini orantısız biçimde etkileyerek artmaktadır.

Bu krizlerin yansımalarını görebileceğimiz dinamiklerden biri de kuşkusuz göç ve zorla yerinden edilmedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 2022 verilerine göre 89 milyonu aşkın insanın kendi ülkesi içinde veya ülke dışına göçe zorlandığı görülmektedir. Bu devasa hareketliliğin %20’si 0-17 yaş arasındaki çocuk ve gençlerden, %26’sı ise çalışma yaşı aralığındaki kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Çeşitli bilim insanlarının da altını çizdiği üzere geri dönüşün sağlanması oldukça zorlu ve uzun vadeli bir süreçtir.^{2,3} Yerinden edilen nüfusun ol-

dukça genç, geri dönüş ihtimalinin düşük olduğu bu tablo, hareketliliğin erken dönemlerinden itibaren temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik insani yardım politikalarının, eğitim ve istihdama erişim gibi kalkınma politikalarıyla desteklenmesinin gerekliliğine işaret etmektedir.

Kurulduğu 1919’dan bu yana kendine özgü üçlü yapısı içinde (hükümet, işçi ve işveren temsilcilerinin ortaklığında) ILO tüm dünyada sosyal adaleti ve çalışma barışını sağlamak için çalışmakta, insana yakışır işlere erişimi destekleyerek uluslararası çalışma standartları geliştirmektedir. 100. yaşını geride bırakan ILO, kuruluşundan bu yana zorla yerinden edilmiş insanların insana yakışır işlere erişerek hayatlarını yeniden kurmaları için çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda *ILO Anayasası* da kendi ülkeleri dışında iş gücüne katılan kişiler de dâhil tüm çalışanların haklarının korunması prensibine yer verir.

Sosyal güvenceye erişim, iş sağlığı ve güvenliği, zorla çalıştırmanın önlenmesi gibi kritik konularda sözleşme ve tav-

siye kararlardan oluşan ILO normatif çerçevesi; küresel ölçekte Afrika, Arap ülkeleri, Asya ve Pasifik, Avrupa ve Orta Asya, Latin Amerika ve Karayipler’de zorla yerinden edilen gruplara yönelik iş gücüne katılım ve entegrasyon politikalarından oluşan kapsamlı bir iş birliği portföyü sunmaktadır. Bu portföy, insani yardım programlarıyla kalkınma ve sosyal politikalar arasındaki bağın geliştirilip güçlendirilmesine kritik önem atfetmektedir.

ILO’nun en kapsamlı mülteci destek programlarından birini yürüten ILO Türkiye Ofisinin edindiği tecrübeler farklı bölgelerdeki tüm bu programların geliştirilmesine ışık tutmuş ve katkı sağlamıştır. 2020’de yayımlanan mülteciler ve diğer zorla yerinden edilmiş kişilerin iş gücü piyasasına erişimine yönelik tecrübe ve iyi örneklerin değerlendirildiği *ILO Raporu* da Türkiye’nin mülteci destek programlarının altını önemle çizmektedir.⁴ Bahsi geçen raporda “Mülteciler ve Diğer Zorla Yerinden Edilmiş Kişilerin İş Gücü Piyasasına Erişimine İlişkin Rehber İlkeler” başlığı altında 34 temel ilke sıralanmıştır. Bu ilkelere 205 No.lu Barış ve Dayanıklılık İçin İstihdam ve İnsana Yakışır İş Tavsiye Kararı’nda da yer verilmektedir. Tüm bu referans belgeler, mültecilere yönelik çok çeşitli aktif istihdam politikaları uygulayan ILO’nun, sürdürülebilir ve dayanıklılığı destekleyen politika yapım süreçlerine yön veren normatif rolüne ilişkin birer örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2016’dan bu yana Türkiye’de uygulanan “Mülteci Destek Programı” da hem ILO’nun norm geliştirme rolünü hem de hükûmet, işveren ve işçi temsilcilerinin yer aldığı üç taraflı yapısını yansıtacak şekilde tasarlanmış olup üç temel bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Emek arzının, beceri geliştirme ve dönüştürme ihtiyaçlarına yönelik aktif istihdam politikalarıyla desteklenmesi

- İş gücü piyasasının ihtiyaçlarına yönelik programlarla kayıtlı istihdamın artırılması, işletmelerin kayıtlılığa geçişinin desteklenmesi
- İnsana yakışır işlerin sağlanması amacıyla iş gücü piyasası yönetişiminin güçlendirilmesi

Dünya tarihinin en büyük mülteci hareketliliğine neden olan Suriye krizinin 12. yılında Türkiye en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmaya devam etmektedir. Savaşın başlamasından bu yana 10 yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen devam eden çatışma ortamı ve güvenlik riskleri göz önüne alındığında geri dönüş senaryolarının gerçekleşebilmesi için hâlen erken bir dönemde olduğu sonucuna varmak yanlış olmayacaktır. Bu nedenle yürütülen mülteci destek programlarının küresel düzeydeki sosyoekonomik gelişmelerle paralellik taşıması, özellikle mülteci hareketliliği öncesinde de zorlu sosyoekonomik koşullarla mücadele etmek zorunda kalan ev sahibi ülkeler için kritik önem taşımaktadır.⁵ Politika yapım ve uygulama süreçlerini bu saikle tasarlayan Uluslararası Çalışma Örgütü, mülteci iş gücünü ev sahibi ülkelerin rekabet gücünü destekleyen ve küresel firmaları cezbeden bir katma değer olarak^{6,7} değerlendirmekte ve sosyoekonomik krizlerin çözümünde kendilerini çözümün bir parçası olarak konumlandırmaktadır. Bu bağlamda ILO Türkiye Ofisi Mülteci Destek Programı’nın son yıllarda üzerinde önemle durduğu iş gücü piyasalarının değişim ve dönüşüm süreçlerinde belirleyici rol oynayan iki önemli tema bulunmaktadır: (i) küresel iklim değişikliği ve yeşil işler, (ii) otomasyon ve dijitalleşmeyle dönüşen becerilerle bunların belgelendirilmesi.

Küresel iklim değişikliği, etkisini sosyal ve ekonomik anlamda giderek artırırken doğanın koruma-kullanma dengesine dair gelişmeler küresel politika platformlarında daha

çok yer almaktadır. İklim değişikliğinin ulusal kamu planlama süreçlerinin kritik bir parametresi olması gerekliliğinin de altı çizilmelidir. Buna bağlı olarak yeşil işler ve yeşil becerilere yönelik programlar ön plana çıkmaktadır. Bugünün ve geleceğin iş dünyasında sosyal ve ekonomik dokunun çevresel sürdürülebilirlikle kapsayıcı üretim ve tüketim temelleri üzerinde yeniden kurulması gerektiğini not düşmek gerekir. Sürdürülebilir ve yeşil toparlanmayı desteklemek için yeşil ve döngüsel ekonomiye yönelik mevcut adaletsizlikleri tekrarlayıp derinleştirmeyen politikalar ve yatırımlar gereklidir. Bu noktada bir işin yeşil olabilmesi için sadece çevresel fayda yaratmasının değil, aynı zamanda insana yakışır olması gerektiğinin altı çizilmedi: Adil ücret, sosyal güvence, iş sağlığı ve güvenliği, örgütlenme ve toplu pazarlık, cinsiyet eşitliği, mesleki ve kişisel gelişim imkânları da yeşil işler tanımının nüveleridir.

Yeşil işleri tanımlarken kalkınma gündeminde 2000'li yılların başından itibaren daha çok yer almaya başlayan yeşil ekonomiye de yer vermek gerekir. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), yeşil ekonomiyi sosyal adalet ve refahı arttırırken çevresel riskleri ve ekolojik sorunları azaltmayı hedefleyen bir model olarak tanımlamaktadır.⁸ Bu tanımdan hareketle ILO ve UNEP yeşil işleri; tarım, sanayi, AR-GE, idari işler ve hizmetler gibi birçok sektörde, çevrenin korunmasına veya çevre kalitesinin arttırılmasına katkı sağlayan işler olarak özetlemektedir.⁹ ILO, bu konudaki çalışmalarının her aşamasında adil geçiş ve iklim adaleti gündemlerine yer verip kritik önemlerinin altını çizmektedir.

ILO, yeşil büyümeyi insan kaynakları politikalarının merkezinde konumlandırmaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile ortak hazırlanan *Türkiye'de İklim Değişikliği ve Yeşil Ekonomi Politikalarının Sosyal ve*

İstihdam Etkileri Raporu bulgularına göre Türkiye fosil yakıtlar yerine yenilenebilir enerjiye yatırım yaparak 2030'a kadar gayrisafi yurt içi hasılasını yılda 8 milyar ABD doları daha arttırabilecek, sera gazı salımlarını 2019 düzeyine göre %8 azaltabilecek ve 300 bini aşkın yeni iş yaratabilecek potansiyele sahiptir.¹⁰ İlâveten rüzgâr ve güneş gibi yeşil enerji kaynaklarına yapılacak yatırımların yalnızca çevre bakımından yarar sağlamakla kalmayacağı, dünyanın karşı karşıya kaldığı en önemli krizler arasında yer alan enerji krizine de çözüm getirebileceği öngörülmektedir. Bu bulgulara paralel olarak tasarlanacak eğitim programları ve istihdam destekleri hem mültecilerin kayıtlı istihdamına hem de Türkiye lehine sosyal, ekonomik ve çevresel fayda sağlamasına katkı sağlayacaktır.

Zorla yerinden edilen grupların sosyal yardım mekanizmalarına ihtiyaç duymadan adil ücretlerle hayatlarını idame ettirebilmeleri ve ev sahibi ülke ekonomilerine aktif iş gücü olarak katkı sağlayabilmeleri için değişen üretim biçimlerine uygun teknik ve mesleki becerilerini güncel tutabilmeleri, mesleki gelişim ve dönüşüm fırsatlarına erişebilmeleri kritik önem taşımaktadır. Bu noktada yüksek teknolojiye dayalı üretim için gerekli nitelikli iş gücü geliştirilmesine ve bu süreçte insanı ve sosyal adaleti politika yapım süreçlerinin merkezinde konumlandırılmasına ilişkin birçok çalışma bulunmaktadır.^{11,12,13,14} Bu tablo, insani yardımla eğitim ve istihdam gibi kalkınma politikaları arasında güçlenmesi gereken bağa somut bir örnek olarak verilebilir.

Sosyal adalet ilkesi ve ILO'nun hayat boyu öğrenme hakkı olarak tanımladığı prensiplere uygun olarak ILO Türkiye Ofisi de dijitalleşme ve otomasyon trendlerine paralel, eğitim odaklı aktivasyon programları uygulamaktadır. Bunlara örnek olarak (i) piyasadaki açık pozisyonlara paralel seçilen çeşitli yazılım eğitimleri, (ii) teknolojik

gelişmelerle işin tanımı ve yapısı dönüşen, farklı dillerde çevirim içi hizmet veren müşteri hizmetleri çalışanlarının veri analiz ve kodlama becerilerinin geliştirmesi için yapay zekâ teknolojileri üzerine beceri geliştirme eğitimleri verilebilir. Bununla birlikte yukarıda bahsedildiği üzere içinde bulunduğumuz yüzyılın en belirgin özellikleri arasında insanların, malların ve hizmetlerin hareketliliği olduğu göz önüne alındığında mültecilerin uluslararası geçerliliği olan mesleki yeterlilik sistemlerine erişebilmesinin önemi vurgulanmalıdır. Bölgesel ve uluslararası yeterlilik çerçevelerinin işlevselliğiyle yetkinlik ve deneyimlerin doğrulanması ve belgelendirilmesi, odak gerektiren bir politika alanıdır. Bu alana ilişkin atılan adımlar, Türkiye'deki mültecilerin iş gücüne erişim politikaları bağlamında da ayrıca önem kazanmış ve hızlanmıştır.

Geleneksel anlamda insani yardım faaliyetleri tanımının küresel iklim değişikliği, dijitalleşme ve otomasyonla değişen istihdam politikalarıyla paralellik taşıması gerektiği tezi yenilikçi bir tutum değil bir gereklilik olarak görülmelidir. Zorla yerinden edilen grupların pasif birer yararlanıcı olmaktan çıkıp ev sahibi ülkelere sosyal, ekonomik ve çevresel fayda sağlayan üretken kişiler olarak konumlanabilmesi için bu bakış açısının kabul görmesi kritik bir dönüm noktasıdır. Zorunlu göçü tetikleyen parametrelerin on yıllar boyunca çözümsüz kaldığı ve kalacağı düşünüldüğünde kalkınma politikalarıyla insani yardım politikaları arasındaki bağın güçlendirilmesi temenni değil zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle insana yakışır iş; yoksulluğun son erdirilmesi, iklim krizine karşı önlem alınması, adil paylaşımın ve barışın tahsisini merkezine alan ve Birleşmiş Milletler üyesi tüm ülkelere kabul edilmiş “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”nden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son olarak zorla yerinden edilenler, kadınlar, çocuklar ve tüm insanlar için eşitsizliklerin ve yoksulluğun ortadan kalktığı, adaletin hüküm sürdüğü, daha yeşil ve daha iyi bir geleceğin barış ve adaletle mümkün olduğunun altını çizilmelidir. ILO'nun tüm çalışmaları da bu prensip üzerine kuruludur: *Sivis pacem, cole justatium* [Barış arıyorsan adalet ek.].

1. ILO. (2022). *ILO Monitor on the world of work. Tenth edition Multiple crises threaten the global labour market recovery* https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-/-dgreports/-/-dcomm/-/-publ/documents/briefingnote/wcms_859255.pdf
2. Erdoğan, M. M., Kirişçi, K. ve Uysal, G. (2021). Improving Syrian Refugee Inclusion in the Turkish Economy. *World Refugee & Migration Council Research Report*
3. Zetter, R. (2021). Refugees and Their Return Home: Unsettling Matters. *Journal of Refugee Studies*, 34(1), s.7-22.
4. ILO (2020). *Employment and decent work in refugee and other forced displacement contexts* https://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/publications/WCMS_763174/lang-en/index.htm
5. Karlı Varol, G. (2022). *An Evaluation of the Role of Active Labour Market Policies on Syrian Refugees' Access to the Labour Market: The Case of ILO in Turkey*. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
6. Betts, A., Collier, P. (2015). Help refugees help themselves: Let displaced Syrians join the labor market. *Foreign Aff*, 94(6), s. 82-94.
7. Zetter, R., Ruauadel, H. (2018). Refugees' right to work and access to labour markets: Constraints, challenges and ways forward. *Forced Migration Review*, (58), 4-7.
8. Detaylar için bk. <https://www.unep.org/pt-br/node/23750#:~:text=The%20UN%20Environment%20Programme%20has,in%20carbon%2C%20resource%20efficient%20and>
9. ILO. (2008). *Green Jobs: Towards Decent Work in a Sustainable, Low-Carbon World* https://www.ilo.org/global/topics/green-jobs/publications/WCMS_158727/lang-en/index.htm
10. ILO ve UNDP. (2022). *Türkiye'de İklim Değişikliği ve Yeşil Ekonomi Politikalarının Sosyal ve İstihdam Etkileri* https://www.ilo.org/ankara/publications/WCMS_852774/lang-tr/index.htm
11. Goldin, C., Katz, L. F. (2020). Extending the race between education and technology. *AEA Papers and Proceedings*, (110), s. 347-51.
12. Silva, V. (2022). The ILO and the future of work: The politics of global labour policy. *Global Social Policy*, 22(2), s. 341-358.
13. Chia, Y. Sheng, Y. Z. (2022). From Lifelong Learning to Lifelong Employability: How SkillsFuture Has Re-conceptualised Higher Education for the Future of Work. İçinde: LG, B. (ed.). *Higher Education and Job Employability*, s. 179-194. Springer.
14. ILO. (2016). *Research Department Working Paper n°29 The Future of Work: A Literature Review* https://www.ilo.org/global/research/publications/working-papers/WCMS_625866/lang-en/index.htm

2022’de Üstesinden Geline Zorluklar ve Toplumsal Dirençlilik: Uzak Bir Dostun Yardım Eli

Yuko Tanaka

JICA Türkiye Ofisi Başkanı

Türkiye ve Japonya, karşılıklı yardımlaşma hususunda uzun bir geçmişe dayanan güçlü ilişkilere sahip iki ülkedir. Japonya Hükûmeti, yüzyıla yakın bir süredir ülkenin sosyoekonomik kalkınmasını güçlendirmek amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine hem finansal hem de teknik destek sağlamaktadır. Türkiye bir yandan ekonomik ve sosyal gelişimini sürdürürken diğer yandan COVID-19 pandemisi, iklim değişikliği ve mülteci akınlarıyla başarılı bir şekilde mücadele etmektedir. Bu kalkınmanın sürdürülebilirliğinde uluslararası iş birliği önemli bir yere sahiptir.

Bu bağlamda Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) faaliyet alanlarını Türkiye’nin gereksinim ve koşullarına daha uygun hâle getirmek için periyodik ihtiyaç araştırmalarıyla sürekli güncellemektedir. Türkiye ile çalışma alanlarının başında kentsel altyapı ve çevre iyileştirme, özel sektörün geliştirilmesi, afet risk azaltma ve risk yönetimi ile mülteci krizine müdahale gibi çeşitli konularda kapasite geliştirme programları yer almaktadır.

COVID-19

JICA, Türkiye’nin COVID-19 mücadelesine katkıda bulunmak için KOSGEB’le ortaklaşa hayata geçirilen “Mikro ve Küçük İşletmelere Hızlı Destek” projesiyle COVID-19 pandemisinden etkilenen mikro ve küçük işletmelerin kriz döneminde istihdam seviyelerini korumaları adına Dünya Bankasının 300 milyon ABD doları desteğine ilaveten 300 milyon ABD doları faizsiz kredi desteği sağlamıştır.

Afet Risk Azaltma ve Yönetimi

Türkiye ve Japonya’nın doğa kaynaklı afetlere maruz ülkeler olması ve benzer sorunlarla karşı karşıya kalmaları sebebiyle özellikle afete hazırlık ve afet sonrası müdahale konularında birbirlerine destekleri ve yakın çalışmaları kayda değerdir. JICA’nın bu konuda gerçekleştirdiği ilk faaliyet, 1959’da afet yönetimi için Japonya’ya kursiyer daveti olmuştur. Bu anlamda JICA toplumun farklı kesimlerine ulaşmayı hedefleyen çok sayıda çevrim içi seminerle deneyim paylaşımını COVID-19 pandemisi döneminde de sürdürmüştür. Bunlardan bazıları 2020-2022 arasında

Türk ve Japon ortaokul ve lise öğrencileri arasında düzenlenen “Öğrenci Değişim Seminerleri Serisi”; Şubat 2022’de EŞİT-İM Platformu’ndaki öğretmenlere yönelik “İklim Değişikliği ve Afetlere Hazırlık Semineri”, “İklim Değişikliği ve Türkiye’ye Etkileri Seminerleri”, Ocak 2022’de Japon ve Türk STK’ların katılımıyla gerçekleştirilen “Toplumsal Direnç için Afet Riskini Azaltma Faaliyetlerine İlişkin Deneyim Paylaşımı” seminerleridir. Bu seminerler Türk-Japon Vakfı, JICA Mezunlar Derneği ve diğer Türk ve Japon kurum ve kuruluşlarıyla ortaklaşa gerçekleştirilmiştir.

Türkiye ile Japonya arasında imzalanan *Teknik İş Birliği Anlaşması*’nın 2022’nin başında yürürlüğe girmesiyle birlikte afet risk yönetimini farklı açılardan geliştirmeyi amaçlayan üç teknik iş birliği projesi imzalanmıştır. Bunlardan ilki Türkiye Belediyeler Birliği ile birlikte yürütülecek “Atık Yönetimi, Kirlilik Kontrolü, Afet Yönetimi ve Müdahale için Yerel Yönetimler Kapasite Geliştirme” projesidir. Diğeri ise Türk ve Japon Üniversiteleri, AFAD, Kızılay ve diğer kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının beraber çalışmasıyla hayata geçirilecek “Afete Dayanıklı Toplumların Geliştirilmesi için Araştırma ve Eğitim Kompleksi Kurulması–MARTEST” projesi; üçüncüsü ise Bursa Büyükşehir Belediyesi’yle birlikte yürütülecek “Bursa Büyükşehir Belediyesi Afet Risk Yönetimi Master Planı Kapasite Geliştirme” projesidir.

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Göç

JICA, insani krizlere müdahale ve bu tür krizlerin etkilerini azaltma alanlarında da Türkiye ile ortaklaşa çalışmaktadır. Bu bağlamda 2015’te yoğun mülteci akınına maruz kalan ve diğer illere kıyasla daha fazla Suriyeliye geçici koruma sağlayan illerin altyapısını güçlendirmek amacıyla

la belediyelere kredi desteği veren ilk uluslararası kuruluş JICA olmuştur. İkinci kredi anlaşması da destek alanlarının kapsamının yanı sıra hedef illerin genişletilmesiyle 2021’de imzalanmıştır. Toplam tutarı 90 milyar Japon yeni olan iki proje de İller Bankası’yla yakın temas içinde sürdürülmektedir. Bunlara ilaveten JICA, 2016-2019 arasında kırılgan durumdaki Suriyelilerin ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına destek sağlamıştır.

Bilindiği üzere Türkiye, son 7 yıldır dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Mültecilerin yanı sıra Türkiye, oturma izni sahipleri de dâhil yoğun bir yabancı nüfusa sahiptir. İçişleri Bakanlığına göre Türkiye’deki toplam yabancı sayısı yaklaşık 5,2 milyondur. Özellikle son dönemde yaşanan depremler, bu yabancıların afet riskinin azaltılması ve afet müdahalesine dâhil edilmesinin ne kadar önemli ve bu konuda daha fazla desteğe ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Kasım 2022’de bu tür kapsayıcı faaliyetlere katkıda bulunmak amacıyla AFAD ve çeşitli STK’lardan temsilciler ve akademisyenlerin katılımıyla Japonya’daki STK’ların, yabancıları bu süreçlere dâhil etme hususundaki deneyimlerinin ve edindikleri derslerin paylaşıldığı çevrim içi bir seminer düzenlenmiştir.

Özetle JICA kalkınmayı ve sürdürülebilirliği çok yönlü iş birlikleriyle desteklerken bunu engelleyecek her türlü doğa ve insan kaynaklı afetlerde risk azaltma ve yönetimi konusunda Japonya’nın aktif desteğini sürdürmeyi hedeflemektedir.

Deprem Gececek, Hayat Devam Edecek

Mesut Güçlü

DASK Genel Sekreteri

Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK), kurulduğu ilk günden itibaren olduğu gibi 2022’de de üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmek için tüm gücüyle çalıştı. 2022’de yürüttüğümüz çalışma ve projelerin arasında yıllardır devam eden ve artık gelenekselleşmiş başlıklar olduğu gibi ilk defa 2022’de gündeme gelen gelişmeler de söz konusu. Bu yazıda DASK’ın 2022’de yürüttüğü çalışmaları aktarmak isteriz.

DASK, “Deprem Gececek, Hayat Devam Edecek” yaklaşımıyla deprem sonrasında vatandaşların hayatlarının kaldığı yerden devam edebilmesine aracılık eder. Kuruluşundan bu yana “Zorunlu Deprem Sigortası” poliçesi edindirme ve sistemi yönetme faaliyetlerini yerine getiren DASK, bir deprem ülkesi olan Türkiye’de tüm vatandaşları depreme hazırlık yapmaya teşvik etme misyonuyla çalışır. Bu görevin en temelinde Türkiye’yi daha güvenli bir geleceğe hazırlama hedefi yer alır.

DASK tarafından geliştirilen “Önceliğimiz Güven, Sorumluluğumuz Güvence” projesi de “Dersimiz Deprem, Yaşasın Önlem” sloganıyla Türkiye’yi depreme karşı daha güvenliği bir geleceğe taşıyacak en önemli adımlardan biri

olarak yerini almıştır. DASK ve MEB iş birliğiyle ilkökul 4. sınıf öğrencilerine yönelik hayata geçirilen bu proje, 2018-2019 eğitim öğretim yılında başlamış, 2021-2022 eğitim öğretim yılında 1-7 Mart Deprem Haftası ve 23-28 Mayıs Sigorta Haftası’na özel etkinliklerle öğrencilerde deprem ve “Zorunlu Deprem Sigortası” bilincini pekiştirme hedefiyle 500 okuldaki 70 bin öğrenciye ulaşılmıştır. Projenin 2022-2023 eğitim öğretim dönemini kapsayan eğitimleri ise 25 ildeki 250 okulda gerçekleştirilmiştir. Bu zamana kadar yapılan çalışmalar sonunda yaklaşık 500 bin kişiyle temas edilmiştir. 1-7 Mart Deprem Haftası’na özel hazırlanan eğitime dair tüm içeriklere dask.gov.tr adresindeki “Sosyal Projeler” sekmesinden ve DASK Türkiye Youtube kanalından ulaşılması mümkündür.

2014’ten beri devam eden ve bu yıl yedincisi düzenlenen “Depreme Dayanıklı Bina Tasarımı Yarışması”nda amacımız, inşaat mühendisliği ve mimarlık öğrencilerine depreme dayanıklı bina tasarımı ve maket yapımı aşamalarında çalışma fırsatı sunmak, deprem mühendisliği mesleğini tanıtmak, öğrencileri bu alanda uzmanlaşmaları için teşvik etmek ve depreme dayanıklı bina bilincini artırmaktır.

Doğal Afet Sigortaları Kurumu olarak, doğa kaynaklı afet anında ve sonrasında vatandaşlarımıza en kısa zamanda destek sunmaya başlamak ve iş sürekliliğini sağlamak her zaman birinci önceliğimizdir. Bu öncelikten hareketle DASK Olağanüstü Yönetim Merkezi, Ankara'da açılmış olup DASK'ın ana veri merkezi, yedeği İstanbul'da olmak üzere Ankara'ya taşınmıştır.

Son dönemde yaşadığımız sel ve orman yangınları, DASK bünyesine dâhil edilebilecek diğer doğa kaynaklı afet türlerinin neler olabileceği ve DASK'ın depreme karşı finansal güvence olarak sunduğu "Zorunlu Deprem Sigortası"nın "Afet Sigortası"na dönüştürülmesi konusunun gündeme getirilmesini sağladı. Bu doğrultuda kamu yararı gözetilerek başta sel olmak üzere diğer doğa kaynaklı afet türlerinin zorunlu deprem sigortasına dâhil edilmesiyle ilgili

çalışmalara başladık. Proje kapsamında değerli akademisyenlerin bir araya geldiği tecrübeli bir ekiple hem sigorta şirketleri hem de vatandaşların taleplerini karşılayacak bir ürün oluşturuyoruz. Yapılan çalışmalar 2024 yılı başında uygulamaya alınacaktır.

DASK tarafından 2022 itibarıyla "Zorunlu Deprem Sigortası"nın tarife ve teminatlarında yeni bir dönem başlatıldı. Teminatları iki katına çıkarıldı ve poliçe yenilemelerinde yapılan indirim yükseltildi.

Başarılı ve güçlü adımlar attığımız bir yılı geride bırakırken tüm vatandaşlarımızı "Zorunlu Deprem Sigortası" ile kendilerini finansal güvenceye almaya ve %100 sigortalılık hedefimize ortak olmaya çağırıyoruz.

Yeşilay Varsa Hayat Var

Mücahit Öztürk

Prof. Dr., Yeşilay Genel Başkanı

Yeşilay olarak 103 yıldır insanlık için verdiğimiz mücadeleyi ilk günkü heyecanımızla sürdürüyoruz. Alkol, tütün, madde, kumar ve teknoloji bağımlılığına karşı ulusal ve uluslararası alanda canla başla çalışıyoruz. 120 Yeşilay şubemiz, binlerce gönüllümüz, yönetimimiz, paydaşlarımız ve tüm destekçilerimizle bağımlılıklara karşı bilinçlendirme ve farkındalık oluşturmaya devam ediyoruz.

Her yıl birçok proje, etkinlik ve faaliyeti hayata geçiriyoruz. 2015'te ülkemiz için önemli bir projeye başladık ve Yeşilay Danışmanlık Merkezlerimizin ilk adımlarını attık. Böylece bağımlı bireylere ve yakınlarına ücretsiz psikososyal tedavi hizmeti vermeye başladık. Günümüzde 81 ilimiz ve KKTC'de olmak üzere sayısı 107'ye ulaşan Yeşilay Danışmanlık Merkezlerimizle her yıl binlerce insanımızın tertemiz bir hayata adım atmasına vesile oluyoruz. Beş bağımlılık türüne karşı 2016-2022 arasında yaklaşık 45 bin insanın hayatına dokunduk. Türkiye İş Kurumu ile iş birliğimiz çerçevesinde ise 169 danışanımıza istihdam sağlanmasına yardımcı olduk. İnsanlara umut olması için bağımlılıklardan kurtulan danışanlarımızın kurgulanmış öykülerini içeren *Renklerini Yeniden Kazananlar* kitabımızı hazırladık.

Yeşilay olarak bağımlılıklara karşı devletimizle çalışmanın gücüne inanıyoruz. 2019'da T.C. Cumhurbaşkanlığı genelgesiyle kurulan Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Ku-

rulunda temsil edilmekteyiz. Ayrıca eylem planları kapsamında teknik kurul ve bağımlılıkla mücadele il kurullarında yer alıyoruz. Paydaş kurum çalışma grupları, ulusal çalıştaylar ve bölge değerlendirme toplantılarına aktif olarak katılıyoruz. 95 Ülke Yeşilayımızla bağımlılıklara karşı dünyanın her kıtasında da ses getiriyoruz.

Bilimsel ve kanıta dayalı erken önleme çalışmalarını önceliğimiz olarak görüyoruz. Geleceğimizi şekillendirecek çocuklar ve gençlerin bilinçlenmesini bu bakımdan çok önemli buluyoruz. Bu düşünceyle Yeşilay olarak T.C. Milli Eğitim Bakanlığı ortaklığıyla "Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı"nı hayata geçirdik. "Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı" ile alkol, tütün, madde, kumar ve teknoloji bağımlılıklarına karşı çocukları ve gençleri bilgilendirmeyi, farkındalıklarını artırmayı amaçlıyoruz. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarıyla yaptığımız iş birlikleri neticesinde 43 bin eğitimci yetiştirdik. Bu eğitimcilerin yaptığı çalışmalar sayesinde her yıl 10 milyon öğrenci ve 3 milyon yetişkine ulaşıyoruz.

Okulda Bağımlılığa Müdahale Programı'mız ile uygulayıcı öğretmenlerimiz, risk grubundaki öğrencilerin sigara, alkol, madde ve riskli internet kullanımına karşı bireysel görüşmelerle müdahalede bulunuyor ve böylece çocukları-

Fotoğraf: AA, Yeşilay

mızın bağımlı olmasının önüne geçiyoruz. Çocuğu eğitim sisteminin dışına itmeden kazanabilmeyi de hedefliyoruz. Okulda Bağımlılığa Müdahale Programı Türkiye'nin okul temelli ilk ve tek müdahale programı olma özelliğini taşıyor.

Yeşilay Yaşam Becerileri Programı ile öğrencilerin bağımlılık riskinden uzak bir yaşam sürmesini, olumlu alışkanlıklar kazanmasını, kendini riskli ortam ve durumlardan korumasını sağlayacak beceriler elde etmesini amaçlıyoruz. Bunun için etkinlik temelli 15 haftalık bir program uygulayarak hayır deme, stres yönetimi, karar verme, eleştirel düşünme gibi birtakım kritik becerileri öğrencilere kazandırarak onların bağımlılıklara karşı güçlenmelerini sağlıyoruz.

Toplumun bağımlılıklara karşı dikkatini çekmek ve karikatürün evrensel diliyle farkındalık oluşturmak amacıyla 2017'den itibaren Uluslararası Yeşilay Karikatür Yarışması'nı düzenliyoruz. Yarışmamıza 2022'de 67 ülkeden 1.386 karikatürist 2.380 eserle katıldı.

Öğrencilerin bağımlılıklara karşı duyarlılığını artırmak ve yeteneklerini teşvik etmek amacıyla Sağlıklı Nesil Sağlıklı Gelecek Yetenek Yarışması'nı düzenliyoruz. Yarışmamıza, 2021'de edebi ve görsel alanda toplam 421.216 başvuru oldu. Yeşilay ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı iş birliğiyle sanatın iyileştirici gücünden yararlanarak farkındalık oluşturmak için düzenlediğimiz Sağlıklı Fikirler Kısa Film Yarışması'na ise 2022'de toplam 152 eser gönderildi.

Türkiye'nin en geniş katılımlı bisiklet etkinliği Yeşilay Bisiklet Turu'muzun 2022'de onuncusunu düzenledik. 70'ten fazla şehirde aynı gün düzenlenen bisiklet turumuzda, toplam 12.100 kişi pedal çevirdi.

Gençlerimizin zamanlarını çeşitli sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerle değerlendirmeleri ve bağımlılıklardan uzak kalmaları için Genç Yeşilay Gençlik Kampları'nı düzenliyoruz. 2016-2022 arasındaki 2 liderlik kampımıza 120, 44 gençlik kampımıza 5.560 ve 8 kamp yerimize 82.700 gencimiz katıldı.

Lise çağındaki gençlere faydalı alternatifler sunmak ve bağımlılıklara karşı koruyucu beceriler geliştirmelerini sağlamak amacıyla düzenlediğimiz Yeşilay Liseler Arası Münazara Turnuvası için 2022'de yaklaşık 10 bin öğrenci münazara eğitimlerine başvurdu, bölge şampiyonaları 1.300 öğrencinin katılımıyla gerçekleşti. 22-23 Haziran 2022'de İstanbul'da düzenlenen Türkiye finalimizle turnuvarımız tamamlandı. İstanbul Erkek Lisesi ve Sepetçiler Kasrı'ndaki Genel Merkezimizdeki final etabına, yurt genelindeki bölge şampiyonalarında başarı sağlayan 80 takım (160 öğrenci) katılım sağladı.

Özellikle gençler arasında farkındalık oluşturmak için hazırladığımız "Bağımsız Gençlik" kampanya filmimizi Sepetçiler Kasrı'nda bulunan genel merkezimizde Genç Yeşilaycıların katılımıyla seyrettik. Gösterimin ardından tüm gençlerimiz Pinhani konseriyle güzel vakitler geçirdi.

Bağımlılıklar dünyamızı tehdit eden evrensel bir sorundur. Bu önemli sorun için bilinç oluşturmak amacıyla birçok etkinlik düzenliyoruz ve birçok etkinliğe katılıyoruz. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi tarafından 14-18 Mart 2022 arasında çevrim içi gerçekleştirilen 65. Uyuşturucu Maddeler Komisyonu Oturumuna (CND)

Türkiye Yeşilay'ı liderliğinde 10 Ülke Yeşilay'ı ile toplamda 16 ayrı oturumda söz aldık. 65. CND Oturumu'nda yazılı bildiri sunan 11 kurumdan biri olduk. New York Başkonsolosluğunun organizasyonu ile 29-30 Mart 2022'de New York Türkevinde ve Türk halkının yoğun yaşadığı New Jersey'in Paterson bölgesinde düzenlenen Bağımlılık ve Bağımlılığa Yaklaşım Eğitimlerine de katıldık. 18-21 Nisan 2022 arasında düzenlenen 2022 ECOSOC Gençlik Forumu kapsamında "Sürdürülebilir Kalkınma için Kaliteli Eğitime Özel Odak ile Gençlik Savunuculuk Forumu" başlığıyla çevrim içi bir yan etkinlik gerçekleştirdik. 5 Mayıs 2022'de Birleşmiş Milletler Uluslararası Narkotik Maddeler Kontrol Kurulu Toplantısı'na katılarak "Sivil Toplum Oturumu"nda bildiri sunduk. Bu oturum için başvuru yapan 38 sivil toplum kuruluşu arasından kabul edilen 8 sivil toplum kuruluşundan biri olmanın gururunu da yaşadık. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) tarafından 16-20 Mayıs 2022 arasında çevrim içi olarak gerçekleştirilen Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonu Oturumu (CCPCJ) kapsamında Suç Önleme Çalışmalarında Spor ve Sağlıklı Yaşam Faaliyetlerinin Rolü adlı yan etkinlik düzenledik.

103. yılımızda da iyi ve sağlıklı yarınlar için şubelerimiz, gönüllülerimiz, yönetimimiz, paydaşlarımız ve bizi gönülden destekleyen herkesle çalışmayı sürdüreceğiz. Mücadelemizi pekiştirecek birçok yeni proje, etkinlik ve faaliyeti hayata geçireceğiz. Türkiye'nin bağımlılıkla mücadelede öncü rol alması, örnek ülke konumuna yükselmeye devam etmesi adına umutla çalışmaya devam edeceğiz.

2022'de TEGV Çalışmaları

Aykut Saka

TEGV Gönüllü Operasyonları Yöneticisi

23 Ocak 1995'te kurulan Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfının (TEGV) varoluş nedeni, 7-16 yaş arası yani ilköğretim çağındaki çocuklara devlet tarafından verilen temel eğitime yardımcı olmak ve onlara yaşam becerileri kazandırmaktır. TEGV, çocukların cumhuriyetin temel ilke ve değerlerine bağlı, akılcı, sağduyulu, öz güven sahibi, düşünen, sorgulayan, yaratıcılığını harekete geçirebilen, barışçıl, farklı düşünce ve inançlara saygılı, insan ilişkilerinde cinsiyet, ırk, din, dil farkı gözetmeyen bireyler olarak yetiştirmelerine katkı sunmak üzere eğitim programları geliştirmekte ve uygulamaktadır.

TEGV Türkiye'nin dört bir yanında 97 binden fazla gönüllüsüyle 3 milyonu aşkın çocuğa eğitim desteği vermiş, 2021-2022 etkinlik yılında 8 Eğitim Parkı, 29 Öğrenim Birimi ve 18 Ateşböceği Öğrenim Birimi ile yürütülen faaliyetlerde 60 binden fazla çocuğa ulaşmıştır. Faaliyetlerini kurulduğu günden bu yana İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesi doğrultusunda şekillendiren ve aktivitelerini küresel değerlerle uyumlu hâle getirebilmek amacıyla 2007'de Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni imzalayan TEGV, 2007-2022 arasında Küresel İlkeler Sözleşmesi İlerleme Bildirimi Raporu'nu yayımlamıştır.

TEGV, kurulduğu günden bu yana insan haklarını koruma-ya ve çocukları insan hakları hususunda bilinçlendirmeye yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Tüm çalışmalarında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni temel kabul etmektedir. TEGV'deki tüm etkinlikler çocuk hakları ve eğitim hakkı gözetilerek tasarlanmakta ve etkinliklerde çocukların kendi potansiyellerini keşfederek yaşam becerilerini geliştirebilecekleri ortamlar yaratılmaktadır. Çocuğun merkezde olduğu, yaşlarına uygun, oyun temelli, katılımı ve paylaşımı özendirici bir etkinlik planlaması ve uygulaması gerçekleştirilmektedir.

TEGV Eğitim Programları, hedef kitlesindeki çocukların içinde bulundukları gelişim boyutları dikkate alınarak hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Eğitim programlarıyla çocukların bilişsel, duygusal, psikomotor/ fiziksel ve sosyal boyutlarda çok yönlü gelişimleri hedeflenmektedir.

Çocukların araştıran, sorgulayan bireyler olmalarını amaçlayan TEGV, bu anlayışa paralel bilgiye erişim ve farklı kaynakların kullanımı gibi konularda yol gösterici olmaktadır. İnsan haklarına saygıyı yaşamın vazgeçilmez bir parçası olarak gören TEGV, Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni imzaladıktan sonra bu alandaki faaliyetlerini yaygınlaştırarak çalışmalarına hız vermektedir. Aşağıdaki çalışmalar TEGV'nin bu alandaki faaliyetlerini özetlemektedir.

Gönüllülerimizle “İnsan Hakları”, “Ayrımcılık”, “Barış”, “Çocuk Hakları”, “Katılım Hakkı ve Toplumsal Cinsiyet” ve “Ekoloji” konularında detaylı bilgi ve deneyim paylaşımı gerçekleştirilen atölyelerimize tüm yıl boyunca devam ettik.

“İnsan Hakları ve Demokrasi Atölyesi”, “Ayrımcılık Atölyesi”, “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi”, “Ekoloji Atölyesi”, “Barış Atölyesi” ve “Çocuk Hakları Atölyesi” konularında, TEGV’nin misyonunda ifade edilen beceri ve değerlerle ilişkilendirilen “Daha İyi Bir Dünya İçin Atölyeler” programını hazırladık. Atölyelerimize çocuklarımızın katılımıyla tüm yıl boyunca devam ettik.

“Özgür Atölye”, “İklim, Tasarım ve Beceri Atölyesi”, “İstanbul Çocuklara Soruyor” projeleriyle çocuklarımıza ve gönüllülerimize iklim, çevre, sağlık, ulaşım, sürdürülebilirlik, geri dönüşüm konularında çeşitli eğitimler vererek ve etkinlikler düzenleyerek çözümci yaklaşımlar sergilemelerine ve konuların hassasiyeti ve önemi konusunda farkındalık kazanmalarına katkı sağladık.

“Dört Mevsim” eğitim projemiz kapsamında hasat döneminde mevsimlik tarım işçilerinin bulunduğu bölgelerdeki okullara “Ateşböceği” mobil etkinlik birimimizi gönderdik. Etkinliklere katılan çocuklarımız aktif öğrenme, oyun ve deneyim prensibiyle hazırlanmış ve yaş düzeylerine uygun içerikler, malzemeler ve etkinliklerle öğrenmeye karşı olumlu tutum edinmelerine ve duyguları tanıma ve yönetme, ilişki kurma ve yönetme, sorumlu karar alma gibi sosyal ve duygusal beceriler geliştirmelerine yardımcı olduk. “Dört Mevsim” eğitim programı kapsamında Sakarya Karapürçek’te 66 ve Ordu Ünye’de 144 çocuğumuzla yüz yüze etkinlikler yaptık.

TEGV olarak 27 Mayıs’ta temelini attığımız Van Nirun Şahingiray Eğitim Parkını 28 Ekim’de hizmete açtık. 1.850 metrekare kapalı ve 12.900 metrekare açık alana sahip, 120 kişilik çok amaçlı salonu, kütüphanesi, tasarım ve beceri atölyesi, bilgi ve teknoloji odası, 7 etkinlik odası, spor sahaları ve tarım alanı bulunan eğitim parkı, tasarım süreci boyunca ilgili diğer disiplinlerle birlikte çalışarak sürdürülebilir bir “yeşil kampüs” elde etme hedefiyle geliştirildi.

“Atma Bağışla” projemiz kapsamında çevreye verilen zarar azaltmak ve verimliliği arttırmak için elektronik atıklar geri dönüşüm vasıtasıyla yeniden değerlendirilmektedir.

2022’de pandemi döneminde başladığımız uzaktan gönüllü eğitimleri ve sanal gönüllülük çalışmaları hız kazandı. Gönüllülerimiz bulundukları yerlerden bağımsız olarak çocuklarımıza nitelikli eğitim desteği vermeye devam ettiler. TEGV, 2023’ün gönüllülük anlamında özel bir yılı olması temennisiyle sanal gönüllülüğün de giderek yaygınlaşmasını ve destek veren gönüllü sayımızın yıl sonuna kadar 100 bine erişmesini hedeflemektedir. Önümüzdeki dönemlerde çağın gerekliliği olan eğitimde dijitalleşmeye daha fazla odaklanacak, yüz yüze faaliyetlerimizi de sürdürmenin motivasyonu ile çocuklarımızın geleceğine birlikte ışık tutmaya kararlılıkla devam edeceğiz.

STK Bakış Açısından Çevresel ve Toplumsal Risklerin Bir Arada Değerlendirilmesi

Musa Kaya

Tohum Eğitim Kültür ve Doğa Derneği Başkanı

Türkiye 2022’de birçok sosyal, toplumsal ve çevresel olaya şahit olmuştur. Türkiye’nin şahit olduğu bazı olayların ortaya çıkışında pandemi, iklim değişikliği, savaş gibi global etkenler bulunmaktadır. Bu etkenlerin çevresel, sosyal, toplumsal etkileri ve riskleri bulunmaktadır. Ulrich Beck’in “risk toplumu” olarak adlandırdığı XXI. yüzyılda modern toplumlar ulusal ve global etkenlerin beraberinde getirdiği risklere maruz kalmaktadır. Sivil toplum bu noktada riskleri analiz ederek ihtiyaç duyulan noktalara yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir.

İklim değişikliği günümüzde toplum açısından yüksek risk barındıran önemli bir etkidir. İklim değişikliğinin ortaya çıkardığı riskler; su kıtlığı, tarımsal üretimin azalması, güvenli gıdaya erişim sıkıntılarının yaşanması, bitki ve hayvan türlerinin yaşam alanlarının azalması başta olmak üzere pek çok alana yayılmaktadır. Bu durum Türkiye’deki üretici ve tüketicileri doğrudan etkilemektedir. Çiftçiler pandemi ve iklim değişikliği etkilerini bir arada yaşayarak tarımsal üretim ve hayvancılık için gerekli olan girdileri karşılamakta ve üretimi artırmakta zorluklar ya-

şamaktadır. Üretimde azalmalar yaşanırken geçim sıkıntısı da beraberinde gelmektedir. Kırsalda geçim sıkıntısı yaşanması, tarımsal üretimin ve hayvancılığın düşüşe geçmesi, bireysel çiftçinin kazanç sağlayamaması gibi nedenler köylerdeki nüfusun giderek azalması hatta bazı köylerin terk edilmesi riskini getirmektedir. Bu nedenle yerel üretimin artırılması, yerel tohum çeşitlerinin kullanımı, iklime uyumlu ve doğa dostu tarımsal üretim tekniklerinin geliştirilmesi, su kullanımının minimuma indirilmesi, sürdürülebilir üretimin gerçekleştirilmesi gibi çalışmalar güçlendirilmeli ve çiftçinin desteklenmesi sağlanmalıdır.

2022’de iklim değişikliği, pandemi gibi etkenlerin yanında savaş faktörü de yerel üretimin önemini göstermiştir. Avrupa’nın “ekmek sepeti” olarak adlandırılan Ukrayna’nın buğday üretiminde ve dağıtımında yaşadığı sorunlarla tarımın ve tarım ürünlerinin evrensel boyutuna dikkat çeken uygulamalar hayata geçmeye başlamıştır. Ukrayna ve Rusya arasındaki savaştan dolayı olarak etkilenen Türkiye, Birleşmiş Milletler ve doğal/ beşerî faktörlerin etkisiyle tahıl sevkiyatı konusunda önemli bir durak hâ-

line gelmiştir. Savaşın küresel etkileri, gıdaya olan arz-talep dengesini etkileyerek acil yardıma ihtiyacı olan insan sayısında artış meydana getirmiş ve yerel üretimin önemi bir kez daha görülmüştür. Arz, fiyat ve tedarik zincirindeki aksamalar tüm dünyayı etkilerken Türkiye'nin tarım ve hayvancılık alanı başta iklim değişikliği olmak üzere birçok doğal ve beşerî etkilerden dolayı zorluklar yaşamıştır. Bu durum yine yerel üretimin ve gıda güvenliğinin önemi ni ortaya çıkarmaktadır.

Nüfusun -özellikle kentsel nüfusun- düzenli olarak artışı doğal ve göçle artarken göç kaynaklı problemleri de beraberinde getirmiştir. Dünya nüfusu, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonuna göre 15 Kasım itibarıyla 8 milyar kişiye ulaşmıştır. Benzer bir artış Türkiye'de gözlemlenerek 27 Aralık itibarıyla nüfus 84 milyon 680 bin 273 kişi olmuştur. Nüfusun artmasına bağlı olarak kaynak yetersizliği problemleri ortaya çıkmıştır. Doğal kaynakların kullanımı ve yönetimi, tarımsal üretim, hayvancılık gibi konular ön planda yer almıştır.

Türkiye gündeminde 2021'e göre daha az yer bulan ancak önemini koruyan ve riskleri devam eden bir diğer konu başlığı ise orman yangınları olmuştur. Orman yangınları doğa kaynaklı veya beşerî faktörlerin etkisiyle ortaya çıkarak ormanların bir kısmının yahut tamamının yanması olarak ifade edilirken iklim değişikliği, doğal kaynaklar ve sürdürülebilirlikle doğrudan ilişkilidir. Ege ve Akdeniz kıyıları başta olmak üzere birçok ormanlık alan ve orman köyleri yangınlardan etkilenmektedir. Tohum Derneği, Kızılay Akademisinin desteğiyle 2021'de Antalya'nın Manavgat ilçesinde meydana gelen orman yangınlarının ardından "Yangın Sonrası Etki Değerlendirme Raporu: Toplumsal, Kültürel ve Ekonomik Değerlendirme" projesini hayata geçirmiştir. Proje kapsamında orman

yangınından etkilenen afetzedeler, bölgedeki kurum ve kuruluşlarla görüşmeler ve gözlemler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda orman yangınlarının toplumsal, kültürel ve ekonomik etki değerlendirmesi yapılmış ve birtakım öneriler ortaya konmuştur. Doğa kaynaklı afetlerin maddi etkilerinin yanında bölgedeki halkın geçim kaynaklarına, gelir düzeyine, taşınmaz mal varlıklarına, sosyal hayatına, kültürel alanlarına ve kültürel mirasına etkileri yer almaktadır. Bu etkiler uzun vadede önemli toplumsal sonuçlar ortaya koymaktadır, çalışmanın gerçekleştirilmesi bu açıdan önemlidir. Afetin etkilerini uzun vadede de gözlemleyebilmek için belirli aralıklarla bu çalışmanın tekrarlanarak izleme ve değerlendirme çalışmasının yapılması gereklidir.

Tohum Derneği olarak yukarıda bahsedilen çevresel, toplumsal ve sosyal etki ve risklerden yola çıkarak "sürdürülebilirlik, iklim değişikliği, doğa kaynaklı kaynak yönetimi, yerel üretimin desteklenmesi, doğal afet sonuçlarının değerlendirilmesi, ormanlık alanların korunması ve artırılması" konu başlıkları başta olmak üzere çeşitli çalışmalar gerçekleştirmekteyiz. Çalışmalarımızın ülke genelinde yaşanan olumsuzlukları bir nebze azaltmasını ve insanlara umut olmasını hedeflemekteyiz.

Unutmayalım: *"Her şey Tohum'da saklı."*

2022 İnsani Yardım Çalışmaları ve Tecrübeleri

Murat Yılmaz

Yetim Vakfı Başkanı

Bir ihtisas kurumu olan Yetim Vakfı, Türkiye ve dünya üzerinde yetim çocukların sevgi ve şefkatle ruh ve beden sağlığı bütünlüğü içinde büyüüp gelişmesine katkıda bulunmak için 2017’de kurulmuştur. Vakfımız “yetim” kavramının kapsamına sayıları 2,5 milyara ulaşan dünya çocuk nüfusunun yüzde 40’ını teşkil eden yetim, öksüz ve sosyal yetimleri de dâhil etmektedir. Yetim çocukların anneleri de yine kurumumuzca desteklenmektedir. Vakfımız sunduğu hizmetlerde yaş sınırı gözetmemekte ve yetimlerin elini, ilk çocukluktan başlayarak hayata atılıp kendi ayaklarının üzerinde duracakları zamana kadar bırakmamaktadır.

Yetim Vakfı olarak ebeveyn kaybı yaşamış çocuklarımızın ve aile üyelerinin yaşadıkları kayıpla başa çıkabilmelerini sağlamayı ve bu kaybın yarattığı psikolojik etkinin kişiler üzerindeki tesirini hafifletmeyi amaçlayan psikososyal destek faaliyetleri, eğitim destekleri, ayni ve nakdî yardımlarla birlikte kalkınma projeleri de yürütmekteyiz:

Esenlik Durakları, Sponsorluk Destek Projesi, Kardeş Aile Projesi, Sırada İyilik Var Projesi, İyilik Gemisi, Hayallere Değen Resimler, Kilis Anaokulu, Sıcacık Sevgiye Soğuk

İşlemez, Sokağıma Şenlik Geldi projeleri kapsamında yetim çocuklara yönelik eğitim, koruyucu ve önleyici sosyal hizmet, sosyal yardım, psikososyal destek ve gelişim atölyeleriyle faaliyetler yürütmekteyiz.

Hâlihazırda ülkemizde ve dünyanın 21 farklı ülkesinde Sponsorluk Destek Sistemi ile 9.600 yetim çocuğa aylık nakdî destek sunmakta ve yıl içinde ülkemizde ve Ortadoğu, Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, Afrika ve Uzakdoğu’yu kapsayan 33 ülkede onlarca projeyle 700 bini aşkın yetime dönemsel destekler verilmektedir.

2022; pandeminin etkisini kaybettiği, ülkeler arasında ulaşımın büyük ölçüde normalleştiği fakat ülkelerin ekonomik anlamda daha temkinli hareket etmeye çalıştığı bir yıl oldu. Rusya’nın Ukrayna’yı işgali ve bu işgalin başta Avrupa olmak üzere tüm dünyayı etkileyişine şahit olduk. Savaş nedeniyle çoğunluğu kadın ve çocuk olan 11 milyonu aşkın Ukraynalı göç etmek zorunda kaldı. Önceki yıllardan miras çocuk merkezli sıkıntılar ise elbette 2022’yi teğet geçmedi. Yetim Vakfı olarak yıl içinde gerçekleştirdiğimiz faaliyetler sırasında karşılaştığımız sorunları şu şekilde sıralayabiliriz:

Fotoğraf: AA, Muhammad Said

Vakfımızın faaliyetlerini yürüttüğü 33 ülkenin kahir ekseriyetinin en önemli sorunu savaş ve yoksulluktur. Etkilerine karşı zamanında önlem alınmadığında telafisi güç sıkıntıları doğuran savaş ve yoksulluk, çocukların yetim ve öksüz kalmasına yol açmaktadır. Yetim Vakfı olarak gördüğümüz olumsuzluklar arasında göç ve çocuk mülteciler, barınak sorunları, aile içinde ve sokakta şiddet, fiziksel ve duygusal istismar, güvenlik sorunları, psikolojik sorunlar ve travmalar, uzuv kayıpları, yetersiz beslenme, sağlık ve hijyen sorunları, çocuk işçiliği, sokak çocukluğu, eğitim sorunları, çocuk yaşta evlilik faaliyetleri sayılabilir.

Bu bağlamda Yetim Vakfının faaliyette bulunduğu Suriye, Filistin, Yemen şiddet sarmalı içindeyken Sri Lanka, Irak, Lübnan, İran, Mali, Çad, Burkina Faso, Sudan, Somali, Etiyopya, Benin, Togo, Filipinler/ Moro, Bangladeş, Myanmar/ Arakan ve Afganistan yine lokal çatışmaları ve yoksulluklarıyla akla ilk gelen ülkeler arasında yer almaktadır. Bu ülkelerde Yetim Vakfı olarak Ramazan ve Kurban

dönemlerinde, eğitim yılı başlangıçlarında, kışın etkilediği ülkelerde kış aylarında ve acil yardım ihtiyacı olduğunda insani yardım faaliyetlerinde bulunmaktayız. Suriye bağlamında ise faaliyet yelpazemiz daha geniş bir alana yayılmaktadır. Hatay/ Reyhanlı, Kilis ve İdlib/ Babıskı'da psikososyal destek ve sosyal hizmet çalışmaları da gerçekleştiren vakfımız sene içinde 5 bini aşkın anne ve çocukla sadece bu alanda ilgilenmektedir. Suriye'de bulunan yetim yerleşke destekleriyle sosyal ve nakdi yardımdan eğitim, sağlık ve mesleki eğitim programlarına kadar çeşitli faaliyetler yürütülmektedir.

Ülkemiz kurumlarının dünyanın neresinde olursa olsun mazlum ve mağdurların yanında olma misyonu yüzlerimizi ak ederken, bu coğrafyalarda daha kalıcı izler bırakabilmek için ekonomide, siyaset ve kültürel alanda daha etkin olmak gerekmektedir. İnsani yardım alanında kronik afet coğrafyalarında ve felaket öncesi dönemlerde atılacak adımlar kriz döneminin ağır bilançolarını engelleme ve insani felaketlerin önüne geçme noktasında hayatidir. Bunun için 30 milyar doları aşan BM insani yardım fonlarının adil dağıtılması gerekmektedir.

1 milyarı aşkın nüfusun yoksulluk ve bağlı nedenlerden muzdarip olduğu günümüzde her dört çocuktan birisi savaş, yoksulluk ve felaket coğrafyalarından birinde yaşıyor. Çocuklara yönelik bu sorunların çözümü için *BM Çocuk Hakları Sözleşmesi*'nin uygulanmasına bugün her zamankinden daha fazla ihtiyaç bulunmaktadır.

İnsani Yardımda Temerküz Alanı: Devreden Sorunlar ve Yenilikçi Yaklaşımlar

Erdem Ayçiçek

Dr., Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma, Dayanışma ve Destekleme Derneği (MSYD) Programlar Sorumlusu

Ülkemiz, ana yurdundan ve yerinden koparılmış milyonlarca insana ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum, irili ufaklı pek çok aktöre belirsiz ve sınırları belli olmayan sorumluluk alanları yaratmıştır. Bu süre zarfında yerel, ulusal ve uluslararası aktörlerle kamu otoritesinin bazen birbirine karşı bazen de birbirini tamamlayıcı surette elde ettiği pozisyonlar, yardımın koordinasyonu konusunda belli bir aşamaya geldiğini gözler önüne seriyor. Ülkemizde insani yardım alanında yürütülen tüm çalışmaları sorunun düzlemi üzerinden kategorize etmek mümkündür; bu açıdan üretilen hizmetlerin hedeflediği değişim ve dönüşümleri birey, toplum ve kurum düzeyleri üzerinden okuyabiliriz.

Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma, Dayanışma ve Destekleme Derneğinin (MSYD) temel insani yardım hizmetleri; tıbbi hizmetler ve sağlık bakım tesislerinde fizik tedavi ve rehabilitasyon, ruh sağlığı ve psikososyal destek, kapsamlı koruma/ sosyal hizmetler, meslek edindirme ve üçüncü ülkeye yerleştirme programlarını içerir. Tüm bu çalışmalarda beş operasyonel rehber ilkeyle çalışmalar yü-

rütülmektedir: (i) sığınmacılara yönelik konsolide bir bölgesel yaklaşım, (ii) ihtiyaçlara uyarlanabilirlik, (iii) yerel makamlar ve aktörlerle eş güdümlü ilişkiler, (iv) operasyonel konsolidasyon (v) güçlü teknik öncülük. Derneğimizin bahse konu alanlardaki geniş deneyimleri; sürekli değişen, ortama uyum sağlayan, etkilenen toplulukların acil ihtiyaçlarını karşılayan ve bireysel, kurumsal ve yerel dayanıklılığı destekleyen hizmet tasarımlarının ardındaki temel dayanağı oluşturur.

Zorunlu göç, yerinden yurdundan göç etmiş toplumsal kesimlerin informal destek ağları üzerinde de yıkıcı bir etkiye sahip olabilmektedir. Aile ve diğer türden sosyal destek ağlarını yeniden oluşma ve belli bir yere yerleşme süreci, bahse konu kesimler için duygusal ve maddi istikrar sağlar. Dernek olarak yürüttüğümüz çalışmalarda bu toplumun doğal ilişki ağlarını takviye etmeye özen göstermekteyiz. Zira burarlardan güçlenerek algılanan sosyal destek, tavsiye ve bilgi, barınma, duygusal yardım ve onaylama, yüksek kırılabilirlik düzeyindeki pratik ihtiyaçlara kalıcı ve toplum temelli bir

Fotoğraf: AA, Ömer ürer

yanıt mahiyeti taşıyacaktır. Bu hususta sivil toplum camiasına düşen güncel görevin “yaşamın tüm boyutlarıyla restorasyonu” olduğu söylenebilir bu sayede kırılgan kesimlerin öz güvenlerinin artması, sosyal sermayelerinin güçlendirilmesi ve temel hak ve hizmetlere erişimlerini iyileştirilmesi güvence altına alınmış olur.

MSYD olarak 2022, “özellikle zorunlu göçle ülkemize gelmiş yüksek hassasiyetli gruplara yönelik hizmetlerin optimize edildiği bir yıl” anlamını taşımaktadır. Bu faaliyet döneminde engelli birey ve bakım verenlere yönelik sunulan fizik tedavi ve ruh sağlığı hizmetleri, genel sağlık sigortası tarafından karşılanmayan veya kısmen karşılanan sağlık

harcamalarını gidermeye dönük sağlık özel ihtiyaç fonu, engellilik kabul ve bakım verme süreçlerine yönelik ruh sağlığı ve psikososyal destek çalışmaları, insani yardımla hayatın kendisi arasındaki bağı daha da sağlamlaştıran örnekleri oluşturmuştur. Sağlık alanındaki bu çalışmalar, statü fark etmeksizin acil durumdaki ve kronik hastalıkla boğuşan herkese hizmete açıktır. Bu sayede engelli bireylerin toplumsal hayata katılımını sağlayacak en uygun fonksiyona odaklanılmış, acil sağlık ihtiyacı olan kişilerin ilgili sağlık hizmetlerine erişimlerini sağlayacak faaliyetler yürütülmüştür.

Afetlere Hazırlığın Önemli Aşaması: Lojistik

Ahmet Emin Dağ

Dr., İHH İnsani Yardım Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

Lojistik, yardım sisteminin temel taşlarından birini oluşturmaktadır. Afetlere müdahale ve gerekli yardım malzemelerinin tedarikinden ihtiyaç sahiplerine hızla ulaştırılmasına kadar birçok faktör lojistik altyapının kalitesiyle doğrudan bağlantılıdır. İnsani yardım çalışmalarında lojistik planlama insan hayatının kurtarılması bakımından hayati derecede önemli olmaktadır.

Lojistik planlamada hazırlık safhasında sabit depoların konumu, kapasitesi, yardım stokları, bu stokların kimlerden veya nereden tedarik edileceği, taşıma araçları, bu araçların özellikleri, konumları, kapasiteleriyle profesyonel veya gönüllü çalışanlar arasında ne tür bir iş bölümü yapılacağı gibi hususlar önemlidir.

İnsani lojistiğin başarısı doğru zamanda, doğru kaynaklarla doğru yerde olabilmesiyle ölçülür. İnsani yardım çalışmalarında 25 yılını geride bırakan vakfımız, ülkemizin afet haritasındaki önceliklere göre yıl boyu yaptığı hazırlıklar kapsamında yeni lojistik çalışmalarını önemli ölçüde artırdı. Bu anlamda 2022, lojistik konusunda büyük atılımların yapıldığı bir dönem olmuştur. İstanbul'un Tuzla ilçesinde 8 bini kapalı depolama alanı olmak üzere toplam 14 bin metrekaare alan üzerine kurulu Emre Yerli Afet Yönetimi ve Lojistik

Merkezi hizmete girdi. Bu lojistik üssü sadece ülkemizdeki afetlere müdahale konusunda değil, Türkiye'nin insani elinin uzandığı tüm coğrafyalara yönelik yardımlarda avantaj sağlamaya başlamıştır. Örneğin Batı Karadeniz Bölgesi'nde yaşadığımız sellere müdahalede yardım kuruluşlarımızın verdiği çetin sınavda vakfımız da güçlü lojistik altyapısı sayesinde üstlendiği sorumlulukları zamanında ve gerektiği şekilde yerine getirmiştir. Benzer şekilde ciddi bir ekonomik kriz içindeki Afganistan'a tonlarca insani yardım malzemesinin trenlerle bölgeye gönderilmesi hususunda veya hâlen savaşın devam ettiği Ukrayna'da sivilere yönelik insani yardım malzemelerinin ulaştırılmasında bu tür devasa lojistik merkezleri umut vericidir. Savaşın çıktığı günden bugüne Suriye'ye binlerce tır insani yardım malzemesi gönderen vakfımızın güçlü lojistik ağı ve merkezleri, bu yardım malzemelerinin kısa sürelerde organize edilmesinde hayati rol oynamaktadır. Yeni kurulan merkezimizin, bu anlamda hem ülke içinde hem de çevre coğrafyalarda afetlere müdahale konusunda önemli bir ihtiyacı karşılayacağına kuşku yoktur.

İnsani yardım ve afetlere müdahale konusunda kurumsal hazırlıkların en önemli ayaklarından birini de gönüllü mobilizasyonu oluşturmaktadır. Bu anlamda Türkiye'nin he-

Fotoğraf: AA, MSB

men tüm illerinde on binlerce gönüllüsü bulunan vakfımız, geçtiğimiz yıl boyunca arama kurtarmadan acil yardımlara kadar binlerce gönüllüsünü eğitimden geçirmiş, tatbikatlar yapmış ve olası afetlere müdahale konusunda daha donanımlı hâle getirmiştir. Hâlihazırda afetlere acil müdahale kapsamında Türkiye çapında üç binden fazla gönüllümüz eğitilmiş ve donanımlı şekilde sürekli koordinasyon hâlinde-dir. Dünyanın her yanındaki insani yardım çalışmalarına katılım konusunda hassasiyet ve özen gösteren insani yardım kuruluşları kimi zaman bu müdahaleler sırasında kendileri de mağduriyetler yaşayabilmektedir. Bu anlamda 2022, İHH ailesi açısından büyük acılar yaşadığımız bir yıl olmuştur. Önce 27 Mayıs 2022’de Lübnan’a afet eğitimi vermek üzere giden afet yönetimi sorumlumuz Emre Yerli’nin geçirdiği kalp krizi sonucu hayatını kaybetmesi sadece İHH ailesi için değil, ülkemizde afet ve acil müdahale konusunda önemli bir ismin kaybı olarak kayıtlara geçmiştir.

Geçen yıl Batı Afrika ülkelerinden Togo’ya yardım için giden İHH ekibinin yaşadıkları da bu konuda insani yardım

kuruluşlarının en kritik anlarda mağduriyetler yaşayabildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu ülkede bir bölgeye insani müdahale için giderken trafik kazası geçiren yardım ekibinden Bursa İHH personeli Ercan Aksoy ve İHH gönüllülerinden Resul Çerezoglu ve Togolu İHH gönüllüsü İbrahim Chabane hayatını kaybetmiş, ekibin diğer üyeleri yaralanmıştı. Bu tür tecrübeler sadece kutsal ve nitelikli bir amaç için hayatını riske atanları değil, onların geride bıraktığı aileleri ve mesai arkadaşları için büyük bir insani miras anlamına gelmektedir.

İnsani diplomasi, geçtiğimiz yıl içinde insan hayatını korumayı amaçlayan çok farklı boyutlarıyla devam etmiştir. Bu çerçevede savaş bölgelerinde kalmış çocuk ve kadınların ailelerine ve ülkelerine kavuşturulmaları 2022 boyunca sürmüştür. Suriye’de sıkışıp kalmış onlarca Azeri, Iraklı ve çeşitli Avrupa ülkeleri vatandaşlarının yurtlarına sağ salım dönmeleri için yürütülen insani diplomasi faaliyetleri vesilesiyle bu kişilere destek sağlanmıştır.

Sivil Toplum, Çözüm Ortaklıkları ve Sürdürülebilirlik

Okan Tosun

Anda Eğitim Araştırma Yardımlaşma ve Arama Kurtarma Derneği Genel Başkanı

COVID-19 pandemisi ve Rusya-Ukrayna Savaşı, küresel krizlerin ilgili aktörler tarafından daha net olarak anlaşılmasını sağlamış ve ilgili taraflara bu sorunların çözümü için alışılanın dışında yollar izlemenin önemini göstermiştir. Bu kapsamda gerek dünyada gerekse ülkemizde birçok kurumun faaliyetlerini sosyal sorumluluk kapsamında kurgulamaya başlaması henüz yolun başında olursa da insanlığın ortak geleceği için umut vericidir.

Biz de ANDA Derneği olarak yine bu çerçevede “Devlet-Özel Sektör-Sivil Toplum” üçgeninde küresel sorunlara üretilecek çözümlere taraf olmak için yola çıktık. 2014’te gönüllü bir arkadaş grubu olarak en uzun sınır komşumuz Suriye’de yaşanan iç savaşın etkilerinden ortaya çıkan insani problemleri onarmak amacıyla harekete geçtik. Türk insanının samimiyetiyle harmanlanarak insani yardımdan arama kurtarmaya ulaşan geniş bir çerçevede sivil toplumun bir parçası olarak devlet dışı aktör olmanın bilinciyle çözüm ortağı rolümüzle özellikle sahada çeşitli sorumluluklar üstlenmeye başladık. Bu serüvende atılan adımların meyvesini 2022 Kasım itibarıyla kamu yararına dernek statüsü kazanarak elde ettik.

Bu kapsamda 2014’te belirli bir konsept usulüne dayanan, gönüllü ancak düzensiz yardımlarla başlayan insani yardım faaliyetlerimiz, 2016’da resmî bir hüviyete kavuşarak dernek kimliği kazandı. Özellikle küresel amaçlar arasında da eğitim ve eğitime erişim açığına yapılan vurgunun yol göstericiliğiyle yine aynı yıl Yayladağı Yetim Merkezi’ni açtık ve insani krizlerde açılan derin yaralara karşı sunduğumuz sürdürülebilir onarım merkezlerinin ilkinin inşaatını başlattık. Fırat Kalkanı ve Barış Pınarı bölgelerinde kurulan iki yetim merkeziyle bölgede yaşayan insanların umutlarını yeşertmek, normal hayata dönüşlerini hızlandırmak özellikle kadın ve çocuklar için yaşam alanları hazırlama ve kapasite geliştirme faaliyetlerini yürüttük. 2022’ye gelindiğinde millî gelire oranla dünya üzerinde en fazla insani yardımı insanlığa ulaştıran ülkemizin bir sivil toplum kuruluşu olarak gerek ülke içinde gerek ülke dışında birçok katkı ürettik. Bu kapsamda Afganistan’da yetim merkezindeki faaliyetler, Türk-Afgan dostluk merkezinde yürütülen çalışmalar, Rusya-Ukrayna Savaşı’nın başlamasına müteakip doğrudan bölgeye gönderilen ekiplerin yürüttüğü çalışmalarla Suriye, Azerbaycan, Makedonya, Afganistan, Irak ve çeşitli Afrika ülkelerinde 713.000 kişiye ulaştık.

Fotoğraf: AA, Gian Marco Benedetto

Öte yandan ülkemizde ve dünyada artan afetler, arama kurtarma üzerine yoğunlaşmamızı tetikledi. 2017’de arama-kurtarma ekiplerinin kurulması ve eğitimlerin başlamasıyla çıktığımız ANDA arama kurtarma ve afet çalışmaları ekibimiz, 2022 itibarıyla “AFAD Orta Derece Arama Kurtarma” akreditasyon sürecimizi tamamladı. 32 ilde 987 kişi eğitimlerini almış, yarı profesyonel gönüllü arama kurtarmacıyla 1.000’den fazla afet görevine iştirak ettik. 250 afet bilinci eğitmeni ve bir tiyatro ekibiyle ülke genelinde 500 bini aşkın kişiye ulaşarak “Afet Tatbikat Yılı” kapsamında ülkemizde afet bilinci eğitimleri düzenleyerek toplumsal ölçekte afet bilincini geliştirme faaliyetlerine katkı sunduk.

Çalışmalarımızda insanlığın tamamını ilgilendiren sorunlara çözüm üretme motivasyonumuzla hareket etme önceliğimiz bizim için en önemli itici güç olmaktadır. Büyük ölçekli, özellikle afet bazlı insani krizlere müdahale edilmesi noktasında bütün yükün ilgili kurumların tek başına

üzerine kalmasının bir çözüm sunmadığını müşahade ettik. Bu farkındalıkla hareket ederken gerek insani yardım gerekse de afet yönetimi çalışmalarında sahadaki paydaşlarla geliştirilen ilişkilerin kalıcı çözüm önerileri sağlama-sına odaklandık.

İnsani yardım çalışmaları maksadıyla ulaştığımız coğrafyalarda yerelde iş birlikleriyle kalıcı çalışma alanları tasarladık. Böylelikle insani yardımı bir iyileştirme ve gelişim süreci olarak kriz coğrafyalarına ulaştırdık. Yerel paydaşın gündelik ihtiyaçlarının karşılanması dışında kalıcı çözümler için öğrenmelerini destekleyen, yapılan işin yönetiminden üretimine kadar her aşamasında rol aldıkları uzun vadeli süreçleri bir arada ve kümülatif değer üretilmesi odağında sağladık. Sömürgeciliğin anti tezi olarak Türk medeniyet tasavvuruyla ihtiyaç sahiplerinin kriz anında yaralarını sararken iyileşmelerini, normalleşme sürecinde yardımların kesildiği zamanlarda kendilerini idame edecek yetenek, kapasite ve tecrübeye ulaştıracak çalışmaları

öncelikli çalışma alanı hâline getirdik. Bu kapsamda inşaat alanlarımızdan eğitim sahalarımıza kadar tüm süreçlerde krize maruz kalan kimseleri kabiliyetleri doğrultusunda destekleyen kapasite geliştirme eğitimleri ve üretim atölyeleriyle normal hayata dönüşlerinde etkin rol oynayacakları kimseler olması için yönlendirdik.

Böylelikle insani yardımın bir insani diplomasi aracına dönüşmesini Türk sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumlarının gayretiyle yetişen “mağdur coğrafyaların insanlarına” her zaman eşitlerin ilişkisiyle yaklaşarak geleceğin dünyasında barış ve huzur ortamını sağlayacak “kilit çözüm ortakları” olarak değerlendirdik. Ayrıca AB Modex Tatbikatı veya Katar, Suriye, Azerbaycan, Ukrayna gibi çok uluslu iş birlikleriyle de hem arama kurtarma hem de insani yardım alanında çalışmalarımızda çözüm odaklı, iş birliğine açık ve sürdürülebilir yaklaşımı güçlendirecek ortaklıkları önemsiyoruz. Bu süreçleri yerli ve yabancı ortaklarla insanlık onurunun korunması ve dünya geneline yayılmış ortak huzurun ilerlemesi açısından paydaşlık hukukuyla yapılmasını öneriyoruz. Her zaman bu ortamların bir parçası olmaya yüksek ehemmiyet veriyoruz. Bu kapsamda AFAD, büyükelçilikler vb. devlet kurumları ve üniversitelerle aynı zamanda gerek ülkemizin gerekse yurt dışından ortaklarla iş birliklerimizi geliştiriyoruz.

Bu itibarla ortaya koyduğumuz çalışmaların her zaman merkezinde “sürdürülebilirlik” oldu. Yayladağı eteklerinde kurulan ilk ANDA Yetim Merkezi bursiyerlerinin Türkiye’de yaşanan deprem, sel ve yangın gibi afetlerde birer aktör olarak verdikleri mücadeleyi gördüğümüzde ise bu çalışmaların meyvesini almanın eşsiz mutluluğunu yaşadık. Kriz dönemlerinde sivil alandan üretilen katkının somut çıktılarını görmek geleceğin dünyasına daha umutlu gözlerle bakmamızı sağlamakta.

Sahada ve masada güçlü Türkiye düsturunu benimseyen bir sivil toplum kuruluşu olma yolunda yaptığımız faaliyetleri 2022’de *İnsani Diplomasi ve Pratikleri (Küresel Politika-Türk Dış Politikası-ANDA)* adlı alanda kaynak nitelik taşıyacak bir eseri literatüre kazandırdık. Yine bu kapsamda alana katkı sunacak burs programlarıyla yüksek lisans ve doktora öğrencilerini destekleyerek yardım faaliyetlerinin yanı sıra kalıcı bir politika inşası için sivil alandan literatürü zenginleştirmek adına pozitif katkılar sağlamayı planladık. Yine bu çalışmaların tamamının atardamarı niteliğini taşıyan bugünün paydaşı yarının aktörleri olarak gördüğümüz derneğimizin gençlik yapılanması olan “Genç ANDA” ekibimiz tarafından dünya ve ülke sorunlarına çözüm odaklı bakış açısı üreten yıllık yayınlar yapmaya başladık. İlkini yine bu yıl yayımlayarak saha çalışmalarımıza ek kalıcı çözüm önerileri sunduğumuz yarı akademik bir çalışma ortaya koyduk. Sivil toplumun açık bir üniversite olma özelliğini pekiştiren teorinin pratiğe aktarıldığı alanları destekleme gayretimizi de özellikle pandemi sonrası genç ekibimizin ülkemizin farklı illerde kurduğu kütüphaneler, yaptıkları gençlik kamplarını da yine bu yılda desteklemeye çalıştık, bundan sonraki süreçte artarak güçlendirmeye gayret edeceğiz.

Dünyada artan insani krizler, çatışmalar, göçler ve afetlere rağmen insanlığın eşsiz bir örnek teşkil eden Türk insanının kadirşinaslığı ışığında ümitlerimizi diri tutuyoruz. Kardeşe vefa yolunda Ankara merkezli çıktığımız yolda Türk’ün medeniyet anlayışını tüm dünya insanlığını kucaklayacak şekilde büyük bir enerjiyle var gücümüzle çalışmaya devam edeceğiz.

İyilikleri Dünyaya Yaymak

Mehmet Cengiz

Deniz Feneri Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

26 yıldır iyilik hareketini sürdüren Deniz Feneri Derneğinin en önemli faaliyeti arasında “İyilik Okulu” projesi yer almaktadır. 2014’ten beri Millî Eğitim Bakanlığı ile protokol çerçevesinde yürütülen “İyilik Okulu” projesine 2020 ve 2021’de koronavirüs salgını sebebiyle ara verilmişti. 2022-2023 eğitim öğretim döneminin ilk günlerinden itibaren “İyilik Okulu” ekipleri okullara gidip öğrencilerle yüz yüze görüşmeler yaparak konferanslar vermiştir.

“İyilik Okulu” projesi; gençlere iyiliği sevdirmeyi, onların bu projenin paydaşı olmalarını hedeflemektedir. Proje vesilesiyle Afrika’da suyu olmayan yüzlerce köyde su kuyusu açılmış, ışığa hasret binlerce insanın katarakt ameliyatları yaptırılarak ışığa kavuşmaları sağlanmıştır. On binlerce öğrencimiz benzer projelere destek vermek suretiyle ömürleri boyunca unutamayacakları iyilik hikâyeleri biriktirmiştir. Proje vesilesiyle yüreğine dokunulan yüz binlerce öğrencimiz iyilik yapmanın ve bir insanı sevindirmenin huzurunu yüreklerinde hissetmiştir.

“İyilik Okulu” projesinin bir ayağı da “Okullar İyilikte Yarışıyor” sloganıyla duyurulan “Uygulamalı İyilik Projesi Yarışması”dır. Bu yarışmada öğrencilerimiz, beş yıldan beri hazırladıkları birbirinden ilginç ve etkileyici iyilik projeleriyle yarışmış, öğrencilerden bir kısmı ise dereceye girerek ödüle layık görülmüştür.

Dünya İyilik Günü’nde İdlid’de Okul Açılışı

Dünyanın her yerinde en temel konu elbette eğitimidir. Zira eğitimle insanlar gelişmekte, toplumlar ayağa kalkmaktadır. Suriye’deki iç savaşın eğitim hayatında açtığı yaralar da iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Şüphesiz savaştan en çok etkilenen her zaman çocuklar olmuştur. UNICEF tarafından verilen bilgilere göre Suriye’deki iç savaştan etkilenen çocuk sayısı on binlerle ifade edilmektedir. Bu yıkıcı ve yakıcı durumu düzeltmek için kolları sıvayan Deniz Feneri Derneği, Suriye’nin Kemmaune bölgesinde briket evlerin bulunduğu alan içinde “İyilik Okulu” inşa etmiştir. “İyilik Okulu”nun açılışı 13 Kasım 2022 Dünya İyilik Günü’nde gerçekleştirilmiştir.

Herkesin elini taşın altına koymasıyla bugüne ulaşan “İyilik Okulu”nun arazisi AFAD tarafından tahsis edilirken okulun inşa maliyetini Jigsaw kuruluşu üstlendi. Okulun masa, sandalye gibi iç malzemeleri Özgür Ümmet Derneği tarafından karşılandı. Okulun işletmesi ise Önder Eğitim ve Yardımlaşma Derneği tarafından yürütülmektedir.

Deniz Feneri Derneğinin inşa ettiği okul bölgenin en önemli ihtiyaçlarından birisini giderdi. Açılış sonrasında öğrencilere okul kıyafeti, çanta, defter, kalem, silgi ve su-

Fotoğraf: AA, Abed Rahim Khatib

luktan oluşan kırtasiye seti hediye edildi. 18 sınıftan oluşan okulda, 1.280 öğrenci yarım kalmış eğitim hayatlarına devam etmektedir. Ayrıca öğrencilerden geriye kalan zamanlarda bölgedeki yetişkinler de bu okulda eğitim görme fırsatı elde etmektedir.

İyilik Okulu Öğrencileri Tayland Patani’de İlkokul Açtı

2016-2017 eğitim öğretim yılının ilk haftalarında Antalya’da başlayan “İyilik Okulu” çalışmaları sayesinde Tayland Patani’de 15 Temmuz Şehitleri İlkokulu inşa edildi. Temelleri 2018’de atılan okulun inşaatı 2020’de tamamlandı. Salgın sebebiyle okulun ertelenen açılışı Dünya Çocuk Hakları Günü olan 20 Kasım 2022’de gerçekleştirildi. Tayland Patani’deki 15 Temmuz Şehitler İlkokulu, 450 öğrenci kapasiteli olup 10 sınıfa ve iki laboratuvara sahiptir.

Deniz Feneri AFAD’tan İki Alanda Akredite Belgesi Aldı

Ülkemizde afetler konusunda bir milat olan 17 Ağustos 1999 Depremi’nin 23. yıl dönümünde AFAD Akreditasyon Sistemi ve AFAD Gönüllülük Sistemi Sertifika Töreni yapıldı. Akredite edilen 24 kurum ve kuruluştan 643 üyeye ve sahada görev alacak 500 AFAD destek gönüllüsüne İçişleri Bakanı Süleyman Soylu tarafından sertifikaları takdim edildi.

Afet bölgelerinde hem beslenme hem de lojistik ve yardım ayağındaki titizliğiyle bilinen Deniz Feneri Derneği iki alanda AFAD’tan akredite kuruluş tescil belgesi aldı. Derneğimiz hem aynı bağış, depo yönetimi ve dağıtım alanında hem de beslenme alanında akredite edildi.

Öte yandan İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından 01.11.2022’de ortaklaşa düzenlenen Afet İletişim Çalıştayı’nda konuştu. Soylu, konuşmasında Deniz Feneri’nin lojistik tecrübesine dikkat çekti ve şunları söyledi:

“... Bir depoya gelen malın nasıl istifleneceğini, nasıl dağıtılacağını ben Elazığ’da gördüm. Bu işte Türkiye’de en önemli, profesyonel çalışan, işini çok iyi yapan, hakikaten bu konuda bize de öğretilerde bulunan bir kuruluştur Deniz Feneri Derneği. Muhteşem... Üniversitelerde ders verebilecek nitelikte bu işleri yapabilme kabiliyetine sahipler.”

Tarihinden ve Kadim Medeniyetinden Aldığı Güçle İnsani Yardımda Zirve Bir Türkiye

İhsan Açıık

Türkiye Diyanet Vakfı Mütavelli Heyeti II. Başkanı

Dünya savaşlar, sağlık, göç, iklim, afet ve ekonomi başta olmak üzere büyük krizlerle boğuşmaktadır.

Derinleşen insani krizler milyonlarca insanı olumsuz etkilediği gibi başka sorunların doğmasına da kapı aramaktadır. Bu noktada dara düşenin imdadına yetişmek, yorgun insanların yüreklerini ferahlatmak, yeryüzünde kötülüğü iyiliklerle savmak için Türkiye kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarıyla el ele vererek dünyadaki acıları ve sıkıntıları hafifletme vazifesini üstlenmektedir.

İnsani yardımlar konusunda tarihinden ve kadim kültüründen kaynaklanan güçlü bir geleneğe sahip Türkiye yurt içinde olduğu gibi yurt dışında da mağdurlara yardımda bulunmayı insani bir görev, sorumluluk ve yeryüzünün istikrarında önemli bir unsur olarak görmektedir.

İnsani yardım faaliyetlerinde aktif bir rol oynayan Türkiye ırk, din, dil, cinsiyet farkı gözetmeksizin dünyada ihtiyaç duyulan her yere süratle yardım ulaştırmaya gayret göstermektedir. *Küresel İnsani Yardım Raporları* Türkiye'nin gayrisafi millî hasılasına göre dünyanın en çok yardım ya-

pan ülkesi olduğunu, dünyaya iyilik tohumlarını ektiğini kanıtlamaktadır.

Türkiye Diyanet Vakfı kadim iyilik zincirinin günümüzdeki en güçlü halkalarından biri olarak yaklaşık yarım asırdır hayır yolculuğunda görevini ifa etmektedir. Hayırsever milletimizin destekleriyle Türkiye başta olmak üzere 149 ülkede faaliyet gösteren Vakıf, büyük küçük ekilen her bir tohumun; insanları, toplumları, dünyayı değiştireceğine inanmaktadır.

Eğitimden sosyal faaliyetlere, barınmadan gıdaya, afetle mücadelede acil insani yardımlara ve dinî hayatı destekleme faaliyetlerine kadar pek çok alanda çalışmalarını hızla sürdürürken kriz bölgelerinde ve ihtiyaç duyulan coğrafyalarda da aktif şekilde faaliyetlerini yürütmektedir.

Türkiye Diyanet Vakfı, ülkemizin bir gerçeği olan afetlere karşı hızlı ve doğru şekilde müdahale etmek amacıyla 6 ilde AFAD'ın çatısı altında arama-kurtarma ekipleri kurmuştur. Kamu kurumlarıyla eş güdümlü hareket edecek söz konusu arama-kurtarma ekiplerinin kısa sürede 81 ilde de kurulması hedeflenmektedir.

Fotoğraf: AA, İsmail Kaptan

Afet anında kullanılmak üzere Türkiye Diyanet Vakfının envanterinde 1 adet mobil mutfak tırı, 3 adet mobil ikram, 1 adet acil müdahale, 1 adet koordinasyon ve 1 adet arama kurtarma aracı bulunmaktadır. Türkiye Diyanet Vakfı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından “Beslenme Akreditasyon” sertifikası alan ilk sivil toplum kuruluşu olma özelliği de taşımaktadır.

Kriz bölgelerinde ve diğer ihtiyaç bulunan coğrafyalarda etkin şekilde faaliyet yürüten Türkiye Diyanet Vakfı, başta ülkemiz olmak üzere 2022’de 2 milyonu aşkın insanı

265 milyon liralık zekâtla buluşturmuştur. Zekâtlar, yurt içinde ve dışında eğitim faaliyetlerinde, insani krizlerde, açlıkta, yoklukta ve kıtlıkta değerlendirilmektedir. Dünyanın en büyük insani krizinin yaşandığı Yemen ve Arakan için yapılan şartlı zekât bağışları, bölgedeki ihtiyaç sahibi insanlar için kullanılmaktadır.

Sel baskınlarıyla mücadele eden Pakistan’daki derinleşen insani krizin giderilmesine katkı sunan Türkiye Diyanet Vakfı, ülkeye 240 ton gıda ve çeşitli insani yardımda bulunmuştur. İnsani krizlerin yoğun olarak yaşandığı Bang-

ladeş, Afganistan, Ukrayna, Suriye, Filistin, Afrika, Arakan, Yemen ve Endonezya’da da vakfın yardım faaliyetleri sürekli devam etmektedir.

“Bir Damla Hayat” projesi kapsamında 50 ila 500 metre derinliklere sahip, güneş enerjisiyle çalışan, tarımsal sulamanın yapılabilirdiği, hayvanların da istifade edebileceği su kuyusu ve vakıf çeşmesi açarak kurak coğrafyalara hayat olmaya çalışan Vakıf temiz içme suyuna ulaşamayan milyonlarca kişiye umut olmaktadır. 2022’de 25 ülkede 350 su kuyusu ve vakıf çeşmesini bölgedeki insanların istifadesine sunarak 2 milyon kişinin temiz içme suyuna kavuşmasını sağlamıştır. Kurak coğrafyalara hayat olmaya çalışan Vakıf, proje başladığından bugüne kadar 8 milyon kişiye umut olmuştur.

Çalışmalarında eğitimi önceleyen Türkiye Diyanet Vakfı, burs programları kapsamında 10 bini yerli, 26 bini uluslararası olmak üzere 36 bin öğrenciye yeni eğitim-öğretim yılında burs desteği sunmuştur. Vakıf, kurulduğu günden bu yana 300 bini aşkın öğrenciye burs desteği vererek imkânı kısıtlı öğrencilerin yanında olmuştur.

Türkiye Diyanet Vakfı, kuruluşundan beri 2 milyon 587 bin 753; 2022-2023 eğitim-öğretim yılında ise 39 ilde 10 bini aşkın öğrenciye kıyafet ve kırtasiye desteği vermiştir.

Vakfın Kadın, Aile ve Gençlik Hizmetleri Müdürlüğü tarafından 2022’de yürütülen “İyilik Atölyeleri”, “Kış Bayramı”, “1 İyilik 1 Fidan”, “Hayata Başlarken”, “Unutursan Yetim Kalır”, “Hayata Köprü Sanat”, “Ramazan’ın Şifası Yetimin Sofrası”, “Saha Çalışmaları”, “Büyüğüne Hürmet Ömrüne Bereket”, “İçimizi Isıtan İyilik”, “Can Dostlarımızın Yanındayız”, “Hediyem Kitap Olsun” projeleriyle 2 milyona yakın insana ulaşılmıştır.

Türkiye Diyanet Vakfı, “Kardeşini Unutma Beklenen Sensin” temasıyla yurt içi Ramazan programı çerçevesinde 81 ilde, 922 ilçede toplam 1 milyon 246 bin kişiye, yurt dışında ise 83 ülke 273 bölgede 895 bin kişiye insani yardım ulaştırarak toplamda 2 milyon 150 bin kişinin hayatına dokunmuştur.

“Kurbanını Paylaş Kardeşinle Yakınlaş” temasıyla yürüttüğü Kurban programı kapsamında yurt içinde 81 il ve 922 ilçede, yurt dışında 82 ülke 375 bölgede toplam 525 bin 550 kurban kesilmiş ve yaklaşık 22 milyon ihtiyaç sahibine kurban yardımı ulaştırılmıştır.

“Hediyem Kur’an Olsun” projesiyle yurt içinde 89 bin yurt dışında ise 161 bin olmak üzere toplamda 250 bin Kur’an-ı Kerim ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır.

2022’de 40 milyondan fazla insanın yardımına koşan Türkiye Diyanet Vakfı sürdürdüğü yardımlarla mazluma umut olmaya devam etmektedir.

Vakıf, “Yeryüzünde İyilik Egemen Oluncaya Kadar” hedefinden güç alarak ülkemizde ve dünyada toplumsal barış ve huzuruyla toplumun dini, sosyal ve kültürel gelişimine yönelik her faaliyeti önemsemekte ve çıkılan bu hayır yolunda yapılan yardımlarla sevinç kapılarının anahtarı olmayı sürdürmektedir.

Yeryüzünde 2022

Furkan Terzi

Yeryüzü Doktorları Derneği Program ve Operasyonlar Müdürü

İlk kez 2019 Aralık'ta Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkan COVID-19 virüsü hızla tüm dünyaya yayılmış, kısa süre içinde dünyanın çeşitli noktalarına yayılmış ve hayatımızı olumsuz yönde etkilemeye başlamıştı. Nitekim virüsün sebep olduğu salgın, Türkiye'de ilk vakanın tespit edildiği 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından "pandemi" olarak ilan edilmiş, dünyanın farklı sektörlerle birlikte tek bir alana odaklandığı bu süreç çoğu insan için sonu gelmeyecek bir afet gibi kabullenilmeye başlanmıştı.

Ancak 2022, neredeyse bütün sektörleriyle birlikte dünyanın yoğun bakım ünitesinden çıkarak servise geçişi ve rutinlerine dönüşünü temsil ediyordu. Tüm dünya yeniden siyasi krizlerin sonucunda ortaya çıkan çatışma ortamı, iklim değişikliğinin yarattığı kaynak sıkıntısı, gıda ihtiyacı, su kaynaklarının tükenişi, sağlık hizmetine erişim sorunu ve barınma gereksinimi alanlarına dönüşü yaşamaya başladı.

Türkiye'de Mart 2022'de açık alanlarda maske kullanımı zorunluluğunun kalkmasıyla normalleşme sürecine girdik. Salgınla birlikte mevcut çalışmalarımıza ilaveten mücadele noktasında ekstra bir görev yüklenirken sorumluluğumuzun arttığı bilinciyle daha çok gayret göstermeye çalıştık. Bu bağlamda farklı coğrafyalardaki ihtiyaç

sahiplerinin zor zamanlarında yanlarında olabilmek için tüm aktörlerle sivil toplum kuruluşları olarak büyük bir sorumluluk üstlendik.

Sivil toplum kuruluşu kimliğimizle bu olağan dışı sürecin ardından tekrar uzmanlık alanlarımızda yol almaya başladık. Salgın döneminde daha fazla sorumluluk aldığımız ve

Fotoğraf: AA, Özkan Bilgin

çalışmalarımızı daha dikkatli ve kapasitemizi zorlayarak sürdürdüğümüz bu sürecin ardından ihtiyaç sahiplerine sağlık alanında dokunmaya, onlarla olamadığımız sürede kendi dünyamızın dışında nelerin yaşandığını doğrudan kendilerinden dinleme imkânına erişebildik. Pakistan'daki sel afeti ve Afganistan'da yaşanan deprem bu yıl içinde öne çıkan doğa kaynaklı afetlerden oldu. Sivil toplum kuruluşları bu afetlerden etkilenen insanlara destek olabilmek adına bu bölgelere doğru yol aldı. Bu afetler bizlere şunu tekrar hatırlattı ki salgın hastalıklar, doğa kaynaklı afetler ve çatışma kaynaklı krizlerin sona ermesi hepimizin ulaşmak istediği bir hayalken bu gerçekliklerle yaşamaya ve buna karşı birlikte olmak için elimizden geleni yapmaya çalışmalıyız. Bu örnekler hem birey hem de kurumlar olarak bizlerin sorumluluğunu daha da artırmaktadır.

Yeryüzü Doktorları olarak Somali, Filistin, Yemen, Suriye, Çad, Bangladeş ve Afganistan'daki sağlık merkezlerimizle yerel halka sağlık hizmeti ulaştırırken Nijer, Etiyopya, Benin, Kamerun, Hindistan, Mali, Orta Afrika Cumhuriyeti, Pakistan ve Nijerya'daki kısa süreli çalışmalarımızla ihtiyaç sahiplerine dokunduk. Buradan aldığımız güçle 2023'ü inşa etmek için hazırlıklarımıza başladık. Mevcut çalışmalarımızı daha farklı coğrafyalarda ihtiyacı bulunan insanlara ulaştırabilmek için sonu olmayan bu yolu katetmeye devam ediyoruz. Herkesin sağlık hizmetine erişebildiği bir dünya hayaliye kesintisiz sağlık hizmetimizin devamı için bu yolculuğa daha güçlü şekilde devam edeceğiz.

Artan İnsani Krizler ve Yaklaşımlar Bağlamında 2022: Sistem Ne Kadar Adil ve Sürdürülebilir?

Alper Küçük

Türk Kızılay Uluslararası İşler ve Göç Hizmetleri Genel Müdürü

COVID-19 salgınını geride bırakma umuduyla girdiğimiz 2022, kısmen akut dönemini atlatabildiğimiz fakat yine küresel insani krizlerin ve insani yardıma ihtiyaç duyan insan sayısının artmaya devam ettiği bir yıl oldu.

Rusya ile Ukrayna arasında Şubat'ta şiddetlenen ve 14 milyon kişinin ülke içinde nispeten güvenli bölgelere ve başta komşu ülkeler olmak üzere Türkiye de dâhil onlarca ülkeye sığınmasına yol açan çatışmalar Avrupa'da II. Dünya Savaşı'ndan bu yana meydana gelen en büyük insani kriz olarak küresel gündeme yerleşti. Ukrayna'da yaşanan bu insani kriz sadece ülkeyi ve bölgeyi etkilemedi aynı zamanda küresel bir gıda ve enerji krizini beraberinde getirdi. Türk Kızılay ve Türkiye'nin kamu ve sivil yardım aktörleri, sahada etkin ve hızlı bir insani yardım müdahalesi yürütmenin yanı sıra Türkiye, Rusya ile Ukrayna arasında devam eden çatışmalar esnasında tarafsız duruşu ve insani diplomasi çabalarıyla oluşturduğu Karadeniz koridoruyla küresel gıda krizinin minimize edilmesi ve milyonlarca in-

sanın gıdaya erişebilmesini sağlayan tarihî bir insani diplomasi başarısına imza attı.

Dünyanın içinde bulunduğu en büyük sorunlardan biri olan iklim krizi nedeniyle ortaya çıkan doğa kaynaklı afetler 2022'de rekor düzeylere ulaştı. Bu yenilenen ve artan doğa kaynaklı afetler sadece can ve mal kaybına sebebiyet vermekle kalmayıp insanları yerinden etmeye ve geçim kaynaklarına ulaşımalarının kesilmesine neden olmaya devam etti. Giderek daha fazla sayıda insanının yerinden edilmesine yol açan iklim krizi, sadece tek bir olaya etkisinin olmadığını, daha genel bir çerçeveden bakılırsa hayatı sürdürebilecek kaynaklara karşı en büyük tehdit olduğunu tekrar hatırlattı. Hâl böyleyken ne yazık ki açık bir adaletsizliği; iklim krizine en az sebep oluşturan ülkelerin bu krizin sonuçlarından en fazla etkiyi ve zararı gördüğüne de şahitlik etmeye devam ettik. Pakistan ve Nijerya gibi ülkelerde iklim krizinin sonuçları olarak yaşanan aşırı seller ve Afrika Boynuzu başta olmak

üzere yaşanan kuraklık, kritik açlık krizlerini ve zorunlu göçleri tetiklemeye devam etti.

İnsani krizler ve sonuçları nedeniyle sığınacak güvenli yer arayan göçmenlere yönelik yaklaşımlardaki küresel bir adaletsizlik de Ukrayna'da yaşanan krizle açığa vurdu. Küresel insani sistem, dünyanın Ukrayna krizine yönelik gösterdiği olağanüstü dayanışma ve desteğin farklı krizlerde görülemediği gerçeği ve ikilemiyle karşı karşıya kaldı. Elbette Ukrayna krizine yönelik sağlanan küresel destek gerekli ve takdire şayandır. Ancak bu seferberliğin farklı krizlerde görülememesi küresel insani vicdanın kriz seçtiğini gözler önüne serdi. Ukrayna krizi devam ederken ve uluslararası kamuoyu gündemini ziyadesiyle meşgul ederken Afganistan, Pakistan, Haiti, Kongo, Yemen, Suriye, Somali, Etiyopya, Nijer ve daha niceleri gibi dünyanın farklı bölgelerinde gerek silahlı çatışmaların gerek iklim kaynaklı afetlerin gerekse muzmin krizlerin tamamen veya kısmen unutulma riskiyle karşılaştığına şahitlik ettik.

Dünyanın içinde bulunduğu kaotik ortam, biz insani yardım alanında çalışan kurumları kritik süreçlerde başlıca aktör hâline getiriyor. Birincil amacı en savunmasız insanları ayırım gözetmeksizin korumak olan Türk Kızılay, sadece Türkiye'de değil küresel anlamda elde ettiği başarılarla birlikte farklı coğrafyalarda ihtiyaç sahiplerine umut aşılamaya devam ediyor.

Ulusal ve uluslararası kapasitemizin krizlere karşı hazırlıklı oluşu, etkin ve hızlı müdahalemizle Türk Kızılay olarak 2022'de yine bağışçılarımızın desteğiyle 46 ülkede 11 milyon ihtiyaç sahibine ülkemizin yardım elini uzatarak Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi içinde dünyada en fazla ülkeye ve ihtiyaç sahibine yardım ulaştıran ulusal dernek olduk ve küresel yardımlaşmada birinci sırada yer aldık.

Dünyada her 23 kişiden birinin diğer bir ifadeyle en az 339 milyon kişinin insani yardıma ihtiyaç duyacağı yeni bir yıla giriyoruz. Bu veriler, 2022'ye kıyasla %23'lük bir artışı ifa-

de ediyor. Dünyada insani yardıma olan ihtiyaç artarken bu ihtiyaçları karşılamak için sağlanan finansal kaynaklar maa- lesef aynı hızda artmıyor. Aksine, ihtiyaç duyulan ve temin edilebilen kaynak arasındaki boşluk giderek büyüyor. Bu tezat durum insani aktörlerini her yıl daha yetersiz kaynaklarla daha fazla krizle baş başa bırakıyor.

“Uluslararası toplum insani yardıma daha fazla kaynak ayırmalı” demek elbette yeni bir çağrı değil. Toplumları krizlere hazırlamak ve dirençliliklerini artırmak üzere hazırlık çalışmaları için yeterli kaynak bulunamadığı, insani finansmanın ekseriyetle kriz sonrası ve müdahale için sağlandığı, esasen hazırlık için daha fazla kaynak temin edilebilse müdahale için bu kadar kaynak gereksinimi duyulmayacağını ifade etmek de hemen hepimizin üzerinde mutabık olduğu diğer bir tespit. Zira kriz temelli finansman, çok sayıda insani aktörü sürdürülebilirlik noktasında bir çıkmaza sürüklüyor.

İnsani yardım aktörleri bu çıkmazdan kurtulabilmek için sürdürülebilir finansman üzerine odaklanıyor. Türk Kızılay, yenilikçi ve güçlü gelir getirici araçlarıyla sağladığı kaynak ve ortaya koyduğu iş modelleriyle insani yardım camiasında bu alanda da örnek alınıyor. Kızılay Yatırım; bünyesindeki iştirakleriyle insani krizlerin yaşandığı coğrafyalarda barınma, gıda, lojistik, sağlık gibi alanlarda ulusal ve uluslararası iş modelleriyle hem uluslararası insani yardım sistemine çözüm ortaklığı sunuyor hem de elde ettiği kârın tamamıyla Türk Kızılay'ın insani yardım çalışmalarını finanse ederek bu alandaki çalışmaların sürdürülebilirliğine önemli bir katkı sağlıyor.

Türk Kızılay, küresel insani krizlere sağladığı yardımlar noktasında ön saflardaki pozisyonunu korurken örnek alınan program ve iş modelleri ve katma değer üreten uluslararası iş birlikleriyle kendisini ve insani yardım aktörlerini bugünün ve geleceğin giderek zorlaşan insani koşullarına hazırlıyor.

Değişimde Temel Taşlar

Şemsi Kâmile Canbay

Türk Kızılay Yönetişim Ofisi Başkanı

Türk Kızılay; bir yanda kan hizmetleri alanındaki ve doğa veya insan kaynaklı afetler oluştuğunda sahadaki çalışmalarını sürdürürken diğer yandan da afetlerin yıkıcı etkilerini önleyici çalışmalar kapsamında ve olağan zamanlarda insanı ve doğayı korumayı, yoksullukla mücadeleyi, ihtiyacı olan aile ve bireylere doğrudan ayni, nakdî yardımı ve yoksulluğa neden olan unsurların kaldırılmasını destekleyen, bu açıdan yaşamın sürdürülebilirliğine önemli katkısı olan bir kurumdur. Tabii ki bu başlıktaki katkılar, öz başlıklar olsa da uygulamalarda pek çok alt çalışmayı barındırmaktadır.

Bu çerçevede Kızılay, Nisan 2022’de resmî olarak yürürlüğe giren yeni tüzüğü çerçevesinde uygulamalarını daha etkin bir noktaya getirecektir. Tüzükteki en temel değişiklikleri üç başlıkta toplayabiliriz: (i) etkin yapılanma, (ii) yaygın yapılanma, (iii) daha kapsamlı hizmet. Burada önemli kısımlardan bahsetmek yerinde olacaktır. Bir kısmı mevcut tüzükte yer almayan fakat artık Kızılay’ın işlevi gereği zaruri olan temel görevler bu tüzükte yer almıştır. Bunlardan öne çıkanlar şunlardır: insani diplomasi, kitle iletişim aracı kullanma, kampanya düzenleme, gerçek kişilerden bağış toplama, finansal sürdürülebilirlik, muhtaçlığı önleme ve toplumsal güçlendirmenin bir ayağı olarak mikro finansman ve sosyal girişim destekleri, daha yaşanabilir bir çevre için çalışma.

Ulusal ve uluslararası mevzuat gereği ve Kızılay vizyonu çerçevesinde hâlihazırda yerine getirilen fakat önceki tüzükte yer almayan çalışma konuları da yeni tüzük aracılığıyla resmiyet kazanmıştır. Bunlardan özellikle incinebilir ve dezavantajlı kimselerin güçlendirilmesi ve toplumsal bütünleşme, sosyal hizmet ve yardım alanında ulusal politika belirleme süreçlerine katkı sağlama, yardım faaliyetlerini düzenleme, koordine etme ve yürütme, paydaşlarla birlikte proje yürütme, sosyoekonomik gelişmeyi destekleme, sosyal yardım model ve programları geliştirme, sığınmacı ve mültecilere yönelik çalışmalar yapma, sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunma, israfı önleme, kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer tehlikelere dair görevler ve veri paylaşımı öne çıkan güncellemelerdir.

Vizyon ve stratejik planı hazırlama ve yürürlüğe alma görevi, Genel Merkez Yönetim Kuruluna verilmiştir.

Örgütlenme kapasitesini destekleyici ana konular tüzükte yer almıştır. Örneğin üyelerin karar sürecine katılımı meşrulaştırılmıştır. Üyeler, “Kızılay toplantılarına, çalışmalarına ve üyesi seçildiği birim çalışmalarına katılır, düşüncelerini ve dileklerini bildirirler.” Genel Merkez Genel Kurulu delege sayılarının, üyelerin delege seçilme oranları yükseltilerek artması sağlanmış, sürekli gönüllülerin ve bağışçıların talep ettikleri takdirde üye olma kolaylığı

getirilerek Kızılay'ın topluma mal olmuş bir sivil hareket olmasının önü açılmıştır. Yönetim kurulları üyeliklerinin oluşumunda kadın ve gençlerin bulunması zorunlu hâle getirilmiştir.

Yukarıdakilere ek olarak bahsedilmesi gereken önemli bir husus var ki o da gönüllü çalışmalardır. Kızılay'ın uluslararası gönüllü bir hareketin mensubu olarak gönüllü çalışmaları ve hizmetlerine yönelik uygulamaları yeni tüzükte ana görevleri olarak güncellenmiştir. Zira 2019-2021 arasında kurulan gönüllü yapılar, Kızılay'ın dezavantajlı kesimlerin güçlendirilerek toplumsal bütünleşmesini sağlayan, farklı kurgusuyla önemli bir modellemedir. Örneğin “Kızılay Engelsiz” engelli vatandaşlarımızdan oluşan bir yapı olmakla birlikte toplumun geneli için çalışır, sadece engelliler için çalışmaz. Dolayısıyla model, engellilerin bizzat ülkemizin bir sivil toplum hareketinin içine bizzat dâhil olmasını ve böylece toplumla gerçek entegrasyonunu sağlar.

Dünyanın en yaygın insani ağı Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi'nin önemli bir üyesi olan Kızılay, yeni tüzükle birlikte şube yapılanmasını kökünden değiştiren bir değişimi de başlatmıştır. Daha öncesinde birbirinden ayrı ve bağımsız olarak yapılan il şubeler ve ilçe şubeleri, il merkezi yapısını kurarak birbiriyle entegreli olması sağlanmış, koordinasyon içinde çalışmalarını sistematik ve zorunlu hâle getirmiştir. Çünkü Kızılay “tek”tir. Aynı ilde birden fazla şube yapısı olsa da tüm şubeler aynı ile ve ildeki insanlara hizmet vermektedir. İl merkezi oluşumu hiyerarşik bir yapı olmayıp il şubeler il merkezine dönüştürülerek bir takım ruhunu ortaya koyacak lider vasfını kazanmıştır. İlçe şubeler; mahalle ve köy temsilcilikleri ve gönüllüler bu takımın ildeki üyeleridir. Takımın liderliği; toplantı yönetimi, performans izleme ve kapasitesini destekleme, fizibilite çalışmalarını yapma, ildeki yapıların

etkin iletişimini, eğitim ve gelişimini sağlama gibi yöntemleri kullanır. İl merkezinin bizzat kendisine ait birtakım sorumlulukları da vardır. Bunlar; plana dayalı çalışma yapma, kaynakların etkin kullanımını sağlama, projeleri hayata geçirme, hizmetlerin yerindeliğini ve uygunluğunu garanti altına alma, ana iletişim noktası olma gibi konulardan oluşur.

Şubelerdeki bu kritik dönüşüm; dinamik, etkili, verimli, güçlü, problem çözücü, destekleyici, adil, ilkeli ve değişimde öncü bir yerel yapı oluşturmayı sağlayacaktır. Yeni tüzükle birlikte Kızılay'da değişimin temel taşları atılmıştır.

Kırmızı Yelek Uluslararası Gönüllülük Ödülleri

Nurdal Durmuş

Türk Kızılay Gönüllü Yönetimi Direktörü

Toplumda insanlar arasındaki sosyal ilişkilerin gelişmesi, değer yargılarının oluşması, sosyal farkındalığın ve girişimciliğin artması ve sorunların çözülmesinde önemli bir etken olan gönüllülük, tarih boyunca toplumların kültürlerinin içinde kendine özgü bir şekilde var olmayı başarmış ve gelişerek günümüze ulaşmıştır. Birçok disiplinle etkileşimde olan gönüllülük kavramı; sivil toplum, kamu, özel sektör, medya, üniversite, spor, sanat vb. pek çok alanda kendisine yer bulan vazgeçilmez bileşenlerinden biri olmaya devam etmektedir. Özellikle son yıllarda ortaya çıkan insani krizler, savaşlar, göç ve mülteci hareketliliğinin getirdiği sorunlar, pandemi, deprem, sel, yangınlar, küresel açlıkla mücadele vb. afetler nedeniyle sivil toplum kuruluşlarının hizmetlerine duyulan ihtiyacın ve beklentinin arttığı bilinmektedir. Kısıtlı maddi olanaklara sahip ve artan sorunlarla mücadelede yoğun insan kaynağına ihtiyaç duyan sivil toplum kuruluşlarının iş ve hizmet üretiminde amaçlarını gerçekleştirmek için gönüllü katkısı ve yönetimi pek çok açıdan stratejik öneme sahip bir konu olarak değerlendirilmektedir. Nihayet geldiğimiz aşamada toplumsal mukavemeti artırmayı hedefleyen tüm kurumlar gönüllü hizmete yaslanmış durumdadır. Öyle ki günümüzde birçok temel hizmeti gönüllülerin desteği ve motivasyonu olmadan yürütmemiz oldukça zor.

İnsani eylemin de yedi temel ilkesinden biri olan “gönüllü hizmet” ilkesi, gönüllülüğün karşılık beklemezsizin yapılan ve yeteneğin menfaat beklemeden değere dönüştürülmesini sağlamaktadır. Bu duygu gönüllülüğün içsel bir motivasyon ürünü olduğuna da işaret ediyor. Dünyanın dönüşüm hareketine güç katan gönüllüler; kimi zaman karşımıza bir ulusal dernek üyesi kimi zaman kan bağışçısı kimi zaman da afet alanında insani yardım dağıtırken çıkabiliyor. Örnekleri iyiliğe katkı türlerinin sayısı kadar çoğaltmak mümkün. Bu somut faydaların yanında gönüllü hizmetler toplumun sağduyusunu, vicdanını, duyarlılığını geliştirirken yaşama da değer katıyor.

Gönüllülük eliyle yürütülen faaliyetleri sivil toplum perspektifinden incelediğimizde ise günümüzde en önemli ihtiyaçlardan birinin de gönüllülerin motive edilmesi ve faaliyet yürüttükleri kurumlarda tutundurulmaları olduğunu görürüz. Bu nedenle her yaşta gönüllülerin insan kaynaklarına verimli ve sürdürülebilir katkısı için motive edilmesi ve hizmet devamlılığını sağlayabilme becerisi gönüllü yönetiminin önemli bileşenlerindendir. Motivasyon araçları arasında ise gönüllünün gerçekleştirdiği faaliyeti takdir etmek, faaliyetin sonucunun nelere etki ettiğini,

Fotoğraf: Türk Kızılay, Sinan Demirci

neyi değiştirdiğini gözlemlemelerini sağlamak ve gönüllü heyecanını sürekli canlı tutacak motivasyon araçları geliştirmek sürdürülebilir yönetimin temel konularındandır.

Uluslararası Kırmızı Yelek Gönüllülük Ödülleri de tam bu yaklaşımla 154 yıldır tüm çalışmalarını gönüllülerin desteğiyle sürdüren ve nice kuşaklara ilham olan Türkiye'nin en büyük gönüllü gücüne sahip Türk Kızılay'ın bu alandaki liderliğini tescilleyen bir gönüllü motivasyon projesi olarak doğdu.

Faaliyetleriyle topluma ilham veren, gönüllülük kültürünün bir toplum değeri olarak yaygınlaştırılmasına ve geliştirilmesine katkı sağlayan birey, kurum, sivil toplum kuruluşu, medya vb. yapıların ödüllendirildiği tören aynı zamanda ulusal ve uluslararası alanda ilk oluşu ve prestijle en önemli gönüllülük motivasyon projelerinden biri

olma özelliği de taşıyor. Uluslararası Kırmızı Yelek Gönüllülük Ödülleri yine bu felsefenin bir yansıması olarak her yıl anlamlı bir günde, Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilen 5 Aralık Dünya Gönüllüler Günü'nde organize edilmektedir.

2022'de Gönüllülük Ödülleri, gönüllülüğün gelişimi için çalışmalar yürüten birbirinden kıymetli jüri üyelerimizin değerlendirmeleriyle 16 farklı kategoride 42 farklı ülkeden bildirilen 270 aday arasından seçildi. Yaptıkları çalışmalarla toplumsal değişime yol açan bu hikâyelerin 35'i ödül almaya hak kazandı.

Türk Kızılay Genel Başkanı Dr. Kerem Kınık, NTV Dış İlişkiler ve Dış Haberler Koordinatörü Ahmet Yeşiltepe, CNN Türk Ankara Temsilcisi Dicle Canova, Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürü Dr.

Emre Topoğlu, Psikiyatrist Yazar Prof. Dr. Kemal Sayar, TRT Merkez Haberler Müdürü Lamia Ayhan, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Murat Şentürk, Birleşmiş Milletler Gönüllüleri Türkiye Koordinatörü Nil Memişoğlu ve IFRC Türkiye Delegasyon Başkanı Ruben Cano'dan oluşan jüri 2022 Gönüllülük Ödülleri'nin aşağıdaki kişilere ve kurumlara tevdi edilmesine karar verdi:

- Halil Demir - İlham Veren Gönüllü
- Cemal Güdül - İlham Veren Gönüllü
- Namık Tuncel - Engelleri Aşan Gönüllü
- Yunus Emre Güzel – Afetin Kahraman Gönüllüsü
- NTV - Medya Gönüllüsü (TV)
- GZT - Medya Gönüllüsü (Dijital Medya)
- Hürriyet - Medya Gönüllüsü (Gazete)
- Serpil Güzel Ün - Medya Gönüllüsü (Radyo)
- Ceyda Düvenci - Sanat Gönüllüsü
- Giovanni Guidetti - Spor Gönüllüsü
- Sağlık Bilimleri Üniversitesi - Üniversite Gönüllüsü
- AFAD - Kamu Gönüllüsü
- Orman Genel Müdürlüğü - Kamu Gönüllüsü
- Türk Hava Yolları - Özel Sektör Gönüllüsü
- Zorlu Holding - Özel Sektör Gönüllüsü
- Borusan Holding - Özel Sektör Gönüllüsü
- Çorbada Tuzun Olsun Derneği – Sivil Toplum Gönüllüsü
- Ahbap Gönüllüleri – Sivil Toplum Gönüllüsü
- Tema Vakfı – Sivil Toplum Gönüllüsü
- TEGV - Sivil Toplum Gönüllüsü
- Yusuf İslam - İlham Veren Gönüllü (Uluslararası)
- Rogelio Mata Batista - Uluslararası Kırmızı Aile Ödülü
- Asghar Khan - Uluslararası Kırmızı Aile Ödülü
- Emre Bark - Jüri Özel Ödülü
- TİFAKE - Kızılay Özel Ödülü (İş Birliği)
- Şenlendirme Platformu - Kızılay Özel Ödülü (Proje)
- Mehmet Levent Sürek - Kök Hücre Bağışçısı
- İHH - Gönüllüye Vefa Ödülü

Gönüllülük hikâyelerini toplumla buluşturan, motivasyon araçlarını yöneten ve bu kapsamda gönüllülüğün sürdürülebilir olmasını sağlayan Kızılayımızın tüm dünya gönüllüleri adına düzenlediği Uluslararası Kırmızı Yelek Gönüllülük Ödülleri, dünya genelindeki milyonlarca gönüllünün giydikleri yelekler ve toplum yararına dönüştürdükleri iyilik hikâyeleri var oldukça devam edecektir.

Dünyanın tüm gönüllü kahramanlarına teşekkür ediyor, nice yıllar gelecek kuşaklara ilham olacak çalışmalar yapmalarını ve iyiliğin tüm kalplerde yankılanarak dünyayı kuşatmasını diliyoruz.

Kızılay'ın Yeni Lokomotifi: Kızılay 360°

Zeynep Meltem Özeker

Türk Kızılay Toplum İlişkileri Genel Müdürü

Geride bıraktığımız yıl gıda, barınma, sağlık ve beslenme gibi temel insani yardımlar bakımından insan ızdırabının dindirilmesi için çokça çalıştığımız bir yıl oldu. Kızılay sadece ülkemizde değil, tüm dünyada insani eylemin temel ilkeleriyle giderek küreselleşen bir rota çizdi. Küresel gelişmeleri izleyerek toplum ilişkileri çerçevesinde gönüllülük, bağış ve iletişim alanlarında bu rotayla uyumlu bir yol üzerinde yürüdük.

Olağan ve olağanüstü zamanlarda hep aktif kalması gereken gönüllüler, doğası gereği kalben hazır kıta bir insan topluluğudur. Türk Kızılay, 2022 itibarıyla 245 bini aşan gönüllüsü, 31,2 milyon saat gönüllü göreviyle başta ülkemiz olmak üzere uluslararası alanda da kendini kanıtlamış bir gönüllü yönetim sistemi kurdu. Bu sistem, gönüllülükle ilgilenen kamu ve sivil toplum yapılarının dikkatini çeken müstesna bir gönüllülük modeli hâline geldi. Gönüllü yönetimi sistemimiz *gonulluol.org*'da geçen yıla oranla yüzde 69,4 artışla toplam 26.100 gönüllü görevi açıldı. Henüz iki yaşında bir platform için oldukça dikkat çekici bir ivme yakalandığını görüyoruz.

Türkiye'nin her yerinde eş zamanlı gönüllü yapılarını kuvvetlendirmeye devam ediyoruz. Bugün 81 ilde Genç, Kadın ve Engelsiz yapılarımızın 700'ü aşkın birimi var. Bunun yanında özellikle gençlerin hem farkındalıklarını artırmak

hem de sosyalleşmelerini sağlamak amacıyla 33 farklı gönüllü merkezi kuruldu. Ayrıca Kızılay kamplarından 3 bin 500'den fazla katılımcı faydalandı. Yeni yılda Millî Eğitim Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı gibi kamu kurumları veya özel sektörle geliştireceğimiz iş birlikleriyle Kızılaycılık kültürünü tüm ülke sathına yaymayı planlıyoruz.

Kurumsal faaliyetlerin sürdürülebilirliğinin temini ve finansal güçlendirme konusunda bağış yönetimi faaliyetlerimiz de her geçen yıl gelişmeye devam ediyor. 2022, bağış anlamında yine hayırsever vatandaşlarımızın Kızılay'a güvenini gösterdiği bir yıl oldu. 2021'e göre nakdi bağışlarda yüzde 90, aynı bağışlarda yüzde 40 ve gayrimenkul bağışlarında da yüzde 13 oranında artış yaşanması, bu güvenin en güzel göstergelerinden birisidir. Ramazan öncesinde düzenlenen "Dayanışma ve Teşekkür Programı" ile 100 milyonun üzerinde bağış taahhüdü olarak yine kendi rekorumuzu kırdık. Bu bağışları yaygın şube teşkilatımız aracılığıyla ihtiyaç sahiplerine ulaştırdık.

Diğer koldan Türkiye'nin en önemli markalarıyla örnek kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerine imza atarak bağış gelirlerimizi artırmaya devam ediyoruz. Global marka ve kuruluşlarımızla iş birlikleri sayesinde afetzedelerin

ihtiyaçlarını giderdik, çiftçilere destek olduk, kan ve afet kapasitesini geliştiren fon anlaşmaları imzaladık. Böylelikle çevik ve sürdürülebilir Kızılay vizyonuna katkı sunduk.

2022’de ders alınan konulardan, bağışçı beklentilerinden, Kızılay olarak stratejik hedeflerimizden yola çıktık. 2023’e daha güçlü girebilmek için holistik pazarlama anlayışı ve kültürü, deneyim odaklı ilişki yönetimi, pazarlama otomasyonu, bağışçı portföyü yönetimi, iyiliğin operatörleriyle düzenli SMS sistemi, “İyiliğin Yüzü”, “Türk Kızılay Hayırsever Ligi”, seyahatlerde mil bağışı ve “Zekât Müessesesi” projelerini başlattık. Yeni yılda güçlü yapılar ve kalifiye insan kaynağıyla yolumuza devam edeceğiz.

Tüm saydığımız çalışmaları stratejik iletişim vizyonumuzla birleştiriyoruz. İletişim, bağış ve gönüllülük alanlarının birbirlerini destekleyen çarpan etkisini “Kızılay 360³” olarak adlandırdık. Bu anlayışla her bir alanda yaptığımız faaliyetlerin iletişim çalışmalarını bütüncül bir vizyonla kurguluyoruz. Kızılay’ın diğer hizmet alanlarını da bu bütünlüklü iletişim kurgusunun bir çarkı hâline getiriyoruz.

154 yıl önce kurulan, insan ızdırabını dindirmek ve insan onurunu korumak için çalışan Kızılay, tüm toplumun olduğu kadar toplulukların markasıdır. Modern zamanların imece ruhunu inşa edecek bir iletişim mimarisini, mikro toplulukları Kızılay’ın dayanışmasına dâhil ederek yapmak önceliğimiz olacak. Böylece toplulukların gücünden beslenen bir imaj benimsemeyi hedefliyoruz. Bu hedef çerçevesinde yenilikçi teknolojik metotları benimseyeceğiz.

Kızılay yeni vizyonuyla varlığını en kaliteli şekilde sürdürmek, herkes için esenlik ve güvenli yaşamı sağlamak için 2023’e üzerine koyarak devam etmeyi amaçlıyor. Kızılay 2030 stratejik vizyonuyla orantılı olarak Kızılay 360³ vizyonumuzu ısrarla ve özveriyle hayata geçirerek bir devinim oluşturmayı ve Kızılay için bir lokomotif dönüştürmeyi istiyoruz. Yüzüncü yılını idrak edeceğimiz cumhuriyete iyilik yolunda harcadığımız alın terimizi armağan ediyoruz.

Afet Yönetiminde Dayanışmanın Gücü

İbrahim Özer

Türk Kızılay Afet Yönetimi ve İklim Değişikliği Genel Müdürü

Günümüz dünyasında ekonomik, sosyolojik, çevresel ve fiziksel kırılganlıkların artmasıyla özellikle gelişmekte olan ülkelerde afetler daha sık yaşanmaya başlamıştır. Ülkemizde ise afet çeşitliliğinin fazla olması nedeniyle hem insan kaybı hem de etkilenen insan sayısı bakımından oranın yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir.

Afetin doğası ve meydana geldikten sonra uzun süre hafızalarda yer alacak izler bırakmasından dolayı toplumun tüm kademelerinin el birliğiyle zararları en aza indirilebileceği bir gerçektir. Şunu da unutmamak gerekir ki afetlere hazırlık konusunda kurum ve kuruluşların yanı sıra bireylerin ve özel sektörün de önemli rolleri vardır.

Türk Kızılay afet konusundaki yol haritasını “risk azaltma çalışmalarına ağırlık vermek ve afetlere dirençli bir toplum inşa etmek” olarak belirlemiştir. Afetin etkilerini tamamen ortadan kaldırmak mümkün değildir. Ancak afet yönetimi stratejileri, ortaklaşa yapılan uygulamalar, tecrübeler, hazırlık planları ve toplumsal dirençliliği arttırıcı çalışmalarla bu etkiler azaltılabilecektir.

2022’de yürürlüğe giren afet yönetimi yeni organizasyon yapısıyla afet öncesi risk azaltma ve hazırlık, afet sırasında

etkin ve zamanında müdahale ve afet sonrası iyileştirme bağlamında çalışmalar yürütülmektedir. Afetlerin tüm süreçlerini iç ve dış paydaşlarla sıkı bir koordinasyon şeklinde devam ettirerek afetlere karşı dirençli ve hazır bir toplum hedefini gözetmektedir. Bu anlayışla *Türk Kızılay 2021-2030 Stratejik Planı* kapsamında Toplum Tabanlı Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi’ne geçmiştir.

Bu noktada 2015’te Japonya’da *Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi* ile birlikte 2015-2030 arasını kapsayan 15 yıllık süreçte “Afet riskini ve bireylerin, işletmelerin, toplulukların ve ülkelerin afet nedeniyle can güvenliği, geçim kaynağı, sağlık ve ekonomik, fiziksel, sosyal, kültürel ve çevresel varlık kayıplarını önemli ölçüde azaltmak sonucuna ulaşılması” amaçlanmıştır. *Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi* kapsamında yer alan eylem öncelikleri arasında “dirençlilik için afet riskinin azaltılmasına yatırım yapmak” başlığı altında kurumumuzca toplumsal afet direncinin artırılmasına yönelik olağan dönemde afetlerde doğru davranış kurallarıyla ilgili bilinç oluşturmak ve afetlere karşı dirençlilik seviyesini artırmak amacıyla Afetler ve Korunma Bilinci Eğitimleri verilmekte ve projeler geliştirilmektedir. Yine bu kapsamda çeşitli kurum, kuruluş, özel sektör, sivil

toplum kuruluşlarıyla iş birliği protokolleri yapılarak afetlere dirençlilik bilincini yaygınlaştırma çalışmaları yürütülmektedir.

Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi kapsamında yer alan “etkin müdahale için afete hazırlık çalışmasını geliştirmek ve iyileştirmek, rehabilitasyon ve yeniden inşa safhalarında öncekinden daha iyisini inşa etmek” eylem önceliğiyle AFAD tarafından hazırlanan Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı’na (TASİP) kurumumuz da dâhil olarak gerekli katkıları sağlamaktadır.

Afet müdahalelerinin uluslararası standartlarda yürütülmesi için tüm Kızılay birimlerini koordine ve aynı refleksle harekete geçiren Kızılay Afet Müdahale Planı (KAMP) oluşturulmuştur. Bu planla birlikte Kızılay’ın tüm yapıları olası bir afet durumunda kendi alanlarına göre rol alacak bir yapıya dönüştürülmüştür.

Afet Yönetimi ve İklim Değişikliği Genel Müdürlüğü bünyesinde özel öncü birlikler olarak tanımlanan “Afet Koordinasyon Timleri (AKT)” bir afet anında sahaya çok hızlı intikal edip saha kontrolünü ivedi bir şekilde sağlayan donanımlı ekiplerden kurulmuştur. Arama kurtarma operasyonlarına nitelikli destek sağlama adına kentsel hafif seviye “KIZILAY-SAR Arama Kurtarma” ekibi oluşturularak AFAD tarafından verilen eğitimler sonrasında akreditasyon süreci tamamlanmıştır.

Beslenme Stratejik Planı (BSP) ile yerelde bulunan mevcut güç ve kaynaklar tespit edilerek yerel kapasitelerle müdahale çalışmalarının koordine edilmesi amacıyla 81 ilde çalışmalar tamamlanmıştır. *Afet ve Acil Durumlara İlişkin Hizmet Standartları ve Akreditasyon Esaslarının Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik* kapsamında beslenme alanında akreditasyon belgesi oluşturulmuş ve yayımlanmıştır.

İnovasyon faaliyetleri dâhilinde afetlerde personel ekipman ve iş gücü optimizasyonunun sağlandığı ve afet müdahalelerinde yer alan tüm süreçlerin kayıt altına alındığı bir karar destek sistemi oluşturulması çalışmaları devam etmektedir. “KAYS” adını verdiğimiz bu yapay zekâ temelli karar destek mekanizmasıyla Kızılay’ın afetlere hazırlık ve müdahale kapsamında sistematik ve tüm unsurlarının hareket kabiliyetini içeren bir kurguya sahip olması amaçlanmaktadır.

AFAD tarafından 2022’nin “Afet Tatbikat Yılı” olarak ilan edilmesi nedeniyle Kızılay 15 kurum içi tatbikat gerçekleştirmiş, 230 kurum dışı, 12 “Sivil-Asker İş Birliği” tatbikatına katılım sağlanmıştır.

2022’de ülkemizde meydana gelen afetlere baktığımızda küresel ısınmanın etkisine bağlı gelişen iklim değişikliğinin etkilerini görmekteyiz. Bu çerçevede 2022’de yoğun olarak aşırı kar yağışı, sel/ su baskını, yangın gibi afetler yaşanmıştır. Doğa ve insan kaynaklı bu afetler karşısında yürütülen müdahale faaliyetleriyle toplam 272 afet ve acil durum müdahalesi gerçekleştirilmiştir. Bu müdahale çalışmalarında Kızılay, Türkiye Afet Müdahale Planı’ndaki çalışma gruplarından ana çözüm ortağı olduğu beslenme başta olmak üzere birçok alanda faaliyet göstermiştir. Bu faaliyetler kapsamında 678.725 vatandaşımıza ulaşılmıştır. Afet türüne göre ulaşılan kişi sayısı aşağıdaki tabloda ayrıntılı sunulmuştur:

Tür	Afet	Ulaşılan Kişi
Arama-Kurtarma Faaliyetleri	13	27.197
Aşırı Kar Yağışları	157	355.206
Deprem	4	29.320
Heyelan	3	1.100
Kentsel/Orman Yangınları	45	37.402
Kimyasal, Biyolojik, Nükleer Kazalar	1	550
Maden Kazaları	1	4.000
Sanayi Kazaları	2	250
Savaş/ Seferberlik Hâlleri	1	19.500
Sel/ Su Baskını	37	197.761
Terör Olayları	1	1.000
Ulaşım Kazaları	7	5.439
Toplam	272	678.725

İstanbul ve Bolu başta olmak üzere toplam 157 aşırı kar yağışı meydana gelmiştir. Aşırı kar yağışlarında 2.477 personel ve gönüllüyle müdahale ve iyileştirme faaliyetleri yürütülmüştür. Bu kapsamda beslenme, insani yardım, raporlama, gözlem ve inceleme faaliyetleri yürütülmüştür.

2022’de başta Kastamonu, Bartın ve Bolu olmak üzere 37 sel/ su baskını meydana gelmiş, afetten etkilenen kişilere ve afete müdahale eden personele beslenme, insani yardım, psikososyal hizmet sunulmuştur. Sunulan hizmetler sonucu 197.761 kişiye ulaşılmıştır. Afet türüne göre görev alan personel ve gönüllü sayısı aşağıdaki tabloda ayrıntılı sunulmuştur:

Tür	Personel	Gönüllü
Arama-Kurtarma Faaliyetleri	56	32
Aşırı Kar Yağışları	1.176	1.301
Deprem	143	466
Heyelan	10	2
Kentsel/ Orman Yangınları	200	378
Kimyasal, Biyolojik, Nükleer Kazalar	3	1
Maden Kazaları	55	55
Sanayi Kazaları	4	7
Savaş/Seferberlik Hâlleri	6	30
Sel/ Su Baskını	261	309
Terör Olayları	37	49
Ulaşım Kazaları	31	30
Toplam	1.982	2.660

Bilgi, yenilik ve eğitimle toplumun tüm seviyelerinde afet bilincini artırmak ve toplumda farkındalık oluşturmak amacıyla her kesime ulaşmayı hedeflemekteyiz. Afetlerin olası etkilerini azaltmak, ancak başarılı bir afet risk yönetimi ve toplumun afetlere karşı direncinin artmasıyla mümkün olacaktır.

İnsani Yardım Çalışanları

Nurettin Hafızoğlu

Türk Kızılay Destek Hizmetleri Genel Müdürü

*Birleşmiş Milletler Küresel İnsani Yardıma Genel Bakış Raporu'*na göre insani yardım ve koruma ihtiyacı olan kişi sayısı 2021'de 235 milyonken 2022'nin sonuna gelindiğinde bu sayının 274 milyona çıkacağı, *Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Güvenliği ve Beslenme Raporu'*na göre ise yeryüzünde 690 milyon insanın gün boyunca yeterli gıdaya erişemediği ve 2030'a kadar 840 milyonu aşkın insanın açlıkla karşı karşıya kalacağını tahmin edildiği bildirilmiştir.

Son yıllarda dünyamızda küresel çapta meydana gelen savaşlar, afetler, yoksulluk, mülteci sorunu, uluslararası terörizm ve iklim değişikliğinin yol açtığı krizler ve salgın hastalıklar nedeniyle insani yardım kuruluşlarına dolayısıyla da insani yardım çalışanlarına her geçen gün daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Günümüzde yardım çağrılarına olan talebin katlanarak arttığı görülmekle birlikte dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen bu kriz ve afetlerde her yıl, dünyada birçok insani yardım kuruluşu tarafından on binlerce uluslararası yardım çalışanı görevlendirilmektedir.

İnsani yardım faaliyetleri kapsamında görevlendirilen yardım çalışanları genellikle zorlu şartlarda ve tehlikeli ortamlarda görev yapmaktadır. Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi'nin (OCHA) açıklamalarına göre 2021'de 460 insani yardım görevlisi saldırıya uğramış; bu kişilerden 140'ı hayatını kaybetmiş, 203'ü yara-

lanmış, 117'si kaçırılmıştır.

İnsani yardım ortamları göz önüne alındığında çalışma koşullarındaki zorlu şartlar insani yardım çalışanlarını travmatik olaylar ve şiddetle karşı karşıya bırakarak çalıştıkları tehlikeli ve riskli ortam nedeniyle hem fiziksel hem psikolojik açıdan etkilemekte, olumsuz sonuçlara karşı savunmasız hâle getirmektedir.

Bu nedenle her geçen gün büyüyen insani iş gücünün başta güvenlik, sağlık ve çalışma koşulları olmak üzere refahlarının korunması ve motivasyonlarının artırılması noktasında önleyici tedbirler ve stratejiler geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Türk Kızılay olarak 2021-2030 Stratejik Planı doğrultusunda şekillendirdiğimiz yenilikçi iş modeliyle tüm faaliyetlerimizi; çalışanlarımıza, toplumsal ve çevresel sorumluluğa odaklı sürdürülebilirlik yaklaşımımızı iş modelimizin merkezine alarak yürütüyoruz.

Bu gelecek vizyonu doğrultusunda bugün farklı iş modellerine sahip dünyanın birçok ülkesinde başarıyla faaliyet gösteriyor, etki alanımızı her geçen gün daha da genişletiyoruz. Hayata geçirdiğimiz işler ve projelerde ortak değer yaratma düşüncesiyle toplumun ihtiyaçlarına ve küresel sürdürülebilir kalkınma hedeflerine hayat vermek için tüm dünyadaki paydaşlarımızla iş birliği içinde hareket ediyoruz.

Bir insani yardım kuruluşu olarak yurt içi ve yurt dışında sosyal yardım faaliyetlerinin yanı sıra insan kaynaklı krizler, doğa kaynaklı afetler, silahlı çatışmalar ve diğer acil durumlarda ihtiyaç sahibi insanlara acil yardım sağlayan uluslararası arenada en önemli insani yardım ve kalkınma aktörleri arasında yer almaktayız.

Türk Kızılay olarak gerek ofis gerekse saha çalışanlarımıza mutlu, güvenli ve motive edici bir çalışma ortamı sunarak yüksek iş performansı ve sürekli gelişimlerini sürdürülebilir kılmaya ilaveten yüksek yaşam kalitesine ulaşmalarını destekleyici insan kaynakları uygulamaları geliştiriyoruz.

Özellikle sahada görev alacak yardım çalışanlarının, sağlıklı ve güvenli bir ortamda görev yapabilmeleri için yasal gerekliliklerle birlikte önlenabilir risklere maruz bırakmamak için güvenlik ve sağlık başta olmak üzere fiziksel ve psikolojik refahın korunması ve motivasyonun artırılması amacıyla kurumun ilgili yapıları tarafından görev öncesi, esnası ve sonrasında gerekli aksiyonlar alınmaktadır.

Sahada görevlendirilecek personel öncelikle nitelik, yetkinlik ve yeterlilik bakımından göreve uygun çalışanlar arasından seçilmektedir. Aynı zamanda zorlu ve tehlikeli şartlar altında görev yapacak yardım çalışanlarına sahaya görevlendirmeleri yapılmadan önce sağlık taraması tamamlanarak göreve uygunlukları değerlendirilmektedir. Göreve uygun görülen çalışanların ise salgın hastalıklara karşı aşısı yapılarak takip edilmektedir.

Bununla birlikte güvenliklerinin sağlanması noktasında göreve ve bulunacağı alana ilişkin dikkat edilmesi gereken hususlarla birlikte olası tehlike ve risklere karşı bilgilendirme yapılmakta aynı zamanda profesyonel kuruluşlardan güvenlik eğitimi almaları sağlanmaktadır.

Öte yandan sahada görev alan yardım çalışanlarının, dünyanın birçok farklı ülkesinde IFRC gibi önde gelen köklü

kuruluşların çalışanlarıyla birlikte ortak çalışma yürütmesinden kaynaklı deneyim kazanımı ve aktarımı başta olmak üzere vizyoner bakış açısı edinme, güncel uygulamaları yerinde görme ve uygulama, çoklu liderlik becerisi, çeviklik, kendini ifade etme ve kendini gerçekleştirme beceri ve yetkinlikleri gelişmektedir.

Aynı zamanda sahada görevli yardım çalışanları, sahada kazandıkları deneyimlerin kurum genelinde yaygınlaşması noktasında mentörlük etmektedir. Bu durum saha çalışanlarının gelişimlerine sağladığı katkı nedeniyle kariyer gelişimleri noktasında dikkate alınmakta olup “Kariyer ve Yetenek Yönetimi” kapsamında alınacak aksiyonları etkilemektedir. Ayrıca motivasyonun artırılması bakımından “Takdir ve Tanıma Programı” işletilmektedir.

Sonuç olarak son yıllarda artış gösteren savaş, çatışma, afet, kıtlık vb. nedenlerle dünya genelinde küresel olarak yardım çağrılarında artış meydana gelmekte ve bu artışın katlanarak artacağı tahmin edilmektedir. Bu durum insani yardım kuruluşlarına ve insani yardım çalışanlarına duyulan ihtiyacı da arttıracaktır. Bu nedenle kuruluşların sistemsel, teknolojik ve yapısal açılardan yeni iş modelleri geliştirmesi gerekmektedir. Türk Kızılay olarak dün olduğu gibi bugün ve yarın da sürekli gelişimi önemsiyor, yeni iş modelleri ortaya koyuyoruz.

Ayrıca Türk Kızılay’ın geleceğine katkı sağlayan kurum kültürü ve değerlerine sahip çıkan, değişim ve gelişime açık, ilerleme odaklı, her alanda güçlü ve etkili bir liderlik sergileyen, kaynaklarını ve zamanı etkin ve verimli kullanan, sosyal sorumluluk duyarlılığı yüksek ve Kızılaycılık ruhunu yansıtan bir iş gücüyle çalışmalarımıza devam etmeyi arzuluyor, bu anlamda gereken iradeyi gösteriyoruz.

Kan Hizmetlerinde Pandemi Dönemi Refleksi

Saim Kerman

Dr., Türk Kızılay Kan Hizmetleri Genel Müdürü

Dünyamızda doğa kaynaklı yaşanan afetlerde birçok disiplin bir arada çalışıyor. Afet döneminde ve sonrasında bazı faaliyetlere ve görevlere ara verilirken insan sağlığını ilgilendiren tüm yapılar durmaksızın çalışmalarına devam ediyor. 2019 sonunda başlayan ve dünya için kriz hâline gelen COVID-19 pandemisi, sağlık sektörünü tüm endüstrilerin merkezi hâline getirdi. Bu bağlamda 66 yıldır ülkenin kan ihtiyacını karşılamak için faaliyet gösteren Türk Kızılay Kan Hizmetleri Genel Müdürlüğü hızlı ve koordineli çalışarak pandeminin gerektirdiği refleksleri gösterdi.

Kızılay, genç bir ülkenin kendini geliştirebilmek adına yaptığı atılımların destekçisi olmanın yanında birçok paydaşı bir araya getiren insani yardım çalışmalarındaki tüm alanlarda da varlık gösterdi. Sahip olduğu güçlü kurumsal yapı doğrultusunda sağlık sistemine desteğin artırılması adına 1953 Kızılay Kongresi'nde o dönemin Genel Başkanı Prof. Dr. Nihat Reşat Belger'in önerisiyle kan yardım teşkilatının kurulması kararlaştırıldı. Bu kararla başlatılan çalışmalar ve kan transfüzyonu konusunda İngiltere ve ABD'ye gönderilen uzmanların görüşleri doğrultusunda 1957'de eş zamanlı açılan iki kan merkeziyle kan bankacılığı hizmetine başlayan kurumumuz günümüzde 18 bölge kan merkezi, 69 kan bağış merkezi, 4 merkezî laboratuvar ve alanında uzman 4.006 personeliyle 1.142 hastanenin kan bileşeni ihtiyacını karşılaya-

bilecek büyük bir organizasyona dönüştü. Bu büyüme süreci içinde sadece rutindeki kan ihtiyacında değil, ülkemizin çeşitli bölgelerinde yaşanan doğa kaynaklı afetler ve terör eylemleri gibi beklenmeyen durumlarda da yürütülen etkin kan stoku yönetimiyle tedavi sürecinin önemli bir parçası oldu.

Hafızalarımızdan çıkmayan doğa ve insan kaynaklı afetlerden etkilenen bölge halkına belirli sürede hizmet sağlanarak hayatın normal akışına dönmesi sürecine geçildi. Ancak 2020'de bir olgu olarak hayatımıza giren yeni tip koronavirüs salgını, önleyici ve tedavi edici hekimliğin ezberlerini bozdu. Çin'de başlayan hastalığın hızla yayılmasına ve tedavisine yönelik çalışmalar yakından takip edilmesine rağmen ülkemizin sağlık sisteminin bu konudaki refleksi, 2020 Mart'ta Türkiye'de ilk vakanın görülmesiyle izlenebildi.

Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan ilk açıklamayla birlikte Kızılay Kriz Kurulu hızlıca toplanarak kurumun tüm faaliyet alanlarının alacağı önlem ve gerçekleştireceği eylemler görüşüldü. Pandemi nedeniyle COVID-19 Bilimsel Danışma Kurulunun önerileri doğrultusunda hazırlanan "Kan Merkezlerinde Alınacak Önlemler" başlıklı dokümanda yer alan koruyucu önlemler hızla hayata geçirildi. Pandemide de devam eden kan ihtiyacının karşılanabil-

mesi için kesintisiz çalışması gereken kan hizmet birimlerinde ve kan bağış alanlarında gerekli düzenlemeler ivedilikle başlatıldı. Kan bağışçılarının bulunduğu donasyon salonlarındaki yataklar seyretildi, bağışçılarımızın sağlığını korumaya yönelik hizmet veren personel için koruyucu kıyafetler ve tüm bağışçılarımız için maske kullanımı zorunlu hâle getirildi.

ABD Gıda ve İlaç İdaresinin [Food and Drug Administration (FDA)] COVID-19 hastalığından iyileşmiş bireylerin kanından elde edilecek immün plazma tedavisini önermesiyle birlikte birçok ülkede immün plazma tedavisi uygulamada yerini aldı. Ülkemizde de Sağlık Bakanlığı, 01 Nisan 2020 itibarıyla COVID-19 hastalarının iyileştirilmesinde immün plazma tedavisinin de yer almasına karar vererek kurumumuzu bu konuda yetkili kıldı. Bir hafta gibi kısa bir sürede Bakanlık tarafından açıklanan yüksek vaka olan şehirlerde eş zamanlı 12 İmmün Plazma Bağış Merkezi oluşturuldu. Bu merkezlerde çalışacak ve iyileşen hastalarla iletişime geçecek ekipler belirlendi. Kan bağışçısı kazanımında kullandığımız bilgi yönetim sistemlerinde immün plazma bileşeni alımına ve tüm işlem adımlarına yönelik geliştirmeler yapıldı. Sürece dâhil olacak tüm personele yönelik iş akışlarını içeren bilgilendirici dokümanlar hazırlandı.

Basında ve sosyal medyada kan ihtiyacının devam ettiğine ve çalışma durumlarına ilişkin haberler yoğun şekilde yer aldı. Bu zorlu süreçte toplum nezdindeki en büyük desteklerden biri de ülkede uygulanan dışarı çıkma kısıtlamalarında “zorunlu kan randevusu olanlar” istisnasıyla kan bağışçılarımızın hastalara desteğinin kesilmemesiydi. Bu bağlamda tam kan, aferez trombosit ve immün plazma bağış yapmak isteyen bağışçılarımızın bekleme sürelerini azaltmak, dışarı çıkma kısıtlamalarında güvenli ulaşımını sağlayabilmek için “Online Kan Randevu Sistemi” yazılımı ivedilikle kullanıma açıldı. Bağışçı ve bağışçı adaylarımız, resmî web adresi üzerinden veya çağrı merkezi aracılığıyla kendilerine en yakın kan bağış noktasında istedikleri

tarih, gün ve saatte randevu oluşturabildi. Pandeminin kurumsal yapımıza katkıları arasında sayabileceğimiz “Online Kan Randevu Sistemi”, kan bağış mobil uygulamasına da entegre edilerek bağışçılarımızın kullanacağı erişim tercihleri genişletildi. Randevu oluşturma işlemi sonrasında kendilerine ulaşan kısa mesajla dışarı çıkma kısıtı uygulanan saatler arasında da bu mesajı emniyet güçlerine göstererek kan bağış alanlarına rahatlıkla gelebildiler. Ağır seyreden koronavirüs hastalığının seyrinde kullanılan immün plazma bileşeni ihtiyacının artışta olduğu dönemde Sağlık Bakanlığının görevlendirmesiyle İl Sağlık Müdürlüklerinde görev yapan ekiplerle koordineli hâlde, iyileşen hasta araması yapılarak etkileşime geçilen kişi sayısı ve bölgesi artırıldı. Yapılan görüşmelerin kayıt altına alınması için geliştirilen uygulama İl Sağlık Müdürlüklerinde görevlendirilen personelin kullanımına açılarak ülke genelinde yapılan görüşmeler tek noktadan izlenebilir duruma getirildi. İletişime geçilen ve immün plazma bağış yapmayı kabul eden bağışçı adaylarına daha fazla olanak sağlamak adına İmmün Plazma Bağış Merkezi sayısı 42’ye çıkarıldı. 661 hastane tarafından immün plazma bileşeni kullanımı gerçekleştirildi ve 120.174 ünite hastalara ulaştı.

Sonuç olarak pandeminin en yoğun yaşandığı 2020’de kan bağış sayıları %14 azalmasına rağmen Bakanlık tarafından elektif ameliyatların ertelenmesi, dışarı çıkma kısıtlamalarında online randevu sistemiyle kan bağış randevusunun alınabilmesi ve mevcut Kızılay stoklarındaki bileşenlerin hizmete sunumuyla ülke kan ihtiyacı karşılama oranında değişim yaşanmadı. Beklenmeyen ve büyüklüğü tahmin edilemeyen küresel salgında kan hizmetlerimizin çevik yönetişimi, ekiplerimizin üstün gayretleri ve en büyük destekçilerimiz kan bağışçılarımızın özverileriyle başarılı bir tablo ortaya çıktı.

İyi Düşünen, İyilik Düşünen Bir Ekibin 2022 Seyir Defteri

Alpaslan Durmuş

Kızılay Akademi Başkanı

Türkiye Kızılay Derneğinin eğitim, araştırma ve yayın birimi Kızılay Akademi; afet, göç, sosyal hizmet, gönüllülük, uluslararası yardımlar, insancıl hukuk ve halk sağlığı alanları başta olmak üzere insani çalışmalar alanında faaliyet göstermektedir. Kızılay Akademi, “insan ızdırabını dindirmeyi ve onurunu korumayı amaçlayan tüm faaliyet alanlarını kapsayan” bir çerçeve kavram olarak gördüğü “insani çalışmalar”a ilişkin ürünlerinde teori ve pratik bütünlüğünü gözetir.

Kızılay Akademi; Kızılaycılar, ilgili sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları başta olmak üzere tüm insanıyetperver paydaşlar için bilgi üretme ve bu bilgiyi ilgililerin istifadesine sunma amacındadır. Kızılay Akademi, eğitim ve araştırma çalışmalarına yönelik ilkelerini “Eğitim Politikası” ve “Bilimsel Araştırma ve Yayın Politikası” ile kayıt altına almış ve kamuoyuyla paylaşmıştır.

2022’de Kızılay Akademi ailesi olarak faaliyet ekosistemimizdeki temel aktörlerimiz üniversiteler, düşünce kuruluşları, eğitim kurumları, Kızılay şubeleri, STK’lar, Birleşmiş Milletler kurumları, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi üyeleri, uluslararası insani yardım kurumları, gönüllüler, öğretmenler, araştırmacılar ve öğrencilerle

yoğun etkileşim hâlindeydik. 2022 bizler için eğitim faaliyetlerimizi çeşitlendirerek geliştirdiğimiz, akademik çalışmalarımızın nitelik ve niceliğini arttırdığımız ve yayın çalışmalarımızı kurumsallaştırdığımız, ilaveten faaliyetlerimizi uluslararası zemine taşıdığımız bir yıl oldu.

Program, materyal, eğitici ve öğrenen unsurlarının etkileşimini tesis eden ve yüz yüze ve çevrim içi eğitimler iki ana bileşeninden müteşekkil eğitim çalışmalarımız kapsamında 19 yeni geliştirilen eğitim programı ve 18 güncellenen eğitim modülüyle toplumun farklı kesimlerine yönelik çalışmalarımızı sürdürdük. Bu kapsamda Kızılay bünyesindeki eğiticilerimiz ve uzaktan eğitim sistemimiz aracılığıyla 2022 ’de yılında 578.947 kişiye eğitim ulaştırdık.

Uzaktan eğitim sistemimizle toplumun her kesimine eğitim sunmayı hedefleyen Kızılay Akademi farklı toplumsal gruplara yönelik eğitim içeriklerini insanlığın istifadesine sunmuştur. Uzaktan eğitim çalışmalarımızla gönüllülerimiz ve çalışma arkadaşlarımızın insani yardım alanındaki birikimlerini destekledik. Ayrıca farklı kurumlarla yaptığımız iş birlikleriyle toplumun bütününe hitap eden eğitim faaliyetlerimizi ilgililerin yararlanmasını sağladık.

Kızılay Akademi çatısı altında yürütülen akademik çalışmalar; müstakil araştırma projeleri, farklı kurumlarla araştırma iş birlikleri, araştırmacı destek programları, akademik etkinlikler, araştırmacı ağı kurma ve akademik yayıncılık kategorileri altında toplanabilir. Bu kapsamda 2022’de paydaşı olduğumuz afet alanındaki 2 TÜBİTAK projesinin yürütülmesine katkı sağlarken yeni proje iş birlikleri geliştirdik. Bunun yanı sıra Horizon Europe, Erasmus başta olmak üzere çeşitli uluslararası proje çağrılarına başvurmak üzere proje konsorsiyumları geliştirdik. Mesleki Eğitim Hareketlilik Akreditasyonu sayesinde aldığımız hibeyle insan kaynağımızın mesleki bilgi, beceri ve yetkinliklerini geliştirmek amacıyla çalışma arkadaşlarımızı uluslararası eğitimlere yönlendirdik.

Kızılay Kültür Sanat Yayınları ve Kızılay Akademi iş birliğiyle telif ve tercümelerden oluşan araştırma-inceleme, biyografi, sözlü tarih, hatırat, belge, anlatı, sanat vb. alanlardaki 15 eserin yayına hazırlık süreçlerini yürüttük. Bu eserlerimiz hem internet ortamından indirilebilir formatta hem de basılı kopya olarak yayımlanmıştır. *TRC Journal of Humanitarian Action* ve *TRC Journal of Medicine* dergilerinin yayın süreçlerinin yanı sıra *Hilâl-i Ahmer Mecmuaları*, kongre bildiri kitapları, araştırma raporları ve tıpkıbasım eserleri de okuyucuların ve araştırmacıların istifadesine sunduk.

Kızılay Akademi olarak üniversite ve düşünce kuruluşlarıyla araştırma konsorsiyumları kurarak aktif ve sürdürülebilir araştırma iş birlikleri tesis etmekte ve Kızılay’ın birikimini akademik camiayla paylaşmaktayız. Araştırmacı destek programları kapsamında Kızılay’dan veri ve sahaya erişim desteği talep eden araştırmacılara içerik desteği sağlamaktayız. Ayrıca benzer alanlarda çalışan araştırmacılar arasında ağ kurma faaliyetleri yürütmekteyiz. Araştırma çalışmalarımızın diğer bir ayağı akademik faaliyet-

lere destek kapsamında lisansüstü araştırmalar da dâhil 40 araştırmacıya veri ve sahaya erişim desteği sağladık. İnsani yardım araştırmacıları arasındaki ilişki ve iş birliğini kuvvetlendirmek amacıyla arama konferansları ve tanışma çalıştayları organize ettik. İnsani yardım, afet, göç, sosyal hizmet alanlarındaki lisansüstü programlarla ilişkimizi geliştirmek amacıyla bu programlardaki derslere Kızılay çalışanlarını misafir öğretim üyesi, misafir konuşmacı olarak yönlendirdik ve bu programlara kayıtlı öğrencilerin saha ziyaretlerini organize ettik.

Kızılhaç ve Kızılay Araştırma Konsorsiyumunun [Red Cross and Red Crescent Research Consortium (RC3)] yürütme kuruluna girdik ve bu vesileyle uluslararası ortaklıklarımızı yeni bir düzeye taşıdık. Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi içindeki araştırma yapılarıyla ilişkimizi kurumsallaştıran bu gelişme, eğitim ve araştırma gündemimizi uluslararası gündemle de eşlenik yürütme hedefimizle de örtüşmektedir.

Kızılay Akademi insani çalışmalar alanında akademik literatüre katkı sağlamak, savunuculuk ve gündem oluşturmak amacıyla ulusal ve uluslararası kongre, sempozyum ve çalıştaylar organize etmekte veya farklı kurumlarca düzenlenen etkinliklere katkı sağlamaktadır. Uluslararası Afet ve İnsani Yardım Lojistiği Kongresi, II. Uluslararası Maden Suyu Kongresi ve IV. Uluslararası Afet ve Dirençlilik Kongrelerinin ana paydaşı olduğumuz gibi Uluslararası Halk Sağlığı Kongresi’ne de destek sağladık. Ayrıca çalışma arkadaşlarımızın bu kongrelere katılmalarını teşvik ederek bu etkinliklerdeki akademik tartışmalara katkı sağladık. Kızılay 2030 vizyonu çerçevesinde geliştirilmiş strateji ve politikaların müzakere edilmesi amacıyla organize ettiğimiz İl Merkezleri Kurultayı ile Şube Personel Eğitim Programı ve Eğiticilik Becerileri Güncelleme

Çalıştay'ını organize ederek faaliyetlerimizin toplumun kılcallarına kadar yayılmasında en büyük gücümüz olan şubelerimizle etkileşimimizi geliştirdik. Dinî bir vecibe olmasının yanı sıra insani yardım finansmanında önemli kaynaklardan olan zekât konusunda uluslararası aktörlerin katılım sağladığı arama konferansları organize ettik ve bu konuda Kızılay'a ve ilgili insani yardım aktörlerine danışmanlık sağlayacak Kızılay Zekât Danışma Kurulunun çalışmalarını koordine ettik.

2023'te eğitim, araştırma ve yayın konusundaki iş birliklerimizi yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde artırarak geliştirmeyi hedefliyoruz. Uzaktan eğitim platformumuza ekleyeceğimiz yeni eğitim içerikleri ve şubelerimizle ve diğer sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği hâlinde uygulayacağımız eğitimlere hazırlanıyoruz. İnsani çalışmalar alanındaki akademik faaliyetleri desteklemeye devam edeceğimiz 2023 içinde ev sahibi ve paydaşı olduğumuz ulusal ve uluslararası çalıştay ve sempozyumlar için çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Kızılay Akademi olarak “iyi düşünen, iyilik düşünen” bir ekip olduk, tüm paydaşlarımızla birlikte afetlere karşı dirençli birey ve dirençli toplum ilkesi doğrultusunda eğitim, araştırma ve yayın faaliyetlerimizi geliştirmeye ve çeşitlendirmeye devam ediyoruz.